

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

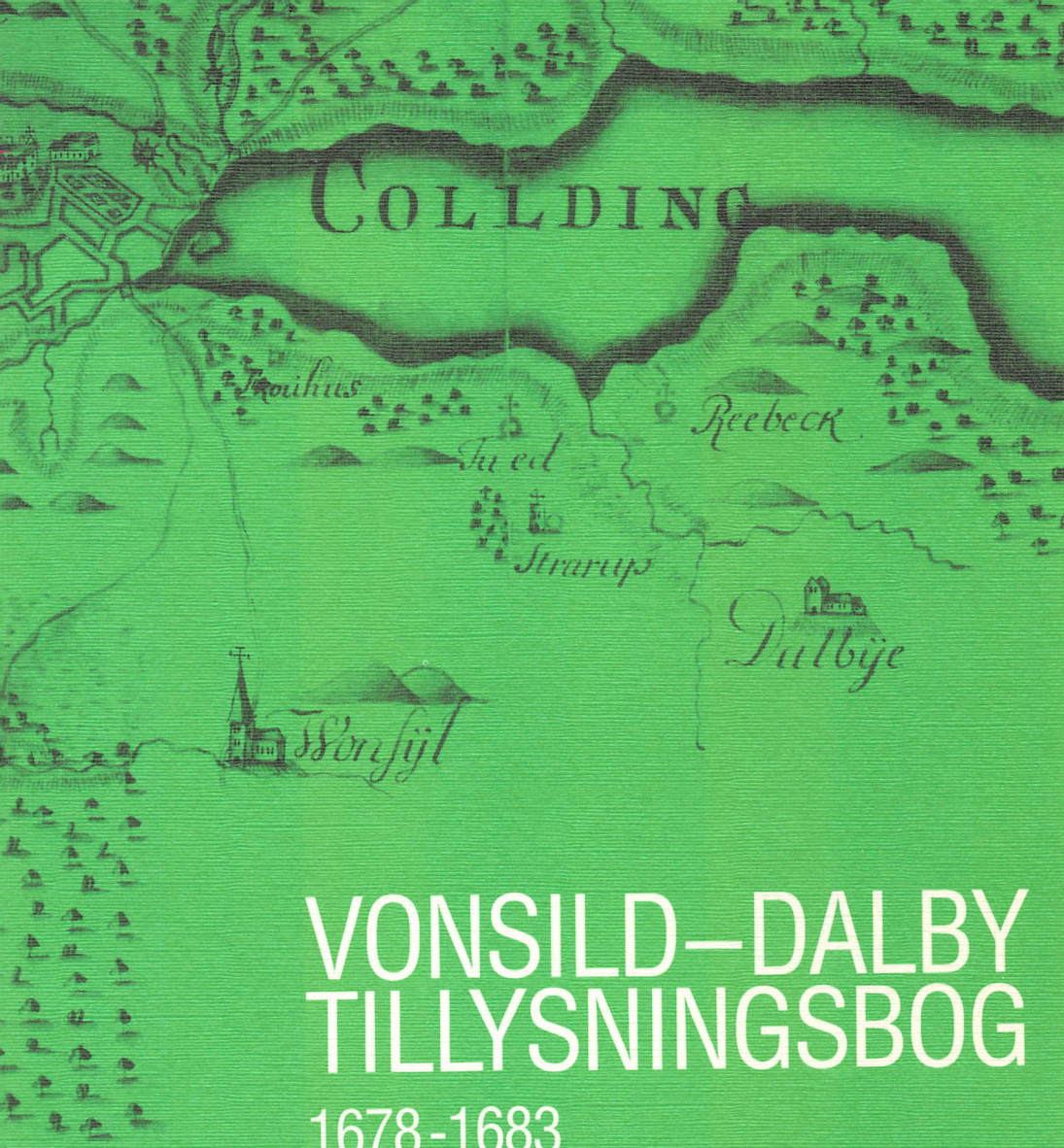
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VONSILD–DALBY TILLYSNINGSBOG

1678-1683

UDGIVET AF LANDBOHISTORISK SELSKAB

ved Hans H. Worsøe

VONSILD-DALBY
TILLYSNINGSBOG

1678-1683

Udgivet med støtte af
STATENS HUMANISTISKE FORSKNINGSRÅD
samt Landbohistorisk støttekreds,
Sydbank og Kolding kommune
der har bekostet trykningen

Forsiden viser udsnit af ryttergodskortet fra ca. 1721 på Det kgl. Bibliotek, bagsiden første side af tillysningsbogen. Omslag efter idé af Ib Simonsen.

ÆLDRE DANSKE KIRKEBØGER

VONSILD-DALBY TILLYSNINGSBOG

1678-1683

Udgivet af
LANDBOHISTORISK SELSKAB
ved
HANS H. WORSØE

KØBENHAVN 1987

AiO Tryk as, Odense

Indhold

Forord	
Indledning	I–XVI
1678	1
1679	26
1680	55
1681	85
1682	116
1683	144
Nogle latinske ord	168
Noter og henvisninger	169
Supplerende noter til Vonsild kirkebog	174
Sagregister	175

Forord

Med udgivelsen af Vonsild Kirkebog 1659-1708 virkeliggjordes i 1982 et projekt, som næsten siden Selskabets start havde stået på programmet. Den oprindelige plan til udgivelsen omfattede imidlertid foruden selve kirkebogen endnu et bind fra pastor Hans Rüdes hånd, nemlig tillysningsbogen omfattende Dalby og Vonsild sogne for årene 1678-1683, dvs. en fortegnelse over de meddelelser, der er givet fra prædikestolen gennem disse 6 år. Da disse meddelelser omfatter de fleste sider af dagliglivet i landsbyerne, supplerer de på mange måder det billede af forholdene, som tegnes gennem nekrologerne i kirkebogen. Efter udgivelsen af kirkebogen blev det derfor besluttet at forsøge også at virkeliggøre den sidste del af projektet, og da den samme udgiver, landsarkivar Hans H. Worsøe, Aabenraa, erklærede sig villig til at påtage sig også denne opgave, kunne arbejdet snart efter gå i gang. Takket være en bevilling fra Statens humanistiske forskningsråd, Landbohistorisk Støttekreds, Sydbank og Kolding kommune til trykningen kan tillysningsbogen nu udsendes i et udstyr, der svarer til kirkebogens.

Brøndby, april 1987.

Claus Bjørn.

Indledning

Vonsild sogn med annekssognet Dalby lige syd for Kolding købstad dannede gennem århundreder hertugdømmet Slesvigs nordgrænse mod kongeriget Danmark. Ved fredsslutningen 1867 blev det som en del af »de 8 sogne« afstået til Danmark, hvor det administrativt lagdes til Vejle amt. Ved kommunalreformen 1970 indlemmedes det i Kolding kommune.

I verdslig henseende hørte sognene indtil 1867 under Tyrstrup herred i Haderslev (Øster-) amt, i kirkelig henseende under Haderslev provsti, konsistorium i Haderslev og generalsuperintendenten i Slesvig. Lokalkarkivalierne fra denne periode findes på landsarkivet i Aabenraa.

Medens Vonsild sogn har et forholdsvist fladt areal, falder den nordligste del af Dalby sogn med bratte skrænter ned mod Kolding fjord. Ved Dalby mølle førte vejen gennem en særdeles stejl slugt. I Dalby sogn ligger foruden kirkebyen de mindre landsbyer Rebæk og Tved ved kysten, samt Strårup, der fra 1684 blev forpagtergård under kronen.

Dette er de ydre rammer for den her udgivne tillysningsbogs tilblivelse. Tidsmæssigt falder den nogenlunde midt i pastor Johannes Rüdes embedsperiode, 1659–1707. I forhold til den i 1982 ligeledes af Landbohistorisk Selskab udgivne kirkebog hører den hjemme i en periode, hvorfra kun dåbslisterne er bevaret. De meddelte årlige angivelser af antal dødsfald i Vonsild samt lysningerne til ægteskab er derfor inddraget i noterne til kirkebogen, ligesom enkelte dramatiske episoder, der har tilknytning til personer, der er udførligt omtalt i kirkebogen, er gengivet i noterne til disses nekrologer. Dette gælder således det røveriske overfald på præstens svoger Henrik Schrøling (nekr. nr. 164). I indledningen til kirkebogen er udvalgte citater fra tillysningsbogen desuden benyttet, ligesom der her findes henvisninger til pastor M. Mørk Hansens og redaktør P. Eliasens benyttelse af bogen. Hovedparten af oplysningerne er imidlertid ikke tidligere offentliggjort eller udnyttet. En afskrift ved nu afdøde fru Ingrid Bruun i tillempet sprogform og med visse udeladelser har dog siden 1984 været tilgængelig på lokalhistorisk arkiv i Kolding og på landsarkivet i Aabenraa. En kortfattet introduktion til tillysningsbogen har undertegnede givet i Personalhistorisk Tidsskrift 1980 s. 23–26.

En præsentation af præsten og tiden forekommer imidlertid ønskelig også her, men iøvrigt henvises interesserede generelt til den langt fyldigere indledning til den trykte udgave af kirkebogen.

Johannes Råde var født 1633 i Tønder, uddannet ved universitetet i Königsberg og kom til Vonsild 1659, da krig og pest havde lagt sognene øde. De to foregående præster, far og søn, var døde og Råde ægtede 19. febr. 1660 sidstnævntes enke Valborg Jørgensdatter Schrøder og tog dennes to børn, Mathias og Maria, til sig. Selv fik ægteparret 4 børn. Hustruens datter af første ægteskab blev 5. nov. 1683 i Vonsild gift med rektor ved Ribe Katedralskole Gregers Fog. Bryllupsforberedelserne omtales udførligt i forbindelse med lysningerne. Valborg Schrøder døde 15. aug. 1698, Johannes Råde 10. marts 1707. Af det store skriftlige materiale, han utvivlsomt har efterladt sig, er kirkebogsrækken fra Vonsild det vigtigste. Bevaret er her et bind med fødsler 1659–1707 m. indbyggerfortegnelse, samt 4 bind med blandede ministerialier, herunder de fyldige nekrologer, der danner grundstammen i kirkebogsudgaven. Man må formode, at der har eksisteret en tilsvarende række fra Dalby sogn, men de er alle gået tabt. Dalby sogns kirkebog er først bevaret fra 1762. I provstearkivet er begge sognes kirkerøgnskaber bevaret fra 1564 ff, men Vonsildrøgnskabet er til trods for en for nylig gennemført konservering meget medtaget for de ældste års vedkommende. Bevaret er også tillysningsbogen omfattende begge sogne, formentlig blot en af en længere række. Den tager sin begyndelse med nytår 1678.

Vi befinder os således i Christian Vs regeringstid og i den skånske krigs tredje år. Svenskekrigenes ødelæggelser var endnu i frisk erindring, og dette mærkes tydeligt ved afholdelsen af taksigelsesfesten for sejren ved stormen på København. Det var ikke fjern historie, men en skæbnetime, der har stået i manges erindring på samme måde som befrielsesbudskabet 4. maj 1945 huskes af vor generation. De mange bods- og bededage vidner om frygten for nye krige og epidemier. Dette kommer også tydeligt frem ved iagttagelsen af en komet d. 18. dec. 1680, der som et straffens ris bredte sig over store dele af himmelen.

Forholdet mellem Christian V og hertug Christian Albrecht forblev i hele perioden spændt p.g.a. afgørende meningsforskelle om forståelsen af betingelserne ved fredsslutningen 1679. Store troppebevægelser og passager af mindre enheder gennem sognene omtales undertiden, og man synes at have stået ret hjælpeløs overfor de forekommende over-

greb mod civilbefolkningen som f.eks. overfald og hestetyveri. Hele perioden frem til tillysningsbogens afslutning med udgangen af 1683 må karakteriseres som urolig, også i de kongelige dele af hertugdømmet Slesvig, som Haderslev amt jo tilhørte.

Selve tillysningsbogen er indbundet i pergament. Siderne har formatet 9,2 × 16,3 cm, men bærer præg af at være beskåret ved indbindingen, således at tilføjelser i marginen undertiden er beskadigede og ulæselige. Bogen er ikke pagineret men består af 360 sider. Titelblad er udfærdiget senere. Efter tekstens udformning må man formode, at præsten har medtaget bogen på prædikestolen og har haft mulighed for at notere ønsker om tillysninger ned i den. Det hedder således 14. jan. 1683, at Peder Juler ville have foretaget nogle efterlysninger af svin, men »fordi det ikke blev mig i kirken ved denne bog og blik sagt, forglemte jeg det« (Retskrivningen er moderniseret her og ved alle følgende citater). Enkelte steder, således 1. juledag 1678, har bogen været ført med en rød stift og er senere trukket op med blæk. Originalen opbevares på landsarkivet for de sønderjyske landsdele i Aabenraa i Vonsild-Dalby præstearkiv under arkivsignatur 106. Ad 1.

Når tillysningsbogen ophører med udgangen af 1683 skal det evt. ses i forbindelse med fremkomsten af det kgl. reskript af 21. apr. 1683, hvori det hedder, »at alle præster sig herefter skulle entholde og ikke noget af prædikestolene forkynde, uden hvis biskoppen dem enten efter kongens egen skriftlige ordre i så måder befaler, eller når ham kongelige forordninger under cancelliseglet til den ende tilskikkes, at de af prædikestolene læses og forkyndes skal«. Noget tilsvarende reskript med gyldighed i hertugdømmet Slesvig blev ganske vist ikke udstedt, men da Vonsildpræsten havde nært samkvem med sine embedsbrødre nord for grænsen til kongeriget, har han formentlig set reskriptet der og som konsekvens undladt i det mindste at føre bog over kundgørelserne. Reskriptets betydning må dog ikke overvurderes. Det fremgår således af indledningen til det, at det især er rettet mod dem, der havde jus patronatus til kirkerne samt amtsskrivere, fogder og andre, som lod adskilligt oplæse fra prædikestolene, som bedre kunne publiceres andetsteds. Dette falder godt i tråd med teksten i det danske kirkeritual af 25. juli 1685, hvor det om præsternes udformning af prædikerne bl.a. hedder: »Og skal de især entholde sig fra at føre noget frem, som deres tilhørere ikke vedkommer, eller noget, som angår kongens regering, statssager, kgl. ordinancer og befalinger eller deslige, videre end til at

formane tilhørerne til allerunderdanigst lydighed mod deres konge og hans bud og befalinger. De skal i lige måde vel se til, at de ikke beskæmmer nogen med deres elenche [d.v.s. omtale af synder] så og, at de ingen rører ved navn, når de straffer synden, og skal de vogte sig, at de ikke noget på de hellige steder, prædike- eller skriftestolen, handler og fremfører af private affekter, had eller hævngrædderi, men at de med sagsmodighed og retsindig nidkærhed for Guds ære gør alle ting til Christi menigheds opbyggelse og syndernes salighed. Hvad de ikke tilfulde ved, at må de ingenlunde der udbræbe...«

At man dog også fortsatte med forbøn for syge og visse andre meddelelser fremgår med al ønskelig tydelighed af kirkeritualets omtale af, hvad præsten skal foretage sig, når han har sluttet sin prædiken med en bøn. Det hedder:

»I særdeleshed skal han bede for dem, som vil begive sig i ægteskabsstand, såvel som for de syge, svage og sengeliggende der i menigheden, som er Guds kirkes forbøn begærende, hvilke han ved navn opregner og med et kort ønske befaler dem i Guds barmhjertighed til bestandighed i troen og en christen tålmodighed under korset, indtil Gud efter sin behagelige villie gør en god forandring derpå, som kan være hans navn til ære og dem til salighed... Derpå læser præsten lydelig Herrens bøn. Dersom noget andet er da at forkynde for menigheden, enten kgl. mandater, som skal oplæses, eller årsens tider, som på landet brugeligt er, såvel som tjenestens begyndelse på efterfølgende prædike-dag, eller og noget andet at lyse efter, som præsten tilforn er givet tilkende og bør lyses efter, det skal da foredrages og forkyndes. Præsten slutter med et lidet ønske og velsignelsen. Efter at det anordnede vers efter prædiken er sunget, forrettes bønne...«

Ovenstående regler giver et ganske godt indtryk af rammerne for præstens optræden m.h.t. meddelelser o.s.v. til sine tilhørere. Det kan således tjene til, at vi bedre kan forestille os sceneriet i Vonsild og Dalby kirker og samtidig vide, at det, der foregik her, ikke var enestående. Det enestående er, at vi har det ordret nedskrevet og bevaret.

Den slesvig-holstenske kirkeordning fra 1542 går ikke på samme måde i detaljer. I afsnittet om prædiken hedder det blot, at præsten skal afholde sig fra alle skældsord og forbitrelse. Han må ikke dadle nogen personligt fra prædikestolen, kun lasterne i almindelighed. Han må kun fordømme det, han med sikkerhed ved. Hvad han ikke ved, skal han tie om. Efter prædiken skal han opfordre menigheden til at bede

for forskellige gejstlige og verdslige anliggender og livsforhold, især for vor konge...

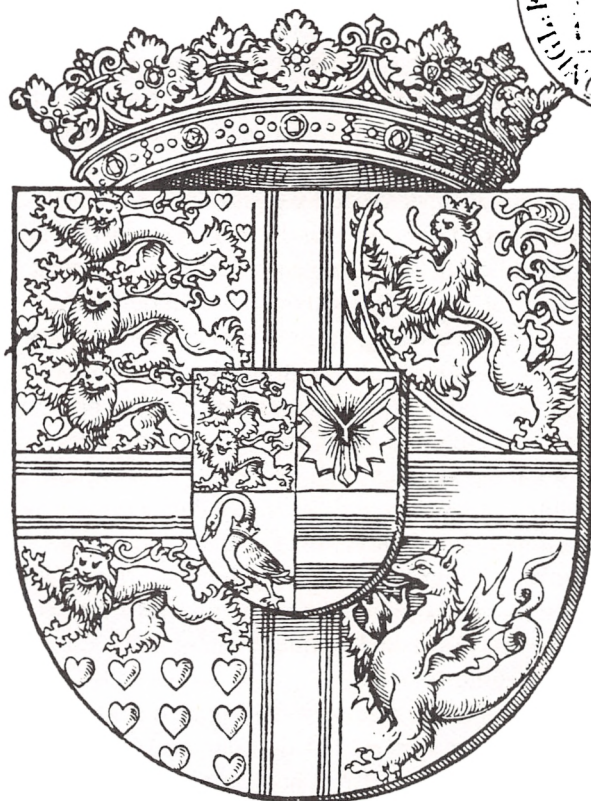
De meddelelser, Johannes Røde oplæste fra sine prædikestole, falder godt i tråd med ovenstående. De kan opdeles i følgende 4 grupper: 1. Kalenderoplysninger, 2. Meddelelser af kirkelig karakter, 3. Officielle meddelelser fra myndighederne og 4. Interne sognemeddelelser af verdslig karakter, herunder især efterlysninger og formaninger, hvor det ikke altid er let at skelne mellem det kirkelige og det verdslige, f.eks. om overholdelse af helligdagsbestemmelserne.

Indholdet af de forskellige grupper er i hovedtræk følgende:

Kalenderoplysninger. For det første skal bemærkes, at disse normalt er langt mere omfattende end blot at nævne »årsens tider«. For det andet må man huske på, at selvom almanakken formentlig allerede på daværende tidspunkt havde en vis udbredelse blandt bønderne, var der stadig mange, som enten kun havde evighedskalendere eller slet ingen, og derfor havde behov for at få disse oplysninger fra prædikestolen, idet det var af stor betydning ikke at forpasse de rigtige tidspunkter for såning, høst og pløjning. Månens faser spillede en stor rolle for det praktiske arbejde i landbruget og for væksternes trivsel. Meddelelse om, hvilket kvarter månen var på vej ind i, mangler aldrig, ja den angives endda med klokkeslet, som i bogens allerførste indførsel 1. jan. 1678 »På søndag morgen tidlig efter klokken 2 får vi det sidste kvarter i månen«. Dagens længde er vigtig, så med mellemrum angives solens op- og nedgangstider, ligesom det kan anføres, hvor meget dagen er tiltaget eller aftaget i længde. Som et eksempel på den nøjagtige angivelse kan tjene meddelelsen 5. juni 1681 om den følgende torsdag: »På torsdag går solen op klokken 3 og ned klokken 8, og da, medens solen træder i krabbens tegn, har vi den længste dag, 17 timer og 32 minutter, gør tilsammen 2 minutter over halvattende timer dagens længde, og natten har ikkun halvsvende timer og 8 minutter«. Indførslen minder os om, at vi befinder os før kalenderreformen, og at datoerne anføres efter den julianske kalender, som på dette tidspunkt var forskudt 11 dage i forhold til solen.

I samme meddelelse hedder det: »På onsdag er det Medardus dag, der de gamle har agtet, at såfremt det den dag regner, da skulle det regne udi 40 dage«. Denne angivelse af helgenens navn er meget typisk og skal ikke opfattes som et religiøst relik, men som en praktisk oplysning til bonden, der fra gammel tid plejede at bruge disse dage som

**Christlyke Kercken
Ordeninge/ De yn
den Fürstendömen/ Schleszwig/
Holsten etc. schal gehalten
werdenn.**

Titelblad til den slesvig-holstenske kirkeordning 1542, gengivet efter
Walther Göbells udgave i *Schriften des Vereins für Schleswig-hol-
steinische Kirchengeschichte I. Reihe*, Bd. 34, 1986.

rettesnor for, hvornår arbejdet kunne iværksættes. Som endnu et eksempel kan nævnes 25. maj 1679: »I dag er det Urbanus dag, som plejer at være boghvedesæds indgang«. Derimod nævnes kalenderens datoer sjældent – det var endnu ikke hvermands sag at omgåes disse. Noget andet var den krikelige datering, som var nødvendig for præsten selv. Hvorvidt den, med undtagelse af de store helligdage, har været læst op, får stå hen. For den, der vil sætte sig ind i skikke og sædvaner omkring »Bondens almanak« kan henvises til Lis Toft Andersens artikel af samme navn i Bol og By, Landbohistorisk Tidsskrift 1986 hft. 1 s. 79–115.

Med til kalenderoplysningerne må også tælles meddelelserne om formørkelser og usædvanlige vejrforhold, som tørke eller skybrud, jvf. sagregisteret. Sommeren 1681 synes således at have været usædvanlig tør.

Meddelelser af kirkelig karakter, herunder omtale af skoleforhold. De forskellige meddelelser af kirkelig karakter kommer i en ganske fast rækkefølge begyndende med den kirkelige datering af dagen, der efterfølges af indbydelse til altergang (intimatio ad ss. cœnam) med oplysning om tidspunkt for skriftemål inden og meddelelse om tidspunkt for næste prædiken (f.eks. Dalby onsdagsprædiken med et lig) og næste søndags gudstjeneste (Vonsild først, Dalby sidst, eller omvendt). Her gives ligeledes meddelelse om præstens fravær og prædiken ved fremmed præst. Undertiden oplyses klokkeslettet for gudstjenesten, hvor det især bemærkes, at hverdagsgudstjeneste kan afholdes allerede ved solopgang. 4. apr. 1681 indvarsles ligbegængelse i Dalby kl. 7, og onsdag d. 10. apr. s.å. holdes tidlig gudstjeneste »førend I laver ploven til, og skal korteligen forhandles, at enhver kan komme til sit arbejde igen«. På særlige bods- og bededage, og dem er der flere af hvert år, skulle der i visse tilfælde afholdes to gudstjenester i hver kirke. Dette klares ganske praktisk, derved, at den kirke, der har sidste formiddagsgudstjeneste til gengeæld får første eftermiddagsgudstjeneste, således at man ikke behøver at gå hjem. En enkelt gang formaner sognehustruerne i Vonsild, at de skal gå hjemmefra første gang det ringer, når de skal ledsage deres kirkegangssøstre til kirken, altså barselskoner ved første kirkegang, så de ikke kommer for sent og dermed forsinker gudstjenesten i Dalby (30. jan. 1681). Iøvrigt skal kun et par enkelte eksempler på formaninger fremdrages, nemlig på den første af de 3 store bededage 1678, d. 19. april, hvor det hedder: »Dagen skal hellig-

holdes og to ganges kirken besøges, men ikke at den bygang eller sammenkomst må ske om eftermiddagen i de brændevinsvråer, ej på gaden af ungt folk med keglekast og sligt, men som Eders bæster må hvile den dag, da hviler I også Eders legemer i stilhed og tjener Herren med en hellig og Gud frygtig omgængelse«, og 26. marts 1679: »Kommer til kirken fastende, Vonsild klokken 6, Dalby mod klokken 10 og tager Eders børn med«. Forøvrigt det eneste eksempel, der er fundet på, at børn skal medtages ud over, når der skulle være overhøring. At fastedage skulle tages alvorligt, viser tilførslen 29. marts 1679, hvor pastor Rude helt undtagelsesvis identificerer »den tølperagtige kumpan« – servus Caspari Bruni, altså Caspar Bruns karl – der »vil sætte husbond og hustru i rette og vil til Guds og vor fastedags bespottelse andre fromme til forargelse, kortud: have mad!« Endelig skal det bemærkes, at det 1. april 1678 meddeles, at der næste søndag holdes altergang og skriftemål »for tyendets skyld, der vil gå i ny tjeneste på fremmede steder«. Angivelsen kan måske tages som et indicium på, at de skulle medbringe altergangsbevis til deres nye sogn. Husvisitats nævnes en enkelt gang, nemlig 13. maj 1683: »Her skal husvisitats holdes såsnart vorder roligt og indseende ske, helst i de små huse, hvordan der leves, om svende ligger af deres husbonders gårde om natten, og det kan bødes ved øvrigheds tilgørelse«. Præsten har tilsyneladende været bange for tjenestefolkenes moral.

Åbenbart skriftemål forekommer dog sjældent, i gennemsnit 1–2 gange årligt. Kirketugt forekommer én gang, nemlig d. 13. nov. 1681, hvor der indbydes til skriftemål i Vonsild, og en person, der ikke har været til alters 1 år og 8 uger, erindres om at indstille sig »at ikke kirken magt skal samme menneske overgå, som recessen tilholder«. Bandsættelse derimod forekommer regelmæssigt på de 2 årlige bandsøndage, se f.eks. 24. marts 1678: »I den forbandedes rolle er også hver den, der i denne menighed har besveget sin næste og taget hans gods fra ham, det må være i hvad slags mon og gods det er og være kan, ringe eller stort, derom her af prædikestolen blev lyst...«

En særlig kirkelig højtidelighed omtales 5. sept. 1680, nemlig indvielsen næste søndag af en ny kalk og disk til Dalby kirke, hvad ingen nulevende tidligere har oplevet.

Gudstjenestesproget er dansk, men én højst to gange årligt, er der prædiken på tysk i Vonsild i forbindelse med skriftemål for tyskerne (propter communicionem germanorum), uden tvivl indkvarterede sol-

dater. En enkelt gang prædiker præstens huslærer, hr. Preen, på tysk i begge kirker (3. nov. 1678), et par gange nævnes tyske salmer, således 10. juli 1681, hvor der synges efter den holstenske salmebog for at skaffe regn! Kun i et enkelt tilfælde gives der ellers oplysning om sang, nemlig 30. okt. 1681, hvor noderne til teksten »Vi benedide dig Gud i evighed« gengives.

En stor plads indtages af *forbøn for syge og døende*, men også fødende kvinder nævnes, dog tilsyneladende langt fra alle. Hjælp til fattige gives enten ved disses rundgang i husene, hvor der opfordres til at give, så længe man har noget at give af, eller i sjældnere tilfælde gennem tavlepengene. Der oprulles her rystende tragedier, som f.eks. 1. nov. 1678: »Jens Hansen samt hans fordum forstyrrede hustru Anne Jensdatter af Støvring flyr i lige måde til denne menighed om hjælp til deres søn, den hun i raseri har brudt begge arme sønder på og ligger for bartskeereren«.

Der forekommer ligeledes adskillige opfordringer om *hjælp til brandlidte*. En enkelt gang omtales ildspåsettelse i Ødis, 29. marts 1679, hvilket giver anledning til udfald mod de besværlige tjenestefolk, som truer med ildspåsettelse, men som til gengæld selv trues med helvedes ild, stejle og hjul eller en »tørsmøgende kval og endeligt«. I forbindelse med hjælp til brandlidte nævnes det som regel, at dette sker efter herredets skik, eller som 1. maj 1681 ligefrem »herredsret«, hvor Christian Sønnicksen fra Rørkær i Bjerning sogn medbringer et tingsvidne udstedt på herredstinget i Aller (Tyrstrup herred), der truer med eksekution, altså inddrivelse med magt, hvis man ikke betaler frivilligt. Det samme gentager sig 5. april 1682, hvor teksten måske er hentet fra tingsvidnet. Der synes således allerede på dette tidlige tidspunkt at have været en fast og forpligtende ordning, der kan betragtes som en slags forløber til den senere gensidige brandforsikring.

Præstens og kirkens økonomi er ligeledes ofte emne for omtale. Det gælder således de faste ydelser: smørbyrd, oste- og brødbyrd samt sildebyrd fra Rebæk og Tved. Også offer omtales og 23. maj 1680 advares mod at lade købstadsfolkene veksle hele dytkener (tysk sølv mønt af 6 skillings værdi) for at få småpenge til offer, hvorved de lader købmanden få profitten og præsten skaden. Om disse dytkener se den her-tugelige forordning af 19. april 1678. 2. juledag formaner tjenestepigerne om frit at give deres offer ved alteret på andendagen i stedet for at stikke præsten en dytken i skriftestolen. Endelig omtales tienden

jævnligt samt et par gange høstarbejde og møg-agen for præsten. I 1679 var det imidlertid helt galt og den 10. aug. tog Johannes Råde bladet fra munden og henviste til, at det i 800 år havde været skik, således som det for 140 år siden var blevet fastslået af kirkeordinansen, at »gadehuse (det er landboler) og husmænd (det er inderster)« skal høste og arbejde med sognepræsten en dag om året, ligesom landbolerne i Tved med deres ægtefæller. Han blues ved den fortræd han lider og mener, at ingen anden præst i hele lenet har en sådan hårdhed at drages med. Imidlertid, nu har han advaret dem, »og kan jeg ikke nå min ret, da vil jeg Eders navne fortegne og øvrigheden angive, hvorefter I Eder haver at rette og for skade at tage i vare!«.

Gæld til kirken omtales et par gange. Mest udførligt 6. okt. 1678 og 22. okt. 1682, hvor provstens formanings oplæses med trussel om ryttereksekution, hvis der ikke blev betalt inden Mortensdag. Meddelelse om aflæggelse af kirkeregnskabet nævnes regelmæssigt. Vedr. kirkebygningerne meddeles 8. aug. 1680, at provsten på Vonsild kirkestævne anmoder sognemændene om hver at hente et læs mursten til kirken, og »når de er hjemkomne, eller når mændene det behager, da skal kirkeværgen oplægge dem så god en tønne øl, som her bekommes kan«.

Det er af meddelelserne om *skolevæsenet* tydeligt, at dette er i sin vorden. Skolen i Vonsild synes dog senest at være blevet oprettet omkring årsskiftet 1677/78, for første søndag efter nytår 1679 beder præsten de bymænd, der det sidste år har haft børn i skole i Peder Juhls gård, om i fællesskab at aftale betalingen for det værelse, som skolemesteren for egen bekostning havde ladet indrette i efteråret.

I sommertiden havde det allerede været galt med tilslutningen, for præsten måtte formane alle, som havde »små gavnløse skolebørn«, at de ikke måtte lade dem forsømme så meget, at de glemte, når de var 8 dage hjemme, alt det, de havde lært de foregående 8 dage i skolen. Det gik også ud over lærerens løn, som blev betalt efter børnenes tilstedeværelse i skolen. »Børnenes lærdom er Eders bedste skat, så I skal ikke være så påholdende med den skilling« formaner Johs. Råde. Skolemesteren synes ikke endnu at have fast bolig, for da han 13. juli 1679 lader lyse for sig til ægteskab omtales han som »ærlig, agt- og velforstandig karl Matths Matthsøn af Haderslev, velbestillet læse-, skrive- og regnemester for vor ungdom i Vonsild«.

1. november samme år er det atter galt med lønnen fordi børnene »ikkun så få og tynde kommer til skolen«. Matths Matthsøn må være

blevet ked af det, for 10. okt. 1680 hedder det, at eftersom den skolemester, der har påtaget sig at undervise børnene nu er kommet til stede, skal man samles for at se denne mands »lader og gaver i lærdom« og prøve at finde et opvarmeligt kammer til skolebrug. Samtidig formanes, at man ikke skal lade børnene »for deres zartheds skyld« søge skole udenbys, men ej heller forsømme »de unge dejlige Guds planter« ved at holde dem hjemme. I anledning af fastsættelse af ugepengene til skolemesteren opgøres deres antal 6. nov. 1681 til ialt 33 i Vonsild.

Skolemesteren hed Jørgen Hansen på dette tidspunkt, og med ham synes det at være gået helt godt et stykke tid, men han havde også sikret sig med en kontrakt, således at præsten 4. maj 1681 kunne true med øvrigheden, både hvis betalingen udeblev, og hvis børnene blev hjemme. En skolestue var det imidlertid ikke lykkedes at skaffe, så man brugte det eneste store lokale, man havde: kirken. 18. okt. 1681 hører vi imidlertid, at eftersom det er ved at blive koldt, kan børnene ikke længere tåle skolegangen der, og da den nu også er blevet rensed for skolestøv(!), skal bymændene forhandle om at levere brændsel til læreren, som så vil holde skole i sit eget hus. Han er altså blevet bofast.

Fra kirkebogens nekrolog over præstens svoger, Heinrich Schrøling, ved vi, at han, der som soldat havde turet Europa rundt og mistet den ene hånd, senere i en årrække kom til at holde skole for børnene, så et vist perspektiv har den formentlig fået.

Også i Dalby var der oprettet skole, idet »de trofaste Dalbyer holder sammen og holder deres små en egen skolemester« (1683), og selv i småbyerne Rebæk og Tved sluttede man sig sammen, og her forekommer den mærkelige situation, at præsten den 15. juni 1681 lader skolemesteren efterlyse fra prædikestolen: »At lyse efter den liden skolemester Christen Plantekow, der denne forgangne vinter var i Tved, hvor han må efterspørges«. Et par år efter er der kommet en ny skolemester og 17. maj 1683 meddeles, at »eftersom den forstandige og fordom i sin velmagt meget betroede Hans Petersen har behaget at bo i Tved, tilbyder han sig, for at have nogen christelig idræt hellere end at sidde ørkesløs, at holde skole og lære ungdommen, thi han er capabel at lære dem at skrive ren fin skrift samt at læse og regne, så meget som forældrene vil lade dem lære«.

Officielle bekendtgørelser. Disse kunne være fra næsten alle instanser i systemet begyndende med herredsfogden og sluttende med Kgl. Majestæt. Fra herredsfogden oplæses stævning for konkurs (3. juni 1678)

og en stævning til Haderslev herredsting (31. maj 1680). Der udmeldes 8 tinghørere (11. juli 1680 i Vonsild) og 21. maj 1682 »tilsiges de Dalby-mænd, at de førstkommende tirsdag skal være på tinget de 8 mænd, ligesåvel halve som hele gårde og toftemænd, og at begynde først i sognet efter mandtal«. Regimentsskriveren lader 25. aug. 1678 oplæse skrivelse vedr. rekrutpenge, og ridefogden tilsiger sognemændene til møde, hvor de skal få nærmere besked af sognefogden d. 17. dec. 1682. Også jægermester og overførster lader befalinger og tilsigelser oplæse, f.eks. til ulvejagt 9. dec. 1683 og til skovsyn 14. nov. 1680. Det samme gælder »hans grevelige nåde« d.v.s. amtmanden i Haderslev, den senere storkansler Conrad Reventlow, der 28. nov. 1680 giver befaling om indkvartering af ryttere og 9. sept. 1683 anvisning om bådenes anløbsplads i Rebæk »for at undgå underslæb på kongens told og ulovlige varers transport«. Højere oppe i systemet har vi Generalkommissariatet, der 16. dec. 1683 lader uddrag af en tysksproget indkvarteringsordre for Haderslev amt oplæse. Det normale er ellers, at der i tillysningsbogen kun er indført en kort omtale af bekendtgørelsens indhold og ikke selve teksten som i førnævnte tilfælde. Det samme gælder de kongelige befalinger og privilegierne. Til sidstnævnte gruppe hører snedker og billedhugger i Haderslev Jørgen Hansen, der får eneret på at arbejde i lenets kirker 1. sept. 1678 og Gerhardt Melis musikantprivilegium nævnt 29. sept. 1680. Af kongelige befalinger nævnes 5. april 1681 et kongebrev »om hund at løse, ej vildt at spise etc.« og 20. marts 1681 om forbud for præsterne om at prædike for et andet kald uden tilladelse. Derimod gives 11. nov. 1683 den fulde tekst af jagtforordningen af 26. juni 1683. Andre kongelige forordninger, som nok kunne være af interesse ses ikke nævnt. Det gælder f.eks. den ekstraordinære kontribution 4. nov. 1682, prinsessestyr 21. febr. 1680, skovforordningen 1. sept. 1680 og indskærpelsen af sabbatens helligholdelse, ligeledes 1680.

Som sidste gruppe har vi de meget omfattende og meget forskelligartede *interne sognemeddelelser af verdslig karakter*. Her er det naturligt, at fællesskabet og landbruget er hyppigt forekommende emner. Den 22. aug. 1680 nævnes med ikke ringe stolthed Vonsild bys nye grandevedtægt: »Vor menighed vil ansees for en gild, fornæm og hævdet by, der sig har ladet bekoste og i det ganske herred gjort navnkundig over deres skikkeligheds vedtægt og grandes besegling af øvrigheds personer« – anledningen er ganske vist den sørgelige, at der er personer, der har kørt gennem »det dejlige Guds ved roden stående korn«

med hest og vogn, og forårsaget ødelæggelser, så det forekommer præsten, at det trods vedtægten »går her til som iblandt de vilde lapper og finner«. Vonsild grandvedtægt nævnes ikke i »Danske Vider og Vedtægter« bd. 1-5.

Gærdenes vedligeholdelse spiller en stor rolle, og gang på gang formanes om ikke at lade hånt om dem. 17. aug. 1679 truer således mølleren i Dalby mølle, Anton Günter Kling, med at udlægge fodangler, fordi hensynsløse mennesker under nøddeplukning har trampet hans gærder ned, og ved andre lejligheder forekommer der krav om erstatning for markskader. Markernes pløjning omtales en sjælden gang. Af særlig interesse er 6. maj 1683, hvor det refereres, at vejfarende har set en Vonsild-mand pløje en søndag »med fuld drivende 6-bæsters plov«, hvilket har resulteret i, at pastor Råde har fået sine sognebørns forhærdelse revet i næsen for én mands skyld.

Af kornsorterne omtales rug hyppigst, boghvede og byg noget sjældnere, havre kun enkelte gange. Af andre afgrøder nævnes hør, humle (i forbindelse med tyveri), hør, hamp, kål, æbler, pærer og heisselfrugt, d.v.s. nødder. Kvægavlen nævnes, bl.a. i forbindelse med markskader og ved at kvægvogteren og vangmanden ønsker lønftaler indgået, men det bedste indtryk fåes ved efterlysningerne af bortkomne kreaturer (se nedenfor). Om handel med kvæg hedder det 30. april 1682: »Alle saa mange som i Dalby og Vonsild menigheder har unge køer at sælge, som har fået 3 kalve eller er med den tredie bærende, at de med dem kommer til grevens (altså amtmandens) gård i Haderslev på tilkommende Valborgs dag, er i morgen, så skulle de bekomme deres rede penge for dem«. Svinene laver selvfølgelig også gang på gang skader, 29. sept. 1679 tilsiges de, der vil have deres svin brændemærket, så de kan gå i skoven, om at holde dem hjemme førstkommande onsdag. Og regelmæssigt to gange om året kommer Peder Orloff fra Ribe for at kastrere ungdreuer og svin (23. aug. 1683 »det unge gods«). Endelig må man konstatere, at hærværk og dyremishandling ved ukendte personer heller ikke var ukendte fænomener i landsbysamfundet. Således konstaterede Lauritz Tønussen ved slagtingen (9. nov. 1679), at et af hans svin var stukket 12 gange med en spids kårde eller en fork. 4. nov. 1683 havde det været byens fælles fold, det var gået ud over, og 29. marts 1679 var det en brændevinskedel, hvilket udløste trussel om bandsættelse. Dette synes dog at have forarget nogle, for næste søndag måtte præsten forsvare bandlysningen.

Efterlysninger er det område, som giver det dybeste indblik i dagligli-

vet og flest detaljer. Intet er for ringe til at blive efterlyst, det kan være klæder, der er lagt til blegning, redskaber, der har været gemt under sengen, eller klokker til kreaturerne, men her må henvises til sagregisteret. Tragisk er det, når en fattig kone må efterlyse ulden, der er klippet af hendes får, 12. okt. 1679. Om mere velstand vidner efterlysningen 27. febr. 1681, hvor en vognmand uden for Mads Degns hus har mistet 1 billedsengeklæde, 1 spraglet sengeklæde, 1 top sukker og 1 dukaton gul tobak. Beklædningshistorisk er det interessant, at præsten bemærker, at der er fundet fodspor efter et par flade træsko. Et glimt fra et af de gamle julegilder får vi, da Bold Laurs Petersens i Vonsild 27. dec. 1683 efterlyser et stykke dynevår, som på juledags aften er efter en liden tumult i hendes gård blevet borte for hende i deres ølkammer!

Soldaterne lader krudthorn og pistol efterlyse, manden på Strårup, Hans Jacobsen, sin kårde, som han satte fra sig i sneen, da han sent på aftenen efter Kolding marked ville hjælpe en anden på hesten (20. febr. 1681). Også her aner man, at der kan have hersket en omrømt stemning.

Træ efterlyses hyppigt, og også hø fjernes uretmæssigt og giver anledning til efterlysninger. Det helt store antal efterlysninger angår dog bortløbne eller stjålne *husdyr*. Da meningen med efterlysningen er, at de bortkomne dyr skal kunne kendes, får vi en god beskrivelse, der altid omfatter farve og mærkning, tit også særlige kendetegn. Hvor mange dyr det drejer sig om ialt, lader sig vanskeligt opgøre, da samme dyr ofte efterlyses flere gange. Antallet forekommer dog at være tilstrækkeligt stort til at give sagkyndige en fornemmelse af racerne.

En gruppe udgøres af ungnød, kvier, stude, okser og »bull« (det vil sige tyre, når der efterlyses »tyer« drejer det sig derimod et tøjrl!). Et par eksempler kan nævnes: 18. aug. 1678: hr. Lago i Tyrstrup lyser efter en rødbrøget stud brændt med hans brænde(mærke), 10. marts 1680: Peder Gregersen lyser efter 2 sorthovede ungnød, en kvie, det andet en stude-ungnød stumphalet, 25. sept. 1681: hr. Frederik i Bjert lyser efter en lang mager sorthjelmet stud med skagfod... Anker Pederesen i Binderup eften en sorthjelmet bull, og 13. nov. 1679: Klaus Key lyser efter 4 stude klippet med en K og stumpøret.

Fra gruppen heste, hopper, bæster, foler, plage, marplage og øg kan nævnes: 3. maj 1678: Jes Lauritzen lader lyse... efter 1 bærbrun hoppe med en lang mod jorden hængende marlok og en mørkebrun hest, 16. nov. 1679: Mads Eriksen lyser efter... en sortstjernet hoppe med en

klokke på og har nogle hvide fødder, nok efter en sort plag og 26. nov. 1682: Bertel Degn i Bjert lader lyse efter 5 øg: 1 blakket, 1 skimlet og 3 brunblisset.

Også svin, orner, galte, høvlinger og grise bortkommer, endda i stort tal, således efterlyses 3. dec. 1682 alene 22 svin, heri blandt 2 tilhørende Niels Vaaben: 1 hvid so stumpet af det venstre øre og en grå galt stumpet af det højre øre og et hvidt bælte over den »frammer« bov, og skøjter ud med det ene bagben. Også den 9. nov. 1679 havde det været galt flere steder, Lauritz Toniussen savnede 2 store galte, som var gråbæltede og havde »gårdens mærke«, Jeb Smed 1 sort sosvin og 1 spraglet galt og præsten selv 2 mellemstore ungsvin og en brun orne samt en sortpletlet høvling.

Af andre dyr efterlyses lam, får, runvæddere og 3. okt. 1680 præstens eget sart stjernet musøret runlam med en klud om halsen! Endelig nævnes en enkelt gang, kyndelmisse 1682, at der er stjålet 3 gæs og en gase i Nis Thomsens fåresti i Dalby.

Præstens *formaninger* adskiller sig næppe meget fra, hvad man ellers hører fra præstemund: advarsel mod drikkeri ved bryllupper eller ved julefester, så folk bagefter sover i kirken, således f.eks. 18. dec. 1681, hvor en lang formaning begynder således: På onsdag aften klokken 8 får vi det sidste kvarter i månen. Eftersom vi dette år får en mørk jul og øvrigheden har så alvorligt i disse besværlige tider forbudt juleleg, da skikker Eder som fromt lydigt ungt folk og går ikke i disse skidne mørke aftener af Eders husbonds huse, men lover og priser Gud med en sang og Guds ords bespørgende blandt hverandre ... o.s.v.

Advarsler mod tyveri høres jævnligt, især i forbindelse med bandsøndagene, således 16. marts 1679: »Eftersom bandsøndag nu tilstunder, da lyses og formaner de lediggængere og dagdrivere, der der enten går i sognemænds gårde, såvel om natten som om lys dag i folkenes fraværelse og tager alleslags småhånde bort: lundstikker, lang- og stakket nagler, af vogne tjenlig evntræ, navr, hammer, bånd, kniv, bor, naptang og risøkser, og hvis småt avlstøj mere være kan, hvilket gods de siden forkunkle til en skiden brændevin eller tobakslug...«.

Trolddom nævnes et par gange. 5. april 1679 omtales »de djævlens lemmer, der for nogle år (siden) fik det lys så underlig på begge ender over stagens pibe brændende«. Anden gang er i 1681, hvor præsten flere søndage advarer mod bagtalelsen af en »Christelig matrone af en anden menighed« (13. nov.). Omtalen er ganske vag, og først 18. dec.

får vi at vide, hvad det drejer sig om, idet Johs. Råde til egen erindring har tilføjet et NB: Ann Lautrups i Flensborg for trolddoms snak!

Sygdom nævnes regelmæssigt ved forbøn for syge, men ikke detaljeret. 16. juli 1682 nævnes den »berømte øjen- og bruch-læge« Willum Ravens besøg i Haderslev med omtale af hans færdigheder.

En *drukneulykke* ved Fønsskov i oktober 1680 gjorde et stort indtryk især i Dalby. Der var omkomne fra Bjert sogn og slægtninge til de omkomne boede bl.a. i Tved. Ulykken omtales flere gange i tiden 31. okt. til 21. nov., hvor de sidste omkomnes lig endnu ikke er blevet fundet.

Ovenstående gennemgang af tillysningsbogens indhold er ment som en slags katalog over mulighederne, men ikke udtømmende. For dyberegående undersøgelser henvises til sagregisteret eller til en systematisk gennemgang af hele teksten, da registeret uundgåeligt vil være behæftet med fejl og mangler.

Teksten er som hovedprincip gengivet bogstavret. Grundlaget for behandlingen er »Udgivelsesprincipper for tingbogsudgaven« vedtaget 12. jan. 1953 i Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie, tillempet efter de krav, der blev stillet til udgaven af Vonsild kirkebog. Der er således iagttaget følgende regler:

Tegnsætningen er tillempet nutidens regler, således at der opnåes den letteste forståelse af teksten.

Store og små begyndelsesbogstaver anvendes i overensstemmelse med Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. marts 1948 (ny retskrivning). Forkortelser er bibeholdt, men slutningssløjfer er opløst. I de tilfælde, hvor skrift er afløst af symboler, er disse udeladt, og det pågældende ord sat i (). Dette gælder først og fremmest planettegnene for ugedagene. Udgiverens tilføjelser, f.eks. oplysning af datoangivelser, og oversættelser af latinsk tekst er sat i skarp parentes. Tilføjelser i marginen, under eller over linjen og andetsteds på siden er indrykket på rette plads i teksten og markeret af /: ... :/. Sideskift i originalen markeres af /

Med hensyn til de specielle problemer, som Johannes Rådes håndskrift har frembudt, henvises til indledningen til kirkebogen.

Aabenraa febr. 1987

Hans H. Worsøe

**VONSILD-DALBY
TILLYSNINGSBOG
1678-1683**

Sön- og Hellig Dags INTIMATIONES,

Pa Wonnfiedel- or Dallby Pra,
Dietrichs halso publicerede:

Pa og
om Gærb

af Hver Børgiering er blif
som liggst frem or af Hver

idi 6. daer,

fra

Anno 1678. til Annum 1683.
inclufive.

Johannes Rüd. r.
m. m.

1678

Søn- og Hellig Dags Intimationes paa Wonnstedel oc Dallby Prædickestoler publicerede.

Saa og om hvis æfter Begiæring er blefven liusst fræm oc æfter udi 6 Aar fra Anno 1678 til Annum 1683 inclusive.

Johannes Rude m.m./

I Jesu naun! 1678 den 1. jan. nyt aars dag.

Paa (søndag) morgen tilig æfter klokken 2 fae vi det sidste quarter i maanen.

Det er paa (søndag) h. tree kongers dag.

Dalb. først missa oc Guds bord for communicanter. Wons. sidst.

NB. den dag prædickede jeg ocsaa i Seest.

Fer. epiphan. [6. jan.] Det sidste quarter i maanen finge vi i morges hora post 2. Paa (lørdag) afften hora circa 10 fae vi ny maane.

Dalb. paa (søndag) sidst misse. Wons. paa (onsdag) er her prædicken oc da tienisten hora 8 med 1 liig.

Fer. 1. epiphan. [13. jan.] paa (lørdag) afften hora 4 fae vi det første quarter i maanen. Dalb. oensdags prædicken med 1 liig. Ibid. intimatio ad ss. cænam. Ibid. først. Wons. sidst./

Fer. 2. epiphan. [20. jan.] I goer afftes klokken 4 finge vi det første quarter i maanen. I dag er det Fab. Sebast., der safften kommer igien i træerne. Paa (fredag) er det s. Pauls dag.

Wons. intimatio ad ss. cænam. Ibid. først. Dalb. sidst.

(Søndag) septuag. [27. jan.] Prædickede tydsk i Wonziel. Heute nach 4 Uhren abends werden wir den vollen Mondschein bekommen. Am Sonnabend haben wir das Fest der Reinigung Mariæ, welches aus dem Pabstthum her Lichtmissen geheissen wird.

Hir zu Wons. wird der erste Gottesdienst gehalten werden. Dalby sidst. Erich Christensen i Seest liuser æfter 1 hvid orne med 2 sorte pletter under det eene øre oc ellers umercket./

D. 2. febr. I morgen i Dalby først missa, Wons. sidst. Paa (mandag) afften hora 4 fae vi det sidste quarter.

(Søndag) sexag. [3. febr.] Dalb. intimatio ad ss. cænam. Ibid. først, Wons. sidst.

(Søndag) esto mihi [10. febr.] I morgen formiddag klokken halff 8 fae vi nymaane: holder til et kiønt foraar, uden hvis nogen nattfrost vil sig tilholde.

Paa oensdag ville vi gjøre en begyndelse med vores fastprædickener,

æfttersom vor nymaane os dertil holder. Dalb. sidst. Wons. først. Wons. intimatio ad ss. cænam.

Anders Bårtelsen i Grøninghoj liuser æfter 2 sorte hopper, 1 stump-øret, 1 noget mørkesort, bleve borte nu forgangen tijsdag.

Erich Laurtzen liuser æfter 1 eeg, 6 in 7 rijssebøge oc 1 topstøfven av en bøg, der strax ved paa sit skouschiff i Anders Snedickers/ Tawning Kiærhawe, noch paa hans skouschiff udi Kockholm oc Lystkier ere hannem borthuggen nogle rijssebøger aff de beste: Beder om deres bekiendelse at giøre skell for schade ellers oc indslutes udi den christen kirckes bøn oc band. /: vid. ao. 79. (søndag) 3. p. trin. (6. jul.) :/

(Søndag) invocavit [17. febr.] I morgen klokken mod 9 formiddagen fae vi det første quarter i maanen. Paa (onsdag) i Dalb. først prædicken, i Wons. sidst.

Dalby. Erindres igien at sognemændene ville giøre forordning, at den kirckebroe ved Wons. marck mae blifve færdig nu engang, thi i ijs oc vandløb kand mand icke komme derom ved, oc fræmmede vogne, som oc den præst, der mig seenist betiente, var i fare derpaa, der hand icke for det høje vandløb kunde komme forbi. Er en ring umag oc er icke ære ved, at den skal saa blifve en tijd æfter anden liggend. NB blev færdiget strax æfter reminiscere [24. febr.]

(Onsdag) post invocavit [20. febr.] /: Dalby 2 ... petiti... NB :/

Dalby. Jacob Knudzen Foed paa Straarup liuser æfter et styck graa klæde, 3 aln oc 1 quarter lang, som er bleffven bort udi hans soffvestue, oc 1 jern grijmskaft, som bleff tagen under hans seng etc.

Dalby. Paa søndag først. Wons. sidst misse.

At bede for gammel Rassmuss Nielss. i Tved, som hart drager med døden.

Dnca. reminiscere d. 24. febr. I dag er det Matthises dag. Paa tijsdag fae vi fuldmaane klokken mod 1 om middagen. Paa (fredag) hafve vi den første dag i martz maanet. Paa oensdag Dalby sidst, Wons. først.

Dalby 1. at bede (ante et post conc.) [før og efter gudstjenesten] for unge Maren Lass. d. i Tved. 2. at bede for liden Simon Juel i Strarup. 3. for Simon Lassens sønn oc for Paul Smeds barn.

(Onsdag) post reminiscere [27. febr.] Wons. intimatio ad ss. cænam. Først misse. Dalby sidst (: overstreget) ocsaa først misse.

Wons. Vore bymænd ville gae sammen oc forderligst tage ved at recke noget for de Ste-/ning agre, paa det i denne vodde vaar, de drifvende øxen skulle icke vores rugsæd slett forderfve. Item ville gran-

dene den præstebroo ved gaarden lade med 2 sterckere smaa bielker blifve oplagd, at mand kand gae der ofver igien.

Dnca. oculi [3. marts] Paa oensdag morgen aarle klokken 2 fae vi det sidste quarteer av maanen oc holder til vott oc umildt veirligt. Dito i Dalby sidst. Wons. først Guds tieniste.

Wons. Den stackarls quinde Ann Henrichs d., der er hos Doroth Tøgers d. til huse, beklager sig, at de i fordagsgoer have taget hende et icke tilfuld bleeget oplod fra, som hængde paa gierden at tør- oc blegis etc. Beder det mae igien legges, som det bleff tagen, at gjør saa, du som togst det, at hendes fattig nøgen krop icke frysendes oc vilden gaendes dig for vor Herre skal bande.

Jens Christenss. Murmand beklager sig, at de henkiøre hannem en rugager paa Breckeg vej, tage deels nedslagene stager op, deels kiøre uden om etc.

At bede for liden Peder Albertsen/

(Søndag) oculi [3. marts] Liuses æffter 1 spade, der bleff borte i Jens Hansens tofft 14 dag æffter Michelsdag.

(Onsdag) post oculi d. 6. martij. At bede for liden Peder Albertsen. Paa sønndag sidste misse.

(Søndag) lætare [10. marts] I dag træder solen i vederens tegn, oc før os vaaren oc foraaret i landet. Paa (tirsdag) er det Gregorij dag, d. 12. martij, hvor paa vi oc fae en nymaane om afftenen klokken mod halff 6. Paa oensdag Dalb. sidst, Wons. først.

Dalby. Her liuses 3. gang æffter Jacob Knudsens klæde oc jern grimschafft etc.

Ss. Dalby. 1. At bede for Peder Bærtelsens liden daater. 2. item for en tienistpige hos And. Scheem.

Wons. Den fattig mand Peder Jæspærßen i Skartved, der hændes den stoore ulyck, at hans salß brænde av: beeder denne meenighed oc æffter herretz skick, om nogen hielp med sædekorn, som skal i denne indgaendes uge blifve indsamlet. Giver gierne i Jesu naun, saa oprettes det igien! Gud bevare os alle fra slig oc anden ulyck for Jesu Christi skyld. Dedi [jeg gav] 1 schip byg./

Dnca. judica [17. marts] Paa (onsdag) fae vi det første quarteer i maanen, klokken mod 3 for dagen. Paa oensdag Dalby først, Wons. sidst. Paa (lørdag) skal vor fru dag holdes, der indfalder paa mandag i dimmelugen: Saa vor kirckeordinantz oß æffter gammel brug tilholder.

Ann sal. Jæb Laurtzens encke i Ødis, der det brænde fra i fior, beder

gottfolck om noget hielp til sædekorn æffter herretz schick, oc vil forderligst besøge meenigheden derom. Lader os gifve den stund vi kunde oc icke blifve trætte. H. skal os det hundredfold oprette igien.

Wons. Erich Laurtzen liuser atter æffter den eeg etc. vid. [se] esto mihi [10. febr.] Item min spade, der oc i fior bleff udlaant oc findes ingenstedz, oc nu nødis til at lade 1 ny giøre igien, vil jeg ocsaa for band hafve liusst æffter.

Dalby. Paa (lørdag) vor fru dag skal blifve Guds bord bered for dem, der ville søge det.

In precibus inclusi sunt juxta petitum [I forbønnen er efter anmodning indbefattet]: 1. Den siuge piige hos And. Scheem, der er falden ind igien med en kaalde risend. 2. Nielß Jenss i Reebeck/

(Onsdag) post judica [20. marts.] Dalby. At bede for Nielss Jensen Reebeck. Dalby. Paa (lørdag) først, som oc at skriffte til Guds bord. Wons. sidst.

At bede /: Jürgen Biørnsen Cantor, kirckers snedicker i Hadersleff amt /: for en mand, der udi sin nærings forhverff er paa andre stæder forreisst, Gud leedsage hannem paa hans rettfærdige vejje oc giff, at hand med god forretning mae komme hiem igien oc finde det med de sine i velstand for J. Christi skyld.

Den 23. martij. palm(lørdag) vor fru dag. I morgen i Dalby sidst Wons. først missa.

Wons. At bede for Matths Jensens mindste barn, som er svag oc usell. Gud ramm det same zarte barns bæste oc giff det den deel, der er til lifff oc salighed tienlig, for Jesu Christi schyld. /: Dalby palmar. /: Lawe Pedersen udi Lerret, som det affbrænde for i fior, et salß oc ladehuß, har veemodig beviß, beder gottfolck om noget hielp med en føje deel sædekorn: gifver gierne, medens I har at gifve aff, oc venter lønn av Gud, der bevarer voris land fra fiendens ild oc brand oc anden ulyck for Christi skyld./

(Søndag) palmarum [24. marts] Bandsøndag. Paa skærtorßdag fae vi fuldmaane klocken noget æffter 3 æfftermiddagen.

Wons. til skriffte paa oensdag middagen. Wons. først tieniste. Dalby sidst. NB i Dalby. Den brandstæd mand i Lerret.

NB Wons. At bede for Matths Degns barn. Wons. Peder Jepsen lader liuse æffter en ny borddug, som bleff i gaard borttagen æfftermiddagen uden deres vindve paa gierden.

I denne forbandedes rolle er ocsaa hver den, der i denne meenighed

har besvigen sin næste oc tagen hans gotz fra hannem, det mae være i hvad slags monn oc gotz det er oc være kand, ring eller stort, derom her er av prædicke stoolen blefven liusst. (Særlig i Wons. Jens Hanss. spade borttagen i hans tofft) i Dalby Jacob Knutzen paa Strarup hans graa klæd. 3 aln 1 qtr., oc hvis mere er, der hver mae vijde sin gierning. Guds vrede oc for-/bandelse er ofver dennem. De ere i unaade her i verden, saa længe til de bekiende sig oc giøre bood oc vederlag, som de kunde.

Ligesaa vejjrøfvere etc.

In die viridium [28. marts] Wons: At i morgen her hafves sidst missa, Dalb. først. Ibid. At bede for Peder Bærtelsens d. i Reebeck, som er siug.

Die passionis dncæ. [29. marts] Dalby. Paa paaskedag først missa. Wons. sidst. Gud gifve Eder alle en hæderlig paask, at I kunde med trøst oc glæde i den h. aand holde paaske oc hafve roolighed for verden dertil. Amen.

1. paaskedag [31. marts] I morgen hafve vi den 1. april oc paa (torsdag) fae vi det sidste quarter i maanen klokken 8 om morgenen. Dalby sidst. Wons. I morgen først.

NB Medens meßen halff var ud i Wohnsziel, da kom 1 compagni croater i byen oc vilde hafft quarteer, men Gud gaff, at de droge hen, oc vi holte/ prædicken siden offver middagen. De finge til discretion 2 rdl.

Fer. 2. paschatos [1. apr.] Wons. I morgen betijden først misse, saa snart det ringer. Thi jeg skal andenstædz uden sognet tiene min næste. Dalby. I morgen er her vel sidst misse, men klokken mellom 9 oc 10. Item skal for tiundes skyld, der vil gae i ny tieniste paa fræmmede stæder blifve skrifftemaal oc alterets nadver holden paa tilkommendes søndag i god betijden.

Fer. 3. paschatos [2. apr.] Dalb. Paa søndag er skrifftemaal oc først missa. Wons. sidst.

Dalb. Matths Anderssen i Sølund liuser æffter 4 ungnøder, 2 sorte oc 2 røde.

Dnca. quasimodogeniti [7. apr.] Paa (torsdag) morgen klokken 4 fae vi ny maane med en liden formørckelse i solen.

Wons. Intimatio ad ss. cænam, oc paa (lørdag) middag til skrifftestolen. Wons først. Dalb. sidst # utrobique [begge steder.]

Den dannemand Gert Sørensen i Hvinderup, som det for nogen tijd

avbrænde/ for oc har bygt noget igien, men som hand nu trænger oc icke har nødt herretz rettighed, beder gierne om nogen sædekorn til hielp til at sætte sin næring fræm oc forvinde hans skade med. Det vil Gud hver gafvemild faderligen igien belønne. Oc acter manden sig i denne tilkommendis uge hijd at besøge gottfolck om deres fromhed oc hielp.

Wohnsz. At bede for Laurs Pederss. mindste barn, som er svag. Noch for Anders Michælsens liden daater, som er siug.

Dnca. misericord. dni. [14. apr.] Paa (torsdag) afften klokken 9 fae det første quarter i denne nymaane.

Paa tilkommendes (fredag) d. 19. april skulle vi højtideligen holde den 1. ste aff de 3 paabudene stoore bededage æffter kongl. maj. gude- lige forordning: Kommer udi faste med boodfærdige (hjerter) til Herrens huus samptlige, der komme kunde, oc bærer Gud Eders læbers offer med en sand angerfuld syndsens fortrydelse, oc beeder, at det mae gae os vel, oc vi mae forskaanes for krigens ødeleggelse. Ja endelig nae (beholden i næringen) den ynskelig bestandig fred for Christi schyld. Amen/

Dagen skal helligholdes oc 2 gange kircken besøges, men icke at den bygang eller sammenkompst mae skee om æfftermiddagen i de brænde- wijns vraer, ey paa gaden aff ungt folck med kegelkast oc sligt, men som Eders beester mae hvile den dag, da hviler I ocsaa Eders legomer i stillhed oc tiener Herren med en hellig oc Gud fryctig omgængelse.

Wohnz. Oc da først Gudz tienister, klokken 7 oc æfftermiddagen klokken 3. Dalby missa hora 10 oc 1.

Kirsten And. Iverss. bedes for i sin siugdom.

1. die litanias d. 19. aprilis (fredag) At bede for Caren Cnudz d. Do- rothe Laurs d. daater.

(Søndag) jubilate d. 21 aprilis. Paa tijsdag er det s. Jürgens dag oc paa torsdag Marcus dag.

Paa freedag skulle vi igien holde den 2. den stoore fast- oc bededag med lijge hellig andact oc højtidelighed som den første bleff holden: keedis icke at komme samptlige da til Gudz huss oc beder om vel- signelse mindelig oc uden afladelse, saa blifve vi bønnhørde./ oc kand forfares, at der vil paa same vor bededag om afftenen klokken 6, naar vi har faet fuldmaane, begifve sig en stoer oc langvarendes formør- celse i maanen. Gud lad dens nyt udseende langvarendis virckning

være naadig oc icke føre større plage paa voris land, end som vi kunde taale, men meere borttag den stoore plage oc rijss, som henger ofver disse lande. Amen.

Paa søndag skal Guds bord være reede for dem, det med inderlig forlængsel ville søge, oc da er her først missa /: Wons. :/

Dalby. Paa (fredag) skal missen same tijd holdes som den bleff holden i freedags.

Wons. Laurtz Toniussen beklager sig, at hannem er i oensdags for 8 dage et styke lerret blefven borte udi hans gaard, som var vott udlagd mod solen at bleegnes. Giør bønn til Gud, at hand motte vijses paa veijen æffter hans lerret at fae det igien oc lader hertil hans skade hver mand vijde, om nogen christnes (hjerte) ville bevegese, de der hafve kundskab derom at forhielpe hannem til hans bortkomne gotz igien. Gud ellers veder-/leg hannem oc det fattige folck, der mister paa saa mange stæder omkring os deres rettfærdig gotz i disse trange tijder, det igien for Christi skyld.

At bede for [udstregt:] (Jæb Tordtzen oc) hanß sønn, som ere [udstregt:] (begge) hart med siugdum aff Gud hiemsøgt /: NB fick bud paa prædickestolen før prædicken at hand var død :/. Gud ramm selff deres tarff oc beste, som det kand være til dette oc det evige lijffs gode dem tienlig for Christi skyld.

Dalby. Paa søndag skulde her hafve været skrifftemaal oc først missa. Men fordi her falder noget for med 1 barsel, da skal I søndag tilkommendes være her sidst missa oc skrifftemaalet mae vi sette 8 dags tijd fræmleedre til idag ofver 14 dage.

Den 26. aprilis 2. bededag (fredag) At bede for Paul Smed i Reebeck, som er heel svag.

Dnca. cantate d. 28. april. Paa oensdag er det Walb. dag. Paa freedag fae vi det sidste quarteer i maanen klokken halff 3 æffter middagen. Vor 3die stoore bededag skal holdes paa freedag igien. Gud gifve naade at beede bestandelig paa det vi mae bønhores/ Skal holdes lige med Gudz tienisten, som vi hafve holden de 2 første dage.

Dalby intimatio ad ss. cænam paa tilkommendes søndag, oc da først missa. Dalby. Knud Paulßen i Staunsberg, den det brände for i fior oc icke skal hafve nødt herretz skick i dette sogn, beder om noget hielp med sædekorn til hans nærings fræmsettelse, oc vil besøge gottfolck. Gijfver det, som I kunde, oc venter Herrens laan igien.

Wohnziel /: 1. gang :/ Der lade liuße for sig ærlig oc beskeeden karl Claus Pedersen aff Sijg i Torstrup sogn oc ærlig dydig oc Gud fryctig pige Maren Pauls d.

Wonziel. At bede for Maren Hans Jisings, som er gandske svag.

Wohnziel. Paa fredag først oc paa søndag sidst Gudz tieniste.

Dalby. At bede for Dorrethe Laurtz Berge M., som er i barselnød bestæd oc sijden i morges arbeider udi hendes quindelige smerte oc vee, at hun mae vorde forløst oc see en faur skabning oc tacke siden Gud derfor for Jesu Christi skyld./

Paa bededag d. 3. majj (fredag). W oc D. Søren Natler aff Tved lader liuse æffter en liden rød hest, som er blefven borte for hannem her i skowen, gick i tijsdags med hans andre beester ved Kongveien.

W. Paa søndag sidst missa. D. Paa søndag kommer Gudz bord til Eder oc hafve vi først tienisten. W. I æfftermiddag tienisten ligesom tilforn, naar det ringer.

Jess Laurtz lader liuse for Laurtz Berntsen aff Tabsuhr æffter 1 bærbun hop med en lang mod jorden hængendes marlock oc en mørckbrun hest, som er blefven bort i voris skow, ginge mod Kockholm ved Kongporten.

(Søndag) vocem jucund. d. 5 majj. W. 2. gang at liuse til det h. æteskab for Claus Petersen oc Maren Pauls d.

Paa (torsdag) er det H. h. Himmelfærdz dag. Dalb. sidst. Wons. først. W. intimatio ad ss. cænam paa søndag.

I W. Hanß Hanss Dalby ere 2 brun-blæste hopper bortstaaene i goer natt. I W. Jens Hanssen Wohnziel liuser æffter 1 sortegraa hest i 4de aar./ At bede for Otto Nielszen Reebeck.

In festo ascensionis dni. [9 maj] I morgen klokken 3½ æfftermiddagen fae vi nymaane. Paa (lørdag) til skriffte i Wohnziel. W. sidst. D først.

Tacksigelse (for Jürgen Snedkers oc Bildhuggers hiemkompst) Æfftersom vi hafve nogen tiid giord bønn til Gud for en mand, der udi sin nærings forhverff var paa andre stæder forreisst, oc Gud har naadelig hørt vor bønn, icke alleen bevaret hannem paa hans rettfærdig reisse, men ocsaa med good forretning ladet hannem komme vel hiem igien oc har funden det med de sine i velstand, saa tacke vi Gud i himmelen, der hører sine troendes bønn, aff naade, oc bede hand ville alltiid høre oc gifve os hvad vi retteligen bede, saa ville vi alldrig glemme hans velgierninger, men prise dem med tacksigelse nu oc evindeligh. Amen.

(Søndag) exaudi d. 12. maj. /: 3. gang W. at liuse for Claus Petersen :/. Paa (lørdag) fae det første quarteer i denne nymaane. Æfftersom den glædelige pintzefest paa tilkommendes søndag indtræder. da lader os/ berede os værdig med hellig omgængelse, at den h. aand mae oc komme ofver oß oc føre oß trøst oc frimodighed til heldst i disse bedrøvelige tijder i verden oc den dyrebar fred mae igien oc vorde skencet for Christi skyld.

D & W Dalby paa pintzedag først misse. W. sidst. W. Vi bede oc Gud mindeligen for Ann Anders. d Peter Erichsens her i meenigheden, der er saa hastig med aamact oc svaghed i goer befalden oc bleff i afftes silde berettet. Gud gif hende i denne skrøbelighed krafft, ophold hende i troen, at hun mae finde din hielp saa i det legomlige som i det aandelige, til lijff oc velstand om det din naadige vilie oc hende gaunlig er, for Christi skyld amen.

W. Lauritz Hanßen Tabsuhr lader liuse æffter en sortbrun hest med 1 stjern i hofvedet. En snip paa næsen oc stumpalet.

1. pintzedag 19 maj I goer æfftermiddag klokken halff 3 finge vi det første quarteer i maanen: lader sig ansee at gifve umildt pintzeveirlig med fuct oc kuld.

Paa løfverdag er det Urbans dag, der vil giøre det kalt med skadelig frost oc veirlig/ D. I morgen sidst. W. I morgen først prædiken. Dalby. Hvo som paa 3. pintzedag gierne vil til Gudz bord berede sig oc komme aarle til skriffte.

Fer. 2. pentec. [20. maj.] And. Thomsen i Dalby lader liuse æffter et grae blæstet marplag, splitt i det venstre øre.

W. i morgen sidst. D. først misse, oc til Gudz bord skal holdes skriffemaal. At tacke for offeret NB.

Fer. 3. pent. [21. maj.] Dalby først missa. Wons. på løfverdag til skriffte oc paa (søndag) først misse.

(Søndag) ss. trin. [26. maj.] Nu i morges klokken mod halff 4 finge vi fuld maanen. Paa søndag i Dalby først. Wons. sidst.

W. At bede for Margarete Bonnicks, som er siug, ante et post concionem [før og efter gudstjenesten] NB H. Cnud i Seest prædikede i Dalby, medens jeg i Wonz. oc siden communicerede jeg hannem./.

Dnca 1. post trin. [2. juni]. Paa (lørdag) er det Medardus dag: dersom æffter de gamles merck det den dag regner, da vil det gierne regne udi 4 uger, eller hvis slags veirlig er, vil følge 4 uger æffter :som sielden skal slaa feil.

Paa tilkommendes sønndag om morgenen aarle klokken 4 fae vi ny maane. D. Paa søndag skal Guds bord bereedis oc hafve vi først misse. W. Paa søndag igien sidst misse.

Paa torsdag morgen ved 8 slett lader Peder Orloff tilbiude at komme (her) i Wohnsziel oc tiene dem, der hafve hans tieniste fornøden.

Herritzfogdens Simon Hansens citation til concursum creditorum i Jess Hansens forløben eijendoms gaard i Grøninghoj, der er til ryter udlagd oc vactmester Henrich Metz har tagen i possession: Hver skal sin giæld angifve til tinge d. 11. junij. Bleff nu avlæsst.

Christian Syndermand ridefogd er en graa stud med C klippet paa den venstre sijde oc et brænd paa sames horn er forvildet aff Fobeslett marck.

Dalb. Ante & post concionem. At bede for Christen Schomagers hustru./

(Søndag) 2. trin. d. 9. junij. Nu i morgis klokken 4 finge vi ny maane. Paa (tirsdag) træder solen i krabbens tegn oc gjør sommerens anfang, den længste dag oc stæckeste natt.

Paa (lørdag) er Vitus dag.

D. Æfftersom jeg i dag er forhindret mod smørbyrden at optage, da beedis at I morgen middag det motte allmindeligen hora 12 ydes i Hans Frøstis gaard.

W. Jürgen Rasmussen lader liuse æffter 1 tyr, som bleff tagen av hans hæst paa Mayager (tirsdag) hora 10. De lode klapgrijben oc tyrstagen blifve ved hesten. Gud obenbar saadanne uskaansomme mænnischer, der gjøre gottfolck skade, oc giff dem skam oc spott for verden.

W. Æfftersom den stoore march befryctes oc icke tvivles, hver har jo vel sin smørbyrd tilredd: da ville sognemændene paa grandstæun tale tilsammen, om de ville paa oensdag middag æffter prædicken yde byrden førend krigsfolckets march kommer, at icke nogle skulle lide skade, som i fior skeede, at det bleff staalen oc fratagen dem.

Paa oensdag, saa fræmt det blifver roligt skulle vi hafve vor maanets bededag. Dalb. sidst. Wons. først.

Paa søndag skal Guds bord redis oc paa (lørdag) skriftes. W. Jes Rasmussen liuser æffter en saff, wilcke hannem er fratagen i Langkierkrog.

(At bede) for Jens Jerresen, som er svag./

(Søndag) 3. p. trin. [16. juni] I morgen klokken mod 7 formiddagen fae vi det første quarteer aff denne maane. Paa (søndag) i Dalby først, Wons. sidst.

W. Matths Matthsen i Frørup liuser æfter 1 vadmeelskiul, som hand tabte i goer mellom Wonsziel kircke oc Per Jepsens gaard paa gaden, at hand motte fae den igien. Har nogen aff voris meenighed funden den, da fly den manden hans igien, oc tage en kiendelse med en god samvittighed heller end beholde kiulen med en bang samvittighed. At bede for Maren Lasses i Tved.

(Søndag) 4. post trin. [23. juni] NB æfter begiering at communicere de Straruper.

I morgen er det s. Hans døbers festdag 1. mittedags dag, som er i landet hellig oc hafve vi voris Gudz tieniste.

Dalby sidst, hvor da de kunde ocsaa komme til Gudz bord, som sig dertil berede. Wons. først.

Wons. Vore sogne hustruer ville med deris/ smør-, ost- oc brødzbyrd i morgen æftermiddag hora 3 deres piger lade fremkomme, de som se-enisten icke deres ydte, oc alle være for deres slige sommers affgiftt ki-erligen betackede!

At bede for oc æfter prædicken for Maren Lasses i Tved, som er svag. Item for Cæcil And. Persens i Reebeck. At bede utrobique [begge steder] om en naadig regn!

Fer. s. Joh. Baptistæ d. 24. juni. Paa (søndag) er først missa udi Dalby, Wons. sidst.

At bede for min daater Christin, som er saare svag, oc amacten holder saa længe ved med hende: Gud miskunde dig ofver hende oc lad din villie skee, at hun mae komme til hendes forrige helbred igien for Jesu Christi skyld, amen.

D. Paa tilkommendis søndag ville samptlige sognemænd møde i kircken oc æfter Gudz tienisten angiffve deres queeg tiende!

Endnu at bede om en naadig regn! W.D.

At bede endnu for Maren Lasses oc Cæcil Andersens i Reebeck -ante et post concionem/

(Søndag) 5. trin. 30. juni. I morgen aarle hora 2 fae vi det sidste quarter i denne maane: tyder at slute denne maanes udgang med regn: den Gud ville naadeligen gifve for sit h. nauns skyld.

Paa tijsdag er det vor fru dag, Mariæ besøgelsesfest, hvor vi hafve aarle i Dalby vor Guds tieniste med først tilig prædicken klokken mellom 6 oc 7. Wons. Gudz tienisten klokken mellom 8 oc 9.

Paa løfverdag morgen klokken 8 vil h. prousten fra Hadersleff komme oc ofverhøre ungdommen deres catechismum. Formanes der-

for forældre sampt skolemesteren at de hafve indseende med børnene oc tiunde paa det de kunde læse ofver. Komme siden til rette tijd i kircken oc lade vort geistlige ofvrighed see deres opliusning oc troens kundskab, hvordann vi her i meenigheden læres oc lefve christelige.

NB i Wons. prædickede m. Joh. Schmidt ved mit huses communion.

D. Sognemændene ville blifve tilstæde at angifve deres queegtiende.

D. At bede endnu for Maren Lasses i Tved som er langvarig siug/

Den 2. julij (tirsdag) visit. Mariæ. Wons. intimatio ad ss. cænam: Paa (lørdag) til skriffte æfter at prousten har været om morgenen. Wons. først missa. Dalb. sidst missa.

Wons. Formanis at de som hafve smaa gaunløse skolebørn oc saa uflitig lade dem gae i skole, at de udi 8 dags hiemblijfvelse forglemmer, hvad de udi forrige 8 dage lært hafve, forældre ville lade dem komme i schole oc icke for en helligdags skyld der kan om ugen indfalde, dennem 5 dage aff skolen holde, hvor ofver skolemesterens løn oc ophold sveckes. Værer icke saa vedholden ved den skilling, thi den fae I udi børnenes lærdom med Eder aff verden i himmelen oc er Eders beste skatt.

At bede for liden Albert Smed som er saa hæfftig siug.

Dnca. 6. trin d. 7. julij. I morgen afften klokken 6 fae nymaane.

S. Paa oensdag hafve vi vores bod- oc bededag med Gudz ordz tieniste/ Dalb. først Gudz tieniste tilig, at enhver sijden kand komme til sin gierning. Wons. Gudz tienisten klokken 8.

Paa løfverdag træder solen i løwen paa himmelen oc da er Margretæ dag, hundredagenis indgang.

Dalby. Paa søndag skal her Guds bord reedes, hvorfor de dertil trængende kunde berede sig.

W. D. Keel Gregerss i Jarup liuser æfter 1 brun stiernet hest framskoet der har stødt sig løs aff tiuret oc er løbben i fordags goer løss omkring i Wonsziel skow: beder at hannem motte giøres æfftervißning.

W. D. At bede (utrobique) for Christ Jess Laurtzens, der langvarig ved sengen udi stoer aamact mae holde oc kand icke sette sine fødder til jorden uden hun skulde gifve hendes aand op. Som nu hun icke kand formode sig nogen mennischelig hielp, indflyer hun til Gud oc beder hand ville tæncke paa hende til det bæste oc gifve hende aff sin allmæctighed hielp, trøst oc salighed etc.

Continuatio [fortsættelse] (søndag) 6. p. trin. [7 juli]/ W. Her liuses æfter et blaa pudhynde, som bleff tabt aff h. proustens vogn i freedags

æffter middag mod afftenen uden for Vonsjld smaa huse. Bedes den, der har det funden at fly mig det til stæde. Jeg vil forsickre den eller hende en ærlig drickepenger.

NB At bede 1ste gang for den svangre græfinde amtmandinden til Hadersleben.

Dalby At bede for Maren Lasses langvarig siugeleye i Tved. Item for Kiersten Laurtz Bærtelsens samesteds.

(Onsdag) post 6. trin. 10. julij Dalb. først misse oc skrifftemaal for den der ville til Guds boord. Wons. Sidst Gudz tieniste. Dalby At bede for Maren Lasses Tved.

Dnca. 7. p. trin. d. 14. julij. Paa (tirsdag) afften klokken 9 fae vi det første quarteer i maanen. Paa søndag Dalby atter først, Wons. sidst missa. D. At beede for Maren Lasses siugdum. W. At beede for Christ Jesses i Wonsyld/

W. Her findes en fattig quinde, hvis mand udi Fyn for nogle aar sijden er bleffven paa lænderne 3 stæder brudt oc heræffter hans arm oc paa 3 stæder brudt, der ligger gandske afflegs. Hun beeder, at hun mae besøge gott folcks huse om nogen hielp til liffs biering oc ophold. Gifver hvad Eders haand finder oc hjælper den nødtørfftige med det I kunde. Herren vil det belønne (NB ex Ubberum ex Corup sogner i Fyn).

W. En fattig soldates quinde beeder i ligemaader at hun mae besøge gott folckes huße om nogen hielp til hendes mand, hvilcken for 2 aar er hans fødder afffrøbne i Sunden.

D. (Bede for) And. Perss hustru i Reebeek siug.

Dnca. 8 post trin d. 21. julij. I morgen er det Mar. Magdal. dag. Paa oensdag Christinæ oc paa torsdag Jacobi, paa freedag Anne oc paa løfverdæg Marthæ dag. Paa tijsdag afften mod klokken 6 fae vi fuld maane.

W. Paa tilkommendis (søndag) skal Guds bord blifve tilredd for dem, der ville i andact sig dertil indstille/, oc kunde de paa (lørdag) komme til skrifftestolen.

W. Repete preces (Gentag bønnerne) pro (for) Chrisitha Jesseni Laur. D. Repete preces pro Marina Lassenia in Tved, gammel Birreth Frises. D. paa søndag først missa. W. paa søndag først missa.

Wons. At liuse æffter mit unge blaaskimmel hopp, der for sickerheds skyld jeg satte i græss paa Vobeschlett marck, er icke seet siden i oensdag. Saa fræmt noget gott folck har seet same hopp i voris skow færen-

des, at de mig det ville tilkiendegifve, vil gierne tiene enhver igien oc forskylde deres umag. NB Bleff same dag funden.

In Wohnziel propter communionen germ. e cathedra canatur [Der synges p.g.a. tysk skriftemål]: Lass uns in deiner Liebe und Erkäntnuss nehmen zu!

Dnca. 9 p. trin. [28. juli] I morgen er det s. Oluffs dag. Paa tijsdag fae vi det sidste quarter i maanen klokken halff 9 formiddagen.

D. At bede for Maren Lasses (oc Birgitte Frieses oc at denne, om hun endnu noget skulde lefve, motte med nogen Gudz mad oc dricke blifve vederqueget i hendes armod) post concionem D. Intimatio ad ss. cænam. D. Paa søndag igien først missa. W. oc først./

W. Anders Paulss. liuser æffter 1 eng for Hudager ender, hvor den halffe part er uden gierden oc den anden part er inden gierden i skowen, der bleff bort slagen oc tagen. Var eng til 1 læss høe: at de sig ville bekiende oc tale minde, eller de mae vente sig kirckens bønn oc band.

At bede for 1. Maren Lasses (ante & post concionem) 2. Niels Niels. hustru Kiersten Nielses, som er i Dalby udi barnsnød bestæd. Gud ... (post concionem:) 3. for Birgitt Frieses.

W. 1. Christ. Jess Laurtz at bede for hendes siugdom. 2. Marcus Schreders barn siugt.

Dnca 10. p. trin. [10. aug.] Paa oensdag fae vi nymaane klokken 9 i formiddagen. W. oensdags bededags prædicken om morgenen strax mellom 6 oc 7. Paa (lørdag) er det s. Laur. dag, oc da tage hundedagene en ende.

W & D. At liuse æffter 1 hvid galt for Zone Pedersen, somm hannem er aff hans gaard udkommen paa s. Oluffs marckets dag, oc hand same (fredag) tilforn av Hanss Jenss i Aitrup kjøbt haffde, beder om æfftervisning, hvem som same hvide galt vosend forrekommer, hand loffver at forskylde umagen./

D. Paa søndag kunde de som i dag icke hafve været til Gudz bord komme dertil. De imidler berede sig værdeligen oc komme tilig til schrifftestolen med først misse, thi her kommer 1 fræmmed præst fra Biert.

W. At bede for Jess Laurtzens hustru, som er siug oc aflægs.

Die mercurij post 10. trin. [7. aug.] Wons paa tilkommendis sønndag sidst misse.

Dnca. 11 p. trin. d. 11. aug. Paa (lørdag) morgen klokken 9 fae vi det første quarter i maanen.

W. intimere til skriffte paa løfverdag, W. oc da først misse.

(NB in Dalby prædickede m. Joh. Schmidt oc intimerede hand oensdags prædicken i Dalby)

W. Anders Ivarsen liuser æffter noget mænnisk, der utilbørligen hafver kiørt op oc ned ad siden med 1 juel udi hans baget i Lawe Niels-Krog oc ydermeere kiørt ret igiennem same bålet æffter bræn, der stode ved same agerjord. Tilbiudes at den skyldige mae kiende sig, hvis icke, da vil hand dertil ander middel bruge.

Die mercurij post 11. trin. [14. aug.] Dalby paa søndag sidst misse./

Dnca. 11 p. trin. d. [18. aug.] Paa (torsdag) klokken mod 2 for dagen fae vi fuld maane. Paa løfverdag er det Bartholomæi dag.

W. D. Peder Orloff kommer her til sognet paa tilkommendis oensdag ved solens opgang, som er den 21. aug. oc vil betiene dem, der hafve hans tieniste fornøden.

Dalby først. Wons. sidst. At lade skole børn i Wonsyl igien komme i skolen. At bede for Greg. Laurtzens ældste sønn, der har en svar skrøbelighed. Gud Herren forbarme sig ofver drengen oc hielp hannem, hvis icke til fuldkommen bood oc helbred, da fornæmligen til den evige salighed for Christi skyld, amen.

/: Jens Hanss i Wonsil er noget græss bortslagen for moed tofft ager ende :/

H. Lago i Tyrstrup liuser æffter en rødbraget stud brænd med hans brænde, som er forvildet for hannem. At bede for Jeb Julers hustru Kiersten Lass d. Item for 1 hustru i Seest, der er i barnsnød.

Dnca. 13. p. trin. [25. aug.] Paa (onsdag) afften klokken halff 11 fae vi det sidste quarter i maanen. At afflæse regimentskrifverens breff om recruiters restantz i de 40 rdl. at betale oc at lade sig vise bygnings-, hiul-timmer oc giertzel.

(Overstregtet: At beede i Dalby for Olle Nielsen, som er svag) Bleff intet begieret.

Dalb. intimatio ad ss. cænam. Wons. sidst. Dalb. først missa./ dito 13. p. trin. H. Lago i Tystrup liuser atter æffter den rødbraget stud, der er brænd mit hans brænd.

Anders Hansen i Seest liuser æffter en mørckbrun hest i 5te aar. At bede for Laurtz Bergemands størreste dreng, som er elendig svag. At liuse for Anders Jacobss. oc Mett Thomas d. 1. gang til det h. ecteskab.
/: NB :/

Dnca. 14. post trin. [1 sept.] Dalby. At liuse 2. gang til ætteskab for

Anders Jacobsen oc Mette Thomas d. I dag er det Ægidius dag: saa-fræmt det da er et gott veir, da formoodes en good æffterhøst oc en good vijnhøst i de lande, hvor den er. Paa (fredag) morgen mellom 1 oc 2 slett fae vi ny maane. Wons. intimatio ad ss. cænam: paa (lørdag) til skriffte. Dalby sidst. Wons. først.

Utrobique: Det gifves til kiende for alle dem, det paa kirckens vegne vedkommer, at Jürgen Rasmussen snedker oc billedhugger i Hadersleb har faet aff kongen en allernaadigste bestilling, at hand alleene, foruden nogens indpass, skal forrette kirckens arbeid i det gandske læn oc tage derfor en billig betaling.

At holde i vande med tiendskifft, naar I faer enten om afften silde eller tilig om morgenen bud./

Dnca 15 post trin. [8. sept.] Paa (torsdag) natt træder solen i vejens tegn oc gjør natten oc dagen lige lange.

Vi skulde haffve holdet oensdags prædicken nu tilkommendis oensdag, men fordi jeg hafver forfald med tiendskifft oc andet i Wonsijld, ville vi forspare den prædicken til ofver 8 dage. Paa (fredag) afften klocken halff 8 fae vi det første quarteer i denne maane.

Wons. I morgen med Guds hielp skal tienden her i byen skifftes oc ventes h. oberforster selff at komme hijd at undfange kongens part aff tienden.

Dalby. At liuse 3. gang for And. Jacobss. oc Mett Thomas d. til deris ecteskab. (Overstreget: Dalby: at communicere Berret Julers) Dalby. At biude til skriffte paa tilkommendis søndag oc da først missa.

Wons. At bede for Kiersten Keels d., som er indfalden med verck oc risenhed i hendis beene: Gud ville enten hielpe hende til førlighed eller til salighed for Christi skyld. Wons. sidst misse. Dalb. At bede for Laurtz Bergmands sønn, som er ilde nedleggendis med aamact i maalet oc i beenene.

Dalby. Oluff Bærtelss aff Hadersleff liuser effter 1 stoer mørck-brunstiernet hoppe, som er blefven borte i dag 8 dage paa Brænduhr marck. Bedes hvo der har kundskab om same hoppe paa anden (marck) sig haffde forvildet, da at gifve Niß Møller i Brenduhr/ det tilkiende, da skal deres umag blifve forskyldt.

Dnca. 16 post trin. [15. sept.] Paa oensdag hafve vi voris bededags prædicken Dalby først. Wons. sidst. Paa (fredag) fae vi fuldmaane klocken 10 formiddagen.

Wons. Jacob Staphensen i Seest liuser nu 3die aar igien ved bands krafft offver dem, der hafve i hans Kann Hole hawe affplucket oc borttagen hannem hans hummel. Halffparten hafve de borttagen for 12 in 14 dage, oc den sidste rest hafve de borthentet for 4 in 5 dage, oc det end saa uforskammet, at hand har spaaret, hvor de her hijd til byen hafve spilt aff hummelen paa veyen: Saasom hummel oc bier ville ingen urettfærdighed være ved, icke heller en mands plou, da advaris at same hummel icke nydes, men igien bæris, thi der er en forbandelse hos oc skal føre spott oc skæntzel for verden paa den, der sig gjør til tif for en ringe slick.

Wons. intimation ad ss. cænam.

En Aabenraer foermand liuser æffter 2 medstoer sorte heste, som for 8 dage ere undløben hannem i Tved aff Søren Natlers tofft oc ingenstædz kunde findes. Kand nogen gjøre den fattig mand anvisning paa dem, da gjøre de sig dette oc vente løn aff Gud i himmelen./ Otto Vosgraff paa Vobeschlett tilsiger dem, der skulle gifve tag til Vobeschlett, at de strax skulle yde 1 tr. aff hver heelgaard, som icke længer kand æfftertøfves, æfftersom de allerede 1 gang ere bleffne tilsagt derom.

Wons. At bede for Kiersten Keels d. som er igen indfalden i vee oc verck samt usundhed paa hendis beene.

Die (onsdag) post 16. trin. [18. sept.] Udi Wons. først missa oc communion. Dalby sidst.

/: prædic. dn. Fugel exercitij gratia :/ [Hr. F. for øvelsens skyld] Dnca. 17. post trin. d. 22. sept.

Paa freedag klokken 2 æfftermiddagen fae vi det sidste quarteer i denne maane. Paa sønndag tilkommendis er det s. Michæls højtids dag, hvor vi hafve her i Wohnsziel sidst, her i Dalby først misse. Jens Hansen i Wohnziel liuser æffter en mørckbrun 4de aars hæst, som er blefven bort for hannem. NB bleff funden oc ført til Stepping, dijd hand haffde solt den: oc same var en vrinskfole. NB same dag prædikede dn. Fugelius for mig i begge kircker.

In festo Michaelis d. 29. sept. som var dnca. 18 post trin. Paa løfverdag afften klokken mod 6 fae vi ny maane, der truer med ureent veirlig regn oc kaald blæsst/

Paa freedag d. 4. octob. Francisci dag er det Colding marchet. Dallby. Paamindes Tveds oc Reebecks landebohler, at de sig en dag foreenige oc samptlige lade mig bekomme den vaanlige sildbyrd.

Mig er en andet aars hvijd runnveeder /: umercket med so[rte] horn /: for 8 dagstijd undløben, muligen til andres faar, beeder hvor den findes, at den mig mae vorde vijst igien.

Dalby intimatio ad ss. cænam. Dalb. først, Wons. sidst miss.

Dalby. At bede for Jürgen Smeds hustru æffter en dødfød dater i største svaghed bestæd.

Iuxta petitum ejus [efter hans anmodning]. Wons. Pro Behnfeldia heute missa: Vi ville oc i voris bønn den allmæctige Gud indrage en fornæme person med lijffsfruct velsignet, hvis fødelstijme tilstunder. /: Cum ipso ill... :/ [latinsk tilføjelse i marginen, ulæselig p.g.a. sidens beskæring]. Gud naadeligen bevar hende paa alle hendis veije oc forleene styrcke oc krafft, at hun til rette stund mae mae en glædelig forløsning oc lijffsfructen mae den h. daab vederfaris til guddommelig ære oc angaende til bestandigen velstand for Jesu Christi skyld. Amen.

Dalby 1. gang liuses for Niels Jensen oc Kiersten And. d. i Reebeck, til deris ecteskabs verck./

Dnca. 19. post trin. [6. okt.] D. 2. gang at liuse for Niels Jenss. oc Kiersten And. d.

Paa oensdag hafve vi vor bood-oc bededag. Dalby sidst. Wons. først. Effter som for mig er en 2 aars runn-veeder bortkommen, som oc et par stærcke oc gammel grijse, oc her mumlis, at for andet gottfolck i lige maader blifver sligt smaa kree borte, hvilcket dog icke kommer i ulfvens strube: da formanis fra sligt sig at entholde, med minder mand icke vil befrycte, at den tijd skal komme, de i saadant usømmeligt snigerij betreffis oc saa fae spott oc skam for verden ind ad dørren paa det sidste.

Utrobique [begge steder] H. prousten i Hadersleff lader strengeligen tilsige, at alle de som hafve paa sig nogen plict til kircken, enten jordskyld oc leye eller rentepenger, oc hvis kircken tilkommer, at de endeligen inden s. Mortens dag skulle det afflegge i det allerlængste, hvis icke skeer, da skal ved ryter blifve det fra dem pantet oc exsequeret. Oc kirkeregnskabet skal i det længste ved Mortens dag holdis, thi hand skal i kongens renteri sende regnskaber strax æffter Martini ind, ofver alle probsties kircker./

W. intimatio ad ss. cænam mod tilkommendis sønndag, oc paa (lørdag) at komme til skrifftestoolen.

Utrobique At tacke Gud for land Rügens erobring æffter den forskreffne formular aff doct. von Stöcken, voris gen. super.

Wohnsziel. Søren Jensen Smed i Colding lader liuse æfter 2 hvijde svijn 1. liden galt oc 1 soesvin, stoer. Det højre øre affstumpt oc det vinster splitt. Galten er splitt i det højre øre oc geha...

Ibidem. Claus Pedersen her i byen lader liuse æfter en gammel brun hoppe, som er bortkommen for hannem.

Die (onsdag) post 19. trin. [9. okt.] prædicavit dn. Andr. Fugel sponte sua [af egen tilskyndelse.] Paa søndag Dalby først. Wons. først.

Dnca. 20. post trin. [13. okt.] Dalby 3. gang at liuse for Nils Jenss. oc Kiersten And. d. Skeede p... [latinsk tilføjelse, ulæselig p.g.a. beskæring]. I morgis klokken 4 finge vi det første quarter i maanen, oc paa løfverdag afften klokken mod 9 fae vi fuld maane. Paa søndag i Dalby sidst, Wons. først.

Wohnsziel. Jens Jerresen oc Jess Andersen paa øfrighedz befaling, æfttersom deris Kockholm skowskift er saa skammelig oc skaansom blefven forhuggen, hvorofver den stoore skowhugs brøde er dennem paa gaarden tilslagen, da saasom Jens Jerress. er gammel oc formaer icke for sin person at gjøre skowen stoor skade, oc/ Jess Andersen har baade nu 2 aar været i fiendens lande oc er udi hans ryttertienst fast aldrig hiemme i rolighed, saa at same Kockholm skift aff dennem ingen skade tør befrycte, da æfterdi aff deels vedliggende grande oc andre er hijdindtil paa offtbemelte skow hugget i flæng, saa fredlyses same skowschiff fra denne dag an, at hvo som betreffes det ringeste derfra at hugge skal uden all naade for 10. rdl brøde blifve antegnet: hvoræfter hver skowkyndig kand vjide sig at rette oc for skade effter den dag at tage vare.

W. Her findes en angerfuld synderinde, som vil til Gudz bord oc afbeede inderlig sin synd for Gud oc meenigheden: forargis icke, men seer ved, I som er til kiødz oc blodz lyst genegne oc lærer aff andres ulyck at blifve klog.

W. Paul Sørensen beklager sig at der nogen hafver reeden hans beester paa forgangen mandag oc skaaren haler aff dem oc slagen dennem i øjen.

Dnca. 21. post trin. [20. okt.] Vices exercitij gratia peregit dn. And. Fugel [I mit sted hr. A. F. for øvelsens skyld]. I afftes mod klokken 9 finge vi fuldmaane. Dalby intimatio ad ss. cænam. Dalby først missa Wons. sidst. Wons. Jens Jerresen saa oc præsten beklage sig, at de landbohler, som age mygg i Synder-/lycken hafve brudt deris præstlyck gierde hull paa, kiøre giennem med mygget oc tage sijden stafver oc gi-

erdsel med sig hiem, liggende alting deromkring øde. Jens Jerresen vil ved bands krafft hafve lyst æffter slig udædiske mænnisker, at de for deris onskabs skyld mae blifve straffede/

Dnca. 22. post trin. [27.okt.] Pro me concionem habuit dn. Andr. Bödcherus Lemwigg s. stud. da. proprio motu. [En dansk student hr. A.B. fra Lemvig holdt efter egen tilskyndelse gudstjenesten for mig.] Nu i morgis klokken ved 9 fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa tilkommendis freedag er det alle helgenis fest, hvor vi hafve udi Wohnsziel først Guds tieniste, Dalby sidst.

Wohnsziel intimatio ad ss. cænam paa sønndag oc paa løfverdag til skriffte.

Anders Christensen kræmer aff Skatz herret udi Faborg sogn hiemme er kommen til acters med sin skrøbelige hustru oc smaa børn, har selff mangel udi hans sium, beder med en rictig bevijs gottfolck om nogen bijstyr oc hielp i hans armod, naer hand dem i husene besøgendis vorder. Gifver I som kunde i Herrens naun oc venter lønn aff hannem igien.

Dalby. At bede for Nils Nielsens liden sønn i Dalby, som er svag. Gud gifve hannem naade til helbred oc sin salighedz gaun oc gode!

In festo omnium sanctorum [1 nov.] In Dalby intimatio ad ss. cænam paa Søndag: oc da først Guds tieniste. In Wons. til skriffte i morgen og paa søndag sidst Guds tieniste.

En elendig mand aff Jütland, Jens Sørensen, der har bevijs baade fra sal. h. Johannes i Ødijß oc h. Ivar i Gammel Hadersleff om sin elendige tilstand, beder om noget hielp i denne Christi meenighed, naar hand derom Eder besøgendis vorder.

Item en brusten mand aff Hadersleff, hvis hustru oc ligger siug, beder om en almisse at nyde udi Eders huse, naar hand Eder derom kand besøge.

Jens Hanss, sampt hans fordom forstyrret hustru Anne Jens d. aff Støffring fly i ligemaader til denne meenighed om hielp til deris sønn, den hun i raseri har brudt begge arme synder paa oc ligger for bartskaarren. Utrobique. Velvise b. mester Balthasar Nielsen i Colding beklager sig, at hannem hans rugagere i Colding ofvervang blifve slett henkiørd aff dem, der baade kiøre fra Wonsyld til møllen oc aff dem, der fra Dalby kiøre til Colding. At varis saafremt nogen betreffis at tilføje mandens sæd skade, skal med lands low forfølgis oc stae til rette derfor./

Wons. At bede for Dorreth Laurtz d. daater, som ligger saa elendig siug og har langsommelig tijd ingen helbred hafft. Gud gjør det til en good ende med hende, at hun enten mae komme til fuldkommen karskhed eller oc mae bekomme sin evig salighed for Christi skyld.

Dalby. Hans Jacobsen Foed paa Straarup liuser æffter en rijbeeg oc 1 esk, som er hannem bag Mußholm ved grøfften frahuggen. Saafræmt den der har uden hans minde huggen disse 2 træer icke gifver sig til kiende oc har det endnu i hans vilie, da skal kirckens bøn oc band gae ofver den.

Dnca. 23. post trin. [3. nov.] Prædicabat præceptor meus dn. Pree-nius germanice utrobique [Prædikede min huslærer hr. P. på tysk i begge kirker.]

I morgen formiddag mod klokken 10 fae vi ny maane oc da vil skee en liden formørckelse i solen. Paa oensdag hafve vi voris maanets bood oc bededag. Dalby sidst. Wons. først. Paa søndag er det Mortens afften oc Morten Luthers dag.

Die mercurij post 23. trin. [6. nov.] Intimatur i Wons. sidst, Dalb. først missa.

Wons. Æfftersom Caren Mortens d. hafver i goer æfftermiddagen gaet hiem fra mit huss oc fødte et naunløsst barn, nu befindes svag oc begierer forbønn for sig til Gud aff prædickestoolen, da bede vi Gud for/ hende om hans ville er, hand ville gifve hende et saligt endeligt, naar det er tijd, at hun icke meer skal lefve i lættfærdighed, til Gudz børns bedrøfvelse oc forargelse, amen.

Dnca. 24. p. trin. [10. nov.] I morgen, som er Morten biskops dag, fae vi det første quarkeer i maanen klokken 12 om middagen. Dalby sidst. Wons. først missa.

Wons. At liuse æffter And. Paulsens eng, vid. (søndag) 9. p. trin. 28. juli. Ibid. at liuse æffter Jacob Steph. hummel, vid. (søndag) 16. p. trin. 15. sep.

Dalby. Æfftersom kirckegaarden med egen bekostning er nu blefven færdiget, oc skal saa vel for svinvredzel som folckegrafvend til sadder paa grafvene være hegnet oc fredet, da icke alleene advaris enhver som gaer sidst aff kirckegaarden at lucke æffter sig, men endoc at ingen æffter den dag understaer sig at grafve grøne torff op aff kirckegaarden ved 2 rdl. brøde, hvo som hermed betreffes til advarsel oc æffterrettning forkyndes dette, at ingen skal med vankyndighed aarsage sig/. Niels Christenss. aff Røding liuser æffter 1 mørckebrun hest med en

klock paa, som er blefven hen for hannem, oc hand haffde same hest kiøbt i Seestæd.

Wons. At beede for Caren Frideritzes, som er siug. Lass Tøgesen i Skærtved liuser æfter en sort hest splitt i det højre oc en skagfod i det venstre øre: om noget gott folck den forrekom, at de ville gifve Peder Erichsen her i Wohnsziel det til kiende.

Dnca. 25. p. trin d. 17. nov. I morgen klocken ofver 9 formiddagen fae vi fuldmaane. At byde til skriffte i Dalby. Dalby først, Wohns. sidst missa.

Wons. Formanis de, der hafve skolfærdige børn, at de nu lade dem flitig gae i skole, nu skolemesteren paa egen bekostning hafver til bequæmlighed færdiget deris værelse. Paa det mand icke med øfrigheds tvang skal drifve dem dertil. Eders anden næring oc skatt, I skulle udreede forgaer, men den lærdom I vender paa Eders børn er ufor-gængelig oc blifver i evighed.

Dorreth Laurtzd. pijge endnu beedis for, som er langvarig siug, at det komme til en ende med hende. Om And. Paulss. eng oc Jacob Staphensens hummel./

(Søndag) 26. p. trin. 24. nov. I morgen er det s. Carens dag. Paa tijsdag morgen klocken 6 fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa (lørdag) er det s. Andersis dag. Paa søndag tilkommendis indgaer Christi advent (og da skal Gudz tienisten være) i Dalby sidst, Wohnsziel først.

Wons. Hvo som længes paa sønndag at komme til Gudz bord, berede sig denne uge oc kom paa (lørdag) til skrifftestolen.

D. W. Hans Jising liuser æfter en sort stiernet framskort hopp med en klock paa, som befryctes at være hannem tyffactig frastaalen. Har noget gott folck seet den nogen stædz i disse tijder, eller den dennem motte endnu forrekomme, da beder hand det at gifve til kiende, hand vil tacknæmmelig forskylde deris umag. Accepit [han fik den]

W. Tonius Laurtzen liuser for band æfter de 42 alen lerret i et styck, som hannem i affvijgten sommer uden hans dørr blefve bortstaalne. Saa oc ved bandz krafft liuser ofver de medviydere hælere, at hvis de icke giøre derfor bekiendelse oc boed, at vederlegge hannem hans skade, de da skulle være i de forbandedis tall./

D. 1. decembr. (søndag) 1. adventus. Paa oensdag om midnatt fae vi nymaane.

Wohnz. Her findes en arm synderinde, der med rictig bevijß fra sin

sognepræst begierer at giøre bood oc affbøn for sin synd, hun her i meenigheden med en ung karl skal hafve begangen for nogen tijd sijden. Lader os bede Gud for hende, at hun angerfuld omvender sig oc vi med Gud kunde tage hende til naade for Christi skyld.

Wohnz. repetatur Anthonij Laur. intimatio super furtum linteorum [Gentagelse af A.L. lysen band over linnettyveriet] Paa oensdag er vor maanets bededag oc da i Dalby først, Wons. sidst.

W. Kiersten Ped. d. aff Lønnskal by i Skiern sogen med bevijs fra h. Detleff Hansen til Wester Welling oc Skiern sogner d. 10. maj 78, at hun d. 21. martij fødte en dreng oc bekiende barnets fader Thomas Sørensen, ved hvilcken hun skal være blefven siugelig.

D. liuses æffter en sort hoppe med en klokke paa. W. oc 1 brun hest, skaaren et styck aff det højre øre. De ere beester fra Hiarup.

Dalby. Hans Pedersen oc Nielß Jensen i Reebeck liuse æffter et blaåt oc hvidt blommet sengeklæde, som er blefven paa brylluppet i Rebeck forvildet./

/: derimellom var (onsdag) prædicken, W. sidst, D. først ... vices agente [Stedfortræder NN] :/

(Søndag) 2. advent d. 8. decembr. Paa tijsdag afften klokken ved 6 fae vi det første quarteer i maanen. Som paa (onsdag) solen gaer ind i steenbuckens tegn oc paa freedag er Lucie dag, daa har vi da den stæckeste dag oc længste natt, oc skeer da vinterens soelhverff til dagens forlængelse. Dalby først missa, Wons. sidst.

W. Thom. Pottmager liuser æffter 2 med-stoor grijse, skaren aff det ene øre, dem hand hafver faet i Orstorp oc de ere bortløbne for hannem.

D. Jens Pedersen raadmand i Hadersleff liuser æffter 1 brunstiernet hoppe med en snip paa næsen, som har været paa Vobeschlett marck i græsing, bedendis at hannem motte nogen anvisning giøres, som da skal blifve forskyldt.

W. Mig er en udskaaren stoor hvijd høvling med mit gaardsmerck undløben, beder hvem den forrekommer i skowen eller i byen, de ville mig det til kiendegifve, vil det gierne med slig oc anden mag igien forskyldt./

At bede for Dorreth Laurtzd. siuge daater. At bede for Christen Dionissen, siug. Jens Hanss. liuser æffter en rijsøxe. W.

Dnca. 3. adventus [15. dec.] Paa oensdag fae vi fuldmaane klokken 1

for dagen. For schole børn erindres, at det er s. Thomas dag paa løfverdag. Paa tilkommendis søndag, som kaldis band søndag, hafve vi Dalb. først. Wons. sidst.

Dalby. Æfftersom her i meenigheden paa oensdag skal d. h. daab til et barsell betienis, da at Guds huuß kan blifve aff Gudz børn besøgt, ville vi holde en andæctig bedestund oc anmode Gud om den dyrebar fred, deræffter alle Gudz børn saa inderligen forlænges. De Tveds mænd beklage sig, at deris toffte- oc plantegaards-gierder blifve saa uskammelige nedbrudt oc bortbaaren. Formanis at undholde sig fra slig usømmelig gierning. I som har icke at hente brændsel med, værер om med laan oc mag oc med gode ord, at I faer lowligen/ Eder selff noget hentet, thi den slick, I bryder ned oc bærer hiem, kand dog icke længe vare.

(Søndag) 4. adventus [22. dec.] bandsøndag. Paa oensdag er det voris højtidelige julefest. Dalb. først. Wons. sidst misse. Formaning til h. beredelse.

De bandedis rolle i Wonsyld.

1. Der hafve tagen Ton. Laurtzes 42 aln lerret udi 1 styck oc de he- lere sampt medviddere.

2. Der bortsloge oc hentoge And. Paulsens eng inden gierden i hæg- net for Gudager ender uden hans vijdskab oc minde.

At bede for Jens Terckelsens hustru, som er indfalden paa ny i stor svaghed.

Wons. NB. Mig er i denne æffterhøst bortkommen 2 ung svinsgrijshe oc 1 stor udbødt hvijd høwling, noch hafve de slactet mig 1 2-aars stoor oc feed runveder oc ladet et runlam gae vild vausendis i stæd derfor.

At bede for Caren Knuds d., som er siug./

Fer. 1 nativ. [25. dec.] Dalb. sidst misse i morgen oc da kunde æffter prædicken de skriffte, der ville paa 3. dag til Gudz bord.

Wons. I morgen først misse. Ibid. At bede for Jens Terckelsens hu- stro. Item for Dorreth Laurtz d. daater Caren Knudz d., som ere begge saare siuge.

Fer. 2. nativ. [26. dec.] I morgis klokken mod 4 finge vi det sidste quarteer i maanen. Dalb. I morgen gandske tilig først missa oc nu skrifftemaal. Wons. i morgen sidst Gudz Tieniste.

Wons. Hans Hansen oc Margarete Ifvars daater lade liuse for sig før- ste gang til det h. ecteskab. Repetitur in Wons. precatio pro infirmis [bønnen for de syge gentages]

Fer. 3. nativ. [27. dec.] Wons. Morgen um die Mittagsstunde können diejenige, welche zum Beichtstuel wollen, sich einfinden umb künfftigen Sonntag das h. Abendmahl des H. würdiglich zu geniessen, und haben wir als denn hier die erste früh Missa./

Dnca. inter nativ et circumcisionem [29. dec.] Wons. liuses 2. gang til ecteskabet for Hans Hansen oc Mergret Ifvars d. Paa oensdag er det nyttaars dag. Formaning til værdig beredelse: Wons. sidst. Dalby først.

Udi Jesu naun!
 anno
 c|o |oCLXXIX

den 1. januarij (onsdag). Dalb. Udi det afflagde aar ere her i meenigheden fødte oc døbte 4 sønner oc 4 døttrer, 3 par sammenvejede oc 5 mennesker døde.

Wons. ere fødte med æcte oc uæcte 5 drenge oc 9 piger-børn, tilssammen 14 siæle, 1 par troolofvet oc 1 par sammenvejjet, der ere døde 6 mennisker.

I morgen fae vi nymaane klokken 1 om midnatt. Paa søndag Dalb. sidst, Wons. først Gudzt.

D. At bede for Ifver Frieses hustru i Reebeck./

Dnca post novum annum. 5. jan. (Prædickede dominus Andr. Fuge-lius begge stæder) oc da bleff alleenist intimert.

I morgen hafve vi udi (Wons. sidst) Dalb. først Guds tienisten.

W. At bede for Jæb Smedz sønn liden Anders, der er saa siug, at hand siunis at hafve lidet uleffvet. Jægten paa kongl. maj. vegne aff h. jægermester blifver tilsagd at møde ved Wonsyl kircke paa tijsdag morgen hver mand med 8 dags victualie. De bymænd, der hafve hafft børn 1 aars tijd udi Peder Julers bohls i skole, ville en dag gae sammen oc legge ofver, hvad hvert barns lodd til husleye kand være paa det Peder Juler kand fae hans husleye.

Fer. 3. regum sic dictis [således kaldt] [6. jan.] Dalby. Jens Matthsen paa Bergegaarden beklager sig, at nogle hafve hannem hans gode eegestaffer deels affhuggen aff hans gierder, deels all aff jorden opdragne oc borttagen: liuser for saadan gierning til Gudz band, at der mae gae for. Item beklager hand sig, at de hen mod hafvet haffve borthuggen hans liden skow, paa et stæd 6 rijs bøge, hvortil hand/ øfrigheden icke veed at svare, men er gandske uskyldig, og vil til Gud sin sag sette, naar skowsyn skal gae. Advaris fordi hver mand at være aff hans skow at hugge saafremt den, der betræffis icke vil holdis for all skade, der er skeet. Paa torsdag fae vi det første quarteer i maanen klokken 5 om morgenen. Paa løfverdag ofver 14 dage fae vi s. Pauls dag.

D. Paa søndag udi Dalby sidst misse. W. Wons. først Gudz tieniste oc Gudz bord, hvor I kunde paa (lørdag) komme til skrifftestoolen.

Dnca. 1. post epiphan. [12. jan.] W. lader liuse for sig 3. gang til ecteskabet Hanß Hansen oc Margaret Ifvers d.

Paa torsdag afften klokken mod 7 fae vi fuldmaane.

D. Intimatio ad ss. cænam. Dalb. først. Wons. sidst Guds tieniste. W. Her findes en obenbar synderinde /: Maren Christens d. med Jens Oluffsen, der nu er dragen i krigen :/, der i denne meenighed er kommen til faldz med leijermaal mod det 6. bud/ oc søger med Gud oc meenigheden sin opreisning formiddelst angerfuld bekiendelse: Lader os icke forarge os ofver hendes forseelse men ofversee med Gud hendis skrøbelighed oc bede for hende til en salig pænitentz oc omvendelse.

Bedis for hyrdekonen i Skanderup, hvis daater har et flod i halsen oc ligger under bartskerhaand i Colding. Gifver hende en mild almiße i Jesu naun etc.

Dnca 2 post epiphan. [19. jan.] Prædiked A. Fogel. I morgen er det den 20. jan. Fab. Sebast. dag, hvor safften skal komme i træerne igien. Paa freedag middag klokken halffgaen til 12 fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa løfverdag er det s. Pauls dag. Paa søndag Dalby sidst. Wons. først.

Wons. Paa tilkomm. søndag til Gudz bord oc da paa løfverdag midtag til skrifftestoolen.

Dn. 3. epiphan. [26. jan.] NB Dalby. At liuse 1 gang til ecteskab for Gregers Nielsen oc Cæcil Thom. d. sal. Jens Laßens. Paa (lørdag) fae vi ny maane om midnatt. Wons. sidst misse. Dalb. først.

Wons. Jæb Juler liuser æffter hans haandøx, hvilcken hand tabte aff 1 kyrre for i Igeskow. Beedendis hvo den har funden, at hand den mae bekom-/me igien, vil gierne minde derfor oc forskylde tacknæmmeligen deris umag æfftersom i same all hans næring bestaer.

D. Jesper Clauss. liuser æffter en graa orne med hans gaardz merck skaren i det højre oc splitt i det venstre øre.

Fer. purif. (søndag) 4. post epiphan. 2. febr. Æfftersom vi denne forgangne natt finge nymaane, da skulde her vel hafve været paa tilkommendis oensdag vor bededag, men fordi kirckeregnskabet skal stae paa tisdag, da nødis vi at sette bededagen op til ofver 8 dage. Paa freedag afften klokken ved 4 fae vi det første quarteer i maanen.

Dalb. At liuse 2. gang for Gregers Nielsens oc Cæcil Thomas d.

Dalb. Paa søndag atter først Gudz tieniste. Wons. ibidem primam missam [ligeledes første messe.]

En brandstæd mand aff Salling beeder om nogen hielp, den hand i

husene derom besøgendis vorder. At bede for Matths Jessen, Sara Matthsd. sønn hos Søren Andersen, der er blefven hæfttig siug. Ante & post concionem [før og efter gudstjenesten.] For Mett Sørensd. liden sønn Niels, som er siug aff kaaldesiugen./ Efftersom her i morgen igien skal Guds ord prædicke medens et zart naunløsst barn blifver til jorden bestædet, da tilkiendegifves det meenigheden paa det de, som elske Gudz ord kunde det igien høre oc i gode hierter bevare.

Dnca. 5. post epiphan. [9. febr.] prædicke Fug. i Wons. ipse ego [jeg selv] in Dalby. Paa onsdag hafve voris bededag. Wons. først. Dalby sidst. Paa løfverdag fae vi fuldmaane klokken mod 1 i middags stunden.

Dalby Intimatio fiat ad ss. cœnam futuro die solis [indbydelse til guds bord næste søndag] oc da først missa. Niels Andersen en fattig mand aff Wraa udi Leirskow med hans sognepræstis rictige bevijs er disverr! med hustru oc børn geraden i en stoor ild- oc brandskade oc kommen i svar armod derofver, beder om nogen hielp, naar hand Eder i husene besøgendis vorder.

Dalby NB At liuse sidste gang til ecteskab for Gregers Nielss oc Cæcil Thomas d.

W & D At giøre tacksigelse for dronningens forløsning med en princessinn. Søren Andersen i Wonsz liuser æffter en eeg hannem frahuggen bag Taarning kiær./

Die mercurij post 5. trin. [12. febr.] Dalby til skriffte paa søndag oc først misse. Wons. sidst Guds tieniste.

W. At bede for 1 Jess Laurtzen oc 2 hustruen, 3 Christen Sørenss – Jens Hansens svenn, 4 Caren Jürgens d. hos Peder Juler, dem der oc blefve bedet for i søndags, oc for 5 Greg. Laurtz mindste barn, 6 item for Gunder Matths d.

Dnca. septuagesima, [16. febr.] Paa (lørdag) er det s. Peders dag.

W. Paa søndag skal her Gudz bord bereedis for dem, som deræffter længis oc hafve vi da først Gudz tieniste. Dalby sidst.

W. at bede for Jess Laurtz oc for hans daater.

Dnca sexag. [23. febr.] (dn. Fugelius) Utrobique: I morgen, som er Matthises dag fae vi klokken halff 4 mod afftenen det sidste quarteer i maanen. Paa løfverdag hafve vi den første martij oc paa sønndag, som er fastelauns sønndag fae vi mod middagen nymaane. Paa søndag udi Dalby først, Wons. sidst Guds tieniste. Post concionem & litaniam: At bede for gammel Maren Nisses i Rebek./

Dnca. quinquagesima [2. marts.] I dag mod middagen fae vi ny-maane. Dalby paa sønndag til Guds bord oc først missa, Wons sidst misse. Pro me in Wons concionem habebat dn. Canutus de Seestæd, in Dalby dn. magister Schmidt de Biert, ipse ego in Ødijs sacra subibam [I V. holdt hr Knud fra Sest gudstjeneste for mig, i Dalby mag. Schmidt fra Bjert, jeg selv påtog mig gudstjenesten i Ødis].

Dnca. invocavit [9. marts.] Denne morgen klokken mod 4 finge vi det første quarteer i maanen. I morgen træder solen i veederens tegn oc før os foraaret, saa at paa oensdag er det Gregorij dag. Paa oensdag ville vi i Jesu naun begynde voris passionsprædicken oc hafve vi udi Dalby først tienisten, Wons. sidst.

D. lader liuse for sig 1 gang til ecteskab Peder Rasmussen oc Mette Nielsd.

(Onsdag) post invocavit [12. marts] Wons. intimatio ad ss. cænam. Dalby først, Wons. først tieniste (NB propter [p.g.a.] communionem in Seestæd).

W. At bede for Maren Peter Paulsens, som er svarligen siug oc bleff i morgis berettet.

W. tilsiges endnu, at de der hafve deris ottings gierde i Stouager aff-luckelse fra kircketofften, at de endnu, medens de icke kunde pløje, age rijß oc staur til, paa det mig icke siden skade i min tilkommendis baaghvedsæd vederfarris. NB Med disse følgende ord lod jeg h. Cnud aff Seestæd liuse dnca. esto mihi [2. marts] verte [vend]/

W. Sognepræsten lader de bymænd tilsige, saa mange som hafve deris gierde mellom hans kircketofft oc Nørrlycken, at de age gierdelz dertil oc fly den inden pløjningen gierdet. Thi hand skal dette aar hafve den freedet for baaghveede skyld, som derudi skal saes. Hvorfor det betijden tilkiendegifves, at enhver kand forrekomme skade oc trætte.

Dnca. reminiscere [16. marts] H. Cnud in Dalby. D. lader liuse for sig 2. gang til ecteskab Peder Rasmussønn oc Mett Niels d. I morgen er det Gertruds dag oc paa (fredag) Benndict dag mellom hvilcke dage pleyer at komme blæsst oc storm. I morgen tilig klokken mod 7 fae vi fuldmaane. Paa oensdag først Gudz tieniste utrobique per alios vicarios in mea absentia apud contumulationem Fridericiæ commissarissæ sic in Dalby h. Cnut [begge steder ved forskellige vikarer p.g.a. af mit fravær i Fredericia til Kommissarindens begravelse, i Dalby således hr. Knud.]

Paa fredag er det Bendicts dag mod hvilcken pleyer blæsst oc storm at føre foraaret æffter sig. Ipse ego in Wohnsziel. [Jeg selv i W.]

Efftersom bandsøndag nu tilstunder, da liuses oc formaner de leddiggængere oc dagdrifvere, de der enten gae i sognemænds gaarde, saavel om natten som om lius dag i folkenes fraværelse oc tage alleslags smaaahaande bort, lundsticker, lang- oc stacket nauler, aff vogne: tienlig effn-/træ, naur, hammer, baand, kniff, boor, naptang oc rijsøxer, oc hvis smaat aufflstøj meer være kand, hvilcket gotz de siden forkunckle til en skiden brændwin- eller tobackslug. Eller de som andet gott meere aff gaardene bortslæbe oc forkomme for fromme indbyggere, saavel som de, der hæle med tienistfolckets byløb, sladder oc fylderi.

Advar derfor endnu faderlig ved den h. kirckis bindenøgels krafft alle de i sligt skyldig ere, at de endnu betijden affstae saadan skammelig, udiervvelig snigeri, oc har de staalen oc hælet, da stiele oc hæle de sig icke meere, medmindre de endelig ville betreffis oc for verden giøres til skamme: Ey at Gudz formaledidelse skal følge deris siæl til evig vrede oc fordømmelse oc deris krop til timelig hunger, umættelige armod oc tiggeri.

Her findes en encke aff Allmind med rictig bevijs om sin armod, at det er gangen til acters med hende, beedendis om en føje hiepl med noget sædekorn i Herrens naun oc ynsker H. runde velsignelse til dem, der hende hieple.

Her findes en synderinde (Maren Christens d. hos Peder Jepsen aff svennen Niels N. locket) der har forseet sig med det 6. bud. Beder om forladelse, Gud gifve hende et sandfærdig pænitentz (hjerter). Saa ville vi med Gud gerne forlade hende hendis os gifne forargelse./

2. At bede for Jens Christensen, murmandens hustru. 1. for Maren Peder Paulss. oc hendis daater Mette sal. Albertis. 3. item for Elsa Christen Jerresens.

(Onsdag) post reminiscere [19. marts] prædickede (h. Cnud aff Seestæd i Wohnsziel, m. Joh. Schmidt i Dalby, medens jeg var i Fridericia til sal. commissarij Elers frues begr.) Ved skriffelig omsendt tilsigelse bleff intimeret i Dalby først, Wons. sidst missa.

(Søndag) oculi 23. marts D. W. Paa tijsdag hafve vi vor fru dag, Mariæ bebudelsis fest, hvor da skal holdis i Wohnsziel først, i Dalby sidst Gudz tieniste.

W. Det er hans kongl. maj. christloffligste anordning oc allernaadigste befaling, at ved disse højstfarlige oc vjttudseende krigstijder skulle 3 allmindelige bede- oc bedrings festdage paa 3 æfter hinanden følgende freedage i hans kongeriger oc lande med faste oc størreste an-

dact holdis. Saa tilsiges hermed den første, at den skal helligholdis paa tilkommendis freedag med høimiss oc afftensang, derfor som Eder alle mact paaligger, at I aff vor H. mae bekomme Eders synders forladdelse, Eders nærings velsignelse oc til ved mact blifvelse, den saa læng æffter forlængede ynskelige fred. Da lader see Eders Gudz fryct, større end kongens bud, oc kommer icke aff fryct for straff hos minnisker, men aff en nidkiær troens andact til Herrens huus, smaa oc store, oc beder med mig til Gud om fred, troer med mig til Gudz miskundhed, at hand vil høre vor bøn oc tager ved med mig at føre heræffter et helligt lijff: Saa vil Gud gifve os hvad vi bede, i Jesu naun, Amen.

Dalby intimatio ad ss. cænam die solis (søndag).

D. W. Hans Matthsøn Kiær aff Nørboelling i Folding sogn med rictig bevijs, at det er for kortens alt affbrænd for hannem, beder denne meenighed om nogen hielp i Jesu naun til hans store skades oprettelse, gifver gierne aff hvis Gudz laan I hafver, naar hand Eder i husene besøgendis vorder oc venter lønn ud aff Herren igien.

W. Æfftersom jeg i fior ved naboe mag oc laan miste en good spade oc nu for vinteren har atter udlaant en ny spade, hvilcken icke er hiemkommen, da liuser jeg æffter same udlaante spade, at den mig mae frembæris.

Dalby, at liuse 3die gang til ecteskab for Peder Rasmussen oc Mett Niels d. udi Tved./

In fer. annunc. Mariæ [25. marts.] W. I morgen i liusningen hafve vi her voris oensdags passions prædicken, kommer alle betijden, saa kunde I siden endda pløye den lange dag i Eders aul.

D. I morgen klokken 8 skal her være vores oensdags Christi pinnsels prædicken.

(Onsdag) post oculi 26. marts. Paa tilkommendis freedag kommer til kircken fastende (Wons. tiligen, klokken 6) Dalby klokken mod 10) oc tager Eders børn med, at vi samptlige kunde for vor H. indfalde oc bede om fred oc velsignelse i voris næring.

Den 1. bededag d. 28. martij. W. I æfftermiddagen, naar I hørre det ringe saa kommer samptlige igien til Gudz huus oc undholder Eder fra mad oc gadeleeg denne dag til afften /: item i krohuset :/ Thi det gielder meere nu med vore synder hos Gud at forsone end at øfve syndige vellyst meere.

D. Meenigheden ville blifve tilstæde, at vi strax kunde afftensangen holde oc saa denne dag faste oc til afftenen i stillhed tilbringe. Icke med

ungt folckets sammen-/løbelse paa gaden udi leeg oc slig lyst eller kro-huse. Thi det gielder meere paa etc.

W. At bede for Henrich Schrølings mindste barn, som er siug. Æfftermiddagen dito. D. Paa søndag er her Guds bord oc da først missa. W. Paa søndag sidst missa.

Dnca lætare [29. marts.] I morgen afften klokken 6 fae vi nymaane. Æfftersom voris land staer i størrste fare oc det er den højeste nød, at vi ung oc gamle finde os til Gudz huuß oc med nidkiær bønn til Gud infly, at dette ofver os svefende krigsveirligt affvendis, Gudz vrede formildis oc vi saavel som andre med en ærlig bestandig fred mae lycksalige giøris, dismidler ville den allmægtige Gud mild faderlig velsigne de kongl. vaben til vands oc lands, at en saadann fred mae bekommes oc vort gandske fæderne land mae for fiendlige ofverfald oc anden ødeliggelse oc forstyrrelse mætteligen beskyttes, hvorfor da I skulle komme paa freedagen til Gudz huuß lige ved de tijder, som i free-/dags skeede. Oc erindres endnu, at med same Gudz fryct oc skickelighed sampt med faste oc stillhed dagen skal mod afftenen tilbringes, icke at en part uforstandigt tienistfolck tør understae sig at pucke aff deris madmoder strax æffter fromisse deris daur: der skal ingen hafve sin daur den dag: Gud oc kongen ere jo meere end denn tølpeactig compan /: servus Caspari Bruni :/ [C. Bs tyende], der vil sette husbond oc hustru i rette oc vil til Gudz oc vor fastedags bespottelse, andre fromme til forargelse, kortud hafve mad! Og hvad viste Gud fordom alt for snart at mætte det gradive tienistefolck, der var dragen med Israels børn ud i tieniste aff Ægypten, der de endeligen vilde hafve kiødmad den tijd de icke skule haffve dett, saa at der de finge det, satte det sig mellom deris tænder, at de kunde icke fae det ned, oc da kom Herrens plage ofver dem, oc de ode døden derudi.

W. Paa sønndag skal her vorde Gudz bord meddelt dem, der æffter det forlængis. Paa oensdag er her sidst tieniste dog klokken 8 i Dalby/

D. Laurtz Bærtelsen beklager sig, at noget udædisk mennisk er i torsdags natt indgangen i hans huus oc skam tryckt hannem hans brændvijs-kedel, saa den adskillige huller har bekommen. Er det giord aff vanvare, da bekiende mand sig, men er det skeet aff modvillighed, da settis det indtil Gudz paasiun.

W. At bede for Henrich Schrølings mindste barn, som er siug, oc for Nils Christensens barn, som er siugt.

W. Æfftersom Jeb Staphensen i Ødiß, nu en fattig mand, er hendet

den store ulyck, at hans lade med korn oc kree er saa plutzeligen i (torsdags) afften gandske affbrænd, der hand miste hans ploubeester oc 16 stude med andet smaa kree, da som icke aff hans folckets forseelse ey heller ved Guds veir aff himmelen er skeet, men endeligen et udædisk menniske har satt ild paa huset, da bedis Gud i alle omliggende meenigheder hand ville obenbare det menniske oc slae hannem med forfærdelse, at hand ingenstedz kand komme, men mae bekiende sig oc andre til efftersiun blifve straffet. NB En slags tienistfolk, naar mand icke strax kand pibe op for dem, som de det ville/ hafve, da tør de vel true med en rød hane, men vijd, o hvo du est, at der er den helvedske ild for dig igien saa oc steil oc hiul eller en tørsmøgendis qual oc endeligt.

Die (onsdag) post lætare d. 2. aprilis. W. Ofvermorgen skal meenigheden igien komme hoobtall komme sammen for H. paa den 2. store faste- oc bededag, at vi kunde affbede landtzens nød oc tilbede os fred oc velsignelse, oc skal ligesaa den dag holdis hellig oc ved de same tijder.

Litania 2 d. 4. aprilis (fredag) W. kommer i æfftermiddagen saa snart det ringer igien til afftensang. D. blifver til stæde, medens I ere forsamlede at vi tillige kunde forhandle voris afftensang. Pomeridie (eftermiddag) D. Paa søndag er her sidst Gudztieniste. W. I morgen middag skal her skrifftes oc paa sønndag være først oc tilig Gudz tieniste. W. At bede for Claus Pedersen.

(Søndag) judica d. 6. aprilis. I morgen afften klokken 7 fae vi det første quart. i maanen. Paa oensdag (i Dalby først tienist i liusningen) i Wons. klokken 8 voris Gudz tieniste./

Paa tilkommendis freedag skal voris 3.die bede- oc fast-dag holdis med lige hellighed som de 2 første ere holdne, oc ved de same tijder.

W. Her findes en synderinde, der har obenbarligen forsyndet sig mod denne meenighed, begiærer Gudz oc meenighedens forladelse, som vi hende da icke ville benecte: Gud gifve hende et boodfærdigt (hjerte) oc en sand omvendelse for Christi skyld!

W. At bede for Claus Pedersen, som er siug.

D. Den dannemand Laurtz Bærtelsen i Tveed lader i dag anden gang liuse for bandz gierning til bekiendelse, hvo der har om natter tijd for den første bededag gaet ind i hans huus oc quastryckt ofver et kars bredde hans brændwins kedel aff et vreed oc skadbegierligt (hjerte).

De ville icke slett stiele den, men forderfve den oc falde Gud i hans dom, om hand skal velsigne gottfolckes rettfærdig næring eller icke. O, hvor oc naar har Gud eller øfrighed gifven dig low at forderfve din næstis gotz? Du tørse vel sig, diefvelen har giordt det, oc jeg tør sige, at diefvelen har giordt det ved dine hænder, icke Gud. Eller oc at de diefvells lemmer, der for nogle aar fick det lius saa underligen paa begge ender ofver stagens pipe brændendis. O, farer icke vild med utjtidig domme, Gud lader sig icke spotte! Gud aabenbar saadanne mørckhedens gierninger! oc før dem til bekiendelse!/
 (Onsdag) post judica d. 9. april. Anthoni Günther i møllen beklager sig, at nogle bryde hans gierde op i kobbelet. Formanis fordi at undholde sig fra sligt ellers ville de dræbe skade, der saadant udi betreffis. Laurtz Bærtelsen 3. die gang liuser for band ofver hans brændvinkedels synderbrydelse, hvis icke aabenbaris inden, da skal banden gae.

W. Paa fredag til kircken igien, som er tilsagd ved de vaanlige tijder i Gudz fryct oc en sand bodfærdighed. 1. At bede for Claus Petersen, som er siug, 2. oc for Laurtz Mickelss mindste barn.

D. 11. april oc 3. sidste bededag. W. At bede for Mette Paul Sørensens, som er svarligen siug, oc Claus Petersen. Saa snart det i æfftermiddagen ringer, saa kommer til afftensang oc fuldender denne dag vel i en hellig omgængelse, at Gud kand blifve ved sine gode tancker ofver os til fred, som er i gierde. Gud forbarne sig ofver os, oc hielp os til freden! Amen!

D. Meenigheden blifve tilstæde, saa ville vi strax forette voris Gudz afftentieniste.

At bede for Nils Nilsen i Hans Hansens gaard i Dalby siug. D. paa søndag først Gudz tieniste. W. paa søndag sidst Gudz tieniste./

D. de som ville paa skærtorsdag til Gudz boord, de berede sig oc komme paa same morgen tilig i liusningen til Gudz boordz skrifftemaal, oc her da først gandske tilig vor Gudz tieniste. Paa tisdag mod middag æffter klokken 11 fae vi fuld maane oc saafræmt vi hafve klart vær om natten, da ved midnatt kand sees maanen moxen til halff formørcket.

W. de som ville paa skærtorsdag til Gudz boord, de komme paa onsdag middag til skriffte, oc hafve vi paa torsdag ved klokken 9. prædicken. W. Clauditur cum benedictione aaronis et ex cathedra propter communionem germanor. [Der sluttet med Arons velsignelse og fra

W. de som ville paa skærtorsdag til Gudz boord, de komme paa onsdag middag til skriffte, oc hafve vi paa torsdag ved klokken 9. prædicken. W. Clauditur cum benedictione aaronis et ex cathedra propter communionem germanor. [Der sluttet med Arons velsignelse og fra

prædikestolen p.g.a. tyskernes altergang.] Canitur [der synges] Was Lobes sollen wir dir o Vater, finitur [der sluttet]: Nun lob mein Seel den Herrn.

D. At bede for Nils Nilss. i Dalby, som nu bleff berettet oc har lenge ligget siug.

In die viridium d. 17. aprilis. Jens Christenßen, en mand aff Taulø sogn, som i fior falt hans laer synder oc satte all hans middel paa lægens lønn, er kommen til acters oc beeder om en føje ting til hielp til nogen sædekorn. Beeder naar hand Eder i husene besøgendis vorder, hannem som et christenlæm aff Eders Guds gafver noget til sin nærings fræmsetelse at meddeele: det vil Gud belønne.

Dalby. I morgen sidst Gudz tieniste hora post 8, Wons. I morgen først betijden Gudz tieniste. W. at bede for Christen Christensens sønn hos Jess Laurtzen til huse, som er heel siug/ Jens Oluffsen i Sølund liuser æffter en rød koe, som er blefven bort for hannem.

In die chara veneris [langfredag] [18. apr.] W. at bede for Christen Christensen, som er saare svag. Vor H. ville enten hielpe hannem til førlighed, eller salighed for C.s. Paa paschedag er her (i Wons. sidst) i Dalby først voris Gudz tieniste.

W. Bold Laurtzes liuser æffter 2 lam, som blefve tagne om natten aff deris faaresti. Lader os nu udrense all den gamle surdej, vore onde synder, oc rense os med reenlifvethed, at vi kunde hellig obenbaris for Herren oc blifve velsignet med sin fred oc rigelig næring for J.C. skyld.

D. De Wons. lade deris naboer i Dalby tilsige, at saa som de nu slae deris beester i Synderskowen, de da ville lucke deris gierder for Dalby skow, at icke dennem aff Wons. skeer ved beesterne paa deris korn skade, oc fortreed af stæd kommer ved indtægt.

D. At bede for Nils Nilsen i Hans Hanss. gaard, som er siug saa langvarig.

Fer. 1. paschatos [20. apr.] D. I morgen er her sidst Gudz tieniste. W. I morgen er her først klokken ved 6 Gudz tieniste.

Fer. 2. paschatos [21. apr.] W. I morgen er her sidst Gudz tieniste. D. I morgen er her først Gudz tieniste. W. At bede for Jeb Julers mindste dreng/. At takke for offeret.

Fer. 3. paschatos [22. apr.] I morgen har vi det sidste quarteer i maaen klokken 11 mod middagen. Paa sønndag W. først, D. sidst Gudz tieniste. D. At bede for oc æffter prædicken for Nils Nielsen i Dalby, som er heel svag. Messen lod jeg ombyde.

Dnca. quasimodogeniti [27. apr.] Paa oensdag morgen hora 3 fae vi nymaane, oc da hafve vi vor maanedes bood oc bededag. D. først, W. sidst prædicken. Paa sønndag hafve vi Gudz bord i Wons.

W. At bede for Claus Pederßen, der er indfalden igien i sin hefftig siugdum. Jürgen Oluffsen i Binderup liuser æfter 2 plagge, 1 rødstier-net oc 1 sort /: W.D. ./ Der liuses æfter 1 blodrød ox, klippet med 4 stræger paa lænden, som er for øxendrifvere i torsdags bortkommen, hvo der kand gjøre kundskab derom, skal fae sin umag forskyldt.

D. At bede for Ifvar Tullesen i Dalby oc Paul Schmidts hustru i Reebeck, som ere siuge.

(Onsdag) post quasimodogeniti [30. apr.] I morgen er den 1 majj. Walb. dag. W. Paa løfverdag skal skrifftestolen for Gudz børn betienis, oc er paa søndag her først missa./ D. Paa søndag sidst missa. W. At bede for Claus Pedersen. At heræfter de indluckte enghawer mae fre-dis for børnenis voctend med kørerne derudi. At bede for Nils Andersenis eldste barn, som er siug.

Dnca. misericord. [4. maj] Paa oensdag mod middagen fae vi det første quarteer i maanen. D. Intimatio til skrifftemaal paa sønndag oc da først missa. W. Paa søndag sidst missa. D. At bede for Maren Peder Nissens i Reebeck, som aff hendis barselseng er saare svag. Søren Paulsen i Sølund liuser æfter 2 plage, 1 brunblæsset, 1 sortblæsset, hvert med 1 klokke paa. 1. At bede for Laurs Jæbsen oc /: 2 ./ Nils Nilsen i Dalby, som ere svage.

Dnca. jubilate d. 11. majj. Paa torßdag klokken halff 2 fae vi fuld-maane. Paa tilkommendis søndag i Dalby sidst, Wons. først Gudz tien-isten. W. At bede for Tonus Straarup, som siunes lidet at hafve ulevfet, oc for Claus Pedersen, som ere siuge oc slett aff sig komne. At bede for Nils Nilss. endnu i Dalby oc for Laurs Jæbsen. W./

Dalb. At liuse første gang til ecteskabs statt for Peder Rasmussen oc Caren Pds i Tved. W. Paa sønndag er her atter Gudz bord tilrede for dem, der paa løfverdag ville komme til skrifftestolen./

W. Jess Laursen liuser for band æfter 1 eeg, der er huggen fra han-nem paa Moset agger /: D.W. ./ At bede for Jens Jenss. søn Jürgen, som er siug /: W. ./

(Søndag) cantate d. 18. majj NB: D. At liuse 2. gang for Ped. Rasm. oc Caren Peders til ecteskab.

W. At bede for 1. Tonus Straarup, oc 2. for Claus Pedersen, item 3. for Maren Simons d. hos Erich Laurtz. Paa torsdag afften klokken 4 fae

vi det sidste quarteer. W. paa søndag sidst misse, D. først. Her findes en brandstæd mand, der beeder om nogen hielp til hans armods forlindring, er Christen Christensen aff Gietterup gaard, der har mistet alt det, hand haffde.

Dnca. rogate: 25. maij NB Dalb. at liuse 3. gang. I dag er det Urbanus dag, som pleijer at være baaghvedsædz indgang. Paa torsdag middag fae vi nymaane, oc da er det Christi Himmelfærdsdag.

Dalby, hvo som vil da til Gudz bord kand komme tilig til skrifftestoolen, thi her er først misse./

Jens Ingworsen i Tierebierg sogn, en mand som det er brænd for, beeder at søge gottfolck om nogen bistand i hans armoode: hafver sognepr. af Allerup hans bevijs fra i fior om s. Mortens dag.

W. At bede for oc æffter prædicken for Ton. Straarup, som er siug oc aff sig kommen. [fortsættes nedenfor]

W. De Dallby mænd beklager sig, at her aff Wohnsyld giøris en bred vognvej ofver deris Aß høyagre, hvor ickun en gangsti skal være til kircken. Deris rug er ilde henkiørd, nu see de, at ofver haur oc byg disligeste blifver kiørd, det liuser de fordi nu oc heræffterdags i fred ved lowmaals forfølgelse, om der icke raades bod paa.

[fortsættelse af teksten ovenfor om Tonius Straarup]: oc venter ickun en sal. opløsning. Gud hielp hannem at beholde troen oc en god samvittighed oc fae en sal. ende paa alt sit onde for Christi skyld.

M. Joh. Schmidt hisce formalibus in Wons. preces & al. & intimavit juxta præscriptum hocce. [Medens jeg varetog disse embedspligter, holdt mag. J. S. bøn m. v. i Vonsild og foretog lysning efter det ovenfor anførte].

In festo ascensionis Christi [29. maj] Nu i middagsstunden fae vi nymaane. W. Jess Laurtz. liuser for band æffter en eeg, der er huggen fra hannem paa Moset ager.

W. intimatio ad eucharistiam [nadver]. Paa søndag sidst misse. D. paa søndag først misse.

D. At bede for Maren Jespers, som er svag, item for Ton. Straarup.

D. At bede for Nils Nilsen oc hans hustru Kiersten Nielsens, der er saa langvarig siuge./

D. 1. junij (søndag) exaudi. Paa (fredag) morgen klokken mod halff 5 fae vi det første quarteer i maanen.

Peder Orloff kommer til Wohnsziel sogn paa tilkommendis fredag

formiddag klokken ved 9 slett, hvo som hafver hans tieniste fornøden, kand da møde hannem.

W. At bede for [navnet udstreget] /: obiit hora 12 meridie [døde kl. 12 middag], Maren Jespers. D. At bede for Nils Nielsen oc hans hustru. Dalb. Formanis vore unge karle i sognet, at om de nogen sind paa en hellig dag blifve bueden til ære med et par brudfolck at følge hiem oc fae mad, at de da icke med slagsmaal oc fuldskab yppe trette, eij giøre hverandre skade, men at de liges vel oc i Gudzfryct glæde sig ofver Gudz gafver, paa dett icke sijden det uskyldige brudfolck skulle for deris skyld komme i brøde oc skade, som de selff eij skulle gae ram foruden: vil icke sige at fromme sucke deroffver blifve dennem leede oc Gud fortørnis.

Som den h. pintzefest nu tilstunder, da bereeder Eder værdeligen for Gudz ansict at komme til kircken! oc værer hellige i den h. aand, at vi mae beede os gafver oc for alting fae fred oc velsignelse i voris næring til et fructbaar aar med korn oc queeg! for Christi skyld.

W. Jess Laurtz. liuser 3die gang for band æfter de eege hannem paa moset ager oc andenstædz ere borthugne./

Dalby. Paa pintzedag 1. misse, Wons 2. misse. Der findes hos Thomas Tulliusen i Tved 1 brun stiernet hest i 4de aar, den hand lader op-liuse oc er funden paa Tvedz marck i torsdags. NB siden kiente Peder Andersen udrijder i Colding sig ved den same.

Fer. 1. pentecostes [8. juni] I dag er det foruden den h. fest oc høytijdelige pintzedag ocsaa Medardus dag: dersom det da regner, hafve de gamle merckt paa, da vil det i 6 uger holde til regn. I morgen Dalb. sidst, Wons. først Gudz tieniste.

Fer 2. pent. [9. juni] W. At bede for Maren Jesper Clausens, som er svarligen siug. W. I morgen først Gudz tieniste igien. Dalby sidst.

W. Jürgen Rasmussen lader liuse æfter et tyder, som i goerdags under prædicken bleff staalen aff hans hester i Kandhoel. At tacke nu præsentii (omgående) for offeret!

Fer. 3. pent. [10. juni] I morgen er det quatember, hvor solen gaer i krabbens tegn oc giør den længste dag oc stæckeste natt. Paa løfverdag fae vi fuldmaane klokken mod 1 ofver middag.

W. Intimatio ad ss. cænám oc er her først missa. D. Paa tilkommen-dis søndag ville vore sognehustruer hafve deris smørbyrd, ost- oc brødz byrd til rede at yde dett i Dalby æfter sidste misse eller/ oc at de det

samptlige paa en gang i søndag ofver 8 dage yde, saafraemt de det endnu icke alle hafve til rede samlet.

D. At bede for Nils Nielsen i Dalby.

Dnca. ss. trinit. [15. juni] Wons. At liuse 1. gang til æteskab for Laurtz Michælsen oc Bold Jebbs d. I dag er det Vitus dag, omtrent hvilken soelhverfen skeer aarligen. Paa (fredag) afften mod klokken 10 fae vi det sidste quarteer i maanen. Dalb. intimatio ad ss. cœnam oc da sidst misse, hvor æfftermiddagen smørbrøden skal optages. Wons først Guds tieniste.

En fattig brandstæd mand And. Pedersen aff Bølling Kroge udi Egtveed sogn, der hafver hans sognepræstis rictig bevijs, indflyer til denne christelige meenighed om en mildelige allmiss æfftersom hans huus oc væring med alt boskab i ilden opgick for hannem den 2. martij oc intet uden hans oc hans hustrues baare lijff frelst beholte. Gifver & hielper, I som hafve oc kunde, naar hand Eder om nogen hielp besøgendis vorder. Gud skal det rigelige belønne.

Dnca. 1. post trin. [22. juni] Paa tijsdag er det s. Hans dag mittsommerens højtjidsdag, hvor vi hafve Wons. sidst, Dalby først Gudz tieniste/ W. Vore sognehustruer ville paa mittsommers dag deris smør-, ost- oc brødz-byrd fræmføre, oc dette samptlige under et, æffter gammel skick oc rett. Paa freedag fae vi nymaane, klokken halff 11 om afftenen. At bede for Ifvar Tullesens sønn, som er svag.

Fer. s. Joh. Baptistæ [23. jun.] Wons. at liuse for Laurtz Michælsen oc Bodel Jebbs d. til æteskab. W. De som paa tilkommendis søndag ville til Gudz boord kunde bereede sig oc komme paa løfverdag til skrifftestoolen, oc er her paa søndag først missa. Dalby sidst Gudz tieniste.

D. At bede for Ifvar Tulless. barn. D. Vil det blifve rolig paa søndag, da ville vi optage smørbyrden paa sædvanlig tijd oc stæd i Dalby. Seer til, at det mae vorder alt under et fræmbaaren.

W. Mand ville i æfftermiddag, medens det er roligt, komme fræm med smør- oc brødzbyrden. W. Leene sal. Ude Bærtelsens i Colding lader liuse æffter en haandøx, som hendis folck tabte i goerdags mellom Peder Jebbens oc Anders Ifversens paa gaden, lofver findelønn den, som ærligen vil hende lade bekomme same hendes haandøx igien. Ellers vijd, at der er en band hos. NB: Bleff icke liusst, thi jeg fick bud i prædikestolen, at den var kommen til stæde./

Dnca. 2. post. trin. [29. juni] At liuse 3. gang for Laurtz Michelss. oc

Bold Jeps d. deris ecteskab. Paa oensdag er det vor fru dag, oc biergegang, hvor vi hafve i Dalby først misse. Wons. sidst. Dalby intimatio ad ss. cænam.

At bede for den affbrænd smed i Roustrup Henrich Erichssen om en almisse. Dalby. I æftermiddag naar det ringer ville mand med smørbyrdet fremkomme. Dalb. At bede for Ifvar Frises mindste barn i Reebeck, som er svag.

In die visitationis Mariæ d. 2. julij. Paa løfverdag afften klokken mod 10 fae vi det første quarteer i denne ny maane. I dag ofver 8 dage, som er oensdags i den anden uge, kommer vor proust fra Hadersleff at høre ungdommen ofver her i meenigheden: i Dalby om morgenen klokken 7, i Wonsyld klokken 5 om morgenen aarle, hvorfor hußfædre formanis at lade deris børn komme til kircken oc fræmsige deris catechismum. Børnene ville oc midlerdis lese hiemme flitelligen ofver, saavel som oc ungt tienistefolck, at de med ære kunde bestae oc vijde at svare, hvad de troo oc vijde til deris salighed.

Paa sønndag er i Dalby atter først missa, Wons. først missa (propter communionem in Biert) [p.g.a. altergang i B.]/ Dalb. tilkommendis skal queeg tiende ydes. Værer fordi samptlige tilstæde oc lader ingen restantz saa mange aar stae, som der nogle pleye.

Dnca. 3. post trin. d. 6. julij. W. Paa oensdag morgen mod klokken 6 tiligen ville meenigheden komme med skolebørn oc tieniste ungt folck til kirckens visitatz oc catechismus ofverhørelse!

Paa søndag skal her igien være først Gudz tieniste oc at da queeg tienden kand rictigen blifve angiffven oc strax clareret.

D. Paa oensdagen at møde samptlige i kircken om morgenen mod klokken 8 til cateshismus ofverhørelse oc kirckevisitatz. D. Paa søndag sidst missa oc da at yde queegtienden.

Erich Laurtzen lader liuse for band for nogle rijßbøger oc eeger, som hannem ere frahugne nu forleden vinter. Udi Anders Petersens Taarning Kiærhafve, nogle bøger affstyffvet /: vid. ao. 78 (søndag) esto mihi [10. febr.] :/ Udi Lyßkiær 3 rijßbøger, ved Rangkiær bæck 1 rijßbøg, østen Kongeveijen udi Fælet skouff 1 eeg, østen sin Hundhyhaw nogle rijßbeeger, særlig nu i forgangen junij maanet er hannem samestædz frahuggen 4 rijßbeeger. I Langkiær nogle rijseege saa stoore ungefehr som til sparrer. Formanis hermed de som dette hafve giord eller ladet giøre, bekiende sig oc giøre skæll for skade, saافرæmt de icke ville vorde indslutet i den christen kirckes bøn oc band etc. Hæc est formalia sub

manu propria Erii Lau-/rentij, juxta quam declamavi et subscriptione mea ipsi extradidi schedulum [Oplæst i overensstemmelse med E.Ls egenhændige seddel efter min egen afskrift.]

Dnca. 4. post trin. d. 13. julij. NB At beede for en teilbrænders enche uden for Christianstad i Skaane, som har kongbreff, at samle nogen hjælp her i lande: Beder at besøge gottfolck i huse om nogen undsettning i hendis armod til hendis børns fræmdragelse.

1. Wohnsziel. Lade liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab, ærlig, act oc velforstandig karl Matths Matthisen aff Hadersleben velbestillet (skole- rettet til:) læse-. skriff- oc regnemester for voris ungdom i Wohnsziel som brudgom sampt erlig, dydig oc Gud fr. pige Maren Nijss d. aff Synderballe i Hoptrup sogn som brud etc.

I denne formiddag klokken æffter 10, som er Margretæ dag, fae vi fuldmaane oc ere hundredagenis indgang. Paa søndag i Dalby først missa, Wons. først, propter communionem in Seestæd [p.g.a. altergang i Sest]. Intimatio ad ss. cænam in Dalby. At bede for Chrisit Jesses i Wonz.

Dnca. 5. post trin. [20. juli] Nu i morgis klokken æffter 3 finge vi det sidste quarteer i maanen. Paa freedag er det S. Ibs dag. W. intimatio ad ss. cænam paa tilkommendis søndag oc da igien først voris Gudz tieniste. H. Cnud aff Seest som prædickede i Wohnz. liusde anden gang for Matths Skolemesters bryllup.

Dal. Paa sønndag sidst Gudz tieniste. Søren Andersss. liuser effter en klock, som i (torsdags) bleff tagen aff hans kree paa marcken./

Dnca. 6. p. trin. [27. juli] W. At liuse 3. gang for Matths Matthisen oc Maren Niss d. til deris ecteskab. I dag klokken 11 fae vi ny maane. Paa oensdag hafve vi voris bede dags prædicken, Dalby først, Wons. sidst tieniste. W. D. Paa freedag fae vi den 1. augusti maanet. W. Jeg liuser æffter noget høe, der var veiret i kiæren paa Mørcken skous øster ende, som bleff mig mellom hænder borttagen i freedags.

Her findes 2 ectefolck ved ildebraand oc tilslagen armoode usle aff Egtveed sogn, der ville søge gottfolckes huse om nogen hjælp: Gifver I som kunde, hvad I kunde oc venter løn aff Gud igien.

Vides at Matths Jørgensen i Colding hafver aff instrumentalisten i Hadersleff m. Gotthard Melis faet skriftlig (fuldmact rettet til:) beskeed under kongl. maj. hannem gifven særlig benaadnings fuldmact, at hand alleene skal hereffter med fiol-leeg oc spil betiene alle de barseler oc smaa bryllupper, der giøres i Wohnziel Dalby Biert oc Sten-

derup, saa at hvo som med nogen leeg oc opvartning herudi hannem gjør forfang, skal til kongl. maj. brøde tegnes. Saa oc blifver hermed Jürgen Hanßen i Wohnsziel forbuden, at hand heræffter icke meere sig med disse sogner at betiene befatter ved straff oc brødes undsigelse/hvoræffter de som begierer til deris gæster nogen leeg sig hafve at rette, at de til ingen anden heræffter sender bud uden til Matths Jürgensen i Colding.

NB: Item for Hudagger wester end er mig oc henslagen min eng. Den nytte hafve vi ringe lodzeyer deraff, at de deris meget henleije, foraarsage, at voris blifver tillige med hentagen oc skulle siden, naar vi komme, intet bierge.

Claus Bunde aff Aastrup lader liuse æffter en siuge oc svanger quinde, som i torsdags, medens hand med sin hustru var i marcken, hafve bestaalen hans huuß oc taget en gandske deel klæder iblant dem ere 3 skørter oc andet meere, som kand beløbe sig 40 mk. 1. Dersom nogenstedz saadann tifactig quinde kunde betreffis oc gjøris kundskab om, vil Gud det belønne oc den fattig mand gierne forskyldte.

W. Jess Lauritzønn lader liuse æffter 1 vognreeb oc en tømmstreng, som hand tabte paa gaden.

Die mercurij post 6. trin. [30. juli] D. intimatio ad ss. cænam. D. paa søndag først missa, W. sidst misse./

D. 3. aug. dnca. 7. p. trin. I morgen mod klokken 3 æfftermiddagen fae vi det første quarteer i maanen. Dalb. på (søndag) sidst. Wons. først.

D. Hans Pedersen i Dalby beklager sig, at der nogle saa uforvarligen hengraffver hannem hans Præsthols hawe med deris hør, de ligger i aen i røde, advaris at saadant heræffter blifver ugiord med minder hand skal tage steffning til dom oc reise uvillige mænds siun derpaa.

D. At bede for Nils Nilsen i Dalby, som har en underlig færd.

W. Dorothe Jess Andersens liuser æffter noget græss, som hende er fraslagen baade ofven oc nedent Meyfar ved Kongeveijen. En urett giord heldst effterdi hun sidder hyldestløss oc manden er udi leeding.

D. 10. aug. dnca 8. post trin. I dag er det Laurtzes dag: Hundedagenis ende. I morgen afften mod klokken 7 fae vi fuldmaane.

W. Æfftersom vore landbohler en part bruge sig vild at gjøre præsten en dags arbeid, som icke alleene aff arrilds tijd oc fra christendoms begyndelse indtil nu, udi 800 aar har været rette oc brugeligt, men end oc

voris kirckeordinantz uudgangen for 140 aar, der endnu ubrødeligen ved mact staer, tilholder, at gadehuse (det ere landbohler) oc husmænd (det er indester) skulle høste oc arbeide med sognepræsten en dag om aaret, saa som oc de landbohler i Tveed hvert par æctefolk, hvorved tillige deris hustruer forstaes, gifver mig i stæd for hver en voll sild, 2 voll eller oc 1 mk.d. for hver deris arbeid.

Da som her findes de, der deels kort ud sige mig ney /: formeenendis naar de gifve 1 mk. sm... aff deris... at de da vidre tør skøde :/, deels sige ja oc komme icke, tilmed er dennem aldrig gelegen eller tilpasse, førend de hafve med andre alt ophøsst, da vil jeg i dag til all øfverflødighed formane oc hafve advart dem, med mindre jeg icke hos græfven skal ofver dem udvircke en pandzeddel, at de mig skaffer med deris hustruer den dags arbeid gjort eller oc betaler derfor oc til brøde for modvillighed blifve optegnet. Jeg blues ofver den fortræd, jeg skal alleene for min fromhed lijde oc ingen præst i voris læhn har saadan haardhed at drages med. Jeg gjør dem den tienist oc ære de begiere, sidder dem icke tilbage være sig om midnatten, naar jeg fordris oc kand icke nae den bare dags arbeid. Hafver nu advart Eder, oc hvis jeg icke kand nae min rett, da vil jeg Eders naune fortegne oc ofrigheden angifve, hvoræffter I Eder hafver at rette oc for skade at tage vaare./

At bede for Caren Hans d. liden sønn udi Peder Erichsens bohls, som er saare svag oc i stor brøst falden.

D. 6 svin, der ere hvide, skarn aff det højre øre oc en skure bag det same hafve giordt skade i ruggen paa Hudager oc stae indtagen i Wonsyld liuses op, at de kunde komme eyermanden til hænde igien hvis icke da blifve de ført til kong. ridefoget æfftersom de hafve en mand i hans rug ofver 1 tønd giordt skade, som siunet er.

Paa søndag udi Wons sidst, Dalb. først missa. D. Thom. Tulless. liuser æffter en, der har ihieslagen hannem i oensdags et ungt svin.

Dnca. 9. post. trin. 17. aug. I morgen klokken 10 fae vi det sidste quarteer i maanen. Wonsyld. Paa tilkommendis søndag skal her Gudz bord være tilred for de Gudz børn, der effter det længis. Wons. først missa (Dalb. sidst) Johann Andersen i Brabeck lader liuse æffter en brunstiernet hopp, 7 aar gammel, hvorpaa manen er noget henskaaren paa den højre side, hvilken hopp er undgangen for hannem i tijsdags, oc bleff same dag seet i Wohnsyld hegnet skow. Er oc framskært. (Non) legatur, quia inventa est jam equa (læses ikke, fordi hoppen er fundet)/

Dalb. Omnis in D. legatur [alt læses i D.] Anthoni Günther Kling i

møllen beklager sig, at der findes nogle uskonsom mændisker, der æffter nødder at plocke gandske skammeligen hans gierde nedklifver, hvorfor de unge savel som gamle advaris, at de undholder sig fra sligt oc lader hans gierde stae uforkrænket, hvis icke skeer, da skal den som betreffes stae sin egen eventur. Thi dem skulle foodangler blifve forrelagd, hvoræffter de sig kunde rette oc for skade vocte.

W. Præsten advarer at de icke slae i affgrøde i Nørlycken førend hand faer hans baaghveed indbierget, æfftersom de icke hawe gierdt mellom Stouagre deris gierder. Hvis skade hannem tilslaes, vorde de forsømte gierder skyldet for.

Dalby. Omnis in W. legatur [alt læses i W.] At bede for det lidet barn i Reebeck som er brystfældig fød til verden. Gud i himmelen gjør sin barm(hiertig)hedz vilie dermed oc enten giff underlig sin hielp i lægdommen eller oc giff det den evige salighed! amen.

W. At svinene holdes til en side oc icke saavel natt som dagen ofver tilstædis at gae i kornvangene. Verte [blad]/ W. Dorreth Jess. Andersens liuser ved bandz krafft effter det græss, som hende er bortslagen ofven oc nedden Meijfart: at den som skyldig er, sig angifver oc vijder hende vederlag derfor.

Dnca. 10 post trin. [24. aug.] I dag er det Bartholomæi dag, 5 uger for Michæls dag. Paa (tirsdag) morgen klokken 2 fae vi nymaane. Paa (onsdag) hafve vi voris maanets bede dag. Dalby først. Wons. sidst.

Dalb. intimatio ad ss. cœnam futuro die sabbathi [næste lørdag].

Peder Orloff kommer her til Wohnsyld paa tilkommendis tijsdag formiddagen hora 10. Jürgen Degn i Taarning liuser æffter en sort marplag med 2 hvide fødder, som er bortkommen.

W. Mand ville dog hafve indseende med de svinflocke, som nu i morgis 1 flock gick paa Stouagre ved hampen. Det ere nu ickun fae dage til, at de kunde nae affgrødenn.

W. And. Matthsens beklager sig, at i forleeden uge er hannem et svin bleffven ihieslagen, som derfor blifver for band liusst med mindre det blifver til kiende gifven oc vederlagd.

D. Det brøstfældige barn i Reebeck at bede for. Jess Sørensen beklager sig, at der findes modvillige mennisker, hvilcke der nedklifve hans/ gierde omkring hans abildgaard oc tage æblefruct, som oc plucke hummel aff giærdenn sampt heisselfruct. Hand advarer æffter denne dag, at de som betræffes mae hafve den skade de faer, som en hund hafde bitt dem. W. At liuse æffter en forck som Lauritz Pedersens folck

tabte mellom pottemagerens huß oc hiem til gaarden. W. Tilsiges æffterdi trablen nu sactes med ungdommens hiemblifvelse fra skolen, at de i morgen sender deris børn til skolen igien.

Die mercurij post 10. trin. [27. aug.] Solum [kun] in Wons. & Biert. Paa sønndag er her sidst misse. At bede for Kiersten Ibs daater en fræmmet quinde til huse hos Peder Paulsen, der er svag: Gud forlindre hendes aamact oc siugdom oc opholt hende med sin naade, at hun oc her mae finde Gud, der forbarmer sig ofver den elendigis nød, oc hun siden mae tacke hannem for Jesu Christi skyld. Amen.

Dnca. 11. post trin. [31. aug.] Paa oensdag morgen mod 6 fae vi det første quarteer i maanen. Paa oensdag i Dalby voris Gudztieniste hora 7.

W. D. 10 Nørholm gaardemænd, der ligge først i fald, ville engang tiltæncke oc gierde deris gierde mellom den nør lycke oc Stouagre, at jeg kand fae min rugsæd i bedre fred endsom jeg min baaghveed skal nu lade vocte./

Paa søndag Dalby sidst missa, Wons. først. D. At bede for barnet udi Rebeck. H. Peder Ibsen Børup i Fielstrup liuser æffter 1 kulsort oc 1 mørckegraa hielmet stud, der er brændte med hans naun oc mercke P.I.B. paa det venstre horn oc hafve gaet i Wonsuld skow til græss i sommer, de ere forvildede for hannem, beder om efftervisning, dem der hafve seet dem, vil det forskyldte.

W. Peder Erichsen liuser æffter 1 tiur, som bleff staalet aff hans hoppe i Nørlycke i forgangendis afften i Sellestob sijg.

Die mercurij post 11. trin. [3. sept.] in Dalby solum [kun]: 1. At bede for det brøstfældige barn i Reebeck. 2. Noch for et fattigt barn i Tved hos Laurtz Hansen, hvilcket er siugt. Paa sønndag er her først Guds tieniste.

(Søndag) 12. post trin. [7. sept.] Ipse ego [Jeg selv] in Wons. h. Cnut de Seest in Dalby. Paa oensdag morgen hora circiter 5 fae vi fuldmaane. Paa løfverdag træder solen i vegtens tegn oc gjør natt oc dag ligelang. Paa tilkommendis søndag skal holdis Gudz bord i Wonsild oc da være først missa.

I Dalby lood Hans Pederss. kirckeverger sig sige fra kirckevergeskab, som hand oc hos probsten gjorde. H. Knud aff Seest liusde det aff.

Wons. Rasmus Vognmand i Colding lader liuse æffter en sort brun

hest, om noget gott folck den forrekommer, de da ville giøre hannem anledning derom.

(Søndag) 13. post. trin. [14. sept.] Dalby. NB 1. gang. Lade liuse for sig til det h. ecteskab æfterfølgende personer: Erlige oc forstandig Dehtlev Danielsen oc dydige sampt Gud fryctige Johanne Tychis d. Paa tijsdag afften klokken halff 8 fae vi det sidste quarteer i denne maanet. Dalby. Paa sønndag kand her folcket komme til Gudz boord oc da er her først missa. W. Paa søndag sidst misse.

Gertrud s. Lass Banums i Colding tilkiendegifver, at for 2 ugers tid siden hafver befunden sig blant noget queeg, der i Colding Wang i hendes korn hende gjorde skade, en røehielmet stud, i ørerne umercket, alleeniste paa det venstre horn brænd med en skæff-sat Ø (P.N.) som ingen har sig ved vild kiende. Same stud er hos hende paa faader satt æfterdi hun icke tør den den løs lade, fordi hun hafver hafft same indtagen. Hvor den rette eijermand kan fae sin stud igien imod bekostnings erleggelse./

Jens Simonsen i Biert lader liuse æfter en rød stuud, der er brændt paa det venstre horn oc beeder at det kundskab mand kand om same stud gifve, motte Nijss Thomsen i Dalby tilkiende gifves: Saa er nu hørt, at same stud kand i Colding imod sin bekostnings erleggelse bekommes. At liuse æfter en brun blæsset hoppe, som hører Jens Hansen Schreder i Anderup til oc er bortkommen.

W. At bede for Søren Sørenss., der tiende hos Leen Udes i Cold. oc er siug opkommen til Peder Paulsens etc. Thom. Tullesen i Tved liuser æfter en tømme, som bleff bort forgangen (tirsdag) for hans stibdaater mellom Kobbellycke leed oc byen etc.

Dnca 14 post trin. [21. sept.] 2. gang liuse etc. Paa oensdag afften klokken mod 7 fae vi nymaane oc mod solens nedgang saافرæmt himmelen er fri for tycke regnskyer, kand sees en liden formørckelse i solen (Overstregtet: Paa oensdag ville vi holde voris bededags prædicken Dalby hora 7, Wons. 9).

Matths Simonsen i Seest liuser æfter en sorthufvet queij med 1 skagfod merck i det ene øre./

Knud Tyssen i Uhr liuser æfter 1 mørckbrun marplag i 3. aar, som har en lang stern for i panden, 4 hvide fødder oc 1 skimmelt hale. Paa søndag Dalb. først missa. W. sidst.

Dnca. 15. post trin. [28. sept.] Dalby. At liuse 3. die gang til ecteskab

for Dethleff Danielsen oc Johanne Tyches d. I morgen, som s. Michæls dag i Dalby sidst, i Wons. først Gudz tieniste. Paa toersdag morgen klocken mod 7 fae vi det første quarteer i denne maane. Paa søndag skrifftemaal at holde i Dalby til først missa. (Overstreget: Item i Wons. paa løfverdag skrifftemaal oc paa søndag sidst missa.). Paa løfverdag er den 4. octobr. Francisci dag, paa hvilcken dag ellers pleijer Colding marckt at holdes.

Dalby. Æffterdi aaretz tijder nu ad, oc gaardmændene hafve deris tiende aff jordens grøde affhændet, da tilsiges Tvedz oc Reebecks land bohle, at de med deris sildbyrd samptlige under et en dag vedtage oc fly mig dem, paa det det icke under aaret skal komme paa den lange benck dermed oc jeg sijden intet bekommer.

Knud Lauritzen udi Hadersleff lader liuse effter 1 stoor brun hest, som er framskært./ Jens Pedersen i Hadersleff lader liuse æffter 3 stude, en blodrøde, en rødhielmet, røbohlet skaaret aff det venstre øre, oc en skagfood i det højre øre.

D. 29. sept. in ferijs s. Michaelis. W. De som hafve tiend lam ville icke klippe dem, men lade dem gae indtil jeg kand fae tid oc til forn til-sige det, naar de kunde indholdis oc afffordris. Saa oc med grisene. W. De som ville til Gudz boord paa søndag, de kunde paa løfverdag komme til skriffte oc er her paa søndag ocsaa sidst missa.

Dalb. Paa søndag er her skrifftemaal oc første missa. De som hafve tiendlam i Dalby oc Tved samt grise, de ville icke klippe lammene, men lade dem gae indtil paa oensdag morgen, hvor de kunde indholdis oc saa skulle de bliffve afffordret.

W. Tilsiges at alle de, som ville hafve deris svin brænd til skowen, skulle holde dem hiem paa oensdag morgen.

Dnca. 16. post trin. [5. okt.] Paa (torsdag) fae vi fuldmaane mod middagen. Paa (søndag) i Dalby sidst misse, Wohnsyld først. Hanss Thomss i Colding liuser effter 1 brunstiernet hest med en aal paa ryggen, som er bortkommen for hannem./

Hanß Oluffsen i Bindrup lader liuse æffter 2 hester en rød oc en sort med hammel oc kobbel ved sig, som ere hannem fraløben. At bede for Lawe Pedersen i Dalby, som er siug.

Dnca. 17. post trin. [12. okt.] W. At bede for Greg. Laurtzen, som har en 10 ugers tid ligget ved sengen oc er gandske aff sig kommen. Gud være hans hielp oc giff hannem som hand selff ynsker, en god h.

afften i denne verden, sig til salighed for Jesu Christi skyld. Ann Greg. Lauritzens liuser æffter nogen uld, som hende er aff et faer blefven klippet, muligen nogen har klippet vild, da beedis hende fattige med smaa børn oc mange raadvild siddendis at fly same ringe uld igien æffterdi hun sig angifver, at hende same uld fattis. Paa torsdag formiddagen klokken mod 8 fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa søndag Dalby sidst missa, Wons. først.

Dnca. 18. post trin. [19. okt.] Paa (fredag) middagen klokken mod 1 fae vi ny maane. Holder intet hellere til for tørt veirlig. Gud regier lufftens kræffter til gott betimelig, at jorden icke skulle aff for langvarig regn miste all sin fedme oc siden foraarsage os en dyr tijd. Gud forskaan vore synder oc straff icke effter vor skyld, men giff din velsignelse altid aff jorden oc vi med vore børn mae nyde/ same oc lefve der ved vor tijd i hellighed for Jesu Christi skyld. Amen.

D. I Dalby paa tilkommendis søndag kand folcket komme til Gudz bord oc er her først Gudz tieniste.

W. Wons. Paa løfverdag kunde Guds børn komme til skriffte oc skal her paa sønndag sidst være Guds tieniste.

H. Ancker Mogensen i Cold. liuser effter 2 stoore svin, 1 galt oc 1 soe, et graabeltet, det andet hvidt: begge stubbet i ørne, beeder om de noget gottfolck forrekommer enten i skouen eller andensteds, at det mae tilkiendegifves. Deris umag skal vorde forskylt.

Wons. At bede for Greg. Lauritzen.

D. Item at bede for Mette Bruns, der er vel naadeligen fra hendis lifvesfruct forløst, men endnu ofven den æffterbyrd er i største lijffs-farlighed bestæd. Gud i himmelen bevijis din allmæchtige naade oc statt hende i denne tilstand faderligen bi oc gjør dermed saadan forløsning oc ende, at hun det kand taale oc siden at dit naun kand prises, for Jesu Christi skyld.

Peder Juel paa Waarmarck liuser effter en sort hielmet stud, heeløret med en dobbelt V safvet paa det venster horn./

Dnca. 19. post trin. [26. okt.] Dalby lader liuse for sig til det h. ec-teskab 1. gang ærlig, act oc velforstandig ung karl Seelchen Jespersen aff Skibstæd i Jütland biurdig som brudgom samt ærlig dydig oc Gud fryctige pige Kiersten Jess. d. aff Biert, som ere den christen kirckes forbøn for sig til Gud begierende etc.

W. D. Æfftersom vi i freedags finge nymaane, da hafve vi paa oens-

dag voris beededag. Dalby først missa, god betijden, æffterdi dagen nu saa kort er. Wons. sidst dog klokken 9 Gudz tieniste. Paa løfverdag er det all-helgenis festdag.

W. At bede for Greg. Lauritzen, som er siug. W. item for And. Michelsen, som er siug, noch for Ann Christens d barn, som er siug.

Die mercurij post 19. trin. [29. oct.] Paa løfverdag er det all helgenes fest dag, da i Dalby først, Wons. sidst.

In festo omnium sanctorum [1. nov.] Dalby. I dag klokken 6 finge vi det første quarkeer i maanen. I morgen hafve vi Dalby sidst, Wons. først Guds tieniste.

Jess Persen i Uhrstorp liuser æffter 2 stude 1. Sorthielmet oc en kul-sort, ere skaaren aff det venster øre oc 1 fillskiør i det same oc klippet en P paa den venstre sijde./

D. De som enten med hest oc vogn eller med lijg eller oc vel hidtil styndom hafve med hester oc kree aabnet kirckegaardens port, de mue vijde, at de hafve ladet portene stae obne æffter sig oc er nu aff vinden synderslagen, oc føre saadanne med deris uactsomhed kircken ufor-nøden bekostning paa, hvilcket icke kand forties.

D. At beede for Kiersten Hans d. paa Straarup, som er med en hæff-tig siugdum saa hasteligen befalden. At kirckestien blifver hijdsat igien paa sit stæd oc icke saa længe udstaer oc raadner kircken til skade.

W. Scholemesteren Matths Matthisen beeder at meenigheden ville i morgen forsamle sig saa mange som hafve skolenæm børn, at de sig for-eeenige, hvad hand skal hafve til lønn, æffterdi de ickun saa faa oc tynde komme til skolen.

Dnca. 20. p. trin. [2. nov.] Dalby 2. gang. Lader liuse for sig 2. gang tit. Selchen Jespersen oc tit. Kiersten Jess d. Paa (fredag) afften klokken mod 10 fae vi fuldmaane.

W. bydes paa (lørdag) til skrifftestoolen. Paa søndag atter Dalb. sidst, Wons. først. Jess Sørenss. Seest liuser æffter en sort hielmet stud med en spljyd i det højre øre, som gick for 14 dage i Seest skow. Peder Anckersen Orstorp liuser æffter en brun blæsset hopp, der for 14 dage er bleffven bort./

D. At bede for Kirsten Hans d. for oc effter prædicken.

Dnca. 21. p. trin. [9. nov.] D. lader liuse for sig 3. gang til det h. ec-teskab tit. Seelchen Jespersen oc Kiersten Jess. d. I morgen er det m. Luthers dag oc s. Morten biskops afften. Paa løfverdag fae vi klokken 2 for dag det sidste quarkeer i maanen. Peder Rasmussen i Dallerup liu-

ser en stud op, den hand hafver hafft i opsiun i den 3.de uge, er sort hielmet, heeløret med en dobbelt V sawet paa det venster horn.

D. Biudes til skrifftemaal mod tilkommendis søndag morgen til først betijden misse i liusningen. Wons. sidst missa.

Liuses æfter 2 stoore galte, som er bortkomne paa skowen aff Laurtz Toniussens svine, ere graabeltede oc hafve gardsens merck, et fillskør for aff det venster øre skaaren, oc beklages som for bandz gierning at 1 aff hans svin, der hand det slactede befandtis med 12 saar stungen enten aff en spitz kaarde eller forck. Oc er blefven funden brun rug i skowen strøet, som raaber til Gud om straff ofver saadan svinrøfvere morder oc tifve. Jeb Smeds 2 svin, 1 sort soesvin oc 1 spraglet galt ere ocsaa hannem frakommen./ Jeg liuser æfter 2 medstore ungsvin oc 1 brun orne, som mig ere borte, formooder, at de nogen endnu kunde forrekomme oc mig tilvises, efftersom de hafve mit gardsens merck: 2 splid i det venster øre oc et fillskør bag det højer øre (foruden den sortplettet howling, der gaer i Dalby skow).

W. Æfftersom Eders hiem svine nu hafve den gandske slæ vinter deris drifft paa min bæste oc meste rug-sæd i kircketofften, da endnu engang for alle gang formaner jeg Eder, at I færdiger Eders gierde eller at I mae vente jeg Eder skal ved ofrigheds rett dertil lade deele: lader icke I andre en eenistes politiskhed giøre Eder affspendige, men giører hvad rett er. Jeg har sijden ao. 63, da Nørlyck gierden bleff reisst nocksom derpaa drefven. Rett mae dog rett blifve. Hvad skade jeg har hafft de aar vil jeg ind til Gud sette. Jeg vil intet længer lade mig med Eders foraars gierding fortrøste, det er da lige saa nær som nu.

W. At beede for pottemagerens barn, som er siug oc skrøbelig./

D. At bede for Kiersten Hans d. paa Straarup.

Dnca. 22. p. trin. [16. nov.] W. liuses endnu for band æfter de svin, der er paa skowen bortstaalen fra Laurtz Toniussen, Jæb Smed oc Jenss Jenss 1 sort blæset 1½ aar gammel svin. Saa oc for band liuses ofver de der har stucken de dennem undløbne svin med mange dødelige stijng. Gud aabenbar oc effter sin rettfærdighed straff de svintifve. Mand skal bede Gud om velsignelse aff marck oc skow, oc see: saa beeder mand, at slige tifve blifve feede aff voris velsignelse. Gud finde dem! Mig fattis en brun orne oc 2 smaa ungsviin.

W. D. Mig er i oensdags for afften 1 mørckbrun ung hopp med 1 stiern i panden blefven tagen aff min neder haw oc spent for en vogn i et trett beestes stæd firehand oc er kommen synden paa, om noget gott-

folck kunde fae spur paa slig indenlands tifveri, da beedis det mig motte kundskab derofver meddeelis. Dalby sidst misse paa søndag. W. først.

Niels Brestrup aff Ringtveed liuser æffter 1 sort hest, hvilcken der løb bort for hannem i Jens Hansens gaard (i Wohnsziel) om natten mellem (fredag) oc (lørdag), der hand var kommen tilbage fra ryterægte. Om den gottfolck forrekommer, at den hannem motte tilvises igien./ Matths Erichsen udi Seest liuser æffter en sortstiernet hoppe med en klokke paa oc hafver nogle hvijde fødder. Noch æffter en sort plag med en klokke paa, beedis hvem de forrekomme at giøre hannem anvisning om.

At beede for Nils Jenss. liden sønn i Reebek.

Jens Simensen i Biert liuser æffter 1 graa svin splitt i det venstre øre oc et fiflskør i det højre. Erich Laurtzen i Wohnsziel liuser æffter 3 hvijde ungsvijs, ere skaaren aff det højre øre oc splitt i det venstre oc et fillskør i det same, der 2 aff same svin ere aarne.

At bede for oc æffter prædicken for Kiersten Hans d. Strarup.

Dnca. 23. post trin. [23. nov.] I denne morgen klokken mod 7 finge vi nymaane. Paa tijsdag er det s. Carens dag.

D. Efftersom her skal Gudz ord prædickes paa torsdag til brudemeß, da kunde Guds børn i stæd for maanets bededagen da oc komme til kircken til Gudz ordz høreelse.

Æfftersom Gud i himmelen saa naadig hafver hørt voris allmindelige bønner nu udi 5 aars tijd om den ynskelige fred, saa ere vore suck for Gudz throne indkomne oc Gud har naadeligen skiencket os den güldne kiere fred, hvorfor vi hannem icke tilfulde tacke kunde/ Derfor hafver hans kongl. maj. vor allernaadigste arfve konning oc h. æffter hans højstberømmelige Guds fryct forordnet, at her skal i vore lande holdes en allmindelige frydes oc tacksigelsesfest paa tilkommendis 1. advent søndag. Befales fordi, at hver mand med sit gandske hus, de smaa med de stoore, skulle komme til kircken at tacke Gud for den naadige skaansel vi hafve haft oc giøre løffte at lefve vor h. gudfrycteligen, at hans alldrig skal fae aarsag at reffse os saa meere for vore synder skyld.

Dalb. Meenigheden kand forsamle sig klokken 10 til kircken oc de som hafve det fornøden kunde nyde nogen Gudz gafve, førend de komme, paa det vi kunde afftensangs prædicken ocsaa under et forrette. Æfftersom denne festdag er en glædes dag i Gud oc icke en fast dag.

W. Her skal vor glædesfestdags Gudz tieniste angae strax tiligen i liusningen paa det afttensangs Gudz tieniste ocsaa for afften kand fuld-kommes.

Jürgen Rasmussen liuser effter 1 bleegrød stort fuldkommen galtsvin 2 aar gammel, som var skaaren aff det vinster øre, som hannem er b[ort]kommen paa... Niß Taaring i Binderup liuser æffter 1 rødsandet galtsvin, skaaren aff det højre orsplitt i det venstre øre, som er i Dalby skow blefven borte./ Nils Persen i Tveed liuser æffter en stock hveed oc 1 tilforn som hannem er blefven om afften silde borttagen ved hans huß. Æfftersom slig ting meer som en gang hannem vederfaris, da liuser hand for slig mörckhedens gierning ydermeere hannem icke meer saa at komme igien saافرæmt hand icke skal beteppe dem oc giøre dem til skamme.

Her findes en gammel mand aff Salling med sin beviss oc begier aff gottfolck i deres huse nogen hielp: gifver den stund I hafver, at Gud kand gifve Eder igien.

In jubilo pacis [i fredsfest] dnca. 1. adventus [30. nov.] Dalb. 1. gang. Denne afften mod klokken 4 fae vi det første quarteer i maanen.

W. Paa oensdag i liusning skal her i Wohnsziel holdes vor maanets bededag gandske tiligen, æffterdi jeg skal til en anden meenighed ocsaa same dag med det h. embede.

Paa (torsdag) er det Barbaræ oc paa løfverdag er det s. Nicolaus dag. Dalby conjugio [ægteskab] lader liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab ærlig oc dulige karl Niels Nielsen sampt den dulige oc Gud fryctige Maren Outes daater. Dalby: Meenigheden ville blifve tilstæde saa skal strax afttensangens tieniste paa det korteste forretis.

Wonsyld: Meenigheden ville saa strax som dett æfftermiddagen ringer komme igien til afttensangs Gudz tieniste./ continuatio 1. adventus [fortsættelse 1. adv.] W. De som ville paa søndag til Gudz bord, de berede sig oc komme paa løfverdag til skrifftestoolen. W. paa søndag først missa. Dalb. først missa.

Her findes en fattig mand, der har en besværlig legoms tilstand, beeder om hielp naar hand Eder i husene besøgendis vorder.

Dnca. 2. adventus [7. dec.] D. liuses i dag 2. gang til det h. ecteskabs statt for ærlige oc beskeeden karl Niels Nielsen sampt dulige oc Gud fryctige Maren Outes d. etc. Paa torsdag gaer solen i steenbocks tegn oc hafve vi da den længste natt oc stæckest dag. Paa løfverdag er det Lucie dag.

Dalb. Hvo som sig acter til Guds bord berede sig oc komme paa søndag morgen tilig til skrifftestolen, her er igien først missa.

W. Paa søndag er her sidst Guds tieniste. Her findes en arm mand, der er gammel oc hør hiemme i Jerne, har lijdd stoor skade paa sine middel /: ved ildebraand der ud (ofver) oc 1 barn er brænd for hannem /: oc beeder om hielp, naar hand Eder i husene besøgendis vorder. Jürgen Rasmussen liuser effter 1 bøg ved Godrijm hannem frahuggen./

Dnca. 3. adventus [14. dec.] 2. Denne afften mod klokken 11 fae vi det sidste quarteer i maanen. 1. Lader liuse for sig 3. gang til det h. eccleskab ærlige karl Nils Nilsen sampt dulige oc Gud fr. Maren Outes d. Dalby sidst misse paa søndag. W. først.

Dnca. 4. adventus. [21. dec.] I morgen æffter klokken 11 om middagen fae vi ny maane. Gud gifve der med gott mags vinter veirligt til människens helbred oc queegets trivelse for Christi skyld.

W. At beede for Christen Jerresen, som er siug. Paa julemorgen, som indfalder tilkommendis torsdag hafve vi Dalby først tilig (Wons. sidst) voris Gudz tieniste.

Formaning: Bereder Eder alle værdeligen mod denne h. fest, som i reenlighed udi klæderne oc kroppen saa oc udi prydelse i Eders siel oc hierte mod Gud i himmelen, at Jesus kand indtage Eders hierter til sit nadz paulun oc holde juel med Eder i aande-/lig glæde oc salighed. Erkiender med tacksigelse oc med et fromt helligt lefnet, at I kunde i den gyldene fred nu komme til kircken oc vi diss bedre kunde tiene Gud i børnlig tillijdd. Gud aff sin høje himmel velsigne Eder alle med en glædelig juel. Amen!

Ferijs natalitiorum Christi [jul] Dalb. i morgen atter først tieniste. Wons. i morgen atter sidst tieniste.

Fer. 2. natalis Christi [26. dec.] Dalb. i morgen er her sidst Gudz tien. Wons. i morgen er her først prædicken. At beede for Christen Jerresen, som igien er falden i aamact.

Fer. 3. nat. Christi [27. dec.] W. Vore tienistepiger, de som siunes ligesom de sig for goode holdte at komme paa anden dagen fræm med deris offer til h. altaret, de ville heræffter icke meere med sliig fornec-telse forsynde sig mod Gud. Alligevel de æffter deris leilighed mig 1 dütchen i skrifftestoolen gifve, da seer jeg heller de obenbar til Guds ære den/ fræmbære, at deris Guds fryct oc andact til Guds større ære mae kiendis end at de den h. fest med deris bortværelse vanære.

W. I morgen er her igien først i dagningen Guds tieniste, thi jeg skal

andenstedz betiene en meenighed ocsaa. At bede for Christen Jerresen.

D. I morgen er her først oc tilig prædicken oc kommer her en fræmmet præst.

(søndag) post natv. [28. dec.] Dalby paa (torsdag) nytaars dag først prædicken i liusningen for solens opgang. Wons. sidst.

Fiat admonitio ad præparationem ut deponant veterem Adamun et induant νεάνθρωπον [Der skete formaning til forberedelse af at de skulle aflægge den gamle adam og iklæde sig det nye menneske.]

Et sic claudimus in Jesu veterem annum [Og således slutter vi med Jesus det gamle år.]

1680

I Jesu naun
Anno 1680

Feriis novi anni [nyttårsdag].

W. I dette forgangne aar ere fødte til verden her i meenigheden 7 sønner, 6 døttre.

Her ere sammenveijede 3 par æctefolck, 1 par trolofvet, som andenstæds bygge oc boe.

Her ere døde unge oc gamle 11 mændsker.

Dalb. I dett forgangne aar ere fødte her i meenigheden 5 sønner, 2 døttre.

Sammenveijede 5 par æctefolck.

Trolofvede 4 par.

Døde alleeniste 2 smaa drengebørn.

Dalb. Intimatio ad ss. communionem paa tilkommendis sønndag oc da først missa.

W. paa sønndag er her sidst Gudz tieniste oc paa tijsdag h. tre kongers dag [6. jan.] skal her Gudz bord tilreedis for dem, der længis deræfter/

Dnca. post circumcisionem [4. jan.] I morgen klokken 11 ud paa natten fae vi fuldmaane, holder til blæst oc umild veirlig.

D. Paa tijsdag ofver morgen, som er h. 3. kongers dag hafve vi udi Dalb. sidst W. først prædicken.

W. Wons. I morgen middag til skriffte.

Fer. epiphan. [6. jan.] W. Paa søndag er her igien først misse.

D. paa søndag sidst misse.

Dnca. 1. epiphan. [11. jan.] I Dalby først, Wons. sidst. Paa (tirsdag) aften klokken æfter 9 fae vi det sidste quarteer.

W. Jens Hanss. mindste barn [at bede for].

Dnca. 2. p. epiphan. [18. jan.] Paa oensdag middag klokken mellom 1 oc 2 fae vi ny maane. Gud gifve timelige oc mags veirlig til jordens, quegets oc menskens velstand for Christi skyld. Paa oensdag vor maa-nets bede dag, Wons. først, Dalb. sidst/

Dalb. Paa sønndag skal her Gudz boord til rede være for dem, der længes at vorde værdige gieste, oc da skal holdes først i liusningen Gudz tieniste.

NB: Oensdags prædicken bleff ved en tingvoll opsatt til ofver 8 dage for And. Paulsens barsel skyld i Wonsijld aleeniste.

Die (fredag) post 2. epiphan. [23. jan.] Paa søndag communion i Dalby oc første misse. At bede for Christen Skomagers hustru, som er saare svag oc ilde aff sig kommen. At bede for Oluff Matthsens spæde barn.

Dnca. 3 post epiphan. [25. jan.] Paa oensdagen klokken 9 formiddag fae vi det første quarteer i maanen.

W. Paaseer her voris bede dag, klokken 10 hvor vi ville forhandle apostolens Pauls omvendelse paa veijen til Damascum.

Paa mandag er det kyndelmiss dag.

W. Paa (søndag) skal det h. altars sacramente meddeelis dem, der det i (hjerter)lig længsel begiere.

Paa (søndag) først misse i Wohnziel, Dalb. sidst.

Dalb. At bede for Christen Skomagers hustru.

Dnca. 4. p. epiphan. [1. febr.] W. At lade liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab Peter Nielsen oc Ann Jens d./

I morgen hafve vi W. sidst, D. først tieniste. Paa oensdag klokken halff 3 æffter middagen fae vi fuldmaane.

D. De som aff Reebeck oc Bierge gaard rester deris penge for tien-den, til fougden paa Tystrupgaard, de flye dem i morgen ved kircken mig i hende, at jeg paa regenskab kand føre dem i ictighed, oc de icke skulle lijde fortreed for dem.

D. Peder Rasmussen i Tved beklager sig at de i denne slæ vinter gjøre hannem atskillige sti i hans tofft tvert ofver hans rugsæd, oc træde hannem gjerden ned, saa at svine i ligemaader ødelegger hans jord. Formanes at mand sligt (ved Gudz strafes undgaelse) icke meere gjør.

D. At bede for Kirsten Skomagers i Reebeck, der fast aff all sin krafft oc styrcke er af sig kommen. Gud hielp hende til bedring for Christi skyld./

D. 2. febr. Kyndelmiss dag. Paa sønndag Dalb. først Gudz tieniste, Wons. sidst.

NB. W. lader liuse for sig til det h. ecteskab. NB den 2. gang Peter Nielsen oc Anne Jens d. 1. gang Peter Christensen oc Caren Matths. d.

D. At bede for Christen Skomagers hustru.

W. At bede for Jæb Julers mindste barn.

Dnca. Septuagesimæ [8. febr.] W. lader liuse for sig 3. gang til det h.

ecteskab tit. Peter Nielsen oc Ann Jens d. Saa oc 2. gang tit. Peter Christensen oc Caren Matths. d.

D. intimatio ad ss. coenam [bede] for skomager. hustru. D. paa sönndag igien først tieniste. D. advaris alle hermed ved exsecutions straff, at de som skyldte til denne kircke aff køer, faar, jord oc rentepenger eller for kirckelius oc begrafvelser, at de inden 8 dage clarere, æfftersom mig er befalet ad opkræfve samme.

Wons. paa sönndag igien sidst missa./

Dnca. sexagesima [15. febr.] W. liuses 3. gang til det h. ecteskab for Peder Christensen oc Caren Matths d.

Paa (fredag) morgen strax æffter midnatt fae vi ny maane, holder icke til gott veir førend i fuldmaane.

W. intimatio ad ss. cænam.

Dalb. En affbrend mand i fior 8. dag for Mortensdag Christen Nielsen aff Næsborrig, beder at besøge gottfolck i deris huse om nogen undsetning i hans tilslagen ulyck oc ynsker enhver Gudz beskermmelse med rigelig velsignelse igien.

Dalb. først, Wons. paa søndag sidst igien.

Dnca. esto mihi [22. febr.] Som det er i dag Peders dag, saa er det paa tijsdag Matthises dag.

Paa oensdag hafve vi voris bededags prædicken æffterdi vi finge ny maane. I fredags oc paa (torsdag) afften æffter 5 slett fae vi det første quartiere i denne maane/

Dalb. paa oensdag først betijden prædicken. Wons. oensdags prædicken klokken mod 9.

W. At bede for Peder Paulsens sønn Peder som er saare siug (antequam preces fiebant, qvalescebat) [førend de bad, havde han ondt].

D. At kirkestien blifver igien paa sit stæd indført.

Peder Willatzen i Hoppes huuß lader liuse æffter en rød hopp, som bleff borte for 14 dage.

D. intimatio ad ss. cænam. D. At bede for Hanß Frøstis daater, som er siug etc.

Die mercurij post esto mihi [25. febr.] D. Propter communionen prima missa [p.g.a. altergang første gudstjeneste]. W. hora 10. a missa.

W. Tilsiges endnu til ofverflødighed, at æfftersom de Nørholms mænd, saa mange som hafve gierder ned mellom Steeninager oc Stouager for præstens kircketofft, ere atskillige gange ved brødes undsigelse

tilsagt oc til tinge ved Mortensdags tijder offentligen blefven advart, at de nu ligger gierdtzel til, inden mand pløfver oc reise deris gierder som tilbørligt er, hvis icke skeer, vil jeg være undskyldt, naar de til kongl. maj. brøder blifve tildømte./

Dnca. invocavit [29. febr.] W. Paa oensdag W. først missa betijden hora 6, D. Dalb. paa oensdag prædicken hora 8.

Paa freedag morgen klokken 7 fae vi fuldmaane.

(Onsdag) W. endnu tilsiges at der føris gierdtzel til kircketofftens affskillelse fra Nørlycken.

W. paa søndag sidst missa.

Dnca. reminiscere [7. marts] Paa tijsdag d. 9. martij træder solen i vederens tegn oc før foraaaret med sig.

Paa oensdag D. prædicken mellom 6 oc 7 slett tilig (W. Prædicken paa oensdag hora 8a.)

Paa fredag er det Gregorij dag.

Paa løfverdag mod middag fae vi det sidste quarkeer i maanen.

W. De som paa søndag ville til Guds bord berede sig at komme til skriffte paa løfverdag.

D. bedis for gammel Birgitte i Reebeck.

W. repetitio tertia de sepe stouagriense [3. gentagelse om det stouager gærde].

W. (bede) 1. for Jeb Thomassen Juler, som er siug. 2. for Iffvar Anders. lidet barn/

(Onsdag) post reminiscere [10. marts] W. At bede for Jeb Juler, som er siug.

D. At bede for Mett Jürgens d. hos Jess Børensens i Tved.

D. Paa (søndag) sidst misse. W. først misse.

W. Erich Lauritzen lader liuse for band for nogle rijßbøger, som hannem ere ulowligen frahugne nu forleeden vinter, baade i synder- oc wester skowen. I synderlighed paa sit Horsvad skiff, baade synden oc norden Stockbrokiær. I lige maade udi Langkiær oc Bøyg skow skiffter. De som same gierning hafve giord, bekiende sig saafraemt de icke derfor ville vorde indsluttet i den christen kirckis band, oc lader hand same sine skoffskiffter lyse i fred. Est præscriptum ex autographo eius, declamatum. Reddidi ipsi cum subscriptione mea exemplar autographum [Bestemmelsen blev oplæst efter hans håndskrift. Jeg gav ham det håndskrevne eksemplar tilbage med min underskrift.]

Dnca oculi [14. marts] Paa oensdag er det Gertruds oc paa til-

kommendis søndag Benedicts dag, i hvilke dage drages om veiret, æffter de gamles merck/

W. Paa oensdag hafve vi strax klokken 6 i liusningen voris fastepædicken.

D. Hora 8 prædicken. D. intimatio ad ss. cænâ. Paa løffverdag mod middag fae vi ny maane med en formørckelse i solen, der dog icke i vore lande kand blifve seet.

W. Jeg med langsom hafte haab oc taalmodighed hidtil nødis at gifve de forbandede fødder tilkiende, de der dagligen i min hustofft icke alleene alle rugager ender hafve ofvergangen, men end langs op ad ageren i ryggen giord sti, at de endeligen holde mig deris gang deraff, ellers vil jeg øffrigheden saadan uforskammede gierning til kiende gifve oc foruden Gud dem antvorde, de der saa uskaansom hans gafver træde under fødder, at hand dem æffter hans ords trusel skal straffe oc icke velsigne. Thi jeg er dem ingen gang ofver min tofft skyldig, uden hvis jeg aff min gode vilie dem under, dog icke at de mig mine gierder skulle ligge øde oc kaste de torn aff igien, dem jeg paa ligger/

Peder Gregersen liuser æffter 2 sorthuwet ungnøder, en queij, det andet en stud-ungnød stumphalet, er i goer æfftermiddag blefven borte for hannem, om de kunde gottfolck være fremkommen, at de hannem ville same æffterwise, forskyldis gierne umagen.

Jens Oluffsen i Skartved liuser æffter en sorthuwet koe, som løb fra hannem i goer.

D. Den gammel svage Birgitte i Reebeck, som er afflegs oc har intet at tage til, beder hendis armod at støtte med nogen mad oc drick til vederquegelse. Vederqueegeer et Christi barn oc tager løn oc tack aff hannem selff paa dommedag derfor, saa ere I her velsignede Gudz børn.

W. At bede for And. Matthsens barn, som er siug.

D. At bede for Nils Jenss. liden sønn i Reebeck, som er i Hadersleff under bartskerers cur at fae sin munds medfødde skade retter.

(Onsdag) post oculi [17. marts] D. Æfftersom for nogle aar sijden der er bleffven en kedel bort for Nils Nilsen-Mansen/ i Hans Hansens inderster holdendis gaard i Dalby, oc er en mummiesnack udstrød, som Gregers Sørensen skulde hafve skildt Nils Mansen ved same kedel, da æffterdi Nils Nilsen icke vil sicte hannem lowligen, men snacken dog er udkommen blant folcket, da veed Gregers Sørensen ingen anden vej til sin uskyldigheds tilkiendegivelse end kirckens bønne til Gud, at vor H. ville obenbare den der hafver borttaget kedelen, oc at den mae være

saa længe under Gudz vrede oc unaade lige som alle i band gaende, indtil den bekiender sig oc gjør med spott oc skændzel sin bood oc vederlag.

1. Som da den snack er udbract om Gregers Sørensen ligesom hand skulde hafve skilt Nils Mansen ved hans kedel, oc hand højst for Gud oc denne meenighed bekræffter sig at være uskyldig.

2. Da vijdes dem, der troo saadan snack oc skænde om uskyldig paa sin ære, at de synde mod det 8.te bud oc ere under Gudz vrede oc band, indtil de gjøre bood.

3. Gud frels den uskyldige, obenbar derimod den skyldige oc gjør deris løgn oc bagvaskeri til skamme./

W. Peder Paulss. liuser æffter nogle rijsbøge i lawendhawe hannem uskaanligen oc skamfuld frahuggen. W. paa søndag sidst misse.

D. At bede for barnet i Reebeck i cur i Hadersleff. Paa søndag først oc skrifftemaal.

Dnca. lætare [21. marts] Paa oensdag morgen hora 6 voris passions prædicken (in Wohnsziel).

D. Paa oensdag prædicken hora 8 va. Paa torsdag er det vor frudag, Mariæ bebudelses fest.

D. At beede for Nils Jenss. barn i Hadersl. under cur. Atter at liuse for Nils Mansens kedel. Jürgen Nissen aff Nørby Mastrup lader liuse æffter en graa hopp oc en rødschimmelet hæst med 1 stor blæss oc 1 vogn med 2 fielhawer paa, som tilsammen bleff hannem frastaalen aff sin gaard, nu forleeden mellom (torsdag) oc (fredag) om natten, om de kunde noget gottfolck forrekomme, de da ville gjøre kundskab oc lade Erich Lauritzen fae det at vijke/

In festo annunciationis [25. marts] W. D. Paa løfverdag morgen klokken mod 3 fae vi det første quarteer i maanen. Paa søndag D. først Gudz tieniste, W. sidst.

Dnca. judica [28. marts] Paa oensdag i Dalby tilig klokken 6 vil jeg gae i stolen, at meenigheden kand sijden komme til sin gierning. Paa oensdag klokken 7½ skal være vor Gudz tieniste.

Idag tridie gang liuser Greg. Sørenss. i den kedels bortkommelse for sig selff til bands, hand icke paa nogen anden uden paa sig selff begier Gudz band at mae gae oc ramme sig, saa fræmt hand har skyld. Videre forpligt oc undskylding kand hand icke gifve. Det var bæst, at danne-mænd i sognet tage sig paa oc tal dem imellom, at den snack kunde op-høre. Oc der icke for uden Gudz straff skulde komme verdzens øf-

vrighedz randsagelse aff stæd, som vilde falde den, der beskyldiger oc icke kand bevijsse, tungest./

(Onsdag) post judica [31. marts] Tilsiges saa mange som stae æfter med deris tag til møllens tæckelse i Dalby oc Wons. sogn, at de inden 8 dags mod yder same tag, hvis forsømmelse her udi skeer, da mae de vente sig exsequering.

D. Paa søndag første misse klokken 6. W. Paa søndag er her misse klokken 8.

D. At bede for A. Paulss. Rebeck. At bede for Ifver Frises daater ibid.

Dnca. palmarum. Band søndag [4. april] I middag klokken 12 fae vi fuldmaane.

W. Paa oensdag skal her skrifftestolen betienis, derfor bereder sig de Gudz børn tilbørligen at hente afløsningen mod Skærtorsdags altars sacramente at niude, som da er her sidst misse.

D. Paa Skærtorsdag aarle ved solens opgang skal skrifftestolen være aabnet for dem, der ville den dag niude Christi hellige nadver, at de da først skriffte Gud deris synder.

D. At bede for Peder Paulsen, som er saa saare svag./

In die viridium 8. april prædickede Nic. Krüger.

D. I morgen hafve her tilig igien voris Gudz tieniste her.

W. I morgen er her først tilig klokken 5 voris Guds tieniste. W. At bede for den gammel mand Peter Paulsen, som er svag.

Post divisionem concionis [Efter gudstjenestens ophør] Eders kierlighed ville os med Eders itzige almiss betæncke rundeligen, den eldste kircke Wonsbyll i Flensborg lehn, som kongen har forordnet ved alle kircker en samlede almiss til hendis opbyggelse igien.

Lang fredag [9 april] prædickede m. Joh. Schmidt. Intimat. Dalb. først missa. Wons. sidst.

Fer. 1. paschatos [11. april] D. atter først, W. sidst igien.

Fer. 2. pasch. [12. april] D. i morgen sidst. W. først. W. [At] bede [for M]aren [Sø]rens d. NB de dannequinder der som da ville giøre den fremmede kirckekone ære oc tieniste, de ville saa strax som det ringer anden gang forføje sig til huset oc saa i rette tijd komme med hende til kircken: der hafver de selff ære aff, at icke den by, der har kircken ved døren skal sildere komme til kircken, end de byer, der længst fra k. boer./

Fer. 3. pasch. [13. april] I goer klokken 1 for dagen finge vi det sidste

quarter i maanen. D. De som ville til altars sacram. paa søndagen, de berede sig at komme tiligen til skriffte.

W. Paa søndag er her sidst Gudz tieniste. W. At bede for Nils Anderss. hustru i Smaahuse, for liden Gødert Jacobsen oc Maren Sørens d.

D. At bede for And. Scheems største sønn, som er svag.

Dnca. quasimodog. d. 18. april. Denne afften æffter klokken 7 fae vi nymaane. Paa freedag er det s. Jürgens dag, æffter hvilcken mand sig somme stæder retter med haur-sæden.

Dalby. 1. gang liuses til ætesk. for Christen Jensen oc Sophi Laurs d.

W. At beede for Henrich Schrøling, der saa ynckeligen i freedags afften bleff læmlæsst paa Colding vej. Gud forbarm sig ofver hannem oc hans udragne børn, giff hannem taalmodighed i hans svare smert oc pijn, oc trøst imod hans elendighed, oc giør paa hans jammer din allmæctig bood til hielp oc salighed for I.C. skyld/ W. At bede for Marcus Schreder oc for Dorreth Nils Anderss. Caren Mortensd. Peder Jebss. sønn oc Maren Sørens d.

D. Paa søndag sidst, W. paa søndag først. Paa oensdag hafve vi vor maanets bededag D. klokken 8, W. klokken 6.

En brandstæd mand aff Øster Linneth beeder om nogen hielp.

W. Den ulycksalige Henr. Schrøling udi hans ofverfald paa Raunberg vej er aff hans hest oc pistolhylster en pistol falden oc bortbleffen, liuses effter same pistol, at hand den mae fae igien, som sømmeligt oc christelig er, ynskendis at Gud ville bevare alle gode christne for slig ofverfald oc ulyck for Jesu Christi skyld.

Søren Gregersen i Uhrstorp liuser æffter 3 beester: 1 sort blæset, 1 rød blæset oc 1 skimlet plag.

Die onsdag post quasim. [21. april] En fattig affbrænd mand Peder Pedss. aff Schibsager i Faborg sogn med rictig bevijs beeder gottfolck om nogen hielp, naar hand dem i deris huse besøgendis vorder oc ynsker alle veldädige Gudz rige velsignelse igien/ W. De som ville til Gudz bord paa søndag, de berede sig oc komme paa løfverdag til skrifftestoolen. W. først missa. Dalby sidst prædicken paa sønd.

D. At beede for Hans Hansen i Dalby, som er svarligen siug oc i stoor aamact bestæd, Gud med sin naadsens krafft styrck oc opholt hannem i troen oc taalmodighed, oc om det er, o Gud, din naadige vi-

lie, da spar hannem endnu længer de sine til gode oc velstand, for Christi skyld, amen.

Dnca. misericord. [25. april] Dalb. liuses 2. gang for Christen Jensen oc Sophi Laursd. I dag klokken mod 2 æfftermiddagen fae vi det første quarteer i maanen, holder endnu til urolig lufft med regn.

Paa løfverdag er det Walb. dag.

Paa søndag W. først, Dalb. sidst tieniste, baptismum incolæ Tvedensis [dåb af pigen fra Tved.]

Peder Laurtzen i Maustrup liuser æffter et sort brun marplag med en klock paa.

Æfftersom paa tilkommendis oensdag den 28. april gierderne paa Vobeschlett marck aff kongl. maj. ride- oc herretzfoget sampt dertil bestilte 6 mænd skulle siunes, saa som der findes stoer urictighed, da advaris hermed sognefogder i Wons. oc Dalb. saa mange som/ der paa marcken gierder hafve, at hver møder hos sin gierde oc svare til. Hvo som herudi forsømmer sig oc icke personligen møder hafver at forvente hvad straff aff øfrigheden derfor paalegges. Vobesl. den 25. april 1680. att. Vossgrave.

W. Peter Sørensen liuser æffter 1 sæck, som hand tabte mellom Jess Laursen oc Giedpyttled.

D. At bede for Hans Pederss. mindste barn.

Dnca. jubilate [2. maj] (NB i Dalby at tage kalck oc disk med til communicanter. Sed partus anticipans uxoris distulit) [Men hustruens for tidlige fødsel opsatte det]

NB D. At liuse 3. gang til ecteskab for Christen Jensen oc Sophi Laurs d.

D. Intimatio ad ss. cænam in Dalby. Paa søndag først missa i Dalby. Wons. sidst. I morgen æfftermiddagen klokken halff 5 fae vi fuld maane.

W. At formane til marckefred med sæden, der der skiøne rug saa uforskammelig volddrives.

D. At bede for wanfør Laurtz Hanss. i Tved som er siug. At affliuse under ridefogdens haand for Tved fisker oc baad leyer Peder Rasmusens tofftmai i fred ved 1 rdl. brøde mod den, som giøer sti./

Dnca. cantate [9. maj] I morgen træder solen i tvillings tegn oc før forsommeren. Paa tijsdag halff 12 slett fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa oensdag skal vor aarlig i bygsæden store hellig bede- oc faste

dag holdis, der vi samptlige, saa mange som kunde skiønne paa Gud skulle komme til kircken fastende at bede Gud om landsens velstand, fredens bestandighed oc til næringen det daglige brød. Til høj miss oc strax paafølgendis afftensang D. skal Gudz tieniste i Dalby begindis klocken mellom 9 oc 10.

Wohnsz. skal Gudz tienisten begyndis aarle klocken 6 oc afftensang klocken mod 2.

D. At bede for Laur Laurtz i Tved.

W. Paa søndag skal Guds bord vorde reed til dem det værdelig ville nyde. Bededagen d. 12. majj. W. At bede for gammel Michæl Sørensen, der i fredags aff 2 ryter er blefven i Tystrup indtil paa sin bare skiort er blefven udplyndret oc med carabiner for lijfet støtt, item hofvedet gandske knusst oc slaget forderfvet oc 24 s. fiskpenger frataget. Er i Søndags berett aff h. Lago oc aff 6 mænd siunet, er nu her til byen hiemkommen oc ligger i stoor smerte: Gud være hans trøst oc krafft til hielp oc saligheden for Christi skyld./

W. Saa snart i æfftermiddagen I hører det ringe, da forsamler Eder til H. i denne hans tempel oc tiener hannem med h. andact oc fryct i Eders (hjerte) reene bønner at vi mue fae bestandig velsignelse oc bevaris derudi uden Gudz fortørnelse.

D. Meenigheden som nu er sammen ville blifve tilstæde, at vi strax under et ocsaa kunde vor afften sangs tieniste forrette. D. Paa søndag misse her klocken 11 mod middag.

W. Paa søndag, som noget silde, klocken 9 misse, item Gudz bord skal vorde til deele dem, der sig der til værdeligen ville bered angifve oc komme paa løfverdag til skriffte.

D. At bede for Laurtz Paulsen i Tved, item for Laurs Hansen den vanførde.

Dnca. rogate [16. maj] Paa tijsdag morgen klocken mod 3 fae vi nymaane. Gud gif derudi timelig veirlig til jordens grøde oc menniskens helbred for Christi sk. Paa (torsdag) er det Christi himmelfærds dag, som er ofver all christenheden hellig oc hafve vi da Dalb. først oc Wons. først betijden G. tieniste.

NB Dalb. Disse personer: Ærlig, velact oc fornæme ung karl Peder Hansen sampt ærlig dydefuld oc Gud fryctige pige Anne Jacobs d. ville æfter Guds ordning oc deris forældris samraad begifve sig i den h. ecsteskabs stand, hvorfor de i dag 1. gang det aabenbarligen lade opliuse/ oc begiære for sig en christelig bønn, at de det mae forretage i Guds

naufn oc det dennem vel mae lyckes. Dersom nogen deri eller derpaa hafver noget at sige, da sige mand det betijden eller tage sijden stille Gud giff dennem sin velsignelse! Amen!

W. At bede for gammel Michæl, der saa ynckeligen er ofverfalden i Tyrstrup aff ryttere oc elendig tilflyet. Gud lindre hans smerte, trøst oc ophold hannem i good taalmodighed, at hand sit onde mae til et saligt ende vel giennemkomme for Jesu Christi skyld, oc bevar Guds børn i hvor de i disse onde tijder færdis for slig moodvillig ofverfald, paa det vi mae hafve fred i fredsens tijd for vor egne oc icke tørre frycte for dem som for fienderne! Amen.

D. At bede for Laurtz Paulsen oc Laurtz Hansen, begge i Tved, som ere svage.

In festo ascensionis Christi. In Dalb. dn. Crüger [20. maj] W. Paa sønndag først missa hora 6te, Dalb. sidst misse hora inter [mellem] 8 et 9, oc hvo da vil med den h. fest til Gudz bord kand sig berede oc ved 8 slett møde i skrifftestolen.

W. At bede for Bold Sørensen d. som er svag.

Dnca. exaudi [23. maj] W. At liuse 1. gang til det h. ecteskab for tit. Hans Pedersen oc tit. Mette Jebs d. aff Seest.

D. At liuse 2. gang for Peder Hansen oc Ann Jacobs d. aff Seestæd./ Paa tijsdag som er Urbanus dag, oc da vor baaghved sæd indgaer, fae vi om morgenen halff 3 klockeslett det første quarteer i denne maane. Æfftersom nu den h. pintzefest tilstunder, da lader os berede os til et helligt leffnet at obenbaris for Gud oc at kunde erlange en kornrig sommer oc glædelig høst. Oc æfftersom mange saa vel gamle som unge lader hos kråmer oc bekiendte borgere udvexle heele dütkener for smae penger til offer, der da de igien bekommede ringe affsatte dütkener, der neppe kunde for 5 sk. d. udgifves, hvormed de lader kiøbstædmanden fae profiten, oc præsten skal hafve skade derofver, beedis, at mand heller i skillinger offerer end gifver fræmmede det, de ellers unde deris Gudz ordz tiener.

Dalb. paa pintzedag først Gudz tieniste, Wons. sidst.

Niss Simenss. i Hyckelbierg liuser effter 3 beester, 2 graa et brun.

W. Alligevel jeg min hustofft aarligen forsvarlig nock oc vongsverge omgierder, saa mae jeg dog med smerte see [alligevel rettet til:] omskiønt at i vinteren den beste ager rug er borttraad, at endnu daglig heele driffter giess volddrifve min rug, som aff en deel landbohlsfolck, der endnu plucke trøjs aff mellomgierden oc en deel med uloulige klipp

stäter gjøre mellom gierden hulligt oc nedheldendis paa jorden, saa jeg icke hver dag kand holde folck at igiengierde, hvad som nock fredelig stae kunde. Da engang for alle gang forma-/ ne jeg ved den h. kirckes bandz krafft (mae være hvo de være kunde) at de mine gierder lade være upluckt oc ubestigen: hvis icke æffter dags skeer, da vil jeg reise herritzmænds siun derpaa oc sicte alle de landbohler, hvor de da selff mae gjøre mand aff sig, hvem der er skyldig udi eller icke, at stande mig for min skade til rette.

W. At bede for Bodel Sørensen d. som endnu er siug oc svag, noch for And. Paulsen under Bierget, item for Niels Andersens barn.

D for Laurs Hansen Tved, der saa afflegs længe ligget hafver.

Fer. 1. pentecostes [30. maj] Dalb. I morgen den første misse igien. Wons. sidst Gudz tieniste igien. D. At bede for Jürgen Smedz hustro, som heel svag aff denne kaaldesiuge.

Fer. 2. pent. [31. maj] D. liuses 3. gang til det h. ecteskab for Peder Hansen oc Ann Jacobs d.

W. Liuses 2. gang til det h. ecteskab for Hans Pedersen oc Mett Jeps d. Paa tilkommendis mandag, i dag ofver 8 dage, vil Peder Orloff komme til Wohnsziel oc tiene med sit embed, hvem det har fornøden, klokken 7 om morgenen.

Dalby. Effttersom Jens Oluffsen i Hadersl., Willum Willumsen, Jürgen Willumsen i Suerup, Nis Anderss i Haystrup oc Nis Erichss i Flaut hafve bekommen/ lowlig dom oc indvisning udi Peder Knutzens gaard oc eyendom i Quidstrup oc begierer der udsett oc vordering, da paa rett. vegne steffnis samtlige Peder Knutzens gaardz gieldener, at de den 14. junij møde til Hadersl. herretz ting imod 12 mænds affvindelse, saa oc imod forbm. mænds begierde indvisning oc vordering oc hvis de udi forn. gaard oc eyndom hafve at fordre, de det forinden forneffnde dato hos herretzfogden Gottfried Schröder an oc tilkiendegifve. De forsømmelige vijdes omsijder intet at svare, hvoreffter de sig hafve at rette. Hadersl. den 21. maj 1680. En rictig copie aff originalens steffning paa forsegelt papijr, bekiender

Gottfried Schröder.

En skipper aff Aars Oluff Nielsen er formiddelst at capere hafve taget hannem skib oc gotz fra kommen i armod. Har kongebreff at søge gottfolck om hielp falder oc ind for denne meenighed om nogen hielp: gifver i taulen noget til i Jesu naun, hand vil Eder det gifve igien med hunderfold velsignet belønning.

Tacksigelse for offer.

W. De som ville i morgen til Gudz bord, de kunde morgen aarle, klokken 5 komme til schriffte, oc hafve vi da her først Gudz tieniste. W. Hans Pederss. beklager sig at der har nogen hannem slagen græss fra i hans lamhave oc hustofft, item en anden har huggen hans beest skammeligen med en øxe i skowen, hvilket er en udædisk gierning./

D. I morgen sidst Gudz tieniste. At bede for Dorreth Pers d., som er siug hos Jess Sørenss. i Tved, item for Laurtz Hanssen i Tved langvarig afflægs, item at bede om nogen armods hielp for en schanisk mand, der ynsker Gudz rigelige lønn til alle der hielpe hannem med noget.

Fer. 3. pentec. [1. juni] I morgen fae vi fuldmaane klokken noget æffter 7 formiddagen. D. Paa tilkommendis søndag skal her skee skriffte-maal oc holdis først Guds tieniste.

W. Paa søndag sidst Gudz tieniste. At bede for Caren Laurtz d., som er blefven siug ved hendis hidkomst til meenigheden igien. And. Michels. liuser æffter 1 øxe hand skal hafve tabt denne sijde Lawend. D. Vore sogne hustruer ville nu tæncke paa at samle deris smørbyrd, at den kunde opbæris paa tilkommendis sønndag ofver 8 dage.

Fer. ss. trinitatis [6. juni] W. 3. gang at liuse for Hans Peders. Paa (tirsdag) er det Medardus dag, saafremt det da regner, da formoodis 6 ugers regn æffter de gamles opmerckning. Paa oensdag afften mod klokken 7 fae vi det sidste quarteer i denne maan. Paa (torsdag) træder solen i krabbens tegn oc gifver os den længste dag, gaendes siden tilbage at forkorte dagene./

W. Intimatio ad ss. cænam oc paa løfverdag til schriffte, paa søndag først misse. D. paa søndag sidst misse.

W. Mand ville dog endeligen engang fuldfærdige den gierde mellom Stouagre oc kiercktofften ad mine øjen motte engang i denne dødelighed see nogen gammel rettvished, som icke udi 20 aar har seet det.

D. At bede 1. for gammel Laurtz Hanss, der afflegs i Tved. 2. for Lauritz Jessens mindste barn, 3 for en quind hos Jess Sørenss. i Tved.

Dnca. 1. trin. [13. juni] Paa tijsdag er det Vitus dag. Paa oensdag formiddag klokken noget æffter 10 fae vi ny maane.

D. Naar det klokken mod 1 slett ringer, at da vore sognehustruer ville samptlige lade deris smørbyrd under et fremkomme.

W. Paa (søndag) er her sidst prædicken. D. først missa.

W. Hans Pedersen liuser æffter 2 galte, en graabeltet oc en hvijd.

Dnca. 2. trin. [20. juni] Paa (onsdag) fae vi det første quarteer i denne maane klokken mod 7 om afftenen.

Paa (torsdag) er det mittsommers dag, s. Johannes Døbers fødzelsfest, som er landhellig oc hafve vi da/ i Dalby først tieniste – Wons. sidst.

W. Æfftersom smørbyrden skulde, som den gammel brug er, paa mittsommers dag vorde fræmbaaren, da ombeedis vore sognehustruer at holde same byrd til reede paa tilkommendis søndag. Thi ofver en ung præstis indvielse i Hadersleff kand jeg icke være hiemme den dag.

W. Æfftersom Hans Persens oc Mett Jebs d. deris bryllup var i Wonsziel tilkommendis tijsdag satt oc allereede dertil vennerne indbudne, da æffterdi bruden ligger gandske siug oc icke for mændiskens øjen siunes at kand faa sin helbred mod same tijd, da opsættis same deris bryllup indtil Gud vil hielpe bruden til sit helbred, oc skal da det omsijder der tilkiende gifves, dem der ville tiene deris næste til ære oc goode.

W. Matths Jenss. degn beklager sig, at denne natt har et udædisk mennisk brut ind i hans bryggers oc maeskee har hafft i sinde at tilføje hannem skade større end ham vederforis, hvad skade hand aff same løndoms indbrydelse bekom, vijder den bæst, som gjorde det. Bedis Gud hand ville saadanne modvillige løndoms mændisker aabenbare, at de mae kiendis oc de mae vijde, at de ere i Gudz oc kirckens band, andere til affsky./

W. At bede for Hans Persens brud, som ligger gandske siug oc nærmer døden end lijfvet. Gud æffter sin naadige vilie styrck hende oc hielp hende til helbred for Christi skyld, Amen!

In festo Joh. Baptistæ: 24. junij (torsdag). Dalby Am künfftigen Sonntage ist allhie die letzte Predigt. Wons. Es wird die erste Predigt am Sonntage alhie seyn.

Dnca. 3. p. trin. [27. juni] Paa (torsdag) afften klokken 8 fae vi fuldmaane. Paa fredag er det vor fru dag, Mariæ besørgelses fest.

D. intimatio ad ss. cænam oc først missa paa freedag. Wons. sidst prædicken. W. intimatio ad ss. cænam, paa søndag oc paa (lørdag) til schriffte, oc da først misse.

W. Æfftersom mit huss udi adskillig tienistbevisning er i disse dage uden sogns bestæd oc smørbyrden skulde i dag hafve været opbaaren, da beedis at same motte til gode holdis indtil paa tilkommendis fredag, den h. dag, da ufeilbaar skal Eders kierlighed blifve dermed quiteret./

Matths Jenss. degn atter liuser for band for den moodvillig indbrydelse hannem vederfor i hans bryggers oc gjørde hannem skade oc harm: hvis de det icke bekiende, da mae de forsickres, at Gudz band skal komme ofver dem.

W. At bede for Laurtz Toniussen oc hans hustru, hvilcke begge som i en stund med en heftig siugdum ere blefne angreben oc i stor amact bestæd, Gud styrck oc ophold dem oc spar dem med deris udragne børn æffter sin guddommelige naadis vilie, at de mae komme paa fode igien for Jesu Christi skyld. Amen. Lass Lassens liden sønn, som er svag bedis oc for, at Gud hannem ville verquege oc hielpe for Christi skyld.

W. Her skal queegtiend skrives oc ydes paa freedag tilkommendis, enhver være tilstæde oc clarere for sig saavel de landbohler som gaardmænd, for hvis ringhed kalf, fülle, lam oc grise, de hafve, ved øfrighedz undsgøgnis undgaelse.

Visitationis Mariæ [2. juli] Paa sønndag Gudz bord ad nyde i Wonsziel oc da i morgen middag til schrifftemaal. D. Sidst prædicken. W. først prædicken./

W. At bede for Lauritz Toniussen oc hans hustru Ann Matthis d., som begge ere svage oc svarligen i aamact bestædd.

D. All mandkiøn Gaardmænd, tofft oc landbohlsmand ville blifve til stæde oc gjøre rictighed for deris queegtiend, eij ladende det ringe aar æffter andet stæe hen ubetalt paa den lange bænck.

W. Æffterdi kirckevegeren er i forfald, da icke kand i dag queegtiende tages, men opsettis til ofver morgen, da at enhver tilstæde kommer oc rictighed gjør, heldst de som i mange aar tilbage stæe, saavel de landbohlsmand for lam, kalf, füll oc grise.

W. At komme frem med smørbyrden i efftermiddagen, naar det ringer. W. At bede for And. Paulss. daater under Bierget, som er ocsaa heel svag for Birgitt Søren Laurtzens hustru.

Dnca 4. post trin. [4. juli] Paa freedag fae vi det sidste quarteer i maanen klokken halff 1 om natten. Paa søndag Dalb. først prædicken. Wons. sidst.

W. Nu ville samptlige gaard- oc landbohlsmand blifve tilstæde oc gjøre rictighed for queegtienden. W. At bede for Laurtz Toniussen oc hans hustru./

Dnca. 5. p. trin. [11. juli] Paa (tirsdag) er det Margaretæ dag, hvor da solen gaer i løwens tegn oc beginder æfftersommeren at træde ind.

Paa torsdag fae vi nymaane klokken 7 om afftenen. Paa søndag W. sidst misse. D. først.

W. At bede for min siuge svend Peder Jespersen. Gud hielp hannem oc fri hannem for denne siugdoms svare phantasie oc lad den icke vj-dre indrive hos os, men spar os om det er Gudz naadige villie, at hand oc mae komme til førlighed igien for Christi skyld.

W. Tilsigis æffter herritzfogdens befalning æffterfølgende 8 mænd her aff Wonsziel på tilkommendis tijsdag paa Tyrstrup herritzting at sidde tilhørere medens retten blifver affhørt, nemlig: Tonius Lauritzen, Jess Rasmussen, Christen Nielsen, Hans Pedersen, Jess Lauritzen, Anders Ifvarsen, Jens Jerresen, Anders Snedker.

D. Lauritz Jepsen i Dalby er en blee frastaalen aff hans lade i free-dags, liuses æffter.

W. Mig er for fae nætter 4 tiurblocke med klapgrimer oc tilhørige leggener/ aff mine 2 beester i marcken borttagen. Liuser deræffter om jeg mae bekomme dem igien, hvis icke, vil jeg hos Gud formoode, at de skulle være den der tog dem til strick oc snare for hans siæl, at hand saa længe snaris indtil hand faer sin løn oc lader gott folck deris ube-skaaren.

Dnca 6. p. trin. [18. juli] Vi skulde hafve hafft vor maanets bededag paa tilkommendis oensdag, men æffterdi jeg udi andres tieniste icke formoder mig til den dag saa lige hiem, ville vi mod ofver 8 dage berede os, at vi med dess beedre fljyd oc Gudz fryct kunde same bededag sij-den holde.

Paa (torsdag) er det Mar. Magdalene dag. Paa freedag fae vi det første quarter i maanen i middags maal: Gud giff timelig veirlig for Chr.sk.

D. Paa søndag skal Gudz bord være reede til dem, der længis deræffter, oc skal betijden holdes Gudz tieniste.

W. Paa søndag skal Gudz bord blifve meddelt dem deræffter længis oc paa løfverdagen skrifftestolen betienis, dog paa søndagen er Gudz tienisten klokken 10. W. Formanis de dreng, der løbe oc toure beesterne, hvor dem lyster, at de undholde sig ved Basse ager fra min Maltofft oc Gieragertofft. Maijageren har de alt fortæret./

Dnca. 7. p. trin. [25. juli] I dag er det Jacobi eller Ibs dag. Paa taarsdag s. Oluffs dag. Paa oensdag ville vi holde betijden vor maanets bod-oc bede dag. Wons. prædicken strax i liusningen. Dalby hora 7. Paa løf-verdag fae vi fuldmaane klokken ofver halff 8 formiddagen.

W. Peder Christensen liuser æfter 2 klocker, som ere bleffne tagne aff hans beester. W. noch er en klokke tabt aff et ung hopp for mig, om nogen har funden den beedis at mae for en findelønns same igien bekomme. W. her findes en fremmet stud, der springer gierdene ned. Formanis de, der hafve hannem i græss, at see til at mand blifver for samme stud fri i tofft oc vænge, ellers vil jeg lade same fordeele. W. At bede for Greg. Laurtzen oc Cæcil Rasmus d. hos Matths Jenss./

Die mercurij post 7 trin. [28. juli] Paa søndag, som er den 1. aug. hafve vi udi Wons. først, Dalby sidst Gudz tieniste.

Dnca. 8. p. trin. [1. aug.] Paa løfverdag morgen klokken 5½ fae vi det sidste quarteer i denne maane. Dalb. først. Wons. sidst Gudz tieniste. W. Peder Christensens barn at bede for, som er svag.

D. De der hafve tagen kirckens stie ud aff kircken oc ladet den saa i regn oc soel stae oc forderfvis, de fly denne dag same paa sit stæd, der mand kand komme ved klokken oc fae et nytt reeb derudi NB: De hafde satt den under vinduerne.

Dnca. 9. post trin. [8. aug.] Paa tijsdag er det s. Lauritzis dag, oc da tage hundredagene ende. Paa torsdag, som er Clare dag, træder solen i jomfruens tegn oc paa løfverdag morgen klokken 6 fae vi nymaane, holder til gott høste værligt, men i udgangen til regn oc kaald løfros. Gud skee tack for det nærværende høstveir, vi bede ydmygeligen, det motte saa blifve, at vi mae fae/ den Gudz gode velsignelse vel indbierget oc siden nyde same i sand Gudz fryct for Christi sk. Dalb. sidst Gudz tieniste. W. intimatio ad ss. cænam, paa løfverdag oc paa (søndag) først misse.

W. NB At forholde paa kirckesteffningen, at h. prousten venligen paa den fattige kirckes vegne begierer aff sognemændene, at de ville hente kircken hver et læss mursteen, oc naar de ere hjemkomne eller naar mændene det behage, da skal kirckevergen oplegge dem saa good en tønd øel, som der bekommes kand.

W. Den gammel mand And. Paulsen under Bierget liuser æfter en rijsøxe, som nogen aff sin vogn har tagen ved Dorreth Tøgers d. dør, medens hand var indgangen fra vognen. Dersom same øxe nogen forrekommer, da ville de hannem den tilvise igien, vil gierne forskylde dens umag.

W. Der har nogen all den beste eng paa min Moltofft bortslagen oc hentagen, saa oc den nør end paa min Arnhøjager. Ville formeene om-

skiønt Gud har mig tilbagesatt dette aar med bieringen, at mand icke saa skulde handle med mig./

W. Advaris inden der stædis hester eller kree i Nørlycken, at den, hvis gierde for Stouager synder sijde fattes staufer udi, same gierde flyer færdiget. Ellers har jeg paa den at klage, naar jeg trenger til at nyde min kircketofftes affgrøde oc liuser same tofft indtil den tijd i fred.

D. Jeg liuser endeligen paa øfrigheds oc kirckens vegne kirckestien i fred, at ingen sig fordrister oc tager den aff sit stæd. Der er saa lang-sommeligen tijd uforsvarlig medhandlet, standen udi regn oc raad, blefven laggen oc forraadnet. Siden er hun bleffven kast tvers ofver kiergaardz steenmuur oc anden gang under vindverne. Alldrig fast blefven satt paa sit stæd. Derfor skal den heræffter (nu den icke duer meer) blifve standen paa sit hørige stæd i kircken under tør tag oc fordriste sig ingen at tage den ud meere: Eij bør nøglen til enhvers opløb i kircken saa rede affhændis! (NB Forskaanede denne liusning denne gang, fordi jeg fick at vijde, at Jürgen Smed haffde same, som lofvede mig, at fly den paa sit stæd igien.)

W. At bede for Gregers Laurtzen, som er saa giennemgangen siug. Gud ram hans tarff oc beste for Christi skyld./

Dnca. 10. p. trin. [15. aug.] Paa tk. søndag W. sidst Gudz tieniste. D. intimatio ad ss. cænarn oc da først Gudz tieniste.

Æfftersom den affbrænde stad Stralsund hafver hos kongl. maj. faet loff at søge nogen styr oc hielp til deris kircker oc skolehuse at opbygge igien oc aff gen sup. oc prousten er beslutet at samle hver søndag indtil s. Michæls dag i taulen noget til same bygninger: saa at de rige kircker skulle gifve 3 rdl. de andre 2 rdl., da ville christne hierter gifve gierne oc villig til kirckernis opbyggelse oc icke blifve trette indtil de forn. 2 rdl. kunde aff voris meenighed vil veije bringes: Gud vil belønne oc bevare vort Gudz hus for slig ødeleggelse. Amen.

W. At bede for Maren Sørensen d., som aff oc til er siug oc svag. Gud ramm hendis traff oc salighedz beste.

Dnca. 11. p. trin. [22. aug.] W. NB at liuse for Thom. Greggs. oc Kiersten Sørensen d.

I denne morgen klokken ved 6 finge vi det første quarter i denne maane. Gud forfrem det gode veirlig som hand os derudi har forleenet til sine gafvers indførelse for Christi Jesu skyld. Amen. Paa tijsdag er det Bartholomæi dag.

W. Vor meenighed vil ansees for en gild, fornæmen oc hæffd by, der sig har ladet bekoste oc i det/ gandske herret giord nauffnkündig ofver deris skickelighedz vedtægt oc grandes beseigling aff øffrighedz personer. Men at icke hafves indseende med den der saa ubluligen voldkiøre det deilige Gudz ved roden staendis korn med deris hest oc vogn, er icke alleene skam for mennisker, oc Gudz vrede er ofver dig, du Gudz foracter, skalt i sin sidste nød icke fae en haandfuld byg at syde, en draabe vand udi til at læske din heede med!

I andre byer, om mand endeligen skal ofver en forlandz ager eller flere, da høste de oc hæffde en mandz korn, men det gaer her til som iblant de vilde lapper oc finner. Det er dig sagt! hvo du erst: Stæderne ere til siune ofver alt i marcken.

D. Paa søndag først missa igien i Dalby, Wons. sidst.

Paa tijsdag morgen ved solens opgang vil Peder Orloff være i Wonsziel oc tiene dem med sit arbeid, der hafve det fornøden.

W. D. Vongmanden Jens Jensen (i Dalby) opliuser en ung brunstier-net hoppe med et brænd paa det venster laar som en J oc K paa, er løben aff Wonsziel skow med Niels Jenss. beester aff Rebeck oc kommen i Dalby korn, holdes aff same vangvocter til bæste, indtil eijermanden dertil/ kand forfaris.

Michel Oluffsen i Sølund liuser æffter en brunblæset hoppe, splitt i begge ører.

W. At bede for Peder Christensens barn, noch for hans broder Jens Christensen, som i sin store svaghed igoer bleff berettet. Gud gjør æffter din barm(hjert)tige vilie vel mod demm oc hielp dem til lijff oc siæl! noch at beede for Jeß Rasmussens liden sønn.

Niels Pallesen i Orstorp liuser æffter 2 plagge begge brun, den eene en hest med 1 stiern, den anden en brun marplag.

Dnca. 12. p. trin. [29. aug.] W. NB at liuse anden gang for Thom. Gregersen oc ærlig, dydig oc Gud fryctige Kiersten Søren d., item at liuse 1. gang for Knud Oluffsen Søhuse oc tit. pige Cæcil Rasmus d.

I afften klokken halff 7 fae vi fuld maane. Paa oensdag er det Ægidij dag, den 1. septembris. Intimatio ad ss. cænam in W. Dalb. paa søndag atter først, W. sidst prædicken.

W. Advaris for skade æffter grandvidies indhold de, der drifve deris fæ oc svin, omskiønt ved børnevotelse, ind i vangen, hvor endnu rifningen oc deels kierfve stae ude. Saafræmt de icke for hver boens lod vil for 1 rdl. straff angifves./ Jeg har for 3 ugers tijd liusst min kircke-

tofft i freed oc dog uactet det, lade de deris børn drifve svin derudi, det er jeg ingen gesedig[?], derfor endnu formanis at hvis der fattis aff gierder ... rette endnu ... gierdes ... jeg ... min eng [bogens margin er beskåret, så teksten er ulæselig].

D. At bede for Paul Smed oc hans hustru, som ere svage. En stackels quind Anne aff Wilstrup norden Colding er død denne natt i Tved hos Jess Sørenss i Tved. Behøfver christnes hielp til en sømmelig jordefærd. Begieris nogen sammenleg til vragdehler til en kiste oc at mænd oc karle i Tved ville bære hende paa tisdag til kirckegaarden, det Gud vil belønne. Linden tøj har hun selff hafft med sig. Bedis at denne æftermiddag, nar I kommer til kircken at legge noget sammen til kisten, at Laurs Bergm. den i dag kand slae sammen, ellers i morgen i trabel kand icke saa lige oc rede den blifve giord. (Er fød langt ind i Norden, en daater i æcte, den hun icke vidste hvor. Hun er ... gammel som 60 aar, har nogle klæder i Willstrup.)

W. Jess Rasmussen klager sig at hannem er et svin ihielslagen, fandtis død mellom hans gaard oc Jens Hansens.

W. Hans Jørgensen Bødcher i Ødijß liuser æfter 1 bruun blæset hopp, der har været ungefehr 14 dage borte for hannem, beder om æfftervisning om den nogen er forrekommen./

(Søndag) 13. trin. [5. sept.] W. At liuse 3. gang til ecteskab for Thom. Gregersen oc Kiersten Sørenss d. At liuse 2. gang for Knud Olufsen oc Cæcil Rasmus d. I dag mod middagen fae vi det sidste quarter i maanen. W. Paa tilkommendis søndag skal her igien være sidst Gudz tieniste.

D. Hvo som acter sig paa tilkommendis søndag til Gudz bord beereede sig værdeligen oc komme paa søndag morgen aarle til skrifftestolen.

D. Meenigheden komme paa søndag samptligen til Gudz huss oc vær ofverværendis med andæctig paamerckelse, hvorleedis jeg næst Gudz hielp da vil indvie oc indsigne et nytt forgyldt kalck oc disk til denne Dalby kircke, det Gud har undt os at samle igien i voris tijd. Der har ingen aff os, som nu leffve, førr hørt eller seet saadann indvielse oc faer heller alldrig at høre saadant, fordi kommer alle til kircken oc tacker Gud med mig derfor! oc vijder heræfter at sige deraff til Eders børn alle de underlige ting oc velgierninger Gud har giord ved os!

Jürgen Rasmussen liuser æfter 2 unge galte, skaaren aff det venster øre, som ere borte for hannem /: D.W. :// Laurs Toniussen aff Wonsz.

liuser æffter et brun stribbet blæsset marplag i 3die aar. Jens Degen i Tyrstrup liuser æffter 2 hopp., den eene 4 aars sort med en stoor haaß, den anden 3die aars brunstiernet, som ere hannem undgangen. Bedis om de i denne egn noget gott folck forrekomme, det da motte Erich Laurtz. i Wons. til kiende gifves.

D. At bede for Maren Hans Hansens i Dalby, som er saare svag oc acter sig æffter prædicken med Christi legom oc blod at lade betiene. Gud giff hende troens krafft etc. oc opholt hende endnu længe hendis børn oc hus til gode for Jesu Christi skyld.

W. Hanss Nissen i Stubbum liuser æffter 1 brun blæset hopp, som har gangen i græss i Wons. skow.

Dnca. 14. p. trin. [12. sept.] Intimanda [der skal lyses] W. Liuses i dag 3die gang for Knud Oluffsen Søhuser oc Cæcil Rasmus d. I aften klokken 8 fae vi ny maane oc i disse dage er dag oc natten lige lange. Paa søndag i Dalby først (oc i Wons. først) prædicken propter Stendrupiam communionem [p.g.a. altergang i Stenderup.]/

(Søndag) 15. p. trin. [19. sept.] I morgen natt klokken mod 12 fae vi det første quarteer i maanen. W. intimatio ad ss. cænam et ad confessionem de saturni [og til skrifte lørdag] W. først misse. D. sidst misse.

W. At bede for min hustru, som har hendis største aamacter om natten. Gud forlindre hendis svaghed oc hielp hende til forrige helbred for Christi sk. Item at bede for corporalen Christian Bennick, der endnu holdis ved sengen i svaghed oc hofvetverck. Gud hielp hannem oc til førlighed igien for Christi skyld. NB oc for pottemageren oc hans hustru, som begge ere saare svage.

Hans Lauritzen i Silderup lader liuse æffter en røblæset hest, som er borte for hannem. Nis Bryde paa Fobeslett marck lader liuse æffter en brun hoppe.

D. Coll...9½ sk., W. coll...5 sk. kirckegang...½ rdl, menigheden...17 sk.

W. Søren Juel i Uhrstorp liuser æffter 2 brune hopper 1 med en stieren i panden, oc 1 klamp paa foden, den anden er bærbrun, oc de bleffve seet paa taarsdag æffter middag.

(Søndag) 16. p. trin. [26. sept.] Paa tijsdag morgen klokken halff 5 fae vi fuldmaane, holder til gott veirilig./ Paa oensdag er det s. Michæls dag (oc da hafve vi i Wons sidst Gudz tieniste).

Dalb. Intimatio ad ss. cænam paa s. Michels morgen oc da først missa.

D. advaris at de som skulle yde tiendelam, de dem icke klipper men lade gae indtil de sist i ugen kunde affordris.

W. Advaris at de som mellom aar oc dag icke fly sig 1 lass brendzel hentet, men plucke folckens gierder i nærværend, at de sig derfra undholde ved den hellige bønns straff oc Gudz heffn.

W. At bede endnu for min hustru som med hvilcken det er endnu saa svag verck. W. item for Christian Bennick, som saa langvarig ocsaa ligger sin siuge leije. W. Jess Rasmussen liuser for band æffter den der har slagen hannem i høsten 1 svin ihiel. Jonas Backmann i Grønninghoed lader liuse æffter en sortstiernet queij, mercket med en skagfoed i det højre øre oc 1 fillskør i det venstre.

Fer. s. Michaëlis. [29. sept.] Dalb. paa søndag sidst misse, W. først.

D. Hans Perss. tiendlam er klippet i byen, liuses effter missgreb. etc.

D. I morgen aarle vilde mand de tiendlam holde hiemme, at jeg dem da kand affordre. D. item om sildbyrden at mae med tijden under et fangis oc ydis./

NB. I dag bleff m. Gotthart Melis musicantis i Hadersleff hans breff aflæst, der hand hafver ofverlatt for en genantes til Martinus From organist i Colding de bryllupper oc verdskeer i Stendr., Biert, Dalb. oc Wons, samt hvis i Wambdrup sogn under Hadersleff amt er, at opvarte fra i dag 3 aar omkring, oc forbydes de schalmeijer i Fridericia, Matz Jürgenss. i Cold., Jürgen Hanss. i Wonsziel oc Jess Hartvigsen i Stenderup icke at giøre Martinus nogen indpass ved brøde til kongen oc m. Gotthard. Dat. Hadersl. d. 28. sept. 1680.

Dnca. 17. p. trin. [3. okt.] I morgen Colding marckets dag fae vi det sidste quarteer i maanen klokken halff 8 om aftenen. Paa søndag Dalb. først misse. W. sidst.

[Overstregat:] Jeg liuser æffter et sart stiernet musoret runlamm med en klud om halsen, som er undkommen for mit folck oc icke er kommen til Wons. hiord, om maeskee det icke er kommen til Dalby hiord) /: bleff funden i stalden blant kornet :/

W. Søren Andersen liuser æffter en tyfactig gierning, der om natten mellom (fredag) oc i goer er et satans människ indgangen i hans faaresti oc borttagen 1 hvid runvæder oc 1 faar.

Paul Eschelsen liuser æffter 1 sort stiernet hopp, som er hannem

bortstaalen paa s. Michels natt om nogen kunde hafve spurt noget til saadant 1 beestis færd./

Jess Anders. liuser æffter en rødstiernet koe, som er borte for hannem.

Dalby. Tilsigis Tveds oc Reebeckis landbohler oc indester, at de nu med tiden samptlige ere om oc yder deris sildbyrd, saa som aarsens tijde er ad. Hanss Jacobsen liuser æffter en rødhielmet 4 aars oc en sorthielmet 3 aars stud, som er lidet affskaaren paa aff begge ører. Peder Christensen aff Fældum liuser æffter 1 brunblæset hest, som er bort for hannem.

Dnca. 18. post trin. 10. okt. Paa tilkommendis tijsdag middag klokken mod 1 fae vi nymaane: holder til kuld oc vinterlig lufft med fuct i det første ny.

D. Paa tilkommendis oensdag hafve vi voris maanedes bede dag, aarle klokken 6, saa snart det er liusst, at hver kand siden komme til sin gierning igien, thi jeg skal herfra til Stendrup Gudz Tieniste.

W. Intimatio ad communionem, oc da først misse oc paa løfverdag til skriffte. At bede for Ann Gregerses, som er saare svag.

W. Æfftersom den skolemester, som sig for oß stillet hafver til at paatage voris børn at lære, er nu til stæde kommen, da formanis de som hafve smaa børn, at de same unge deilige/ Gudz planter icke forsømme, men lade komme i skole, saa som de der icke kunde fra forældre til andre byer oc skoler skickes for deris zarthedz skyld omskiønt nogle store vilde andenstædz med deris børn. Mand forfare først oc ser dennes lader oc gafver i lærdom oc træde sammen i morgen aarle at et kammers med varme kand optænckis oc giøres saa en anfang med ungdommens skolegang i Jesu naun!

D. At bede for Maren Michels i Tved, som er saare svag oc med megen phantasie er besværet. Gud være hendis hielp til liff oc siæl for Christi skyld. item at bede for Hans Pedersen aff Føns, som er idel svag oc bleff nu for prædicken betient med Christi h. sacramente. Gud føj ham den deel til, som kand gaune hannem til liff oc siæl for Christi skyld.

(Onsdag) den 13. octobr. post 18. trin. D. var alleene denne dag prædicken. Paa søndag sidst Gudz tieniste. NB [tekst ikke skrevet]/

Dnca. 19. p. trin. [17. okt.] W. Michel Tøgersen oc Caren Jørgens d. lade liuse for sig til ecteskab 1. gang. Paa oensdag afften klokken æffter

4 slett fae vi det første quarteer i denne maane. Gud giff gott mags veir-
lig oc soelskinn til en good rugsæd for Christi skyld!

D. Intimatio ad ss. cænam oc først missa. W. paa søndag sidst misse.

D. W. Her liuses nu anden gang for band æfter Paul Æschylsøns
sortstiernet hopp, som hannem bleff bortstaalen paa Schartved marck
s. Michels natt. Gud hand obenbar slig tifve, at de mae fae deris for-
tiente lønn, oc oprett den skade rigeligen igien, den dannemand, som
nu 2 gange i saa maader har haftt ulyck aff tifvehænder.

W. Søren Andersen lader oc liuse for band æfter den hvide runn-
veeder oc det faer, som hannem aff hans faaersti bleff bortstaalen om
natten den 1. octobris, at slig ugierning mae med Gudz rettfærdig straff
blifve anseet oc hans øfrige nærings fæmon oc gotz mae blifve heræfter
ubeskaaren.

W. Peder Erichss. endnu liuser æfter en naur hand har udlaant, hvis
den icke opliuses hvor den er, at hand kand same fae igien, da skal ban-
den gae derfor.

Kongl. maj. oberførster paa Drennerup h. Augustus Mai lader liuse
æfter 1 stoor sort hoppe oc 1 brun hoppe oc 2 marplagge, det ene er
noget liuser som det andet, hvem etc. (Sic propria manu declamandum
proscripsit) [Således foreskrev han med egen hånd, der skulle lyses.]/

H. Claus i Heyls liuser æfter 2 stude, en kulsort med krogle horn
oc 1 rød med hvide horn oc 1 giere i siden. Jens Oluffsen i Skartveed
liuser æfter en sort hest i fembte aar, som er forvildet for hannem.

W. At bede for Ann Gregersis som er saare siug.

D. At bede for Christen Hansen Skomager i Reebeck, som svarligen
ligger siug.

(Søndag) 20. p. trin. [24. okt.] W. At liuse 2. gang til det h. ecteskab
for Michel Tøgersen oc Caren Jürgens d. etc.

Paa wonsdag æftermiddag klokken 2 fae vi fuldmaane.

Æfftersom den fængsomme pestilentz fra Tytskland kommer svar
nær til os oc allreede ved Elven oc vore landskæll griber omkring sig, da
er det hans kongl. maj. christloffligste forordning, at meenighederne
skulle flitig giøre bønn til Gud at forskaane os for slig straff for Christi
skyld.

Dalby tilkommendis søndag sidst, Wons først Gudz tieniste.

W. D. Mig ere 4 plage bortløbne aff skowen: 1 stoor brun 4 aars
hoppe med en klokke, 1 lidet sort hopp, 1 sortblæset marplag med
hvide fødder oc 1 brun hestplag./

Otto Vossgrave paa Vobeslett liuser op at være i hans skow nogle fræmmede svin, en stor sort spraglet soe med nogle ungsvin, som ere heeløret.

D.1. At bede for Anthonij Günther Klinge, voris møller, som er svarligen siug. 2. At bede for Lauritz Paulsen i Tved, som er siug.

W. 1. Tonius Lauritzen liuser æffter 1 lang jern, som er bleffven udtagen aff hans quist. 2. Noch liuses for band indtil bekiendelsen skeer, hvo der hafver huggen hannem et beest bagi laaret.

D. Nis Thomsen i Dalby lader liuse æffter et skærjern, som er tagen aff hans lade, at hand hvor det findes mae bekomme det igien.

Dnca. 21. p. trin. [31. okt.] W. At liuse 3. gang til æcteskabstatt for Michel Tøgersen oc Caren Jørgens d.

I morgen er det alle helgenis fest oc da er først i liusningen misse i Dalby. I Wons. klokken 9 Gudz tieniste. Paa oensdag morgen klokken mod 7 fae vi det sidste quarkeer i maanen. W. Intimatio ad ss. cænam.

D. Æfftersom den sorg ofver de under Føns-skov i strømmen omkomne sal. mænd oc mændsker foruden den christelige medlidenhed end, i naturlig blod (W.: besvogret),/ strækker sig oc naer et, (W. som søsterligt,) moderligt hierte i denne meenighed, det der med de æffterlatte viduer oc faderløse ilde skær ved oc klager sig, at de fromme ere i deris ærlige brøds adspørgelse ynckeligen aff affgrunden oplugede. Da ville vi deris siæle, iblant alle Guds helgenis siæle ynske uendelig herrlighed oc salighed, der de allereede ere komne til, oc bede, at som hafvet oc skal gifve sine døde fra sig paa dømmedagen, at de end oc icke alleene motte forderligst findes oc fae en christelig jordefærd, deris æffterlatte til trøst oc sorgens formindskelse, men end oc at Gud Herren ville de bedrøfvede oc forlatte trøste, forsiune oc med himmelske raad velsigne for Christi Jesu skyld! Amen.

W. At bede for Morten Nielsen, som er svag. Gud forqueege hannem med sin naade oc ramm det saa med hans siugdum, at hand det kand taale, oc det kand tiene hannem til lijff oc siælens salighed for Christi skyld.

Dalb. At bede for Laurs Paulsen i Tved, item for Niels Pedersens liden sønn ibid., som ere svage. Gud styrck oc ophold dem i lifvet, deris paarørende til trøst oc gode for Christi skyld! Amen.

W. Mine bortvousedede plagge liuses atter æffter./

In die omnium sanctorum [1. nov.] D. Der lader liuse for sig til det h. ecteskab 1. gang dulige oc flitige karl Jens Tøgesen oc dydige Anne Ja-

cobs d. D. Paa søndag er her sidst Gudz tieniste. W. Paa (lørdag) er her skrifftemaal oc paa søndag først missa i dagningen for dagens korthed skyld.

D. At bede for Niels Persens sønn. Hans Michelsen aff Anderup lader liuse æffter en blanckbrun hest med en aal paa ryggen, 4 aar gammel.

Dnca. 22. p. trin. [7. nov.] D. Der lader liuse for sig til det h. ecteskab 2. gang den ærlig oc dulige Jens Tøgesen oc dulige Anne Jacobs d. Paa oensdag, som Morten Luthers dag, er det Morten biskops afften. Paa (torsdag) morgen klokken 7 fae vi nymaane. Truer med usund luft oc vott veirlig til vintersæden utienlig. Gud vend alting med os til det bedste. D. Intimatio ad ss. cœnam. Paa søndag tilig til skrifftestolen oc Gudz tieniste. W. Paa søndag sidst missa.

Æfftersom de bekymrede encker i Biert sogn samt beslectede i andre meenigheder endnu lade søge æffter de sal. menniskers legomer, som bleffve i strømmen, da bedis Gud, der er en forbarmere ofver menniskens børn/ at gifve sin naade, som de ellers ere paa siælens vegne blant de saligste Gudz børn, at de dog i dette stycke motte saaviit lycksalige giøres at finde deris k. hußbønder igien, at dennem til sorgens formindskelse motte en christelig jordefærd vederfaris. Bønhør os h. Gud! for Christi skyld! Amen.

W. At bede for Morten Nielsen, som er svag.

D. Søren Natler liuser sin gierde i Syr-Sødden i fred, hvor der nys er brødt oc kiørdt agehull.

Dnca. 23. post trin. [14. nov.] D. Der lade liuse for sig 3. gang til det h. ecteskab Jens Tøgesen oc Anne Jacobs d. Paa oensdag har vi bededagen i Wons. klokken æffter 6 saa snart liuset kand kendis. Dalby klokken strax aarle æffter 7 slett.

Paa (fredag) Elisabeths dag fae vi det første quarteer i maanen klokken 7 om morgenen.

W. Tilsigis alle eyendoms oc cronens mænd, at de blifve i morgen tilstæde, naar h. oberforster kommer at udvise deris skowskiffter for hennem oc anden øffrighed. W. D. Ridefogden liuser æffter 1 hvid sterck galt, som er stumpet aff begge ører, har gangen i Stendrup skow oc der aff udkommen paa Roy-bymarck, bleff bort sidst i høsten./ Vi ville endnu Gud mindeligen beede om de drucknede legomers findelse. Joh.-Heinrich Billhart, cantor i Hadersleff, liuser æffter 2 stude, 1 rødstiernet, 1 rød hvidrygget, noch 1 rød byll, har væren en temmelig tijd i

Uhrstorp: bedis hvem de forrekomme at optagis oc tilkiende gifves, omkostningen skal blifve betalt.

Niß Tortzen i Biert liusser æffter 8 svin, som ere hannem frakomme, 4 galt oc 4 soesvin, blant hvilcke nogle ere hvide oc nogle spraglede oc splitt udi begge ører.

Ifver Fries i Reebeck liuser effter et quindskiørt, som forgangen oensdag bleff taget ved hans huuß. Beedis om æfftervisning, hvem dett motte forrekomme.

Wonsyl byes fæstegaarde tilkommer at udgifve oldengield dette aar 1680 40 mk.l. I de 40 mk.l. hafve landbohler deris part at gifve sampt de udenbyes, hvis svine bevisligen hafve væren paa skowen, oc det ved execution, naar deris naune amtskrifveren blifve angifne. Hadersl. den 1. nov. 1680 Peder Hanssen.

bm.

W. At liuse for band æffter Jess Andersens koe, som er bleffven borte.

(onsdag) den 17. nov. D. sidst. W. først misse oc skrifftemaal paa (lørdag)./

(Søndag) 24. p. trin. [21. nov.] D. At bede æffter prædicken for den s. Paul Jæbsen aff Binderup, der har sin bedrøfvende moder her i meenigheden oc sin forlatte encke oc børn i gaarden. Gud aff naade til sorgens formindskelse ville lade hans lijg fra haffsens bond opkomme oc vederfari en christel. jordefærd!

D. 2. gang lade liuse for sig til ecteskab mandhaffte ryter Hans Nissen under Gams regimente oc Trine Nils d. aff Tued. D. Paa søndag er her sidst misse. Paa torsdag er det s. Carens dag. Paa fredag midnatt fae vi fuldmaane. Paa søndag er det advent.

W. Intimatio ad synaxin. [til altergang] Paa (lørdag) skrifftemaal. W. At bede for Morten Jising, som langvarig mae holde det ved sengen i hans svaghed.

Dnca. 1. adventus [28. nov.] Paa fredag afften klocken mod 10 fae vi det sidste quarteer i maanen. W. Jess Andersen liuser for band æffter hans koe som bleff borte for hannem./ W. Paa tilkommendis søndag skal her, maeskee, skrifftemaal oc Gudz bord tilreedis æfftersom det var tilbuden oc sognepræsten fick forfald ar reisse vjft fra huus (scil. in Brøns et Haverwad).

Her bleff under græff Reventlow hans besegling afflæsst en befalning, at bønderne hos hvilcke ryter ere indquarterede skulle hos cor-

poralerne eller andre officerer angifve ved 10 rdl. brøde saafraemt nogen ryter blifver aff hans quarteer om natten eller rider andenstædz hen uden hans officerers forloff, oc sligt motte ridefogden ved sognefogder i meenighederne oc aff prædickestoler lade blifve publiceret.

Dnca. 2. adventus [5. dec.] I tijsdags forleeden var det s. Andersis dag. I goer var det s. Barbaræ dag. I morgen er det Nicolai eller Clausis dag. Paa freedag den 10. decembr. gaer solen i steenbuckens tegn oc gjør den stæckeste dag oc længste natt./

Paa (lørdag) fae vi ny maane hora ... for dagen: Truer haard storm, regn, snee, hvorpaa formoodis at det sactis igien.

D. Paa (søndag) er her Gudz bord bered, hvorfor tienisten med skrifftemaal skal i liusningen begyndis. W. Paa (søndag) er her sidst misse oc paa løfverdag folck til skriffte. W. liuses endelig for band effter den der har om natten borttagen Søren Andersen aff laden en hvijd runveeder oc et faar. W. Jess Andersen liuser endnu for band effter den der bortstal hannem hans koe her aff marcken. Paul Æschylsen i Schartued liuser 3. gang for band effter den der stal hannem hans sortstiernet hoppe paa s. Michæls natt.

W. Efftersom h. prousten fra Hadersl. acter sig til denne meenighed at visitere oc ofverhøre børn oc tifvende i deris catechismo oc vil i morgen aarle klokken 7 begynde heri kircken, formanis husbond oc hustruer at sende deris folck til kircken.

D. I morgen klokken 9 skal her proustens visitats holdis.

W. At bede for Morten Nielsen som er svag./

Dnca. 3. adventus [12. dec.] I morgen er det Lucie dag, den 13. dag for juel. Paa oensdag hafve vi voris bededag W. først, Dalb. sidst.

W. Liuses endnu 3ie gang for band for Søren Andersens faar oc runveeder, noch for Jess Andersens koe, item for Paul Æschylsens sortstiernet hopp.

W. Efftersom det har tilforne her i ambtet været forbuden til begravvelser oc kirckegang icke at skiencke brændwin for prædicken, alleeniste for den aarsag skyld, at en eller anden har slaget sig fuld oc bevijsat sig utærfvelig i Herrens huuß, da som nu i mange aar icke er skeet her i meenigheden sligt mißbrug oc forargelse. Dog i søndags disverre har en oc anden tagen saa megen brændewin i krafven at skamle i taarnen til mangens vemmelse med stoor stanck ere bleffne bespiede, som i synderlig kirckevergen sae med bedrøfvelse denne skam. Hundene i schrifften tilleggis bespielse 2. Pet. 2.22, den di siden æde igien, men

icke menni-/ sker, heldst Gudz opliusste børn. Spiende hunde ere deruden oc icke inden i Herrens kirckis Jerusalem Apoc. 22,15. Til deris velforskyldte haanhed straffis den grofve forargelse obenbarligen paa det jeg til slig synd for Gud oc hans elskelige troende icke skal findis en tiendis hund i meenigheden, der er stum oc kand ej tore sige: du menniskens barn, du hafver syndet! du har bespriet skamle oc dig moxen glæmt i kircken, du har løbet vild aff fuldskab æffter stoolen, erst falden ind i fræmmed stoole oc løbbet dig vild effter dørren. Helligbrøds fogden har at acte, hvad ydermeere øfrigheden herudi vedkommer, om de end for obenbar skrifftemaal med denne straff kunde henkomme, dog mae de hiemme æfftertæncke Syrachs ord cap. 31,12... Naar du sidder hos en rig mands bord, da vijd icke din strube ud oc tænck icke her er meget at æde! at dricke. Tag icke effter alt det, som du seer, æd oc drick som et menniske aff det som er satt for dig, oc æd oc drick icke for meget paa det mand icke schal hade dig./ Et høfvisk mænnisk lader sig nøje med en ringe ting, derfor tør hand icke saa hige i sin seng. Naar mafven holdis maadelige, da sofver mand sødelige. Saa kand en stae aarle op om morgenen oc er vel tilpass. Men en umættelig fraadzer eller drancker sofver urolig oc hafver tarmevee oc bugvrid.

Hvad dnca. 23. trin. [14. nov.] i Wons. bleff liusst om skowen liusses her i Dalby, at Paul Persen i Tved oc Hans Pedersen i Dalby skulle hafve indseende med skowen, at ingen skade skeer, oc at optage paa veijen hest oc vogne, der ulouligen omgaes med skowhugg etc. Under Aug. Maes oc Frid. Clüver deris haand, de dato d. 15. nov. 2. decemb. 1680.

D. At bede for Hans Persens hustru, der udi hendis barselseng har usigelig uroo oc smerte etc, ante et post concionem [før og efter gudstjenesten].

W. Laurs Toniußen lader liuse for band effter det ploijern, som er blefven borttagen ud aff deris quist. Noch for det beest, som bleff forderfvet slagen for dem. W. Jess Rasmussen liuser for band for det svin, som bleff hannem ihielslagen.

NB: Dein mihi indicatum est per alias, Jensium Hansen ex improviso nocuisse porco isti in platea. Itaque nolui publicare deinceps bannum. [Derefter er det gennem andre blevet tilkendegivet mig, at J.H. ved et tilfælde havde tilføjet grisen skade på gaden. Derfor ville jeg ikke derefter offentliggøre bandsættelsen.]

Die (onsdag) post 3. adventus [15. dec.] W. først, Dalb. sidst misse.

(Søndag) 4. adventus [19. dec.] Paa (tirsdag) er det s. Thomas dag. Paa (lørdag) hafve vi juledag oc fae vi fuld maane om morgenen klokken halff 10.

Formaning: Bereeder Eder til et h. lijff oc en sand Gudz fryct, at I mae værdeligen obenbaris f. H. i hans meenighed med helbred, glæde oc velsignelse. Dricker saa paa juleaften, at I icke skulle her i kircken hafve Gudz hus fuld: Eij heller at I nødis til at blifve hiemme, men kommer i god andact oc glæder Eder i det nyfødde barn Jesu mitt i Eders anden stoore besværing, I hafver for legomets føde i denne trange verden.

W, paa juledag sidst, Dalb først tieniste. Utrobuque (begge steder): Giord en formaning oc et soliloquium [enetale] til Gud ofver den forfærdelige cometæ siun, som vi i afftis alle her i egnen sae hora 6ta med saa langt et rijss hen fra vest oc nordwest, tegnendis i østen oc sydost. Gud som viser os sit bundne rijs i vreedde oc truer den forhærdede verden i sit onde oc forbandet-syndig/ væsen, forbarme sig ofver sine børn, der sucke ofver det onde, at det gaer saa ilde til i verden. O, Gud spar din lille hiord oc fri os fræmdelis fra sverdet oc pest.

1. juledag. W. i morgen først, D. sidst misse.

2. juledag. At tacke for offeret. W. i morgen sidst. D. først misse.

D. At bede for And. Scheems hustru, som er med fødelens svaghed oc vee befalden. Gud ville gifve hende en naadig forløsning.

3. juledag. D. Paa (lørdag) som er nytt ars dag først misse. W. sidst.

D. Jens Matthsen Biergegaard beklager sig at her aff sognet nogle forhugge hans skow uforsvarligen medens hand selff har været afflægs, advaris at undholde sig saافرæmt de icke ville komme i skade.

Formaning til det gamle aars gudelig slutning oc det nytt aars christelig begyndelse.

D. At bede for And. Scheens hustru, der ofver en død daaters fødel er i størreste aamact.

W. At bede for gammel Ann Peders, som i dag det h. sacramente har nydt til en tærpending i sin svaghed./

1681

In nomine Jesu
Anno 1681

d. 1. januarij in festo circumcis. Christi. Denne afften klokken æffter 5 fae vi det sidste quarteer i denne maane.

W. Hvo som acter sig i morgen til Gudz bord kand strax æffter maaltijd komme til skrifftestolen, naar det ringer. W. Oc har vi i morgen først missa.

Dalb. I morgen er her sidst Gudz tieniste. ibid. at bede for And. Scheems hustru, som er svag æffter barnets byrd: Gud styrck oc ophold hende til forrige helbred oc velstand for Christi skyld.

W. At bede for Morten Jising, som er saa længe ved sengen det holdendis. Gud gjør ende med hans onde, at hand mæ kunde taale det for Christi skyld. Amen.

D. Her ere i dette affvigte aar i meenighed fødde 5 sønner, 6 døttrer oc 1 naunløß daater, der skal i morgen jordis. Her ere bleffne giffte 5 par oc troloftet 1 par, oc døde ere 5 mændisker.

W. Fødde 3 sønner 9 døttrer, trolofvede 1 par, sammenvejede 6 par. Døde 3 unge karle, 1 drenge- oc 1 pigebarn oc 1 gammel fræmmet quind./

(Søndag) inter circumcis. et trium regum [2. jan.] Paa (torsdag) er det h. tree konger dag. Dalb. først. Wons. sidst.

Dalb. Paa tilkommendis (søndag) skrifftemaal oc da ocsaa først missa.

W. For Ann Peders at bede oc for Morten Jising. W. At gifve almiss til en ryter encke Wibeke Danckwas aff Hatersleben med den gamle kirkeherris bevijs.

In fer. trium regum [6. jan.] Paa søndag afften klokken hart ad 9 fae vi nymaane. D. Paa søndag til skriffte oc da tilig først tieniste. W. Sidst Gudz tieniste.

D. At bede for Laurs Bärtelss. tienistpige Karen Knudz s., som er siug.

(Søndag) post trium regum [9. jan.] Æfftersom vi fae i afften klokken hart ad 9 ny maane, da hafve vi paa tilkommendis oensdag voris beede dag, hvor vi skulle imod pestens rijs, Gud voris omliggende naboer i Tytskland har reffset, høre oc andæctelig bruge den 3. part aff den 91. psalm om englenis varetæct omkring os, at icke løwernis grumhed, ej

dragegifft skal skade os./ Paa oensdag er her udi D. atter først prædicken, W. atter sidst prædicken.

W. I forældre her i meenigheden seer i dag exempel paa den h. Jesum, hvorleedis hand har holdet sig til skolen oc sender i morgen Eders børn til scholen med disbedre held, som I vider, at voris gamle skolemester har skaffet god fruct ved ungdommen oc har same hiertelaug endnu til dennem. Beteer Eder ocsaa fijne mod hannem med inspringels penge, betenckende at hand forlood sit visse brød oc drog til Eder, saa angrer hannem icke hans forandring oc igien opretter, men hand det med sin fljld erkiender.

W. D. Paa h. 3. kongers dag om natten hen imod dag er Jeb Smedz ambolt i Stenderup behendeligen bortstaalen, bedis at her mae liuses æfter 3 søndager, om icke Gud ville saadan behendelige tifveri aabenbare, at eijermanden kunde komme til sit rettfæddige gotz igien.

W. Jens Hansen lader liuse æfter nogle fiele, som ere forgangen fredag afften fra hannem tagen.

Die mercurij d. 12. jan. Utrobique prima missa propter communionem in Seestæd [begge steder først messe p.g.a. altergang i Seest.]

Dnca. 2. post epiphan. [16. jan.] I morgen aarle hora 6 fae vi det første quarteer i maanen. Paa (torsdag) er det Fab. Sebastians dag, der safften kommer igien i træerne./

W. Intimatio ad communionem. W. Paa søndag først missa. D. sidst prædicken.

(Søndag) 3. epiphan. [23. jan.] Denne morgen hora circiter 5 finge vi fuldmaane. Paa tijsdag er det s. Pauls dag. D. Intimatio ad ss. cænam først betijden misse. W. sidst misse.

D. At liuse for ærlig, act- oc mandhaffte Andres Jonassøn Falck, ryter under kongl. maj. til Danmark Norge højlofflige Bassiske regiment oc ærlig-dydid oc Gud f. pige Maren Lass d. den yngre.

(Søndag) septuag. [30. jan.] D. lader liuse for sig 2. gang til det h. ecetskab. I morgen klokken 1 quarter paa 2 slett for dagen fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa oensdag hafve vi kyndelmiss dag, oc da i Dalb. sidst: Wons. først Gudz tieniste.

W. Jeg vil hafve vore heederlige sognehustruer ombeeden at saa ofte de blifve begierte at følge i glæde deris kirckegangs søstrer til kircken, de icke ville sincke saa længe med deris komme, æfttersom de hafve kircken i byen oc kunde første gang høre ringend at skicke sig da til udgangen aff deris hus, hen hvort de ere budne oc icke lade den ene

meenighed utilbørligen vorde opholden offver den andens seendrættighed.

W. At bede for Anne Peders./

Anthøn Günther Klinge liuser æfter en graa /: W.D. :/ polymithes reise kappe, hvilcken hans hustru er aff vognen tabt ofven møllebierget ved Dalby sijde paa oensdag afften, der hun kom fra Hadersleff, medens hun gick ned aff bierget oc ocke førend om morgenen bleff æfter søgt, men da var den funden, tilbyder findelønn saafremt den kand bekommes igien.

Fer. purif. Mariæ d. 2. febr. D. Der lade liuse for sig 3. gang til det h. ecteskab ærl., act- oc mandhaft Andres Jonsen Falck, ryter under det højlofflige Bassiske regimente oc ærlig, dydig oc Gud fryctig pige Marren Lass. d. den yngre.

D. Paa søndag atter sidst Guds Tieniste. W. Først missa igien for aarsag skyld i Dalby sogn at forrette. W. At bede for Anne Peders.

(Søndag) sexag. [6. febr.] prædickede i Dalb. m. Schmidt, i Wons. h. Canut. Bleff bedt for 2 brandstæd mænd aff Jütland.

W. bleff bedt for Anne Peders.

(Onsdag) d. 9. febr. prædickede jeg i Wons. oc bød i Wons. til først misse.

(Søndag) Esto mihi [13. febr.] Paa tijsdag æftermiddag klokken halff 2 fae vi det første quarteer i maanen. W. Paa søndag skal her Gudz bord være reede for dem, hvilcke deræfter forlængis oc da sidst misse.

D. Paa oensdag skal her holdis vor bededag aarle klokken 7./

(Onsdag) post esto mihi [16. febr.] in Dalby. Paa søndag er her sidst misse.

Post ascensum in pavimento [Efter nedstigning på gulvet:] Tolderen i Cold. lader venligen sognemændene ombeede, at de hver ville hente ham et læss vej, naar hand derom særlig dem lader tilsiige, vil tacknemlig det mod enhver erkiende. Mand erkiend den stacket vej, han betog Eder en længre vej med tiendens udførsel.

(Søndag) invocavit [20. febr.] Paa tijsdag den 22. febr., som er Peders dag fae vi fuldmaane æfter midnatt. Paa oensdag vor passions prædicken. Wons. hora 8, Dalb. tilig, i seeniste ved 7 sl. D. intimatio ad ss. synaxin, hvor da skal oc skee først missa. Paa torsdag er det Matthises dag.

W. Peder Paulsen beklager sig at nogle saa uskaansom hugge hannem i hans Ulffhaw oc Lawendhaw rijsbøge oc selfend staffver oc rijs

bort i gierdstæder, medens hand gamle mand icke kand færdis oc forsvare sine skiffter. Fijnt folck gjør det icke, de andre vocte sig, at de icke betrædis oc for øfrigheden angifves./

W. Jens Sørensen beklager sig, at der har nogen hannem paa en galt slagen ryggen i to. Biegierer liusningen for band at slig udædsk gierning aff Vor Herre mae actis oc dømmis.

D. Der er kommen vousandis til møllen en braaged gied, stumpet paa ørene, den de hafve indtagen i deris stald, at icke den skulde i marcken vorde ulfvebitt, bliffver hermed opliusst, at de hvem gieden tilhøre, det mae spørge oc kunde den igien bekomme.

D. Den dannemand Hans Jacobsen paa Straarup lader liuse æfter hans kaar, hvilcken hand satte fra sig i sneen ved gierden hen ved led-det oc becken til møllen paa Cold. hestemarckets dag, medens hand vilde hielpe en anden paa hesten oc glæmte at tage den om afftenen silde til sig igien. Bedis de som hafve funden hans kaarde, at de for billig findelønn hannem den lade bekomme igien. Saa bekomme de tack oc vilie til, hvis icke oc den aff ungt folck bruges, da vijde de sig, at de ulowlig ere komne ad same kaarde.

Die (onsdag) post invocavit [23. febr.] D. Paa søndag er her Gudz bord til rede oc da hafve vi igien først misse. W. Sidst tieniste.

W. Ombeedis bymændene der icke hafve med 1 læs vedz hentelse været h. tolderen/ æfter venlig søgning til vilie, de endnu nar hand det beedendis vorder, age hannem et læs hiem aff skowen. I henseende hand Eder veijen stæckede ifior med tiendens korte ægte oc vil gjerne enhver med villighed findis tacknæmlig.

D. At bede for Anne Peder Hansens i Tveed, som er med en hefftig kaaldesiuge betagen.

(Søndag) reminiscere [27. febr.] Paa oensdag morgen mod klokken 10 fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa oensdag gudztieniste ligesaa tilig, klokken i seenisten 7 slett i Dalby. W. Wons. hora 8 in puncto, concio habenda [der skal holdes gudstjeneste] die (onsdag).

W. Rasmus Wognmand aff Colding beklager sig, at i torsdags afften silde klokken ved 1 slett æfter midnatt er hannem aff hans vogn uden for Matths Degens dørr blefven borte: 3 sæcke som vaare leddige, men der var isvøbt 1 billed sengklæde oc 1 spragled sengklæde, 1 topp zucker oc for 1 ducaton guul toback. Hand liuser hermed første gang for den h. kirckens bønn oc band, som skal gange saafremt det bemelte gotz icke kand bekommis igien. Der foris ingen vejifarendis den føje

tijd forbi, medens hand gick ind i huset fra vognen, oc hand har seet ofver tofften til vognen ved et udtagen liuss (rettet fra: i maanens skin) nogens foodspor, der har hafft 1 paar flade træskoo paa./

Er der nogen her i meenighed, der har hafft ærinde ved vejien den nattetijd oc ved leilighed har ladet sine finger sig forlyste oc forgribe, da beholde hand eller hun sig icke den synd, at den uskyldige ærlige vognmand i Colding skal aff sin armod betale same gotz, men skille sig derved, at det kand komme sin rette eijermand i hænde igien, saa kand synden blifve udslettet.

W. Tilsigis bymændene i Nørholm, at de luck gierden om Nørlycken for øxendriff oc for svin. W. Item at de uskaansomme, der kiøre ad møllen til Dalby bro, at de icke længer kiøre paa min rug.

W. At bede for Nis Tingl.-konsysters barn, som er svag oc lider en svar amact etc.

Die mercurij post reminiscere [3. marts] W. Paa søndag skal her skrifftemaal oc Gudz bord til rede være, derfor paa løfverdag skal skrifftis. W. først. Dalb. sidst.

En fattig øxendrifver liuser æfter 2 øxen, som ere for hannem undgangen paa vejien, der er paa siden klippet en 'N' med en hage for paa oc 2 smaa stræger bag paa den N, oc same brænd er ocsaa paa hornet. Beder at motte skee æfftervisning aff den der har funden de 2 stude oc vente sig lønn aff Gud./

(Søndag) oculi [6. marts] Paa torsdag fae vi ny maane klokken mod 2 for dagen. Paa løfverdag er det Gregorij dag, vaarens indgang. W. Paa oensdag skal være her strax i liusning Gudz tieniste. Man icke være saa seen med kirckens færd, men saa snart anden gang ringis, da komme mand i kircken, ad ved forsamlingen, der kand ringis 3ie gang oc mand da kand samtlig begynde pinselens sang oc Gudz tienisten.

D. Her skal være Gudz tieniste strax ved 8 slett, at da meenigheden kand være tilstæde.

W. Her er en ung obenbar synder, der har forseet sig mod det 6. bud med skørleffnet, angrer det oc vil affbede sin synd hos Gud oc meenigheden.

W. Repetitur indictio furti aurigæ Coldingensi illati [gentagelse af liusningen p.g.a. tyveriet fra vognmanden fra Kolding].

D. At bede for Ifvar Fries i Reebeck, som er siug.

Die mercurij post oculi [9. marts] W. At bede for Ton. Lauritzen, som er siug. Paa søndag sidst misse. D. først missa.

(Søndag) lætare [13. marts] Repetebatur furtum in bona Erasmi Aurigæ commissum 3 vice [Gentoges for 3. gang lysningen p.g.a tyveriet af Rasmus Vognmands ejendele].

D. Paa søndag skal her Gudz bord være til rede oc da har vi igien først missa. D. Paa oensdag sidst, klokken 8 Gudz tienisten.

W. Paa oensdag strax i liusningen skal være prædicken. Paa torsdag er det Gertruds dag oc i morgen 8 dage Bendicts dag.

W. D. At bede for Ifvar Frijs, som er svag. W. for Ton. Laurtz. Item ad hielpe noget til leffnets underhold den gamel afflegs Birgitte Frises i Reebeck./

Die mercurij post lætare [16. marts] W. Paa søndag er her sidst prædicken. D. først missa oc skrifftemaal. W. At bede for Antonius Laurtzen ante & post, 2. At bede for Lass Lassens mindste barn.

(Søndag) judica [20. marts.] I morgen er det Bendicts dag. Ved disse tijder staer solen op om morgenen klokken halff 6 oc gaer ned halff 7. Paa torsdag fae vi fuldmaane klokken mod halff 3 for dagen. Paa fredag har vi vor fru dag, Mariæ bebudelse, som da er her i Dalby atter først missa, Wons. sidst Gudz tieniste.

Her blifver et kongbreff afflæst, at ingen præstemand mae lade sig forlyste ved svar vilkaars straff oc hans gotzis fortabelse at uden øffrighedz forloff at prædicke for et andet kald, men hand skal hafve kongens tilladelse oc løsgivelse først før hand sig et andet stæd kand lade kalde.

W. At bede for Anton Laurtz. i hans langvarig siugdum. 2. Jess Laurtzen. D. At bede for Iffvar Fries i Reebeck, der endnu er siug./

D. 25. martij annunciationis Mariæ. D. Paa søndag Dalby sidst missa. W. først Gudz tieniste.

D. Tilsigis at i paaskeuge de penger til rede holdis, hvilcke til kirkeregnskab skulle udgifvis, baade for 79 oc 80, 2 forfalden aar, saafremt icke da de ville med exsecution beleggis.

D. At bede for Ifvar Fries i Reebeck, som saa langvarig ligger i svaghed ved sengen, Gud til en god ende vend det med hannem, som hand veed det er den svage oc hans husis beste for Jesu Christi skyld.

W. At bede for Anthon Laurtzen. W. Søren Jepsen i Lunderskow liuser æffter et lidet schimlet hoppe, som er i søndags middag undgangen for hannem, beder om det gott folck forrekommer, det motte til kiendegifves, vil sligt gerne forskyldte. W. At bede ante et post concionem for Jess Lauritzen.

Dnca. palmarum [27. marts] W. Paa oensdag æffter middag skal holdis skrifftemaal paa det paa skærtorsdag Gudz nadvere kand aff værdige christne nydis. W. først prædicken. Dalby sidst.

W. At bede for Anton Laurtz. oc Jess Lauritzen, 3 noch Kiersten Lass d. Jes Julers.

D. At bede for Iffvar Fries i Reebeck.

W. I dag som bandsøndag befaler Jens Hanss. Gud til rettfærdig kiendelse det mænniske, der har denne forgangne vinter tagen hannem aff hans gaard/ 7 i 8 lijkistfiele, der hand kunde hafve faet 7 sk.l. for hvert om hand dem skulde hafve solt. Hvo som har skyld herudi kiende sig oc skill sig ved banden med igiengivelse eller vederleg, saa skal hans fred forlængis. Hvis icke da vide hand, at Gudz heffn oc vrede følger hannem.

W. Den der stall Rasmus Lauritzen, vognmand i Colding, hans tøj aff vognen om midnatt ved degnens huß, bliffver i de forbandedis rolle ocsaa idag indslutede etc. æffter mandens begiering oc lowlig skeede lysning.

Skær-torsdag [31. marts] I dag har vi den sidste dag i martij maanet. I morgen klokken 4 aarle fae vi det sidste quarteer i maanen. I morgen Dalb først tieniste, Wons. sidst.

W. At bede for Tonius Laurtzen oc Nils Vongmandz pige, som er siug.

D. (udstreget: for Iffvar Fries i Reebeck) /: obiit [han døde] /: noch for Kiersten Lass d. Jeb Julers hustru, item for Laurtz Toniussis mindste barn. D. At bede for oc æffter prædicken for Otto Nielsen, som er svag oc i goer nød sin sal. middel Christi sacramente. Gud styrck hannem i troen etc.

Langfredag [1. apr.] D. At bede for Otto Nielsen. W. At bede for de siuge (Anton Laurtz, Margr. Bennicks). D. paa paaskedag først. W. sidst.

Fiat παράτεσις ad comparitionem dignam ecclesiæ facie in sanctionibus ut fermentum peccati expurgetur. (Der skete bøn om flittigt fremmøde for menighedens åsyn i god andagt, så at syndens surdej kunne renses ud.)

Fer. 1. pascatos [3. apr.] D. I morgen skal Gudz bord være reede til dem, der sig værdeligen dertil finde oc har vi aarle her schrifftemaal oc derpaa først missa. W. Atter sidst.

D. W. At bede for Otto Nielsen, W. for Jeb Julers hustrøo.

Fer. 2. pasch. [4. apr.] D. I morgen alligevel her er et lijg, hafve vi ved disse same tijder som i dag først misse, fordi der er oc et lijg i Wonsziel. Beder da at de med lijget til klokken 7 berede sig oc komme til kircken, saa vil jeg vente det her ved kircken.

D. tacksigelse for offer. W. Sidst misse.

Fer. 3. [5. apr.] Paa (fredag) natt fae vi ny maane. W. Paa søndag skrifftemaal oc først misse. D. Paa søndag sidst misse. NB her bleff 1. kongbreff afflæst om hund at løse ey vilt ad spise etc.

(Søndag) quasimodogeniti [10. apr.] W. Paa oensdag hafve vi her vor maanets bededag oc da tilig Gudz tieniste førend I lawer pløjen til, oc skal korteligen forhandles, at enhver kand komme til sit arbeid igien.

D. Paa søndag skal her stae skrifftemaal oc Gudz bord oc hafve vi først Gudz tieniste./

W. At bede for Ann Ifvars, som er svag. Peder Straarup i Sølund lyser effter en rød stud, som er heeløret.

(Onsdag) post quasimod. in Wons. solum [13. apr. kun i V.] Paa søndag er her tilig misse hora 8va. En ryter i quarteer hos Tonius Lauritzen liuser æffter et krudhorn, som hand tabte i goer paa gaden mellom Laurs Persens oc Tonius Laurtz. gaard. Byder gerne findelønn til, hvorfor det er billigt, at hand faer det igien, hvis icke at der icke harm affblifver, som ved kongl. mundering.

(Søndag) misericord. dni. [17. apr.] Paa (fredag) fae vi fuldmaane klokken halff 6 æfftermiddagen. Paa løfverdag er det s. Jürgens dag. W. først, Dalb. sidst.

W. At bede for Nils Christensen, som er saare svag.

D. At de kirckpenger holdis til reede i denne uge oc mig indleffveris i denne uge, hvor regenskabet skal stae, ellers kommer exsecution den anden uge.

(Søndag) jubilate. [24. apr.] Ved disse tijder staer solen op æffter klokken 4 oc ned æffter klokken 7. Paa løfverdag, som er Walb. afften fae vi det sidste quarteer hora 8½ om afftenen.

W. intimatio ad ss. cænam, oc paa søndag først misse. Dallby sidst misse. verte [blad]/.

Otto Vosgerave paa Vobeschlett liuser æffter hans svens graa kiul, som er bleffven optagen i marcken i goer ved gierderne. Hvem enten har grebet miß eller hvis i anden maade den er bortpractizeret, da varis de ad, at kiulen kommer til stæde igien, hvis icke der skal skee skarper randsagning til harm oc fortreed.

Mig undgick i fordags goer 2 queijr, den eene er igien kommen, den anden fattis. NB. Den bleff om æfftermiddagen funden med hornet i jorden fast oc leffvendis hiemført paa en vogn, saa foruslet var den bleffven. En sort huwet.

Matths Andersen i Uhrstorp liuser æffter 7 beester, 4 plagge 3 schimmet oc 1 brun, noch 3 hopper: 2 brun, 1 sort. Der liuses oc effter en oxen klippet med en B, som skal være om natten bleffven borte paa mosen.

(Søndag) cantate. 1 majj W. At bede for 1. Peder Paulsen, 2. Ann Peder Julers. Paa (lørdag) fae vi nymaane klokken 8 om afftenen. Paa oensdag den 4. majj skal vor stoore aarlig bood- oc bededag holdis i hver kircke skal skeep højmisse oc afftensang med størreste/ andact oc faste indtil begge prædickener ere ude, oc ingen haandsgierning, eij byløb oc uden byens reise mae den dag forretagis, eij brændvijn for eller æffter prædicken den dag.

Anbefalis paa rettens vegne æfftersom Christian Sønnicksen i Rørrkier hans gaard i fior er affbrænd, at hannem den vaanlige herritz rett med korn oc tag icke blifver vegret, naar hand derom tilsiger oc giør tilbørlig anfordring ved exsecutions straff mod de modstridige. Datum Aller ting den 8. martij 1681. Christian Syndermann. Simon Hanssen
Eissbüll.

D. Paa søndag skal her være skrifftemaal oc først Gudz tieniste.

W. Paa søndag sidst. W. Men paa oensdag hafve vi først betijden misse oc klokken 2 afftensang. D. Misse klokken 9 oc strax derpaa klokken mellom 12 oc 1 afftensangen.

En mand aff Skalborg med naun Hanß Oluffsen liuser æffter 1 hvid hoppe med nogen graa mann.

Tilsiges hermed Dalby mænd, at de møde morgen (som er mandag) paa Vobeschlett oc udvise/ deris gierde for 6 mands siun ved 4 rdl. kongl. maj. brøder hvor effter de sig at rette vijde. Vobeschlett d. 1. majj 1681 Otto Voßgerave.

Den 4. majj Litanix. Trouls i Roy liuser effter 3 marplagge.

D. først skrifftemaalsprædicken. W. sidst. Jesper Clausen lader liuse paa Johan Anderss. i Brabeck hans vegne æffter 2 brunstiernet beester.

(Søndag) rogate [8. maj] I afftis klokken 8 finge vi nymaane. Paa (torsdag) er vor Herris himmelfærdz dag, da D. sidst, W. først prædicken.

D.W. H. tolder i Colding lader meenigheden bede hannem et læß

veed at hente ved Kongveijen foran i skowen nu veijen er god oc træet er tilhuggen i stocke. Giøre gott medens I kand, som oc ham sidst i vinter er loffvet for hans maglighed hand gjorde i tiendens korte førsel. Kand skee i æftermiddagen om I icke gifver Eder stund for bygsæden i morgen.

W. Lader liuse for sig til det h. ecteskab Anders Paulsen oc Elsa Peders d. 1. gang. W. Tilsigis at saa mange, der hafve gaunløs oc smaa børn, at de i morgen lade dem komme/ i skolen saa fræmt de icke ved øfrigheds tvang dertil ville være dreffne.

W. At bede for Niels Christensen, som ligger saa elendig i svaghed, Gud enten forløse hannem aff sit onde eller giff hannem helbred oc forlighed for Christi skyld.

In festo ascensionis Christi [12. maj] W. lader liuse 2. gang til det h. ecteskab And. Paulsen oc Elsa Peders d.

W. sidst misse. D. først. W. At bede for Claus Persens barn.

D. Peder Gregersen liuser æfter et sorthielmet stude ungnød.

(Søndag) exaudi [15. maj] W. lader liuse 3. gang til ecteskab And. Paulsen oc Elsa Peders d. Formaning til pintzeberedelse. D. først. W. sidst.

D. At beede for Hans Kiærs mindste barn. D. Jens Tortz. D. Greg. Bødcher.

W. At bede for Willatz Persens hustru, item for wangmandens Nils Christenss. barn.

1. pintzedag [22. maj] I afften klokken 8 fae vi fuldmaane. I morgen D. atter først Gudz tieniste. Sed mutatum est consilium [Men beslutningen blev ændret] W. skal i morgen betijden være Gudz tieniste, at de som ville gifve brudfolcket ære oc følgeskab til kircken dog icke forsincke for mig tijden./

Fer. 2. pentecostes. [23. maj] W. I morgen sidst misse oc paa søndag tilkommendis skal Gudz bord nydes. D. I morgen først misse oc paa søndag skal Gudz bord her ocsaa nydis til først misse.

D. At bede for Jens Matthsens børn paa Bierge g. W. At bede for Kiersten Christens d., som ligger siug hos Erich Laurtzen.

Fer. 3. pentecost. [24. maj] W. Anders Michelsen liuser æfter en risøxe, som i goer æfter prædicken han forglæmte ved Ton. Laurtzens lamhawe, der hand hannem hialp at lucke et svinhull paa gierden. Saafræmt nogle børn hafve funden same eller oc forbigaende andre hafve optaget den, at de da hannem hans øxe lade bekomme igien æftersom

hvad saa blifver liggendis glæmt mae icke strax være en til eigendom funden ting.

D. At bede for Jens Matthsens 2 børn paa Biergegaarden. D. Paa søndag først misse med skrifftemaal. W. Paa løfverdagen er her skrifftemaal oc paa søndag sidst misse.

Dnca. ss. trin. [29. maj] verte (blad) NB.

I morgen klokken halff 10 formiddagen fae vi det sidste quarteer i maanen. W. Paa søndag først missa og paa løfverdag skrifftemaal igien. D. sidst./

D. Der lader liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab den ærlig, fornæm-, velact og forsøgt karl Anders Iffvarsen oc ærlig dydige oc Gud fr. møe Caren Sørensen d.

D. Med smørbyrd ville vore heederlige sognehustruer æfterdi tiden er saa harkendis oc hentørrendis græsset hafve sig i taalmodighed oc vente bedring at samle smøret i affgrøden, der vi da det formode samptlige under et at bekomme.

D. At bede for Jens Sørensen i Dalb. oc i Wonsyl.

W. Her findes en obenbar synderinde, der beder om etc.

Epilogus e cathedra: Ære være Gud fader i himmerig, som alting.

Dnca. 1. post trin. [5. juni] D. NB at liuse 2. gang. I denne natt klokken 2 finge vi nymaane. Gud gifve den mae tændis med regn oc fructbaarhed, den tørstige jord sampt mændisker oc queeget til verquegelse for Christi skyld! Paa oensdag er det Medardus dag, der de gamle haffve actet, at saafremt det den dag regner, da skulle det ville regne udi 40 dage. Gud ram vor tarff oc giff os aff sin naade, hvad os nytteligt er. Paa torsdag gaer solen op klokken 3/ oc ned klokken 8 oc da, medens solen træder i krabbens tegn, hafve vi den længste dag 17 timer oc 32 minutter, gjør tilsammen 2 minutter offver halffattende timer dagens længde, oc natten hafver ickun halff siuffvende timer oc 8 minutter. W. Paa søndag sidst misse. D. først.

Peder Orloff kommer i Wonsyld i morgen klokken 8 slett. Hvo der har hans tienist fornøden kand sig mod same tijd indstille.

W. At tacke Gud mindeligen for den store ildz ulyckes affvendelse, der i degne gaarden var opøsst i mandags forleeden. Gud skee loff oc tack, at de andre huse bleffve bevarede, der stoode saa nær i fare. Gud bevar alle voris huse oc boliger fra ildz oc fienders hannd oc lad os bierge voris lijf der udi oc lad dem bevaris til vore æfterkommere uskad for Christi skyld. Amen.

W. Voris Nørholm mænd saa mange der deel med de synderholmer haffve i Dyndgiær gierder erindris, at de deris anpart gierder mod Skalleholt i disse dage forfærdige oc derfor pande/ æfftersom Uhrtorp beester hver dag gaer giennem mellomgierden i Dyndkier hawe, saa jeg har forgieffvis omgierdet i aarlangs, som det siunes, same hawe. Mellomgierden har hidtil, som i de forrige 3 vodde aar, været som i et vogger, at der ingen ufred brød paa oc bleff icke gierdet, men nu er jordens bond haard oc er icke redning, med minder I i morgen tager hver sin gammel anpart oc færdiger, saa motte skaden ved Gudz naadige regn noget forvindis.

W.D. Christen Hansen i Ødis liuser æffter et brun marplag med en klock paa. W. At bede for et spæd barn i Peder Christensens gaard, der er svag.

(Søndag) 2. post trin. [12. juni] D. At liuse for And. Iffvarss. oc Caren Sørensen d. 3. g. I afften hora circiter lo.am. [ca. kl. 10] fae vi det første quarteer i maanen. Paa (onsdag) er det Vitus dag (oc da hafve vi udi Wons. vor bededags prædicken betijden.) I morgen klokken 2/4 acter sig h. prousten fra Hadersl. hid til D./W. meenighed at ofverhøre børn oc tiunde deris catechismum, hvorfor formanis alle at komme til bemelte tijd./

D. intimatio ad ss. cænam, Dalb. først, W. sidst.

D. At bede for Jens Toniussen i Tved.

W. At bede for And. Michelss. hustro, item for Jens Murmands barn.

Thomas Pottmager lader liuse æffter 1 trafft, som hand forleeden afften lood stande ved vandstæden ved sin teilovn oc nogle steen, som hannem ere ocsaa fratagen, at hand disse ting motte bekomme igien.

Die mercurij tantum [blot] in W. [15. juni] Den hederlige dannequinde Leene Udis i Colding lader liuse æffter en buløx, hvilcken hendis sønner tabte i goer æfftermiddags mellom dette oc kratten, oc 3 veedvogne komme fra Colding her i byen hiem hørende, der hafve funden same øxe. Hun fijnligen erbiuder sig at gifve dem findelønn, dersom hun mae bekomme (som billigt er) hendis øxe igien.

Paa søndag er her sidst misse.

At liuse æffter den liden skolemester Christian Planteco der denne forgangne vinter var i Tved, hvor hand mae spørgis, at hannem er skreffven æffter aff kongens privilegert/ bogbinder Wolfgang Lamprecht i Københau hans mosters mand, at hand gierne ville hafve hannem igien oc hielpe hannem til rette.

Dnca. 3. p. trin. [19. juli] Paa fredag er det mitsommers dag, hellig i christenheden, oc hafve vi da først missa i Dalby, sidst i Wons.

D. At liuse æffter den forrige liden skolemester i Tved Christian Plantechow etc.

W. Vore sognehustruer ville samptlige paa mitsommers dag lade deris smør-, ost- oc brødz byrd fræmkomme æfter gammel skick oc icke lade restantzer blifve.

D. Thom. Tulliussen i Tved beklager sig at hannem ofver 30 unge ri-seege ere i hans hawe barcken affflaede, som er en uforvindelig skade, der icke uden med lijffsstraff bødis kand. Liusis hermed æffter den, der har giord same ugierning, at den mae tale minde eller lide derfor hvad lowen tilholder, oc at Gud same mændiske ville aabenbare oc bekiende sig.

D. Æfftersom vi hafve voris maanets bede oensdag opsatt indtil nu førstkommendis oensdag, da ville meenigheden alle mindeligen indstille sig til det guddommelige ords hørrelse til klokken 10 slett.

W.D. Oluff Anders. i Hadersleff liuser æfter en mørck brun hest med en stiern./

W. And. Michelss. hustru at beede for, som er siug. W. Bodel Laurtzes lader liuse æfter 1 risøxe, som bleff borte i baaghveed sæd, item et feder lass, som bleff borte aff hendis beest paa Maijager.

D. Laurtz Paulsen i Tved beklager sig at nogen ved Peder Rasmussen aa hafver hans liggendis baad med veed forderffvet synderslagen. Vil at de mae bekiende sig ellers skal kirkens band gae.

D. Admonitio de ... et ... communionem [Opfordring til ... altergang].

In fer. Joh. Baptistæ [24. juni] Dalby paa søndag sidst misse.

W. Paa søndag først misse. W. Sognehustruer ville æftermiddagen naar det ringer, bære ders smør-, ost- oc brødz byrd frem oc icke lade restantzer findes.

(Søndag) 4. p. trin. [26. juni] I Dalby paa (lørdag) Vor fruedag skal prædiken hora 8 ved h. Christen i Stenderup. W. hora 10.

Fer. visit. Mariæ [2. juli] D. I Dalby i morgen hora 8 (ved h. Frid. i Bierth) W. lige ved disse tijder i morgen.

En fattig læmlæst karl Jens Sørenss. af Nykirke sogn i Skatz herret, der ved et fald aff løbske hester er bleffven vanførd, beder om hielp at besøge i husene./

(Søndag) 5. post trin. [3. juli] Prædickede h. Fridr. aff Bierth for mig medens jeg endnu icke aff siugdum var gandske restitueret. Dalb. sidst. Wons. først.

(Søndag) 6. post trin. 10. juli. Ipse ego ex gratia dei restitutus [jeg selv ved guds nåde helbredt] Paa (onsdag) som er Margereta dag hafve vi voris maanedes bood- oc bededag, Dalb. klocken 7, Wons. hor. 5. Paa søndag skrifftemaal i Dalby, good betijden, oc til D. tilig missa. W. skrifftemaal paa løfverdag oc paa sønndag sidst missa.

Pro exitu ex Holsatico canticorum libro ad obtinendum pluviam [Til slut fra den holstenske salmebog, for at opnå regn]: Ach Gott der du hast deiner Schaar p. 79.

W. Jæspær Clausen liuser æffter en fuldkommen giord ofverslag, som er aff hans vogn op ved Knud Julers hughuð natten effter s. Hans dag er affbrut oc borttagen: en ringe vinding at giøre sig til tif for, oc at paa-byde sig den hellige kirckens band for. Maeskee de lundstick tifve til toback komme nu for en dag igien. Tvi at de forvoldsmænd skal dette h. stæd besmitte med deris skammelige gierninger at tale om.

Item liuser hand for band ofver den der slog benene synder paa hans svin.

D. Den vongmands sønn her i Dalby, der haffde for nogle aar den underlige færd i hans indvol, er nu dißverre/ blefven starblind, beder om hannem nogen hielp med tijden at betencke med at hun kand komme til lægen med hannem.

Christen Hansen i Ødis liuser æffter 1 brun marplag med 1 klock NB die 5. p. trin. [3. juli] D. lod Peder Gregersen liuse æffter en aare, som er fra sin tænge i Reebeck borttagen. D. Jens Matzen paa Biergegaard liuser æffter en sort hest med nogle hvide fødder, som er hannem fra-kommen.

Die (onsdag) post 6. trin. [13. juli] Prædicke de jeg i Wons. hora 5 Dalb 7, Biert 10.

Dnca. 7. post trin. [17. juli] Paa oensdag æfftermiddag klocken ... fae vi fuldmaane. Gud giff os derved betimelig veirlig.

W. Som And. Paulsen hafver tilsagt æffter ride- oc herritzfogdens forskriff, at i stæd for 1 tr. tag aff hver gaard æffter herretz skick at gifve Hans Michelsen til hans brandskade, hver gaard skulde gifve 8 skl. Same penger da at indlefvere til Anders Paulsen, hvis icke inden fae dage skeer, at de da icke det mistøcke om med rytters exsecution de bleffve afffordrede.

D. Paa søndag først misse. W. først misse propter [p.g.a.] communionem in Seest. W. Claus Persen liuser æffter 1 forck, som nogen er indgangen oc har udtagen aff hans huð, at hand mae same fae hiem igien.

Dnca. 8. p. trin. (Søndag) [24. juli] I morgen er det s. Jacobi eller Ibs dag, paa (tirsdag) s. Anne oc paa (fredag) s. Oluffs dag./ Paa (torsdag) morgen klokken mod halff 4 fae vi det sidste quarteer i maanen. Dalb. Paa søndag først miss. W. Muligen oc først misse.

D. Den elendig encke i Tved Maren sal. Jeb Tordzens beklager sig, at for nogle dage siden har et udædisk mænnisk hendis sønns allgierd skaaren fra stagen, som den lae hos de andres, ved Tveds landside oc tagen den allgierd slett bort. Gud beveg deris (hjerter) det tog, at hand mae lade dem fae deris rettfærdig gotz igien: hvis icke skeer, da skal her gae band for.

W. Claus Persen liuser æffter 1 øxe, som i denne uge ved sit huß er bleffven borttagen.

(Søndag) 9. post trin. [31. juli] Paa oensdag fae vi nymaane, men om afftenen klokken ved 6 slett, oc derfor kand voris maanetz bededag icke holdis førend ofver 8 dage, naar maanen liuser. Paa søndag i Wons. skrifftemaal, Dalb. først Gudz tien.

W. At mand ville nu holde svinene i act udaff kornvange, som paa Stouagre oc Steeningagre. Item, de der i hegnet sette deris beester i fodholder oc lade æde oc nedtræde folckets korn oc hør hawer saet er uforsvarlig.

En fattig mand begier at søge gottfolck i huse om nogen middel til sin armod oc brandskade./

(Søndag) 10. post trin. [7. aug.] Paa oensdag har vi voris bededag D/W klokken 8/6, oc paa same dag er det s. Laurtzis dag, hvor at hundedage lacke til enden. Paa torsdag morgen klokken mod 3 fae vi det første quarteer i maanen. Truer først med ont veirlig, men kand snart andre sig oc lade følge gode behagelige sommer oc soelskins dage.

D. Paa sönndag skal her holdis Gudz bord oc skrifftemaal oc er her da først Gudz tieniste. W. At bede for Caren Jæppis, som er siug.

W.D. At de inderster oc landbohl (i Dalby) samt paa egen haand siddende piger (i Dalby, Tved oc Reebeck) mig en dags arbeid giøre nu i høsten, naar de en dag tilforn tilsagt vorde æffter kongl. recess oc forordning, paamindis de hermed denne gang som en deel aff min langmodighed ere komne i sickerhed meenende det er icke fornøden, da saafræmt de icke aff øffrighed hertil ville ved execution oc pandelse drives, advaris de kierligen at tage sig vare for skade.

W. And. Iffvarsen beklager sig, at for fae dage har et udædisk menneske tagen 2 k. rug oc bunden toppen til roden oc forflyt paa ageren

Ned. Præstlyck op mod gierden oc ladet dennem dagen saaledis stae ofver, indtil de om natten ere lidet fra ageren ofver gierden ofverløfft oc til smahusene henbaarne. Som saadanne gierning er verre end tifveri, da mae sligt menniske vijde, at det har begangen skamm for Gud/ oc mennisker oc advaris under kirckens bønn oc band icke saa at komme meere aff stæd, thi plofven oc ageren har stor naade hos Gud oc blifver icke ustraffet den der gjør svig mod same.

Die mercurij post 10. trin. [10. aug.] D. Det blifver derved at paa sönndag er her skrifftemaal oc først Gudz tieniste. W. Hvo som elsker Gudz ord, komme i morgen ocsaa til Gudz huuß at høre en christelige lijgprædicken.

Dnca. 11. p. trin. (H. Christen Stendr. i Dalby) [14. aug.] Paa free-dag morgen klokken 3 fae vi fuldmaane. Paa søndag (utrobique) [begge steder] først missa.

W. Mand vilde holde nogen skick med svinene i korn her op ved kircken giennem de obne leede oc tæncke at det er dyrtijd paa det hvad Gud har gifven end motte dyrebaar actis. Item: de der med modvillige vold bryde nys opgierde hawgierder op for den slick affgrøde skyld ved deris selffraads dreng oc børn mae nogen indseende udi hafves.

Hvo der har min lange huusstie paamindes at jeg mae fae den hiem igien at bøde paa husene med.

(Søndag) 12. post trin. [21. aug.] Paa (onsdag) er det Bartholomæi dag, holder i de dage til housom veirlig./

Paa fredag fae vi det sidste quarteer i maanen klokken 9 formiddagen. Solen gaer nu op til 5½ klockslett, ned til 1 fierdingstund for 7. Paa tilkommendis torsdag den 25. augusti kommer Peder Orloff til Wonsijld formiddagen ved 9 slett, hvor da de kunde med deris gotz møde, der har hannem behoff.

W. Paa søndag skal her være først Gudz tieniste oc Gudz bord tilreede, hvortil paa løfverdag skrifftemaal skal forhidgeae.

Dalby Paa søndag er her sidst missa oc da skal queegetienden angifves oc ydis, formanis at mod den tijd hvor er tilstæde oc clarere den ringe affgiff.

Wons. Paa søndag skal queegetienden ann.

En quind aff Allstæd i Siæland med et kongebreff at det er brænd for hænde, beder at søge nogen hielp i sogne.

D. Noch en mand aff Jütland beder om nogen hielp i husene.

Jens Smed i Seestæd liuser æfter 2 plagge 1. graa med en klock oc et brun stumphalet. W. Knud Buck i Skandrup liuser æfter en rød-blæsset hopp oc en brun hest med en klokke paa.

(Søndag) 13. post trin. [28. aug.] Paa freedag den 2. sept. fae vi ny-maane. Paa torsdag er det s. Ægidius dag, er det da gott veir forhaabis en god æfterhøst oc en god vijnhøst/ oc dersom icke hiorten mod denne dag sig til bralend begifver, men silder, skal en god forvinter komme. Hvad veirilig den ny maane med indtræder saadant veirilig følger allmindelig giennem den gandsche æfterhøst.

D. intimatio in Dalby ad ss. communionem.

W. Paa søndag sidst Gudz tieniste. D. først misse. Marcus Bager i Colding liuser æfter 2 røde hester, som i denne uge ere bleffne borte. Jess Andersen lader liuse æfter 1 tyr, som er hiemme i hans gaard bleffven taget aff en koe.

D. Anders Iversen beklager sig, at der har et voldz mænniske (Ped. Rasmussen Tofftmand) skiøt hans svin med 2 rendkuler giennem det ene been at det ingenstædz kand gae oc ligger saa at det icke kand mænnisker komme til gode etc. H. Cnud prædickede oc liusde derom. D. Bleff beeden for Laurs Jepsens hustr oc daater. NB Beklages at nogen har brudt laaset aff fiolden i Tved, hvilcket Søren Natler haffde laant aff Paul Persen oc slaget for lugen. (NB Michel Hansens svin vaare i fiolden).

(Søndag 14. p. trin. [4. sept.] Paa oensdag hafve vi bededag. Wons. tilig. Dalb. hora 7½.

D. Anthon Günther beklager sig at hand i hans veedkast icke kand hafve hvercken hved-stock til bagend eller schorsteenen smaat huggen beliggendis, men at hannem baade tilhuggen hveed samt stocke om nattetijde blifve bortbaarne oc har hand om morgenen aff same hans hveed smaa tabte splinder funden paa Tvedz vej, saa at sporet viser, det bæris til Tved. Formanis sig fra sligt/ at undholde paa det at ved be-treffelse hand icke skal gjøre den eller de for verden til skamme, som derudi befindis. Icke at komme meere saa er den beste bood.

D. At sognehustruerne ville hafve deris smørbyrd tilreede paa søn-dag oc samptlige det under et fræmføre. Item mændene da ocsaa queegtienden ville yde.

Nis Brun i Sølund liuser æfter 7 svin, 2 sortbættet, de andre graaac-tig, som ere bortløbne for hannem. Søren Natler liuser æfter hans laas

fra fiolden tagen, det der vaar laant aff Paul Persen, som haffde same kiøbt aff Lawe Niells for ½ daler. Hans Kiær liuser æffter en tømme, som i hans gaard er bleffven tagen aff hans beester.

(Onsdag) post 14. trin. [7. sept.] Jæspær Clausen liuser æffter en rød-bleeget hielmet stud, skaaren mitt aff det højre øre oc 2 skurer i det venstre: er aff Heylsør i græb hos hannem oc har været førr indtagen i Dalby.

W. Jürgen Rasmussen liuser æffter nogen hanp, som paa Nørr Mose er bleffven bort for hannem /: 1. gang :/ Jens Jerresen, som er siug, skulde hafve været bedet for, oc Jess Andersen bracte budet for silde æffter prædicken, oc degnens sønn i sin faders bortværelse med h. Cnudz søn til Horsens torde icke bære mig budet paa prædickestolen./

Dalby. Erindris at paa søndag er sidst missa oc queegtiend samt smørbyrd.

(Søndag) 15. p. trin. [11. sept.] Paa (lørdag) som er Lamperti dag, der natt oc dag ere lige lange fae vi fuldmaane klokken mod 5 om afte-
nen.

W. Intimatio ad ss. cænam oc først missa, D. sidst missa. /: 2. gang :/

W. Jürgen Rasmussen liuser for band æffter et ganske læb hanp, som var tagen aff røden oc lagd paa Nør Moos at tøris, hvilket reent er borttagen. Skeer hermed formaning, at de der hafve taget same hanp, det igien fører, hvor de dett utilbørligen toge, ellers skal den h. kirckis bønn oc band gae.

D. Paul Persen ... [flere udfyldte linier].

W. Formanis at landbohlerne blifve med gaardmændene til stæde at angifve deris queegtiende. Som de nu udi saa mange aar ere bortløbne oc icke angifve om de kunde hafve kircken til gode angifvet en kalff eller grijß: at vi heræffter icke foraarsagis at gifve det an hos ofrighed for uhørsomhed mod kongens oc kirckens low./ Jeg vil icke længer bære skylden paa mig, som jeg skulde fortie oc forsømme kirckens retlighed.

Gifves tilkiende at mig min bæste vognhest er om højlius dagen klokken 2 i (fredags) æfftermiddagen i regnactig veir fratagen aff min neder hawe aff obrist Gams folck 1 corporal under Pentz Hendrich Adolph Broberg i Fyn liggendis hafvendis pass oc forloff paa 8 dage, paa en rød stral-stiernet hest, sig i Colding angifvendis med 2 ryter Matthias Büchow oc Nicolaus Dütckow hafvende under obristen Gambs haand pass paa 4 uger at reise til Segeberg ridende paa 2 brune hester /: aff 3 ryter hvis naune mig ere nok bevust, hvilcke ryter tilsammen hafve satt en

rød stralstiernet ung hest paa 5 aar uden for min haffve, forrencket oc sprenget bag ofver lænderne, den jeg har optagen oc i min giemme, indtil sagsens uddrag. Gud slæe de udædiske karle med blindhed oc frels mig oc alle fromme christne fra sliige tiufve oc røfverers haand for Jesu Christi skyld!

W. De her aff ofverbyen ville dog med deris svins indgang i min kircketofft lade dog nogen Gudz ære oc skam tvinge sig, at medens Gudz veirligt er ont oc hans haand er tijd æffter anden haard ofver mig, de deris/ svin mit korn fraholder, ellers skal jeg lade dem øfrigheden til-drifve, thi jeg daglig seer dem derudi oc vongmandens affdrifvelse hiel-per intet, eij fiolden er saadan, at deri kand noget svin forvaris. Her er nu den fruct aff vor falske oc eegennyttige æffterladenhed, at hver hy-ter sig selff, hvad er da vor samfund, der vi skulde alle faldgierder sampt leedene holde ved mact oc nyde vor herrlighed Gud har gifven os fræm for mange meenigheder i landet.

En ryter liggendis i Biertt liuser æffter en brun hopp med et mørcke-graa føll, hopen er brend med 2 ringe paa den eene bow. Vil gifve ½ rdl. hvo som hannem same hoppe oc føll kand tilvise.

W. At bede for Bodel Matthises, som er siug.

D. Laurtz Paulsen i Tved lader hver advare der kiører hen med haw-siden, hvor hand stryger sine steen, at de ville kiøre uden med de stager dem hand har satt for grafverne at ingen skal komme i skade oc ulyck, som der med vogn færdis. Item endnu liuser hand æffter det menneske, der har slagen hans framstaffn synder i hans baad, at det sig bekiende, førend hand lader banden gae./

D. Erindris Tvedz oc Reebecks landbohle, at de nu samle sig at yde den aarlig sildbyrd, medens at regn oc kuld nu til Michels vejir holder sig til oc siden icke saa kand bekommis, at jeg med klatt oc ring naade siden skal behielpe mig. D. Mændene i meenigheden ville blifve til stæde oc angifve queeg tienden. D. Vore dydige sognehustruer ville fræmsende tilsammen deris smørbyrd saa snart æffter maaltijden det ringer oc at det icke længer hensettis.

(Søndag) 16. post trin. [18. sept.] D. I goer finge vi fuldmaane klocken mod 5 mod afftenen, paa løfverdag mod 2 om natten fae vi det sidste quarteer. D. intimatio ad ss. cænam, først missa. W. sidst.

W. Æfftersom det nu vorder kalt oc børnene icke længer kunde taale den skolegang i kircken, sampt kircken nu er aff den skolestøff rensed, da formanis at bymændene træde sammen i dag oc giøre handel med

skolemesteren, at børnene i hans hus kunde gae til hannem oc hver yder til værmen et læs veed.

W.D. Niels J. i Reebeck liuser æffter 3 hvide svin, det ene en høwling oc ere skaaren aff det højre øre. W. At beede for gammel Jens Jerresen, som er svag./

(Søndag) 17. trin. d. 25. sept. Som vi i denne forgangne natt klokken mod 2 /: D.W. :/ finge det sidste quarteer i maanen, saa fae vi paa tilkommendis løfverdag afften klokken 4 ny maane. Gud gifve os betimelig veirlig for Christi skyld. Paa torsdag er det s. Michæls dag, der vi hafve D. sidst dog betiden, W. først gandske betiden misse.

D. Tilsiges alle landbohle i Tveed oc Reebeck, at de nu endeligen komme med min aarlige sildbyrd oc icke længer forhale, indtil de ringeste gae til oc muligen ingen fangis, at jeg da skal see æffter.

D.W. Gaarmændene ville holde i vaande med tiende vogne, saa snart veirligt vil stae en aff disse dage, at vi kunde fae den skiffet.

D.W. H. Fridrich i Bierth liuser æffter en lang mager sort-hielmet stud med en skagfood, som for 14 dage er kommen aff siune paa marcken om gottfolck hafver seet den stud enten i marck eller skowen at de det ville til kiende gifve, skal gierne forskyldis. Ancher Pedersen i Binderup liusser æffter en sort hielmet büll, som har gangen i Jürgen Rasmussens hawe paa Wonsyld rettighed.

D. At bede for Antoni Günther i møllen, som er siug.

W. Skolemesteren paaminder at mand hannem hans udloffvede skole oc kost korn ville nu i disse dage lade bekomme oc icke det som en fortient løn forholde. Jætter sin flijd ydermeere mod børnene til allis fornøjelse./

Fer. archangeli Michaelis [29. sept.] Paa løfverdag fae vi ny maane klokken 4 mod afftenen. Dalby først, W. sidst dog betijden.

W. Skolemesteren erindrer om hans kost korn. W. At bede for Gregers Laurtz. mindste barn.

D. Mand ville holde med tiendvogne reede i morgen i liusningen, som jeg i dag atter om sender bud til Tystrup-gaard.

D. Liuses for band offver den der har indbrutt imellom (mandag) oc (tirsdag) om natten i Laurtz Jepsens faaresti oc borttagen 5 faar. Det ene fra Laurtz Jepsen, det andet fra Peder Bärtelss., det 3. fra Caren Frises i Reebeck, der fierde fra Ebbe i Skartveed oc det femte fra mig. Gud aabenbar disse tifve at de mae betale her i verden oc de icke aff bødelen om lijsdagen skal leedis ad galgen som de i nattens mørck har

leed aff faarestien med de 5 faar. Det er synd at stjæle fra sin næste, oc hvo som stæler fra encker oc præster, de undgae aldrig en satans færd.

(Søndag) 18. post trin. [2. okt.] Paa oensdag hafve vi voris maanets bededag, der vi æffter kongl. maj. befaling skulle begynde bodfærdig andact at bede Gud om naadige beskiærmelse fra den endnu gængsame pest oc hastige død, som grasserer omkring os oc rycker svart nær til os.

Dalb. paa oensdag prædicken strax [i liusningen, rettet til:] hora 8, Wons. Gudz tieniste [hora 9, rettet til:] i liusningen.

D. Atter liuses for band om de 5 bortstaalne faar i Dalby, at de skulle skaffe de faar igien tilbage eller gjøre vederlag derfor, hvis/ de icke i den h. kirckis band ville vorde indsluttet. Peder Møller i Aller mølle liuser æffter 2 hopper, en rød oc 1 brun.

W. At bede for Gregers Laurtzens barn, item for Thomas Bødgers barn, som ere svage.

Die mercurij novi lunij [nymåneonsdag] p. 18. trin. [5. okt.] D. Paa søndag er her først Gudz tieniste. W. At bede for Thom. Bødgers barn.

Dnca. 19. post trin. [9. okt.] Denne afften hora 4 fae vi det første quarteer i maanen. Paa tijsdag gaer solen op klokken 7 oc ned klokken 4. D. Paa søndag skal her skrifftemaal holdis oc først i dagningen Gudz tienisten begyndis. W. Paa søndag skal her være skrifftemaal oc Herrens dug bereedis paa løfverdag til skrifftestolen oc til sidst misse søndagen.

W. *Petitio ad omnes in universum ut mihi adjumento sint, quod possim ad augendum sationem feudi mei fimetum in arva evectum optire, coeant tam feudales quam inquilinæ junctaque manu opus 3bus diebus inchoent et absolvant ut quovis dies 5 currus juvent.* [Bøn til alle overalt om at være mig til hjælp så jeg kan få kørt gødning på min fæsters mark for at øge afgrøden. Møder såvel fæstere som indsiddere og påbegynder arbejdet i fællesskab om 3 dage, vil de også kunne afslutte det således at vognene på 5te dagen kan hjælpe til overalt.] Borgermester Rudolph Faust liuser æffter en sort blæsset blind hest med 4 hvide fødder, som er hannem undgangen, om nogen same hest forrekom, da bededis at den motte komme til Colding igien, dens umag skal vorde betalt der finder hannem./

H. Johann Monradt i Aastrup liuser æffter 2 brune hester, brænd med en halff maane, som hannem ere frakomne.

Jesper Clausen liuser effter en rød-blæsset fole, som er bortkommen for hannem.

W. At bede for Thomas Bødckers barn, som er saa langvarig svag. Gud hielpe det til bedring eller salighed for Christi skyld. Amen.

(Søndag) 20. p. trin. [16. okt.] I dag er det Gallus dag. I morgen aarle klokken 5 fae vi fuldmaane. Paa søndag Dalb. sidst, Wons. først misse.

W. At bede for Greg. Laurtzens barn: Gud ville same barn naadeligen opløse oc giøre en ende med dets jammer oc uselhed for Jesu Christi skyld. W. Her findis en synderinde, der har forsyndet sig mod det 6. budord oc vil sig med Gud i himmelen oc denne meenighed formiddelst angerfuld bekiendelse, affbøn oc bedring forsoone.

D. Laurtz Paulsens hustru er siug, for hvilcken begieris kirckens forbøn. Erich Raun i Willstrup liuser æffter noget fæ, en hvidbraaget koe oc 8 stude. Anne Danskens i Colding liuser æffter en sort stud heeløret./

(Søndag) 21. post trin. [23. okt.] I dag er det s. Sørensen dag oc fae vi i aften klokken mod 9 det sidste quarteer i maanen. Disse tijder gaer solen op til halff 8 slett oc ned til halff 5. W. sidst misse. D. først.

W.D. Christian Syndermand liuser æffter 3 stude, 1 kulsort, 1 mørcke graa, 1 bleeg graa. Borgmester Rudolph Faust liuser æffter 1 brun blæset hest oc 1 brunstiernet, noch 1 sort koe brænd paa det venstre horn. Postmesteren i Colding Hanß Lund liuser æffter en sort hielmet (hufvet) koe med hvide bagfødder.

W. At bede for gammel Jens Jerresen oc for Gregers Laurtzens barn. D. Mand ville komme noget førre til sidst misse sampt ocsaa naar biudes til først misse, æffterdi dagens formiddag er saa kort. Heldst om mand skal tiene fleere meenigheder.

(Søndag) 22. post trin. [30. okt.] I morgen klokken halff 8 formiddagen fae vi ny maane. Paa tijsdag er det alle helgenis dag, som er en højtidelig fest oc hafver vi /: i Dalby sidst Gudz tieniste hora 10 :/ i W. først voris Gudz tieniste sampt paa mandag (i morgen) middag skrifftemaal/ at Gudz børn kunde paa helgenis festdag komme til det h. altars sacramente.

W. At bede for broderen til dette salige drengbarn, vi nu jorder: Gud ville samis store siugdoms nød faderligen ansee oc giøre en god ende derpaa til salighed fræm for til dette usle liffs biering for Christi skyld.

I Tabs kircke. 1. At bede for h. Peder til hans helbred eller salighed. 2. Paa tijsdag er det alle helgenis dag, som da meenigheden ocsaa til

Gudz ordz høreise formanis fliteligen oc samptligen at komme. 3. 4 fatige fordreffne aff Skaane søge hielp hos denne meenighed, at dennem noget paa helgenis dag oc paa følgendis søndag motte i tafflen gifves for Gudz schyld, hvis løn hand vil være igien. 4. H. Peder er en brunblæsed hopp undgangen om nogen kunde gifve anvisning./

D. Jens Oluffsen i Skartved liuser æffter en ung hvid soe svin, splitt i det venstre øre, er der nogen som same soe svin forrekommer, bedis at fly hannem kundskab, umagen forskyldis.

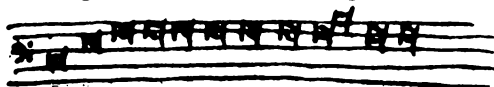
W.D. Peder Jebsen liuser æffter et soe svin, skaaren aff det højre øre oc et fillskør i det venstre.

In die omnium sanctorum [1. nov.] W. Paa tilkommendis søndag hafve vi atter først misse. D. sidst Gudz tieniste.

W. Æfftersom skolebørnene meesteparten holdis hiemme fra skolen oc de der komme icke kunde fae at brænde, mens mae sidde oc fryse, saa oc skolemesteren, der sig ved de fae hand haffde i sommeren saa knap behialp i forhaabning, at fae fleere børn til vinteren, icke heller kand finde derved hans leffnitz ophold, da begieris at meenighedens husbonde ville samptlig blifve tilstæde oc tage ved, hvad rett oc tilbørligt er.

W. Jess Rasmussen liuser æffter en heel eeg, som kunde tiene til bagveed bag Tonius Laurtzen kalhfafve, som er borttagen, hand vilde gierne forfare, hvem der har bekommen same bagveed, at de mae kiende sig oc tale hans minde./

W. At bede for Gregersis barn, Laurtz Gregersen, som er saare svag: etc

Vi benedide dig Gud i evighed

D. At bede for Laurtz Hansen i Tved, som er slett afflægs oc mae holde det ved sengen i hans forrige vanførsel. Gud vær hans hielp i en good troe at opløsis til salighed.

D. Borgemester Rudolph Faust liuser æffter 2 hester, 1 brun oc 1 blaa graa, som ere han(nem) fra Skanderup undgangne, om noget gottfolck kunde giøre ham spor derpaa vil hand det gierne forskyld.

(Søndag) 23. post trin. [6. nov.] W. Efftersom her i meenigheden befindes 33 børn, der er voxne til skolegang, nemlig:

Erich Laurtz 1, Peder Jebss 1, Per Paulss. 2, Caren Hans d. 1, Niss Christenss 1, Jens Hansen 1, Jess Anderss 1, And. Snedk. 1, And. If-

varss 1, Jess Laurtz 1, Laurs Toniuss 2, Laurs Perss 1, Jesper Clausen 1-2, Niss Tingl. 1, And. Paulss 1, Præsten 1, Jürgen Rasm. 1, Matz Degen 1, Jeb Smed 1, Jeb Juler 1, Jacob Schred. 1, And. Michelss 1, Jens Jess. 1, Christen Persen Juler 1, Thomas Pottmager 1/ gammel Jens Murmand 1, ung Jens Murmand 1, Christian ved Plantegarden, Christen Jerresen 1, Hanß Jising 1,

da tilkiendegifves, at skolemesteren aff disse børn skal hafve hans ugspeger, enten de sende dem i schole eller icke, oc mae de forældre der icke ville deris børn lade gae i skole, være tiltænckt at jeg dem fortegnat vil hans højgræfvelige naade tilsende, at de skulle derfor tilbrøde vorde satt som uchristelige forældre. Item skal aff dem, der hafve hest oc vogn saavel landebohl som gaardemænd 1 læss ved til scholen føris oc saa gae omgang. Saa kunde børnene med varme rigeligen være forsiunede. Item er behaget nu strax aff hvert barn 1 skl. at samle til vindver i kammerset, hvor de ved en kackeloen kand hafve et varmt dørn. Blifver derfor til stæde oc gjører en endelighed.

Paa tijsdag middag klokken halff 12 fae vi det første quarteer i maanen. Paa torsdag er det Morten Luthers dag oc paa freedag Morten Biskops dag.

D. Paa tilkommendis søndag skal her Gudz bord tilreede være oc først tiligen skriftestoolen vorde betient. W. Sidst missa./

De Dalby-mænd paamindis at fuldkomme det leijmaal med de 10 angiffne børn, at ungdommen kand fae forstand i sin catechismi lærdom: med mindre det ved haarhed aff øfrigheden skal søgis.

D. At bede for Laurtz Hansen i Tveed, som er gandske afflægs etc.

Dnca. 24. post trin. [13. nov.] En christelig matron aff en anden meenighed beklager sig, at hun er falskeligen bagtald oc beløjen. Søger til sin uskyldighedz frelse tilfluct til den christen kirckis bønn eller band: æfttersom hun icke kand anderleedis for verden oc Guds allvijsdendighed frij sig. Da i dag første gang beede oc formane vi Gud den allerhøjeste, at saafræmt same mænniske lefve, der hafve paasatt hende den bagtalelse oc hendis ærligt naun med ugudelig paadict skiendet, mae vorde kiend, aabenbaret oc tilbørligen straffet i denne verden! oc komme til deris urettfærdige paadictelsis synds bekiendelse oc omvendelse samt lijde oc gjøre skæl derfor under Gudz haand!

Paa det at om de udæds mænniker holde længer hemmelig deris beklivelse oc icke bekiende med fyllistgiørelse, mod den de hafve giort urett, skulde falde for hart/ i Gudz domm, oc dennem deris synder i

himmelen skulle være beholdne oc for den skyld saa meget længre være fra deris omvendelse, som de holde sig ubekientd for Guds ordz tienere oc den christen meenighed: ja, at om de det spørge kand, at de da mae vijde, de ere icke værdige i den Herris Jesu Christi legoms oc blodz sacramente, æffterdi de ere i Gudz vrede indtil de bedre, bekiende oc omvende sig oc giøre bood for hvis de deris næste har giort uskæl. Gud frels den uskyldige, aabenbar oc styr derimod de onde, at de mae falde i sin egen dom, Gudz børn til forløsning oc til sin rettfærdigheds herliggiørelse, for Jesu Christi skyld, Amen!

Paa tilkommendis tijsdag afften klokken 6 fae vi fuldmaane. Nu er dagen ickun 7 tijmer lang, solen staer op klokken 8 oc gaer ned æffter 3. klockslett.

W. Bydis til skrifftemaal paa tilkommendis løfverdag oc erindris den der i meenighed nu har været fra Gudz bord (1 aar oc 8 uger, rettet til:) /: ubilligen længe oc er blefven erindret :/ ad indstille sig at icke kirckens mact skal same menniske ofvergae som recessen tilholder.

W.D. Her er paa søndag først missa, Dalby sidst./

Hans Oluffsen i Binderup lader liuse æffter en sortstiernet hopp, som bleff hannem frastaalen 8 dage for s. Michels dag.

(Søndag) 25. post trin. [20. nov.] Nu staer solen op klokken fast halff 9 oc gaer ned klokken halff 4. Paa freedag er det s. Carens dag. Paa søndag er det Advent.d. D. Paa søndag Gudz bord i Dalby oc først miss. W. Paa (søndag) sidst misse.

D. At bede for wanførd Laurtz Hansen i Tveed, som i goer sin sidste forlæskelse aff Jesu Christi altars sacramente i sin langsommelige siugdøm annammede etc.

Niss Pedersen i Skartveed lader liuse æffter 1 sort brun hoppe, som er fræmskort. Liuses i dag anden gang for kirckens bønn oc baand formiddelst den fremmede matron, der sig beklager at være med en uchristelige groff synd oc forsmædelse beløjen. At Gud same menniskers gierninger ville obenbare oc de motte fae her i verden Gudz rettfærdig dom, at de for urett giord icke skulle lide for hart i den anden verden: oc undergifve sig den beløjne person under Gudz haand i lige maader etc./

(Søndag) 1. adventus [27. nov.] Paa oensdag s. Andersis dag fae vi ny maane klokken mod 2 for dagen: oc hafve vi den dag voris maanets beededag W. hora 7, Dalb. 8½. W. Paa løfverdag til skriffte.

Den fremmede sag, i hvilcken en christelig person end nu 3die gang flyer indtil Gud med bønne at aabenbare de fiender der har same person uchristelig synd oc ugierning paalagd: at de under Gudz domm mae findis indtil de bekiende sig, at de har den uskyldige gjort urett, oc at den beklagendis person sig ud aff sin samvittighed fri medundergifver under Gudz dom oc kiendelse, beede vi Gud, hand ville skaffe dem rett, straffe oc styre de onde, beskerm oc spar den uskyldige for Jesu Christi skyld. Amen.

W. Æfftersom det lacker ad med 4. advent oc bandsøndag, da formanis forud æffter vor christel. kirckis ordinance at æffterfølgende haver sig fra h. nadvere at holde, indtil de gjøre bood oc omvende sig

1. De aabenbare bandsette oc icke end affløste.
2. De som forhærdelig hænge ved nogen vitterlig ketteri
3. Affsindige mændsker oc uforumpftige børn.

4. De som haardtryckeligt leffve udi nogen aabenbare laster, som hoerkarle, skørleffnere, aagerkarle, slemmere, skiendegæste, voldz/mænd oc allermeest Gudz ordz forhaanere oc foractere: de som obenbare oc foruden all Gudz fryct saa synde oc berømme sig dog meget med store ord aff evangelio.

Saa vijdis da hvad de ere for 7 slag laster hvilcke fra Herrens nadvere skulle undholde sig oc kunde icke uden ofrighedz kiendelse oc bøder tilstædis.

Hoerkarle ere de der i ecteskab lefve i synd

Skørleffnere, de der uden ecteskab lefve i synd

Aagerkarle, de der mod recessen tage meere end det sig bør, oc skinde deris betrængde næste som jøder

Slemmere, som idelige ligge i druckenskab oc fylderi

Skiendegæste, som hiemmelig eller obenbar lifve deris næste paa

Voldsmænd, som slae, true oc tage oc tage sig til rette

Gudz ordz foractere, som icke holde deris sønndag hellig, men bruge deris arbeit oc haandteering derpaa, som paa andre søgnedage, drick for- oc under missen oc prædicken, item de som lætteligen svære oc bande oc paa saadann maade vanhellige oc foracte Gudz naun.

Enhver lade Gudz ord sig styre meere aff lydighed til Gud end aff fryct for øfrighedens straff./

W. Vor gen. superintend. har en kongl. befaling hijdsendt til alle menigheder her i læhnet, at der skal samlis en mil oc klæckelige almiss til

den nedfalden kircke Quickborn udi kongens land græffskab Pinnenberg. Da liuses i dag forud, at paa tilkommendis søndag meenigheden ville dierfvelig gifve noget til Gudz huses opbyggelse, det hand tusindfold vil igiengifve.

Saavel verdslig som geistlig øfrighed strengeligen betijden forbyder oc advarer, at ingen sig skal understae at holde juelleeg, æffterdi ved disse farlige viltudseende tijder Gudz vrede svefver os for øjne: Oc forud tilkiendegifvis at icke alleene de modbrydende juelleegere skulle til kongl. maj. brøde tegnis, men endocsa de skulle stae obenbar skrifftemaal.

W. Mig ere fra mine andre svin paa skowen frakomne 6 hvide midstoer ungsvin, om de nogle gottfolck forrekomme, bedis at de mig motte tilvises. Jeg tvifler at mit gaardsmerck er icke kommen paa dem, oc da ere de heelørede. Noch løbber mig vousandis en hvid aarne med sorte ører oc hale, beedis at den motte vel medfaris hvem der har nytte af hannem oc same har min gaards merck.

Christen Jerresen liuser æffter hans kullsort hopp med en jern klock oc laaß paa som er hannem for 4 uger frastaalen./ oc Wonsyld by brænde er paa nærhaand begge laar. Bleff tagen ved Raakier holm i dagningen.

D. At beede for gammel Birgitt Friesis, som ligger i hendis yderste oc saa gott som dragis med døden. Gud opløs den gamle stackerl med et saligt endeligt for Jesu Christi skyld!

Keel Christensen i Heylsee liuser æffter 2 beester, et sort stiernet oc 1 mørck graa hoppe. Anders Iffversen i Seestæd liuser æffter 2 beester 1 rødskimmet hopp oc 1 brun blæset hest. En mand aff Rørkier liuser æffter en rødstiernet hopp. Jacob Æschysen i Orstorp liuser æffter en liden graa orne. Der opliusis en fremmet stud, som findis i Westrup Roij sorthielmet oc skaaret aff det eene øre.

(Onsdag) æffter 1. advent [30. nov.] W. Jens Matthsens Murmand beklager sig at nogen har hans svin skaren øret oc rumpen aff. Om det er skee, at nogen kiender sig der ved, at den da ville sig angifve, ellers acfter hand dett at være skeet aff modvillighed, at saa gott som for-/vilde for hannem hans rettfærdigt gotz.

W. Her er paa søndag først missa. D. sidst.

W. Bonnick Dionsen beklager sig at hans brunblæset hopp er hannem bortkommen oc har siden i løfverdags icke kundt finde det. Fryctes at være staalen. Gud unde hannem, sampt Christen Jerresen, at

finde deris gotz igien eller oprett dem den skade, oc straff de tifve med galgen for Christi skyld.

W. At bede for Erich Laurtzens liden daater Caren, som er gandske hart forspent.

(Søndag) 2. adventus [4. dec.] Paa torsdag morgen klokken halff 6 fae vi det første quarteer i maanen. W. Jürgen Raßmussen lader liuse tridie gang æfter hans hanp, der bleff hannem staalen paa NørrMooß, der det aff røden var optagen. Oc liuses hermed for band. W. Æfftersom det for mange i goer ved silde skrifftemaal oc ond vej og veeligt bleff besværligt at ickun fae komme til skriffte, vil jeg paa løfverdag igien skrifftemaal ansette, der da Eders kierlighed sig æffter kand tilrede.

D. Intimatio ad ss. cænám oc først i liußningen Gudz tieniste./ Ante et post concionem: W. At bede for Erich Laurtzens yngste daater Caren, som er svag. W. At bede for Jæb Smeds sønn Anders, som er svarligen med stijnger belad oc i stoor amact.

D.W. Ambtskrifveren i Hadersleff liuser æffter 1 sort hielmet stud, klippet med P.H.

D. Heic intimatio de eleemosynis Quickbornæ colligendis instituta est in octiduum. [Indkaldelse af almisser til Q. således som varslet for 8. dage siden.]

Thom Nielsen i Biert lader liuse æffter 1 grae bættet ungsvin, skaaret aff det venstre øre oc 1 fillskiør bag i det højre øre, om nogen kand giøre hannem anvisning.

(Søndag) 3. adventus [11. dec.] Paa tijsdag er det Lucia dag. I morgen gaer solen i steenbuckens tegn oc da har vi den stæckeste dag, som ickun er 6¼ timer lang. Natten er 17 timer oc 3 quarteer lang. Solen gaer op et halff quarteer for 9, neder et halff quarteer æffter 3. Paa torsdag klokken ofver halff 3 for dagen fae vi fuldmaane.

D. Paa sønndag sidst misse, W. paa søndag først misse.

And. Matzen aff Seest liuser æffter 1 hvid spraglet soe med et hvid ungsvin stumphalet, som er skaaren aff det højre øre oc et fillskiør bag i det venstre øre./

W. At bede ante et post concionem for gammel Jens Jerresen, som er atter indfalden i siugdum. W. liuses atter for band for Bonnick Dionsen oc Christen Jerresen deris bortstaalne beester. W. Jens Jensen lader liuse æffter en evangelij bog, som hans sønn tabte paa veijen fra skolen.

Dnca. 4. adventus [18. dec.] Paa oensdag afften klokken 8 fae vi det sidste quarteer i maanen. Æfftersom vi dette aar fae en mørck juel oc ofrigheden har saa alvorlig i disse besværlige tijder forbuden juelleeg, da skicker Eder som fromt lydigt ungt folck oc gaer icke i disse skidne mørcke afftener aff Eders hußbonds huse, men lofver oc priser Gud med en sang oc Gudz ords bespørgende blant hver andre, saa har I naade hos Gud oc hvercken I selff eller Eders husbond tør siden gifve brøde, æfftersom nu intet saa snart skeer, som det jo for øfrigheden bæris.

D. Paa Julemorgen er her først misse oc ingen, som har helbreed, alligevel vejien oc/ veirligt er ont, blifve udaff den h. Gudz tieniste, saa hellig en dag, men meere komme oc tacke Gud at vi hafve atter naet den dag. W. Her er paa juledag sidst Gudz tieniste.

Formanis oc at folcket de hellige afftener icke dricke sig druckne oc siden om morgen aff hofvetverck icke skulle enten blifve aff kircken, som de sig aff den lange nattsæde forsoffve, eller om de end i kircken komme, de da under prædicke soffve oc icke gjide hørt paa Gudz ord. Derfor formaner Paulus: Dricker Eder icke drukne aff vijn, der aff et uordentlig væsen følger, men værer fulde aff aanden oc taler med hver andre om psalmer oc loffsange oc aandelige vijser. Siunger oc leeger for H. i Eders hierter oc siger altid Gud oc faderen tack for alting i vor Herris Jesu Christi naun!

W. At bede for Jens Jerresen som er svag. W. Ott Vosgrave paa Vobeschlett opluser 11 svin, 3 sort, 2 røde grise, de andre spraglede, som en tijdlang hafve gangen på hans marck oc gjort nu hans enge skade, at de afffordris ellers vil hand ved loulige middel dem bortskaffe./

NB. Ann Lautrups i Flensborg for troldoms snack, Jürgen Rasmussen i Wons. for 1 læß hanp, Bonnick Dionsen ibid for 1 brunblæset hopp, Christen Jerresen, ibid. for 1 kulsort hoppe, dennem frastaalen lode sette i band i Wons.

Laurtz Jepsen i Dalby lod i bandsette for de lamm, som i sommeren blefve bortstaalne aff hans lade.

Fer. 1. nativ. [1. juledag] D. I morgen er her sidst misse. W. I morgen er her først misse. D. At bede for Michel Hanßen i Tveed.

Fer. 2. nativ. [2. juledag] W. At tacke for offer. W. I morgen er her sidst misse.

D. Gratiarum actio pro offero (oblato munere) [At takke for offeret (den frembårne ydelse)]

D. I morgen er her først misse. D. At bede for Michel Hanßen.

Fer. 3. nativ. [3. juledag] D. At liuse til ecteskab for Paul Pedersen Scheem oc Kiersten Hans d. 1. gang.

D. Paa nytaars dag er her sidst misse. W. Paa nyt aars dag først misse.

utrobique [begge steder] Formaning at berede sig med dette gamle aars afleggelse oc det nyt aars gudelige vedtagelse.

D. At bede for Michel Hanßen i Tveed oc for Selchens barn/ W. At bede for Jürgen Hanss Spillmandz barn, som er siug.

I den Herris Jesu naun
anno 1682

den 1. januarij. Nu staer solen op 22 minutter æfter klokken 8 oc gaer ned 38 minutter æfter klokken 3. Paa freedag, som er h. tree kongers dag, fae vi det første quarteer i maanen klokken 9 om afftenen.

D. Paa h. 3. kongers dag skal her holdis skrifftemaal oc hafve vi først strax i liusningen vor Gudz tienistis begyndelse, derfor mae I aarle komme til skrifftestolen.

W. Paa løfverdag skal her skrifftestolen betienis til at forhandle Herrens nadver paa søndagen. W. Paa oensdag ville vi holde vor maanets bood oc beededag gandske aarle, saa snart det vorder liusst./

D. liuses 2. gang for ecteskabsstand ofver Paul Pedersen Scheem oc Kiersten Hansd.

W. ere fødde i dette forgangne aar 22 drengbørn (ex quibus 3 spurrij) [Af disse 3 uægte], 5 piger, copulerede: ingen, døde med ung oc gamle 16.

Dalb: 1 dreng, 5 piger fødde, 1 par sammenvejjet, døde 7 mændsker.

D. At bede for Michel Hanßen, item for Selchens siuge barn.

W. At bede for Jens Jerresen.

Fer. trium regum [6. jan.] D. Liuses 3. gang til det h. ecteskabs stand for Paul Pedersen Scheem oc Kiersten Hans d. D. Paa søndag sidst oc W. først prædicken oc i morgen æfftermidd. D. At bede for Michel Hansen.

Fer. 1. post epiphan. [8. jan.] Paa freedag middag klokken 1 fae vi fuld maane. W. Paa søndag sidst misse, D. først. W. At bede for gammel Jens Jerresen./

D. At bede for Michel Hanßen. Niß Pedersen i Aitrup liuser æfter 2 sorte plagge i 3ie aar, som ere borte gangne for hannem. D. Niß Nilsen i Binderup lader liuse æfter nogle svin. D. Jens Persen i Aitrup liuser æfter 1 hvid høwling, som med nogle sorte pletter paa, skaaren aff det højre øre oc 2 splitter i stompen, 1 splid bag i det venstre, oc er stumphalet etc.

Dnca. 2. epiphan [15. jan.] Paa (fredag) midnatt fae vi det sidste quarteer i maanen. Intimatio ad ss. cænam W. først, D. sidst misse.

W. At bede for Jens Jerresen, som er siug. W. Erich Matzen i Rørkier liuser æfter 1 rødstiernet hoppe, som er bortleffven for hannem.

(Søndag) 3. epiphan. [22. jan.] Paa oensdag er det s. Pauli dag. Paa løfverdag fae vi nymaane klokken 4½ om afftenen, holder til ustadig slud oc snee./

Christen Hansen Skomager i Colding liuser æfter 2 røde soesvin, umercket, for 8 eller 10 dags tijd hannem undløben, som meenis at være vradløbne til disse nær Colding liggende byer. Beedis hvem de forrekomme hannem til gode motte holdis oc til kiendegifves. Deris umag vil han forskylde.

D. Intimatio ad ss. cœnam, først misse. W. sidst misse. W.

D. Oluff Matzen (udstregt:-s barn) at bede for, som er svag.

D. 1. gang at liuse til ecteskabs statt for ærlig oc forsøgt karl Hans Christensen oc ærlig, dydig oc Gud fr. pige Maren Lawes d.

Dnca. 4. post epiphan. [29. jan.] D. 2. gang liusis til ecteskab for Hans Christensen oc Maren Lawes d.

Som vi igoer afftis klokken 4½ finge blidemaanens eller Pedersmaanis ny, da gaer solen op klokken halff 7 oc ned halff 4. Paa torsdag hafve vi Kyndelmiss dag. Da i Wons. først, Dalby sidst misse.

Nils Jørgensen i Biertt, der boede i et bulß udi Jens Simenss. gaard i Biertt oc haffde derudi hans korn oc armods velfærd, mistede det alt-sammen i den ulyckelige brand i Biert d. 14. nov. sidst forleeden, har et gott bevijs fra hans sognepræst om hans elendige tilstandz sandfærdighed, beder meenigheden at komme hannem med en føje ting aff korn til hielp i hans/ elendighed naar hand Eder nu i denne tilstaende uge besøgendis vorder. Gifver I som hafver, mildeligen at Gud skal Eder bevare for den skaale oc velsigne hunderfold Eders velgiord igien.

D. Thom. Tulless. liuser æfter 1 hvid svin splitt idet højre øre oc skaaren i bøster.

W. At bede for Jens Jerresen. Christen Snogdal udi Hiarup liuser æfter 2 hvide svin, 1 soe oc 1 galt.

Kyndelmiss fest. [2. febr.] D. liusis 3. gang til æcteskab for Hans Christensen oc Maren Lawes d. Paa søndag skal Gudz bord holdis for dem, som længis deræfter med angerfuld andact. D. først misse, W. sidst.

D. Niss Thomsen i Dalby lader liuse æfter 3 gieß oc 1 gasse, som bleffve staaie i goer natt aff hans faarestie. Ynsker sig noget kundskab om sliig snildig gierning, at hand mae heræfter vijde for hvem hand skal bedre vocte sig.

Dnca. 5. post epiphan. [5. febr.] I dag klokken mod 10 fae vi det før-

ste quartiere i maanen. W. Intimatio ad ss. cænam oc muligen paa søndag morgen gandske aarle til skriffte (saa som jeg icke kand om løfverdagen være hiemkommen)./ Paa søndag Dalb. sidst, W. først.

En brandstæd mand, Christen Pedersen, aff Anslett i Fielstrup sogn, der 2 dage for pintzefest i hans fraværelse miste ved ulyckelige ildebrand hans huß oc husgeraad, som var en halff hospitalgard. Beder om nogen hielp med korn til undsetning, at hand kunde fatte mod oc blifve ved igien etc.

Post concionem intonatio e cathedr. [Efter gudstjenesten istemmes fra prædikestolen:]

Ære være Gud fader i himmerig, som alting hafver at raade!

D. Niß Thomsens staaalne giess at liuse 2. gang æffter.

Dnca. septuagesima [12. febr.] Denne natt haffde vi en formyrckelse i maanen 3 tijmer varende fra klocken 10 til klocken 1. Votum ut malum sit demptum ne noxium conflent [Bøn om at det onde må være fjernet så at de ikke anstifter skade.]

Denne aften mod midnatt fae vi fuld maane.

D. Nis Thomss. liuser 3. gang æffter hans gieß oc gassen som hannem bleffve frastaalne. Paa søndag W. sidst, D. først./

I elskelige fromme sognemænd oc hustruer. Her er fremkommen i meenigheden den dydige quinde Anna Catharina fra Stendrup Strand, der er kommen fra alt sin hyldist oc næring oc slett bleffven forskutt fra sit stæd med 7 udragne børn hafvendis intet aff verdzens middel meere, der hun sig oc de sine kand længer med opholde, da flyer hun til denne meenighed med fortrøstendis ydmig tillijd, mand ville i denne trange tijd i Herrens naun en føje deel korn bringe sammen, aff hvis Gud har velsignet os med, at hun kunde bekomme noget til hendis oc børnenis ophold, ventendis løn oc hundertfold vederlag aff Gudz runde haand igien at velsignelse i Eder oc Eders børn med bestandighed, som icke skal slippe eller fattis for Eders børn skal vorde tillagd. D. Intimatio ad ss. cænam./

(Søndag) sexag. [19. febr.] Denne morgen klocken 6 finge vi det sidste quartiere. Paa oensdag er det s. Peders dag, da gaer solen op klocken halff 7, ned klocken halff 6. Paa freedag er det Matthisis dag. Paa søndag Dalb. sidst, W. først tieniste.

W. Iess Rasmussen lader liuse æffter en klocke, som i denne uge er blefven borte aff hans beester paa marcken.

Dnca. quinquagesima [26. febr.] I morgen klocken halff 10 for-

middagen fae vi ny maane, som er toermaanens ny. Paa oensdag, den 1. martij, som er askeoensdag ville vi holde vor maanens bood- oc bededag oc berede os til de h. faste prædickener sampt beede Gud om vor pløjnings velsigned begyndelse til et fructbaar aar.

W. Intimatio ad ss. cænam paa (lørdag) oc søndagen igien først misse. D. sidst prædicken.

W. At bede for Jens Jensens sønn Niß, som er siug.

(Onsdag) post quinquagesima [1. marts] Paa sønndag W. først missa sampt Gudz bord. D. sidst. W. erindres at hver sit gertzel ager til Stou-ager side for Nørlycken, at jeg engang kand fae/ min kircketofft freedet med mindre jeg skal forfølge min urett jeg lider med tings dom.

Dnca. invocavit [5. marts] I morgen afften noget æffter klokken 5 fae vi det første quarteer i maanen.

Paa freedag træder solen i veederens tegn om morgenen klokken 4 oc da gaer vaaren ind oc da vorder natt oc dagen lige lange.

Paa oensdag er her i W. sidst i D først prædicken. D. intimatio ad ss. cænam.

Formaning in Dalby: Æfftersom mand i denne stille fastetijd hafver forundt voris brudfolck deris højtidsdag denne søndag, deels fordi hans farendis reise er for døren, deels at det gaer paa de søgnedage saa skaldet til, at de kunde icke fae folck til Gudz huß med sig, der kunde bede med dem Gud om lycke oc heeder deris brudfærd: i dette de ellers /: meest uden sogns :/ sig lige til huset pleije at føje/ heller i brændwinen hafve indseende end at høre Gudz ord under hiemtrabels skinn, da formanis voris unge brøllupsfolck, at de denne hellige søndag ingen kijff eller slagsmaal giøre aff fuldskab, men forliges vil glæde sig med de glade oc icke bedrøfve den h. aand i denne hellige faste, paa det de icke skulde falde i øffrighedens straff oc Gudz unaade oc føre andre med sig i skade.

Die (onsdag) post invocavit [8. marts] W.D. At bede for Bodel Jeps d. Laurtz Michelsens som er svag i stoor aamact æffter hendis fødzel. W. At bede for Thom. Bødkers eldste barn.

D. først misse oc Guds bord at nyde. W. sidst.

Dnca. reminiscere [12. marts] I dag er det Gregorij dag. I morgen fae vi fuldmaane klokken mod 9 formiddagen. Paa fredag er det Gertruds dag. Paa oensdag Dalb. først misse. W. sidst./

(Onsdag) post reminiscere [15. marts] D. paa (søndag) sidst misse, W. først.

Dnca. oculi [19. marts] Paa tijßdag er det Benedicti dag, der blæst oc fuctigt veir sig tilholder. Solen gaer nu op klokken noget æffter halff 6 oc ned noget før halff 7. Paa oensdag Dalby sidst. Wons. først Guds tieniste. Paa løfverdag er det vor frue dag. Paa tijßdag klokken mod halff 1 for dagen fae vi det sidste quarteer i maanen.

W. Den ryter til Sørensen, hans barn ligger siug: bedis til Gud, hand ville forbarme sig ofver det oc giff det sin naade at det mae denne stoore siugdom vel ofverkomme oc fange hielp til siæl oc lijff, oc om det er Gudz vilie blifve helbred igien for Christi skyld!

Die mercurij [22. marts] D. At bede for Peder Nielsens hustru, som har siden i goer morgis arbeidet i fødzels nød etc. D. Paa Løfverdag, vor fruedag sidst misse. W. først misse.

W. At bede for ryterens barn til Søren Andersens, som ynckeligen dragis med døden siden i goer. Ante & post concionem./

Die annunciat. Mariæ d. 25. martij (lørdag) I morgen W. sidst. D. først.

At bede for Peder Nissens hustru i Rebeck, som er æffter hendis barnfødzels svarligen siug oc affmattet. Gud spar hende i lifvet med sin mand oc børn om det er hans vilie for Christi skyld!

D. 26 martij dnca. lætare. Paa tijßdag midnatt for dagen fae vi ny maane. Paa oensdag Dalb. sidst misse, W. først. Paa søndag Gudz bord. W. ibidem [ligeledes] paa søndag Gudz bord.

Jens Simonsen den unge i Biert, den det brænde for d. 14. nov. ao. 81 lidde stoer skade paa hans boskab i salsen, foruden at hans lade brænde aff med hans korn, vil nu bygge igien, beder fordi om nogen hielp til at sette sin bygning frem med.

(onsdag) post lætare [29. marts] Paa fredag gaer solen op til klokken 5 oc 11 minutter, ned til 6 oc 49 minutter. Paa søndag Dalb. først Wons. sidst oc paa løfverdag til schriffte oc Gudz bord at uddeele.

W. At formane de ofvergaarde, at deris svin icke saa ilde vrøde den kiere rug om.

D. At deris kree icke saa trecke ruggen forderffvet i Nørlycke./

(Søndag) judica [2. april] Mett Niels d. en pige der tiente udi Biert sogn paa 20 aars tijd oc sidst 8 aar var udi Hans Andersens gaard der ilden i hendis fraværelse kom løs, forbrænde hendis klæder oc penger oc fick intet frelst. Beeder gott folck om hielp, at hun kunde fae noget at komme med paa fode igien, det vil Gud lønne.

I goer haffde vi den 1. april. Paa tijßdag fae vi klokken om natten det

første quarter i maanen. Paa oensdag Dalb. først tieniste. W. sidst. W. At bede for oc æfter prædicken for Jens Jerresen, som er afflegs svag.

(onsdag) post judica [5. april] Her findis Hans Jürgensen, fordom kirkeverge til Bierning kircke udi Rørkier boendis /: hans hustru :/ som lidde stoer skade aff ildebrand i fior sommer. Er herritz rettighed aff denne meenighed begierendis, at da gode indbyggere vilde holde dett til reede, naar det nu afffordris.

D. sidst misse, W. først. D. at bede for And. Persens mindste barn, som er siug i Reebeck. W. At bede for Jens Jerresen./

(Søndag) palmarum [9. april] I morgen gaer solen i tiurens tegn. Paa tisdag mod klokken 11 formiddagen fae vi fuldmaane. Paa torsdag staer solen op 19 minutter for klokken 5, gaer ned æfter 7 slett. W. Paa oensdag æftermiddag til skriffte oc paa skærtorsdag sidst missa. D. Paa skærtorsdag tilig skrifftemaal oc Gudz bord.

W.D. Saa mange som boe oc bygge udi Tystrup herret blifve hermed advaret oc herhos anbefalet at gifve oc giøre Erich Matzen i Rørkier sin herritz rett, som andre i saa maade affbrænte før hannem nydt oc bekommet, med mindre de som herudi findis modvillige eij alleene hafve Herrens straff derfor at forvente mens endoc ryterens exsecution, hvor-æfter de dennam hafve at rette.

Rørkier d. 22. nov. 1681

Simon Hanßen.

W. Formanis at svinene mae holdis ad skowen fra vongene, hvor mand icke alleene nu saa kummerlig udsæer sin sæd, men har den kiere rugsæd i vente. Paa det at den velsignelse Gud lader tee sig, icke for vore øjen skal opvrødis oc forderfvis. Vee oc for Gudz gafvers forac-telse, nu finde vi, hvad vi i forrige tijder har forskylt.

D. Niss Thomsen i Dalby lader i bandens rolle indføre dem, der staae hans 3 giess oc gassen aff hans faaresti./

W. De som saa mange aar ere advaret icke at brende deris næstis tofftgierder eij slett borttage oc øde gode egestaffver hermed oc sigis at være i de forbandede menniskers tall etc.

Vide formulam adhibitam in chartis Pericoparum dncæ. palmarium [Se den anvendte formel i tekstbogen til palmesøndag.]

W. At bede for oc æfter prædicken for Jens Jerresen, som siunis at være i sidste affskeedz nød. Gud opløß hannem! item for Jespers Clausens 2. barn.

In die viridium [13. april] W. I morgen først betijden Gudz tieniste. D. sidst.

W. Advaris at de 3 mændz gierder vorder færdige som reste for Stouager ender, saa fremt jeg mig icke skal vegre paa andre plutzer at fly mine vongs gierder, eij at skal øfrigheden tilkiendegifve særlige hofveders gienstridige egenvillighed.

W. At bede for stor Kiersten Keels d., som er siug.

In die charæ passionis [14. april] W. At bede atter for gammel Jens Jerresens opløsning. Formaning til folcket om værdig beredelse mod den indstaendis paske, med surdejens udfrielse ynskende en glad paske, en fructbar sommer etc.

1. paaskedag d. 16. aprilis (søndag) D. I morgen er her atter først misse, W. sidst./

Fer. 2. paschatos [17 apr.] D. I morgen er her sidst Gudz tieniste. W. Lade liuse for sig første gang til det h. ecteskab, erlig, act og beskeeden dannemand Jess Laurtzen som brudgom oc ærlig dydig oc Gud fryctige pige Caren Anchers d. aff Beck i Wonsbeck sogn som brud. W. I morgen her først misse. Utrobique: at tacke for offer. En oxendrifver aff Tytmarsk liuser æffter en oxen klippet paa siden, som er i den forgangen uge gaet fra dennem.

W. En ryter liggendis i Paaby liuser æffter en sort brun stiernet hopp, som er bleffven borte for hannem, om same hest er nogen her i meenigheden forrekommen, da bedis gierne om æfftervisning, som skal forskyldis. W. At bede for Jens Jerresen.

Fer. 3. paschatos [18. apr.] W. Lader liuse 2. gang for sig til det h. ecteskab ærlig act oc beskeeden dannemand etc./

I morgen afften mod klokken 8 fae vi det sidste quarter i denne maane. Nu gaer solen op klokken halff 5 ned halff 8./

D. Paa tilkommendis søndag er her skrifftemaal oc først missa. W. Paa søndag er her først misse.

(Søndag) quasimodogeniti [23. april] I dag er det Jørgens dag. Paa (torsdag) klokken 11 mod middagen fae vi ny maanen. W. Paa løffverdag skrifftemaal oc paa søndag først misse. D. Paa søndag sidst misse. W. 3. gang liuses til det h. ecteskab for Jess Lauritzen oc Caren Anchers d.

W. /: (søndag) miseri. ./ [30. april] Liuser 1. gang for band ofver bandz gierning hvo som æffterdags førstegang bryder hull paa min Nørmoß gierde mod Seestmarck være sig enten ridendis eller agendis mel-

lom Seest oc Wonsyld færendis, enten indføding eller fremmet, at hand eller de skal falde i Gudz oc den meenige kirckens band, æffterdi det er mørckhedens gierning oc en arg modvillighed icke lowlig ville den rette landvej drage, oc der er aff arrilz tijd aldrig aff vore gamle forfædre en vej bleffven tilstæd, Gud omvend de forhærdede, at de icke komme i Judas hans forbandelsis skiorte!/
 (Søndag) misericordias [30. apr.] Alle saa mange som i Dalby oc Wons. meenigheder hafve unge køer at selge, som hafve faet 3 kalffve eller ere med den triedie bærende, at de med dennem komme paa græfvens gaard i Hadersl. paa tilkommendis Walborg dag, er i morgen, saa skulle de bekomme deris rede penger for dem.

W. Her liuses for min Nørrmoob gierde band sampt NB ocsaa de der i fræmtijden som i aar acte at slett til bonden med staur oc giertzel alt oprycke oc bort til Sølund eller andenstædz hen føre min oc naboernis gierde for Sølund marck paa Højtofft.

I morgen er den 1 majj, Walborgs dag. Paa oensdag fae vi vor maaneds bood oc bede dag. Dalb. først betiden, W. hora 8va Gudz tienisten. Same dag er den h. corsis dag d. 3. majj paa hvilcken det fordom er funden i det h. land. Paa torsdag fae vi det første quarteer i maanen klocken halff femb om morgenen.

Her findis en affbrænd mand aff Smidstrup sogn Jens Christensen, som har misst huß oc gotz, beeder om nogen hielp med en føje deel sædekorn ynskendis Gud der har hannem forrig velsiddendis mand som mangan har i velmacten hiulpet, giord fattig, ville alle bevare fra slig ulyck oc de hielpende hundertfold deris hielp belønne./

W. Æfftersom Orstorp fæ gaer giennem de smae Dyndkier skiffte, icke alleene ind i min hawe men endoc i fæletzgræsing, da ville mand de sændrettige deris gierder holde til at færdiges fra Skalleholt saa vijt som faldet er oc icke saa gott som med paalagt aar ind, mig fattig mand slett ruinere, æffterdi ieg icke sviger Eder i ald den deel min anpart være kand at frede all rettigheden. Item at min Stouager rug, som er ilde opvrødt mae fredis æffter denne dag samt kirckebrøder saavel for Kobbelgangs indslagne beester som for Nørlyckens ufred.

W. At bede om den gamle afflægs Jens Hierresens sal. opløsning. D. Anthon Günther i møllen beklager sig at hans kobbeltgierder oc støter hannem nu 3. gang er i bonde nedtraad samt ligge de med hester derudi oc opbæde hans græss samt hans rug affæde, de varis for fodangel: item Gudz straff ofver de modvillige.

W. At bede om den gamle afflægs Jens Hierresens sal. opløsning. D. Anthon Günther i møllen beklager sig at hans kobbeltgierder oc støter hannem nu 3. gang er i bonde nedtraad samt ligge de med hester derudi oc opbæde hans græss samt hans rug affæde, de varis for fodangel: item Gudz straff ofver de modvillige.

Oensdagen d. 3. majj. D. Paa søndag sidst misse. W. paa søndag først misse. W. tilsiges alle de som hafve skolefærdige børn, at de sende dem i skole, offt.

W. At bede for Mergret Iffvars d., som er saare siug./

(Søndag) jubilate 7. majj. Paa (torsdag) klokken ved halff 12 om middagen fae vi fuld maane. Solen gar op nu med tiden noget for klokken 4 ned klokken 8. D. Paa søndag skal her holdis skrifftemaal oc først Gudz tieniste. W. sidst misse.

W. H. toldereren sampt postmesteren udi Colding liuse de hafver sampt enge i fred, dem de hafve her paa rettigheden i leijemaal, som er Dyndkier, Biørnballe saa oc Tønning kier, at saafremt de betræde ydermeere, som hidtil skeet er, dem der bryde hull paa gierden oc sette deris beester derind, at de det skulle med offrighedz straff bøde oc dyr undgielde. Mand handle ærligen med fremmede oc lad dem nyde, hvis de i minde hafve aff vore indbyggere oc legg icke den uskyldige meenighed et ufortient ont rycte paa med en eens skarns svig oc underfighed.

W. At bede for Mergret Iffvars d. som endnu er siug /: 2 :, 1. item at beede for Ann Lass Lassens som er siug./

Dnca. cantata [14. maj] Effter kongl. maj. aller naadigste befaling skal paa tilkommendis oensdag holdis offver ald Holsteen oc Schlesvig førstedømme den stoore aarlige fast- oc bededag gandske hellig med 2 Gudz tienister paa landet, hvor til I sämptlige Eder skulle berede med faste oc bønn oc med børn oc tifvende Gudz hus besøge, at de farlige tijder, der vi med krig oc hunger sampt pest allevegne omgifves mae affbede Gudz landeplage oc til bodfærdighed os alle føre. D. hora 10 første Gudz tieniste oc strax derpaa den anden. Wons. hora 6 oc hora 3.

Tilmed saa er kongl. maj.ens vilie ad der skal aff alle kircker her i lande gifves en visse proportion (de mae være saa arm, som de ere, ingen undtagen) til den lutherske kircke i Altonah ved Hamburg, hvis taarn vil falde ned oc der udi ingen for den skyld gae der i kircken, førend den nedtagis. Disforuden kommer mig en befaling til, at ocsaa aff de ringeste sogner skal samlis taulepenger 2 rdl. oc begyndis denne be-/ dedag dermed, oc fare fort med det same i de hellige 3 pintzedage. Gud forbarme sig ofver os, mand forreskrifver oß visse summer, dem jeg umulig aff mine meenigheder kand samle i hvor flitig de ville gifve almisen. I ville fordi giøre hvad I kunde oc tage en almisse penge med

Eder paa oensdag. Noch skal aff hver kircke gifves 1 rdl til Vidstædz affbrænde præstegaard.

Dalby. Æfftersom for mange aar ere i meenigheden tilkiende gifvet oc har været holdet indtil nu, at nogle fra fremmede lande komme hid oc ville icke vjide det, at de icke skulle opgraffve kirckegaarden til at flae jorden for sadder skyld paa grafvene, som icke kand tilstædis oc er urett, naar kirckegarden under dem deris 3 aln jord at hvile udi, saa er hun ingen noget vjldre skyldig, heldst dem, der icke om aaret en dansk schilling for 1 kalff til tiend gifve hende. Advaris at icke tridie gang nogen saa kommer igien saafremt kongens brøde register icke skal ramme hannem./

W. I Wonsyld oc Seest samptlige grande, Eder gifver jeg tilkiende, at jeg mig gandske frasiger fra den Nørmooß gierde, den jeg hafver hidtil 16–18 aar gierdt, aff aarsag, at jeg same icke kand for arge nattgængere oc ransmænd /: tør vel sige kongens toldsvigere /: holde vedlige, der ulouligen brøde mig same gierd i goer natt op, toge staur op oc lodde hester eller beester igiennem fra Seest. Dette motte dog undersøgis oc straffis: Jeg er icke skyldig at holde de Seesters roß- oc studkiøbere liuset for om natten: jeg meener at gierde hver natt effter deris voldbrydelse! Gud obenbar oc straff dem for Jesu Christi rettfærdige doms skyld, amen.

D. Forbiudis at ingen saa uforskammet setter hest oc beester paa kirckegaarden- oc jeg vil ingen slig uskickelighed tilstæde. Findis icke bood derpaa, da skal det øffrigheden kund vorde./

W. Eric Laurtzen beklager at nogle udædiske mennsker hafve ved nattertijde opbrøt sin Iskow gierde, de som same gierning hafve giord, bekiende sig oc gjør skell for skade, saafremt de ellers mae forvente sig den christen kirckens bønn oc band. Ex manuscripto Erics copia [kopi af Eriks manuskript]

W. De der sette deris beester i Kobbegang være tiltænckt, at saa fremt noget støder igiennem paa Stouager rug, at de det dyr skulle betale. W. At bede for Hans Jisings hustru.

Bededagen den 17. majj. W. Paa søndag skal her være Gudz bordbered oc skrifftemaal paa løfverdag samt først misse. D. Paa søndag sidst misse.

W. At bede for Ann Lasses som i barselseng er med en hastig svagheit ofverfalden.

D. At bede for Hans Persens mindste barn, som er siug.

(Søndag) rogate [21. maj] (Solen) gaer nu op halff 4 ned halff 9. Paa (torsdag) himmelfærdz dag. W. sidst misse. D. først. I freedags finge vi det sidste quarteer i maanen/

Christen Jørgensen i Ødis er det i fior brænd for en halff gaard med stick oc stage (d. 28. april 81) vil bygge oc bierge sig igien oc beeder meenigheden om en føje hielp med nogen sædekorn æffter herritz ret-tighed: det vil Gud enhver rigeligen med sin velsignelse belønne.

D. Tilsigis Dalby mænd at de førstkommendis tijsdag skulle være paa tinget de 8 mænd lige saa vel halffve som heele gaarde oc tofftmænd oc at begynde først i sognet æffter mandtall.

W. At bede for Jens Sørensens mindste barn, som er svag.

NB. 1. gang at liuse første gang for ecteskabs statt for erlig, act oc forstandig mand Lauritz Michelsen sampt ærlig, dydig oc Gud fryctig quinde Caren Hans d. etc.

D. At bede for Gertrut Ottis i Reebeck, som er siug.

Ferijs ascensionis Christi [25. maj] W. At liuse til det h. ecteskab for ... Laurs Michelsen oc Caren Hans d. 2. gang.

I morgen afften klokken 8 fae vi nymaane.

W. Paa løfverdag kunde de synds-bedrøfvede hierter komme til skrifftestolen oc blifve i Gudz naade deelactige til at niude paa søndagen Herrens legom oc blood. W. først. Dalb. sidst.

W. En fattig mand aff Middelfart vorder Eder i huse besøgendis om en ring hielp i Herrens naun etc./

W. formaning: At bede Gud om timelig veirlig at torden mae gae aff uden skade for mennisken, queeg oc jordens grøde. Frede! kornet! at Gud skal slae det for os oc tage sin velsignelse fra os igien, den vi icke acte med ufred etc. Dum hæcce monebam nimbus et procella ex fulgure cecidit ut amnis nr. alveum suppleret, nec sic cum dabatur iter a templo domum ob undas ubique viarum profluentes [Medens jeg gav denne formaning gik lynilden over til regn og storm og forårsagede en så stor oversvømmelse at man ikke kunne komme hjem fra kirke p.g.a. oversvømmede veje overalt.]

W. Der oc bleff beden for Jens Sørensens mindste barn.

Dnca. exaudi [28. maj] Her liusis i dag 3. gang til det h. ecteskab for ærl. etc. W.

Paa freedag formiddag klokken mod 10 fae vi det første quarteer i maanen. Formaning til den h. fest. Dalb. først. Wons. sidst.

W. Ann Iffvars beklager sig, at der hafve nogle opdragen hendis planter.

W. Erich Laurtzen som er suag (at bede for) ante & post conc.

Dalbby. Vore heederlige sognehustruer erindris at de ville reede deris smørbyrd til mod 14 dags søndagen æfter pintze oc at da det aff dem samptlige motte under et paa en tijd fræmkomme./

1. pintzedag [4. juni] I dag gaer solen op klokken 3 oc 21 minutter, gaer ned klokken 8 oc 39 minutter. I morgen Wons. først misse. Dalb. sidst misse.

2. pintzedag [5. juni] W. I morgen aarle, dersom nogle ville til Gudz bord da kunde de saa snart det ringer første gang til sidst misse finde sig ind i skrifftestole. Peder Orloff kommer paa oensdag morgen i Wonsijl klokken ved 7 slett, som er den 7 junij, hvo der da har hans tienist fornøden kan sig imod same tijd indstille. NB at de med folerne icke heller skamdrifve engene oc kom ved utilbørlig indslett i andris enge oc søffn til ufred.

D. I morgen først misse. At tacke for offer!

W. At bede for Nils Christensen hos Jürgen Rasmussen.

Fer. 3. pentecostes [6. juni] D. Paa søndag først misse. W. Paa søndag først misse.

(Søndag) ss. trin. [11. juni] D. Erindris at smørbyrden paa søndag til sidst misse fremkommer. D. oc skal alligevel her være schrifftemaal til same sidst misse./

I dag den 11. junij gaer solen i krabbens tegn oc gjør soelhverff: den længste dag oc steckeste natt.

W. Paa løfverdag schrifftemaal. W. At bede for Birgitte Niß Tingleffs.

(Søndag) 1. trin. d. 18. junij. I morgen klokken næsten 3 finge vi det sidste quarteer i maanen. I morgen klokken 2 paa æftermiddagen kommer /: D. :/ h. prousten her til meenigheden at visiterere oc ofverhøre børn oc tifvende, hvortil hußfædre formanis at holde deris folck flitelig til at komme fræm i meenigheden.

W. hora 4.ta. pomeridiana (kl. 4 eftermiddag).

Paa løfverdag er det s. Johanns dag. Dalb. først. Wons. sidst.

W. At bede for 1. Jæspær Nissen, som er siug oc skrøbelig, 2. for Else Hoppes, 3. Jess Laurtz. daater.

W. Hans Persen beklager sig, at hans store haw er opbrudt oc kræ oc bester har været derudi.

In festo Johannis d. 24. junij. I dag gaer solen lidet op halff 4. klock-

slett, ned noget æffter halff 9. I morgen klokken mod 4 tiligen fae vi ny-maane. Paa oensdag indfalder vor maanens bood oc bededag./

W. Vore dydige sognehustruer ville samptlige komme fræm med deris smørbyrd ost- oc brødz byrd, naar det ringer oc icke til restantz lade det reste. W. i morgen først tienisten, Dalb. sidst. W. at bede for Jess Laurtzens daater, som er svag.

3. (Søndag) 2. post trin. [25. juni] Thomas Pottmager beklager sig saare at motvilligt ungt folck eller kaade børn ere hannem saa hadelige ved hans teilovn i dette de icke alleene hafve bortryct støtter fra laden, at den moxen vil nedfalde, item rycke de rørtaget ned, tage fielene ud aff laden oc legge steene under oc gømpe dem i synder. Tilmed saa kommer 1 snes steen aff deris tall bort æffter den anden oc hafve nogle med modvillighed slaget dennem en deel tagsteen om, at de oc ere i synder gangne. Saadant kand den fattige mand icke længre fortie ej taale. Giøre fordi I foreldre hertil oc holder Eders børn under straff at icke Gudz vrede samles til dem ofver deris ustraffede ondskab: manden har det i byens/ minde, oc lader sig surt være med bekostningen oc skal siden sucke til Gud deroffver, at hand(s) sveed oc træll er saa skammelig spilt for hannem. Formoder denne formaning mae hielpe oc I foreldre undersøger blant Eders børn herom, at det icke meere skeer paa det, imod forhaabning, at her icke findis bood paa, kirckens bøn icke schal gae oc ramme paa de skyldige.

1. Wons. 1. gang. Der lader liuse for sig til det h. ecteskab ærlig, act oc velfornæme mand Peder Hack saa ocsaa ærlig, dydig oc Gud fryctige pige Maren Jess d.

2. Paa oensdag infalder vor maanets bood oc beededag. Lader oß komme sammen heel tilig at beede Gud om en lykkelig indgang i engslett til at fae timelig værlig oc en god biering. Dalby ved solens opgang. Wons. hora 6.

(Onsdag) post 2. trin. d. 28. junij. D. sidst misse, W. først, item intimatur ubique ss. cænæ [ligeledes indbydes begge steder til nadver.]

W. Pottmagern liuser æffter 1 siggel som bleff bort i mandags afften imellom Giedpytt led oc hans huß./

D. 2. julij (søndag) 3. trin. visit. Mariæ. 2. I afftis klokken 6 finge vi det første quarteer i denne maanet. Gud regier veiret til blid soelskinn, at vi mae kunde bierge til queeget oc os mennsker vor føde, som Gud haffver undt oß jorden for Jesu Christi skyld.

1. W. 2. gang liuses for ærlig...

D. Intimatio ad ss. cœnam oc først misse. W. sidst.

Dnca. 4. post trin. [9. juli] D.W. Denne afften klokken nesten halff 4 fae vi fulde maane. I goer var det Kiølds dag. Paa (onsdag) er det Henrics dag oc paa (lørdag) Margaretæ dag, oc da indgae hundredage.

3. W. I dag 3die gang lade liuse for sig til det h. ecteskab: tit. Peder Hack oc tit. Maren Jess d. ... Tilkommendis løffverdag ofver 14 dage hafve vi Oluffs dag. D. Paa søndag sidst misse. W. først. Paa tilkommendis søndag skal hver, der drager queeg gifve sin queegtiende an oc giøre for restantzer under et rictig.

D. Morten Thomsen at bede for, ante et post concionem.

W. At bede for Mett Albertis liden søn, som er siug. Continuatio 4. p. trin. ao. 82 [fortsættelse af 4. søndag efter trin.]/

B. mester Baltzer Nielsen i Colding lader liuse æffter en brunstiernet hoppe. Søren Hoeskræmmer æffter en sort hest. Søren Jæbsen aff Hiendrup æffter en brunstiernet hoppe.

Dnca. 5. post trin. [16. juli] Denne afften klokken ofver halff 5 fae vi det sidste quarteer i maanen: som da lufften teer sig at holde ved med varmen, det Gud oc benaade os med for Christi skyld.

W. Paa tilkommendis løfverdag skal skrifftemaal holdis, oc da paa søndag først misse. D. Paa søndag sidst misse.

Wons. Imedens at der er nu sidst misse i Dalby oc med de Dalbyer er vedtagen at siune gierden mellom os oc dem i skowen, er det fornøden oc gaunligt, at alle lodsejere gae ud oc maale os de foget enge aff engang, at hver kand vijde sit oc kand siden endda om skal være, mand slutte med dem at giøre oc lade, hvad bæst oc gaunligt siunis: oc kand det alt skee inden Dalby mand kand komme til Eder i skowen.

Her er en berømt øjen- oc bruch-læge/ ankommen i Hadersleff, ligger til Willum Raun, har aff kongen oc Kiøbenhavn stad stoor berømmelse skriffblig at vise for hans kunst skyld. Kand læge dem, der har brøst paa øjenis siun oc om de en slett ere blinde, da saa fræmt øjesteenen endnu er heel, kand hand hielpe dem, item de, der har været 12 aar døfve eller hafve susen oc brusen for ørene. De, der har hare-skør oc anden mißvext. De, der hafve nød aff steen eller gamle skader, svind-soet, gulsoet, hitzig feber, stinge, krævet, det slimme siuge, skørbug, verckbrødenhed, blodsoet oc de smae børns utrifvenhed, kand hand inden stacket tijd hielpe.

Rørelse, saafremt den icke er arfvelig, kand hand hielpe, der ellers

icke aff nogen kand hielpis, lamme der gae paa krycker, dersom de icke ere fødte dermed, dem hielper hand.

De hiemmelige pocke, saare hofveder, affbrodte tænder tager hand ud uden smerte, oc i stæden igien indsetter hand andre aff sølff eller filsbeen, at det icke siunis andet end de vaare ret voxne. Sorte tend giør hand hvide oc fordriffver den rodden slemme stanck aff munden. Item kand komme haar til at voxe oc fordriffve de stoor frauner oc soelpletter. Samt alle quindernes breck oc brøst./

H. oberforster paa Drenderup tilbiuder alle saa mange som hafve brødrug fornøden, at de kunde hos hannem bekomme saa meget, som de behøfve oc vil hand dem, som er visse for at betale, borge ruggen til om s. Michels dag for en rigsmark schippen. De kunde sig angifve hos And. Paulsen, sandemand oc kirckeverge i Wonsijld.

W. Formanis æfftersom denne morgen er Lamhafvens led aff nogle gennemgaende opslagen oc der ere beester indkomne oc hafve forderffvet der en god deel hawer, at da ingen saa uforstandig gaer igienem der jo lucker æffter sig saavel om dagen som afften.

W. Item at folckets gierder mae stae ved byen uplucket.

D. At bede for Outte Christensen, som er heel svag. Peder Thomsen i Orstorp liuser æffter en brun hoppe brænd med en W paa det venstre laar.

W. Æffterdi de fleeste bymænd icke ere tilstæde, da mae quegtiende forblifve til i dag 8 dage oc da ufeilbar at møde oc at giøre rictighed.

D. Sognemænd ville blifve til stæde at angifve deris quegtiende./

Dnca. 6. p. trin. [23. juli] I morgen, som er Christinae dag fae vi ny maane klokken a 10 formiddagen. Paa tijßdag er det s. Ibs dag. Paa (onsdag) Annæ dag oc da hafve vi voris maanets prædicken. Dalby hora 5, W. 7. Paa (torsdag) er det Marthæ dag oc paa løfverdag s. Oluffs dag.

D. Paa søndag skal her holdis Gudz bord, oc da først misse.

W. Mændene, saa mange som hafve queeg at tiende aff, de blifve til stæde oc clarere derfor.

D. I Wonsijld fold er aff Dalby mark fæ indtaget der ingen mand vil kiende sig ved: F.m. de Dalby mænd.

En fremmet mand aff Fridericia liuser æffter en sortstiernet hest, som hand paa Wons. mark haffde satt i en tiur kommendis fra Tünd. Hesten med tyret var i morgis bort oc stagen bleff tilbage. Gud før ham

paa kundskab effter hans hest oc giff icke til, at den mae være tiuffstaalen her i voris meenighed!

W. Oc formanis aff de Wons.-mænd, at de holde en til at hafve vogt oc tilsium til det stærcke voldz fæ, der ingen gierder kand stae for, at græs, enge, høe oc korn kand stae i fred med mindre det klagis. W. Jens Hanss. liuser æffter en klokke med 1 jern bøwel, som i forgangen uge bleff staalen aff sit beest. W. Elsebe sal. Erich Laurtzens lader liuse effter 1 tijder, som er tagen aff hendis beest. W. And. Paulsen liuser æffter en rijsøxe, som bleff udtagen aff sit folckis sengekammer.

D. At bede for Hans Pedersens mindste barn /: 2 :/, 1. at bede for Maren Ebbis d. i Tved./

(Onsdag) post 6. trin. [26. juli] Dalb. først oc communion. Wons. sidst.

Dnca. 7. post trin. [30. juli] I morgen fae vi det første quarteer i maanen klokken 3. aarle. W. først. Dalby sidst misse.

Wonsyld. Der lade liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab ærlig, act oc beskeeden karl Hans Nielsen aff Hoerby i Assens sogn i Jütland oc ærlig, dydig oc Gud fr. quinde Mett Peders d. sal. Albert Pedersens effterlevendis.

D. At bede for Hans Pedersens mindste barn, item for gammel Maren Ebbis d. i Tved.

Dnca. 8. post trin. [6. aug.] W. Der liusis i dag 2. gang til det h. ecteskab for n.tit. Hans Nielsen oc tit. Mett Peders d. sal. Albert Pedersens.

Paa tijsdag faa vi fuldmaane klokken ved 5 om morgenen i solens opgang, og da skeer i maanens nedergang en formyrckelse, hvis begyndelse vi fae at see, oc de som boe heel i vester fae den gandske at see. Solen gaer nu op lidet for klokken 5. Paa (torsdag) er det s. Lauritzes dag. Paa søndag W. sidst, D. først misse.

W. At bede for sal. Niß Jürgensens daater, som er gandske siug oc svag./

Jens Christensen aff Stor Vælling i Smidstrup sogn, en fattig oc skrøbelig mand med rictig bevijs beder at mae besøge fromme christne i deris huse om nogen hielp i hans armod oc svaghed, gjøre alle dem I kunde gott, Herren vil lønne oc igiengifve det rigeligen.

D. At bede for gammel Maren Ebbes d. i Tved, Gud frist hendis alderdom icke ofver formue, men forleen hende en sact oc salig opløsning.

D. Nils Persen beklager sig at nogle hafve denne natt tagen hans baad oc faren dermed ofver til Strandhuser garn, reffvet dem synder oc borttaget aff ørreter, oc hvis fang der fandtis. Manden bleff ilde aff de Strandhuser anseet, som hand skulde hafve berøfvat deris garn, oc dog hand lae paa sin seng. – Formanis fordi aff hannem at de lade hans baad ligge paa det hand icke skal uskyldig gielde andris usømmelige roff.

Dnca. 9. post trin. [13. aug.] I dag gaer solen i jomfruens tegn oc hafve hundredage nu ende.

W. Lade liuse for sig 3. die gang til det h. ecteskab tit. Hans Nielsen oc tit. Mett Peders d. sal. Alb. Pedersens. W. Paa tilkommendis løffverdag skrifftemaal./

I denne uge gaer solen op klokken 5 ned klokken 7.

D.W. Som paa onsdag indfalder det sidste quarteer i maanen ville vi holde den tilkommendis ugis bededag i nymaanen forud, oc formiddelst en høstprædicken indfly til Gud om timeligt veirlig til en velsignet høst, hvortil meenigheden ville flitig sig indstille, oc hafve vi i Dalby klokken 6 aarle Gudz tienisten, Wons. hora 8.

W. Elsebe Ifvars d. lade dem tilsige, saa mange som hafve aff hendis sal. mand jord i leije, at de hende tienden hiemføre, som Gud oc ageren same gifven hafve uforfalsket, med mindre hun det øfrigheden skal angifve.

W. Forbiudis at de som deris jord til de Coldinger oc andre uden herredet udleijd oc tilstæde, at de tiendkierfvne tillige med mae henføre udaff rettigheden, med den ugrundet forregifvende, at de her hiemme ville saa mange kierfve aff deris egen korngulff i stæden legge, som dog icke er skeet nu i saa mange aar, oc mand har betænckende, at kreffve nogen til sin lowmaals eed derfor, om aff all deris jord er fuldkommelingen bleffven tiendet: da saafremt jeg finder, at det same dette aar saa igien blifver practizeret, vil jeg det/ hans højgræfl. naade tilskrifve, oc hvad siden herpaa vil følge, mae de der slige practicker brugt hafve oc bruge i længden forfare.

W. item at de tiendkierffve der ere affsatte i marcken aff smae mænd lejede ocsaa hafvis indseende til, at de betiden hiemflyes oc icke at de komme klattend med en byrden slitt oc affstums kierfve den morgen, der tienden skiftes. Jeg kiender en part, der see ellers højt i veiret, hvad kierfve de pleije at yde aff deris gode korntiende mange bedre, saa hafde de bedre velsignelse: men hvo troer voris prædicken?

At bede for s. Niß Jürgenss daater, som endnu er saare svag. W.

D. At bede for Maren Ebbed d. i Tveed om en sal. opløsning.

Otto Vossgerave paa Vobeschlett tilsiger de W. oc Dalby sogne-mænd, at de æffter deris egen erbiudelse saafremt deris gierde imellom rytermarcken oc hans korn icke var forsvarlig oc de derom bleffve til-sagd, de da ville forbedre den, same deris gierder inden mandag afften forfærdige, hvad hand icke skal foraarsagis ved andre middel det at søge.

Søren Andersen beklager sig, at en eng i Nørlycke ud for Oxtiberg er uden hans minde hannem fraslagen, hvem der har giort det advaris sig intet dermed at befatte./

Oensdagen post 9. trin. [16. aug.] D. Paa søndag sidst Gudz tieniste W. med Gudz bord først missa.

(Søndag) 10. post trin. [20. aug.] Paa (tirsdag) fae vi nymaane om morgenen klokken mod 6. Solen gaer op noget æffter klokken 5, 14 mi-nuter, ned 14 minutter for klokken 7. Paa torsdag er det s. Bartholomæi dag.

Peder Orloff aff Ribe gifver til kiende, at hand vil komme til Won-sijld paa tilkommendis løffverdag middag, er den 26. augusti oc vil tie-ne dem, der hafve hans tieniste fornøden.

W. Tilsigis at de som hafve den tofft i lunden udleijet til Colding, item offrige stoore bygsæd, at de flyer tienden affsatt oc hiemhentet derfra, saafremt den kommer at skade oc forringis saavel i tall som kierfvennis godhed, da ville jorddrotte dertil komme at svare.

W. Disligest formanis de der hafve her i byen til svenne oc andre ud-leijet jorden oc tage tiendkierfverne til sig, saafremt de icke de same gode kierffve, som Gud har gifvet dem oc de dem hafve selff hiemaget, til tienden frem lade komme, at deris korngulff/ vil vorde kast oc for den aff mange brugte svig, vil de komme at bøde forsvarligen for her-skabet i kongl. brødregister effter lowen.

D. Paa søndag skal her Gudz bord være tilrede for de bodfærdige, oc først misse.

Dnca. 11. post trin. [27. aug.] Paa tijßdag afften klokken halff 8 fae vi det første quarteer. Nu gaer solen op klokken halff 6, ned halff 7. Dalb. paa søndag sidst, W. først missa.

W. Søren Laurtzen i Konghuset liuser æffter et udædigt tiuf- oc røff-ver menniske, der har hannem om natten mellom (mandag) oc (tirsdag) aff den Langager mellom adel- oc kongveijen borttagen 2 traugott haur.

Dnca. 12. [3. sept.] Paa oensdag afften klokken 3 quarteer æffter 10 fae vi fuldmaane. W. intimatio ad ss. cænám oc først misse. D. (sidst, overstreget og rettet til:) prædicken ocsaa først.

D. At bede for Peder Bårtelsen i Reebeck. Maren Knudz i Cold. beklager sig at hende en ager haur i Kolding vong 3 tr. er slett borttagen /: W. :/ (oc skal være kommen (her) til Wonsyld), noch er Johann Raun en halff ager 2½ tr. haur borttagen (oc skal i lige maader være kommen (til denne by (til Wonsyld))./

Dnca. 13. p. trin. [10. sept.] Paa tjißdag gaer solen i bockens tegn, klokken 10 om afftenen oc gjør da dagen oc natten lige lange. Paa torsdag middag fae vi det sidste quarteer i maanen. Solen staar nu op til klokken 6 oc gaer ned lidet for klokken 6. Intimatio ad ss. cænám in Dalby (H. Frid. Ries prædickede der) oc siden drog jeg med hannem til Biert til Michel Persens trolofvelse i Binderup).

D. Peder Jepsen i Wons. beklager sig, at hannem ere aff hans gødde Langager imellom (onsdag) oc (torsdag) hentagne 18 gode bygkierffve oc ere komne ofver Dalby bro. D. først misse. W. sidst.

Christen Smed liuser æffter en sorthielmet stud oc 6 faar, som ere paa Seest marck bortblefne for hannem.

De tiendekierffve, dem jeg har seet at være slett paa Stouagre, skulle søgis hos den, der har ageren nødt, oc lide skade for at de icke har beschicket kirckens rettighed med mindre eijermanden har lofvet at tage dem hiem.

Jeg til ofverflødighed advarer voris meenighed, at de betiden flyer gaden saadan færdiget, at jeg kand gae op til Herrens alteret med reenerne fødder, end jeg hidtil/ har kundt gjør, at jeg icke skal ofver min formue klifve offver gierder oc søge en skiden vinckel effter den anden giennem oc trede pützernis øjen ud, inden jeg kand aff sted komme. Paa det jeg icke skal aasagis at skrifve hans højgrafl. naade herom eller tage tings dom offver byen, det Eder til ingen ære for herredet vil komme.

1. gang liuses for Laurtz Mortensenn oc Ellen Lass d.

Dnca. 14. post trin. [17. sept.] Solen staer nu op 16 minutter æffter klokken 6 oc gaer ned 44 minutter effter klokken 5. Paa torsdag fae vi nymaane klokken 3 aarle om morgenen: som er Matthæus hans dag. Paa sønndag D. sidst. W. først oc skrifftemaal paa (lørdag).

D. 2. gang liuses til ecteskab for Laurs Mortensen oc Ellen Lass d. W. At bede for Jeb Julers hustru. 2. for Greg. Lauritzens sønn.

Dnca. 15. post trin. [24. sept.] Dn. Crüger prædicavit [prædikede] D. Lader liuse for sig 3. gang til det h. ecteskab Laurs Mortensen oc Ellen Lass d. Paa torsdag natt klokken æffter 1 fae vi det første quarteer i maanen. Solen staer nu op half 7 oc gaer ned half 6. Paa (fredag) Michels dag. I W. først oc i D. sidst./

Andres Nissen i Bindrup liuser æffter 2 hopper 1 sortblæset oc 1 blanckbrun. Jürgen Michelsen aff Nør Bramdrup liuser effter 2 beester 1 brunstiernet hest oc 1 sortstiernet hopp.

W. At bede for Anders Iffvarsen oc 2. Maren Hans d. Jürg. Scholmesters brud.

In festo s. Michaelis 29. sept. D. Paa søndag skal Gudz bord til reede være for Gudz mændsker, der længis deræffter. D. først misse. W. sidst (utrobique prædicke de dn. Laur. Tüxenius, dum ego in Tystrup dispensabam eucharistiam [L.T. prædikede begge steder, medens jeg i Tyrstrup uddelte nadveren.]

W. At beede for And. Ifvarsen oc Maren Hans d. Pro hac non facta est preces, quia convaluit aliquatenus. [Der blev ikke bedt for hende, fordi hun var blevet så nogenlunde rask.]

Dnca. 16. post trin. [1. okt.] Paa oensdag er det Francisci dag, paa hvilcken Colding marcket er. Paa freedag æfftermiddag klokken noget æffter 2 fae vi fuldmaane. W. intimatio ad ss. cænam paa løfverdag til skrifftestolen oc paa søndag først misse. Dalb. sidst misse.

Liuses effter de 2 beester, som er mellom (mandag) oc (tirsdag) om natten Hanns Frost bortstaalne synder for Dalby, den eene hoppe er blanckbrun stier-/net med en klock paa, den anden hoppe er mørckbrunstiernet, fram skert: Gud aabenbar dem i hvor de findis, at den ulyckelige mand motte komme til sit retfærdige gotz igien oc icke skulle komme til acters ofver slig hans ubodelige skade. Jürgen Rasmussen liuser æffter et lidet sort stud, skaaren aff det venster øre.

Wolle Jensen aff Frørup liuser æffter en liden sort hopp.

D. At bede for Jens Matzens hustru paa Biergegaard, som er svag. W. Skolemesteren paaminder, at hannem hans fortiente lønn mae tilstillis, æfftersom tijden er forbi oc hand fattig mand trenger dertil. Formanis i Gud at hannem icke sin fortient løn forholdis.

Nach Ihro hochgräfl. Excell. Befehl wird einem jeden hiermit ernstlich anbefohlen, daß er sein Vieh und Schweine auf den Höltzungen von der Mast zu lassen u. aushalten solle bey Straffe neben dem Schütgelde von jedem Stücke zu geben 3 Sch. wornach sich ein jeder zu/

richten. Geben Hadersleben d. 29. Sept 1682 in Ihro hochgräfl. Excell. Abwesenheit, ich untergeschrieben als Verwalter desselben

Claus Key

Tilsiges oc at hafve de Bieringspenger til reede til forvalteren, som kommer en aff disse dage hijd til sognet.

Jesper Nielsen, som vottede kaabelkørerne her i meenigheden, begierer aff bymændene sin løn, som ham er loffvet. Det er billigt, at hand faer noget for sin flijd oc trooskab alligevel Gud lagde hannem siugdum paa nogen tijd.

(Søndag) 17. post trin. [8. okt.] Paa freedag fae vi det sidste quartiere i maanen klokken 7 om afftenen. Solen gaer nu op moxen klokken 8 oc ned 11 minutter æffter klokken 4.

D. Her giøris endnu en bøn til Gud, at hand ville vijse Hans Frøst paa vejien æffter det mørckbrun stiernet hopp, som hannem endnu fattis./ æffter Gud ved fromme mænnischer hannem det eene i Svanmoes kiere tilvijste. Gud den rettfærdige obenbar dem, der giøre deris næste forsettelig skade oc bevar alle fromme uskyldige fra deris hænder: at denne mand mae finde sit gotz igien oc giff dem alle bod igien, der lide i slig maade skade for Christi skyld!

D. Saa som her i Herrens huuß paa tilkommendis torsdag er Gudz tieniste med en brudprædicken, da formanis Gudz børn oc særlig, de som ville i bryllupshuset giøre de unge i ecteskab indtrædende christne ære oc tieniste, at de følge med dem til Gudz hus, høre Gudz ord oc ære den h. kircketieniste med bøn oc ofverværelse, at Gudz ære ofver den stand icke skal bespottes oc ordet for bare skammel skal prædickes: Paa den maade kand en Gudz tiener icke gae paa prædickestolen, som oc i voris herret paa et andet stæd en gandske byes følgeskab kom nyli- gen med bruden i skaaren, oc skilte sig ved kircken fra hende, droge alle ned i bryllupssall oc sadde oc drucke under prædicken oc ingen kom til kircken. Lader os icke giøre saa i denne meenighed, men tiene Gud oc vor næste til ære, saa ærer hand os igien med sin velsignelse./

Staphen udi Nor Bramdrup lader liuse æffter en brun hoppe oc en brun blæset foel.

W. Jürgen Skolemester tilbiuder skolen at anrette igien oc skal sin flijd med tilsiu bevijse, at det icke ved ham skal fattis.

D. Intimatio ad ss. cænam oc da først misse.

W. At bede for Jürgen Skolemesters piigebarn, som er siugt.

(Søndag) 18. post trin. [15. okt.] I morgen er det Gallus hans dag. Paa freedag natt klokken halff 3 fae vi nymaane, fører en stoor conjunction oc 2 mæchtige planeters sammenføjelse med sig, som er Saturnus oc Jupiter: Gud vend himmelens skickelse til menneskens oc naturens goode for Christi skyld! oc styr de skadelige vinde! D. sidst. W. først. D. Erindris at de resterende aff sijld byrd ville nu samptlige sig indfinde.

W. Mølleren Anthon. Klinge advarer saa mange som nu icke lang tijd hafver søgt hans mølle, at de sig igien indstille, ellers har hand mact aff øfrigheden at mae lade tage hester oc vogn fra dem oc skicke dem til Hadersleff./

(Søndag) 19. p. trin. [22. okt.] I morgen er det s. Sørenns dag. Paa oensdag indfalder vor maanets beede-dag, oc da skal være i Dallby først oc i Wonsziel sidst tieniste.

Æffter bønnen tacksigelsens formular for græfvindens forløsning. Effterat formiddelst Guds naade voris højbaarne fru græfvinde oc ambtmanninde fra hendis hijdtil baarne lijffs byrde er lykkeligen forløsst oc med et sundt velskabt frøjchen hierteligen frydet: saa sige vi billigens den stoore Gud i himmelen aff hiertens grund tack allsom ydmygst, at hand har i naade hørt voris bønn oc saa kraffteligen bstanden græfvinden, o allmæchtige oc barmhiertige Gud! dig paakalde vi atter, du ville som hijdtil ocsaa endnu fræmdeelis tage den fru græfvinde sampt/ den unge frøjchen i din naadis beskyttelse oc ved bestandig helbred opholde, den fru moder en glad kirckegang forleene, men den liden daater, som en højjædle plante lade i tuct, gudsfryct oc dyd opvoxe, oc ellers ofverøse det gandske højgræfvelige Reventlowiske huß med all timelig, aandelig oc himmelske velsignelse rigeligen. Amen! Gud giør det oc bønør voris ynsk oc bønn for Jesu Christi skyld aff naade. Amen.

Finitis omnibus, ante descensum publicabis domini præpositi monitorium [Efter afslutning på alt dette men før nedgangen (fra prædikestolen) skal man publicere hr. provstens formaning]:

Effterat for mig stoert klagemaal andragis, hvorleedis at kirckens rente, som oc Hadersleff skoel- oc armepenger aff mange saa urictig betalís, der dog same æffter udgiffne haandschiffter ufeilbaar om s. Michæls dag forfalde: saa paamindis hermed alle de, som hafve kirckens skoel- oc armis penger paa deris gaarde staende, vel meenendis, at de aff/legge renten i det seeniste mod Mortens dag. Kirckens rente til

kirkevergen, Haderschleff kirck- oc skoelpenger enten til h. prousten selff i Hadersleff eller til hospitals forstander, oc skoelpersoner, dem same penger ere anvijdsde. Hvo som æffter Mortens dag icke har betalt, den skal med rytters exsecution vorde belagt, oc dersom en rytter icke kand hielpe saa skulle 2 eller 3 komme, hvoræffter alle de som ere skyldige hafve sig at acte oc for skade at tage vare, æffterdi man icke vil længre see giennem fingre med de onde betalere, men mae bruge stregheden æffter kongelige befalning. Datum Hadersleff den 10. octobr. 1682

m. Christoph Krahe, kongl. maj. bestalte Probst til Hadersleff manu propria [med egen hånd]

D. Hanß Gregersen i Høxgaard liuser æffter 2 sort brun heste, den eene stiernet, som ere for kortens hannem frakomne, om hand icke aff noget Gudz menniske kunde fae kundskab./

Peder Anckersen i Uhrstorp liuser æffter 8 svijn, som ere ubrændte, oc hafve huller giennem begge ører, hvilcke hannem ere undgangne.

D. Gammel Jens Simonsen i Biertt lader liuse æffter 6 vinterlinger: 1 skimmel oc 1 brun marplagg, 2 smaa sorte fooler oc 1 brun foole noch 1 rød skimmel vinterling.

D. At bede for Laurtz Jepsen i Dalby, som er svag.

Die mercurij post 19. trin. [25. okt.] W. Paa søndag skal her Gudz bord betienis oc paa løfverdag skrifftestoolen. D. Sidst misse.

De som reste deris sildbyrd, saavel indester som landbohler ville kiende sig selff oc nu tilreede, at lade mig bekomme det.

De som restere kircken rente eller anden udgiff, holde i vaande til Mortens dag at clarere, ellers har prousten haarhed i sinde med exsecution./

(Søndag) 20. post trin. [29. okt.] Paa oensdag er det alle helgenis fest oc da først misse utrobique [begge steder]. Paa søndag communion i Dalby oc da først misse. D. At bede for Amdi Pedersen.

D. Hans Bygwraa lader liuse æffter 1 blodrød stud, som er brænd inden paa det venstre horn oc skaaren et styck aff det venstre øre.

In die omnium sanctorum [1. nov.] in Dalby dn. Hartwig Hartensis. Paa sønndag fae vi fuldmaane æffter klokken halff 5 om morgenen. D. Paa sønndag Gudz bord oc først missa.

W. Bold Laurtzis liuser æffter en klock med en jern bøjvel oc laass hvilcken de paa 6 aars tijd hafve haftt paa deris beester, oc bleff i søndags natt aff deris eene beest tagen oc same beest var skammeligen ree-

den oc i unde maader forrendt oc forract. Gud obenbar de udædiske oc tifactige mennischer enten de ere inden eller uden byen, at gottfolck mae beholde for dem deris ubeskaaret./

(Søndag) 21. post trin. [5. nov.] I morgis finge vi klokken æffter halff 5 fuldmaanen. Paa fredag er det Morten Luthers dag oc Morten bischoffs afften. Nu gaer solen op klokken 8 oc gaer ned klokken 4.

D. Intimandum prius [der bør først lyses] 1. gang Der lade liuse for sig til det h. ecteskab den ærlige act oc velforstandige Peder Hansen Seestæd oc ærlige, dydig oc Gud fryctige Caren Hans d. Reebeck, sal. Ifver Andersen-Frijs hans effterleverske, oc ere de den christen kirkis bønn for sig til Gud beg... [begierendis]

D. Paa søndag sidst Gudz tieniste. W. Intimatio ad ss. cænam oc paa (lørdag) skrifftemaal.

W. Jørgen Skolemester erinderer meenigheden, at som den udlofvede skip hartkorn aff hver gaard ham bleff lofvet om paaske, hand icke endnu har bekommet, hand da motte nu som behøfvendis fae same. Som da de fornæmiste hafve underskriffven oc er desforuden den gamle rettighed, ville I lade hannem same skip korn nu forderligenst vorde til rede holden./

W. At bede for Elsebe Erichs yngste sønn, som er suag for oc æffter prædicken. – Jess Andersen liuser æffter 1 sort spraglet svijn, som er blefven bort for hannem. Noch liuser hand æffter en sawvalcke oc nogle tagsuller, som ere bleffven borttagne bag ved præstens ofverhaw, item æffter en øx, som hand tabte imellom skowen oc hans gaard.

Dnca. 22. post trin. [12. nov.] D. Lade liuse for sig 2. gang til det h. ecteskab tit. Peder Hansen Seestæd oc tit. Caren Hans d. sal. Ifver Anderss. Frijs hans effterleverske.

Denne morgen klokken 4 finge vi det sidste quarteer i maanen. 2. brandstæd mænd aff Faaborg sogn, Søren Sørensen i Debel oc Christen Christensen ibidem mistede baade deris huus oc gaarde d. 30. aug. om natten med hvis høe oc korn de haffde bleff alt lagd for dem i aske, bede naar de gott folck i deris boohafve besøgendis vorde, at de mae finde milddådige hænder mod sig ynskende alle Gudz beskiærmelse oc for deris hielp tusindfold belønning.

W. sidst, Dalb. først paa søndag.

W. Æfftersom jeg trænger til dette aar at fae/ rug i min hustofft oc de omkring boende landbohls quinder, børn oc inderster hafve aarligen min gierde nedbrudt, hiemslebt oc opbrænd, hvilcket jeg hijdtil har

seet giennem fingre med, men saafræmt jeg æffter denne dag faer skade paa min rugsæd ved min gierdes bortpluckelse, da vil jeg de huse omkring til ting sicte oc steffne, at de deris eed skal gjøre, det der intet aff min gierdel på deris ildstæd er bleffven brænd, om end motvillige drenge gjorde sig ildstæd i Igskow aff min gierde.

Matz Simensen i Seest liuser æffter en kulsort stud.

Klaus Key liuser æffter 4 stude klippet med en K oc stumpøret.

W. Peder Hack beklager sig at nogen om natter tijd tager veed aff hans gaard.

D. Kiersten Thomas d. Strandhуuß lader liuse om nogle sengklæder, som vare indbunden i et sengeklæde oc blefve tabt mellom Reebeck oc Aitrup, om nogen kand gjøre hende anvisning der om, da vil hun deris umag forskyldde.

(Søndag) 23. post trin. [19. nov.] Dalb. liuses i dag 3. gang for det h. ecteskab mellom tit. Peder Hansen Seestæd oc tit. Caren Hans d. Frieses./

I morgis klokken halff 5 finge vi nymaane. I denne uge vil solen gae op klokken halff 9, ned halff 4.

D. Paa oensdag hafve vi voris bededag oc da først betiden misse. Paa løfverdag er det Carens dag. Paa tilkommendis søndag skal Gudz bord her tilreedis oc hafve vi atter først i liusningen skrifftemaal.

Wons. Efftersom Hanß Hansen Jisings hustru Margrete Ifvars daater med deris fellitz ecte sønn Iffvar, 2½ aar gammel, er bortgangen fra sin mand d. 3. octobris uaffvijsendis, oc hand har søgt hende allevegne i Nørr herret oc hverken funden eller spurt til hende, da gifves saadan hans vilkaar til kiende, at hand uden gifven aarsag mae nu saune sin hustris oc barns bortgang oc gierne vil spørge oc forfare noget til dem i mindelighed, at hand icke skal foraarsagis hos den geistlige øfrighed at søge hielp mod slig forløbelse./

W. Peder Hack beklager sig, at hannem et svin er fordreffvet med slag oc hugg i disse dage liuses effter sagsmanden at tale minde inden hand derom vjdre forretager. W. Hans Pedersen i Dalby lader liuse effter et rødsandet soesvijsn.

Die mercurij post 23. trin. [22. nov.] D. Paa (søndag) igien første misse oc Gudz bord.

(Søndag) 24. p. trin. [26. nov.] I morgen fae vi klokken halff 6 formiddagen det første quarteer i maanen. Paa torsdag er det s. Andersis dag. Sidst i denne uge gaer solen op noget æffter halff 9, ned halff 4.

W. Paa (onsdag) hafve vi voris bededag oc først betijden tienisten. W. intimatio ad ss. cænam. D. først misse.

Bartel Degn i Biert lader liuse effter 5 øg, 1 blacket, 1 skimmet, 3 brunblæset oc det ene har en klokke paa, om nogen har seet dem oc kand giøre anvijnsing vil hand gierne forskyldte deris umag.

(Onsdag) post 24. trin. [29. nov.] Jeb Laurtzen udi Fielstr. liuser æffter en kulsort hoppe. W./

(Søndag) 1. adventus [3. dec.] I morgen fae vi fuldmaane klokken 5 om afftenen, oc er da Barbara dag. Paa oensdag er det Nicolai, Nielsis dag, paa fredag Mariæ undfangelsis oc løfverdag Joachims dag. Paa søndag Dalby sidst, Wons. først.

En fattig quinde, Inger Christoffers d. aff Tobel i Guldager sogn, er forgangen juledag hendis huus affbrænt med hvis korn oc middel hun haffde, medens hendis var uden lands oc ingen under prædicken kunde redde den fare. Beder at mae besøge gottfolck om nogen hielp i Herrens naun oc lofver aff Gud rigelig lønn til alle sine velgiører.

Anders Paulsen (i Wonsyld) lader liuse for band æffter et udædisk menniske der skielde hannem ved et stort hvidt-sandet soesvijs i Seest i de pintzugs dage, oc meldis same menniske her med an, at saafræmt hand icke inden bandsøndag skiller sig ved den synd oc giør vederlegg, at hand/ skal vorde Gud antvordet i den h. kirckis bønn oc band, som vil endelig svie til hannem: om skiønt mange forhærdeligen en tidlang gae hen oc foracte Gudz langmoodighed.

W. At bede for Maren Hans d. Søren Andersens hustru, som er i alderdommen saare svag blefven.

W. Otto Vossgerave paa Vobeschlett lader liuse æffter 4 svijn, som ere skaaren aff det højre øre oc 9 splett udi det vinstre: noch ere de 2 røde sandet galte med nogle sorte pletter paa oc 2 udbødninger, en rød-bæltet oc 1 hvid, som ere brænde med Vobeschlett brænde oc med en quernspille.

W. Christen Snogdall i Jarup lader liuse æffter 3 svijn, de 2 rød-bæltede oc en hvijd, ere skaarne et styck aff det venstre øre. Item Niß Geising liuser æffter 2, den eene hvijd, den anden med nogle sorte plætter bag paa. Suen Christensen æffter 2, den eene hvijd med nogle sorte plætter paa, den anden en hvijd skaaren ofven aff det højre øre oc stumphalet. Alle galt svijn./

W. Nils Vaaben i Hiarup liuser æffter 2 svijn, 1 hvijd soe stumpet aff

det venstre øre, oc en graa galt stumpet aff det højre øre, oc 1 hvijd bælt ofver det frammer bowe oc skæiter ud med det eene bager been.

Dnca. 2. adventus [10. dec.] Solen gaer i morgen ind i steenbocks tegn klokken mod 10 formiddagen oc da hafve vi soelhverff. I morgen fae vi ocsaa det sidste quarteer i maanen klokken halff 10 formiddagen. Paa oensdag er det Lucïæ dag, som har den korteste dag oc længste natt. Solen gaer op klokken mod 9, gaer ned 1 quarteer æffter klokken 3. Er saa dagen ved 6 timer lang oc natten ved 18 timer lang. Liuses for band æffter den, der skiliede And. Paulsen ved hans hvijdsandet soe-svin i Seest ved pintzetijden.

Item for band ofver den der stael Hans Fröstis brune hopp paa deris bymarck strax for Michæls./

Dalb. intimatio ad ss. cænam. Dalb. først missa, W. sidst.

(Søndag) 3. adventus [17. dec.] I morgen afften klokken halff 10 fae vi nymaane. Solen gaar nu op klokken strax æffter halff 9 oc gaer ned for halff 4. Paa torßdag er det st. Thomas dag.

D. Paa søndag er her sidst misse. W. først misse.

Liuser for band 3die, saa oc 2. oc 3. gang for Anders Paulss. hans svins bortkommelse i Seest, oc Hanß Fröstis brun hoppis bortstieelse aff deris marck i Dalby, saافرæmt ingen bekiendelse giøres inden i dag 8 dage, at de skulle falde i den h. kirckens bønn oc band: deraff ingen forløsning vil i denne verden vorde, uden at de gifver det staaelne igien oc gjør minde med vederlag.

W. Advariß oc imod den rolles oplæsning paa tilkommendis band-søndag i hvilcken de forbandede tilkiendegifves, at de der hidtil enten har holdt ad sig svenne, quinder eller mænd til ad dricke/ i løndom brændvijn oc taget ulowlig booskab eller ukast korn aff loen i betaling, som de har bract dem i deris huuse, at de icke meere giøre saa, men vocte sig icke alleene for Gudz straff oc forbandelse, men endoc-saa for øfrigheds straff oc for verdens spott oc skiendzel, som icke mae være eller taalis blant christne mænd. Effter ridefogdens hidkommen befaling tilsigis alle landbohler oc indester at komme i æfftermiddagen sammen til sognefogdens oc hør, hvad dennem vil vorde tilmodet.

(Søndag) 4. adventus, som er julafften. I banden settis den, der stall Hans Fröstis brun hopp oc And. Paulsens soesvijn i Seest.

Som det i dag er bandsøndag oc tillige julafften, saa gifvis for de eenfoldige til æffterretning, at ao. 76 haffde vi seenisten ocsaa, som i dag,

julafften for 6 aar, oc er hver anden gang 5 aar, hver anden gang 6 aar imellom, førend vi fae julafften paa en søndag igien. Men dersom et skudaar/ falder ind, naar vi skulde hafve haftt julafften paa bandsøndagen, da skiüder den dag offver oc vorde der 11 aar førend vi fae dett saa igien.

Paa tijsdag klokken 1 for dagen fae vi det første quarteer i maanen. W. Paa 2. juledag i dagningen kunde de W. komme til schriffte der længis deræffter. D. I morgen er her tilig Gudz tieniste for dagens korthed skyld. W. I morgen er her sidst Gudz tieniste. Verte [blad].

Formaning. Voris unge oc gamle folck mae vel disse h. afftener glæde sig i Gud oc nyde Gudz gafver rigelig til deris legomens oc aandez forquegelse for denne sal. tijd vi har naet, men de mae icke ofverflødeligen fylde sig oc larme den gandske natt med nattesæde oc drucken sang, omløbelse oc slagsmaal, at icke deris lyst blifver til ulyst, Gudz fortørnelse oc fromme mændiskers forargelse oc de sijden for dricksiugdum nepp komme i Gudz huß. Verte [blad]/

W. Jess Andersss. liuser æffter 2 beester.

1. juledag. W. I morgen aarle til skriffte saa snart det ringer. D. I morgen hafve vi her sidst misse.

2. juledag. W. I morgen sidst misse. D. I morgen først misse.

At tacke for offeret.

3. juledag. D. Paa tilkommendis søndag skal her Guds bord holdis oc ville vi da igien hafve her Guds tieniste. W. Sidst messe.

Dnca. post nativ. Christi 31. decembris. Paa oensdag morgen klokken mod halff 4 fae vi fuld maane. Paa løfverdag er det h. tree kong. dag. D. I morgen sidst misse. W. I morgen først misse.

Formaning til at slutte vel dette gamle, at vi vel begynde det nyt aar./

1683

I Jesu naun! Et nyt aar begyndis

c|o |o clxxxlll [1683]

In Wonsyld nati præterito anno [fødte i det forløbne år] 10 sønner oc 6 døttrer, sammenvejede 3 par gaardfolck oc ingen ellers, døde 7 mennsker unge oc gamle.

I Dalby ere fødte 4 sønner, 5 døttrer, sammenvejede 4 par folck, 1 par trolofvet, døde 4 mennsker med ung oc gamle.

Paa løfverdag hafve i Dalby først, i Wons. sidst misse.

In ferijs trium regum [6. jan.] I morgen er det s. Knuds dag oc er her Dalb. først misse i dagningen, Wons. sidst misse hora circa 10.

Paa oensdag afften klokken mod 9 fae vi det sidste quarteer i maanen. W. At bede for Lauritz Tusen ante & post c./

Dnca. 1. epiphantias [7. jan.] W. Ad bede for Laurtz Tusen, som er svag.

W. Intimatio ad ss. cænam Christi, paa (lørdag) til skrifftestoolen oc paa søndag først missa. D. Paa søndag sidst miss.

Dnca. 2. epiphan. [14. jan.] Paa oensdag afften klokken mod 4 fae vi nymaane oc er det sa Anthonij dag. Paa løfverdag er det Fab. Sebast. dag, der safften kommer i træerne igien.

D. Intimatio ad ss. cænam oc først misse. W. sidst misse.

W. Peder Juler vilde hafve et stumphalet umercket svin opliust, som holder sig i gaarden til sine svin oc er en høwling, men fordi det icke bleff mig i kircken ved denne bog oc blick sagd, forglemte jeg det.

Dnca. 3. epiphan. [21. jan.] Paa torsdag er det Pauls dag, oc same dag klokken effter 7 om afftenen fae vi det første quarter.

D. 1. gang at liuse til ecteskabs stand for ærlig, velforstandig oc søforfaren karl Hans Jensen-Tordtzen oc ærlig, dydig oc Gud fryctige pige Mette Laurtz s. etc.

Paa oensdag er her vor maanets bood- oc bededag. Dalb. først. Wons. sidst./

Karen Nielses aff Hvinderup en encke med 3 udragne børn er ofver ildebrand oc hendis mands død kommen i armod beder om nogen hielp til sine børns opdragelse aff fromme christne ynskendis alle lønn aff Gud igien.

D. Erindris at holde de kirckens penger til rede til sidst i ugen, ellers vil der komme ryterexsecution, saavel for dette sidste som for de forrige effterstaende aar.

W. Ebbe Ulff en kiøbmand i Tünder lader liuse æffter en regnskabs bog, den hand har tabt paa Wons. vej til Hadersleff, som ingen mand er nyttig, erbiuder sig at gifve good findeløn, den som hannem same boog vil tilvijse igien. W. At bede for Matz Degn, som er siug.

Die mercurij post 3. epiphan. [24. jan.] W. intimatio ad ss. cænam oc først missa. D. sidst misse.

At beede Gud ville gifve lycke til denne ulfvejagt, at det skadelige diur motte liggis øde, oc vi fattige landsens indbyggere motte nyde den deel fæmon os ved Gudz velsignelse fødis til aulingen oc næringens forfremmelse for Christi skyld. NB: de bekomme 2 ullfve, 7 refve, 1 vildkatt, 2 vildsvijn oc en skøtt ulff undkom./

(Søndag) 4. post epiphan. [28. jan.] D. Der lade liuse for sig til det h. ecteskabs statt 2. gang tit. Hans Jensen-Tordzen oc tit. Mett Laurtz d... Paa torsdag afften klokken halff 4 fae vi fuldmaane. Paa fredag er det kyndelmiss eller Maria renselsisdag, hvor vi hafve i D. først, i Wonsyld sidst missa.

D. At bede for gammel Birgitt Frises, som siges at ligge lijffs ad ende.

Ferijis purificationis Mariæ [2. febr.] D. I dag liusis 3die gang for Hans Jensen Tortzen oc Mett Laurtz d. D. Intimatio til skriffte oc først misse hora 8va.

W. Paa søndag skal her være Gudz tieniste noget for dagen naar det ringer efftersom jeg paa de Heils oc Weistrup meenigheders vegne, som icke endnu hafve en lerere, skal prædike den dag i 3 kircker. D. At bede for Jens Matthsen paa Biergegaard, item for Birgitt Frieses.

W. Jacob Jessen beklager sig ynckeligen at de hafve bortstaalen hannem hans beste kaal ved Søren Anders. kaalhawe oc/ begier, at der mae liusis baand paa det hans armoed aff Gud mae ansees, oc de kunde skiønne paa den urett de hafve giort hannem.

W. At bede for And. Paulss. daater Johanne, som er svag: ante & post concionem.

Dnca. septuagesimæ [4. febr.] W. Der lade liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab erlige oc troflitig karl Matz Jensen oc erlig, dydig oc Gud fr. pige Dorothe Niels d. etc.

I morgen er det Agathæ dag, paa tijsdag Dorothe oc oensdag Richards dag. Paa torsdag fae vi det sidste quarteer hora 9 formiddagen. Solen gaer op klokken 8, ned mod klokken 4.

Nils Hanss. aff Bælum ved Vaarde æffter tingsvindes bevis er det affbrænd for, oc beder om gottfolckis hielp.

W. At bede for Knud Oluffsen, som er (hjerter)lig svag, for oc æffter prædicken.

D. Paa søndag miss som i dag – klokken 8./

Dnca. sexagesimæ [11. febr.] W. At liuse 2. gang til det h. ectesk. for ... Matths Jensen oc ... Dorreth Niels d.

I dag den 11. febr. er det i Danmarck tacksigelsens fest for Kiøbenhavn's frelse i den svenske storm for 24 aar sijden, som skeede ao. 59 denne forgangne morgen.

Paa freedag morgen klokken fast 10 fae vi nymaane.

D. Intimatio ad ss. cænam, misse hora 8.

W. Intimatio ad ss. cænam, misse i dagningen oc paa løfverdag til skriffte.

D. Erindris at Gudz ord skal her igien prædickes paa torsdag, hvorfor de Gudz børn, der elske oc høre Gud til, kunde komme til kircken oc hædre den christen kirckis samquem.

W. At bede for And. Paulss. daater Kiersten, som er saare svag, oc Elsebe Erichs mindste barn, Jeb Smedz sønn Albert.

W. Jesper Clausen liuser æffter en ugierning, som hannem er skeet, idet mand hafver hannem et sterckt svin slagen, at det ligger oc vil dø. Den der er skyldig aff vred hand bekiende sig, ellers vil banden ramme derpaa./

D. At bede for And. Perssens hustru i Tved.

(Onsdag) post Sexag. [14. febr.] bleff ved Jürgen Rasmussens naunløse daaters lijgprædicken bedet for oc effter prædicken for Joh. Matzen oc Matthið Lauritzen, som vaare saare svage.

Dnca. esto mihi [18. febr.] W. liuses 3. gang til det h. ecteskab for Matths Jensen oc Dorreth Niels d.

Paa torsdag den 22. febr. er det s. Peders dag. Paa løfverdag er det Matthises dag. Paa søndag i W. sidst, D. først misse.

En fattig mand Christen Cnutsen aff Feldum i Aastrup sogn er det i foraaret affbrændt for, 16 fag hus, med all sin sommersæd oc brød i ouen, beeder om nogen hielp i husene oc ynsker lønn for velgiørendis hielp aff Gud igien /: W. :/

W. At bede for Matz Jessen oc liden Johannes Matthsøn, som ere saare svage etc.

D. At bede for Dorreth Jens d., vongvocterens quinde i Dalby./
(Søndag) invocavit [25. febr.] Biert. Paa oensdag skal her være sidst Gudz tieniste klokken mod 10.

Dalby. Paa oensdag skal her være Gudz tieniste hora 8.

Wons. skal her være tieniste i dagningen, æfterdi jeg skal ocsaa i Biert giøre tieniste med et lijj.

Paa freedag fae vi fuldmaane hora 2 pomeridiana.

En mand aff Folding sogn, som har været fra sin sands oc sidder med mange sma umyndige børn, Peder Bertelss. ved naun, beeder om hielp i meenigheden, naar hand dem besøgendis vorder.

D. Meenigheden ville gifve mildeligen noget til hielp til den sal. Birgitt Frises lijkiste i taulen, hvilcken Hans Laurtz har bekostet, foruden hvis dertil i timmer den fromme Hans Jacobsen gifvet hafver. Saa kand paa søndag taulen hertil gange.

D. At bede for And. Scheem i Reebeck, som er saare svag.

(Onsdag) invocavit [28. febr.] W. At skriffte paa løfverdag oc paa søndag tilig Gudz tieniste, thi jeg mae-skee skal da igien betiene 3 meenigheder./

W. At bede for Laurtz Michelss. mindste barn.

D. At bede for And. Scheem for oc effter prædicken.

Dnca. reminiscere [4. marts] Paa fredag afften silde om natten klokken 11 fae vi det sidste quarteer i maanen oc da gaer solen i væderens tegn, giør dagen oc natten lige lange.

Her findis 2 elendige, der ere brystne, bede om hielp naar de Eder i husene besøgendis vorde.

Paa oensdag er her (i Wons. hora 6) Dalb. mellom klokken 5 oc 6 voris Gudz tieniste. D. At bede for Caren Tules i Dalbüh, som ligger i en svar siugdum.

(Onsdag) post reminiscere [7. marts] Dominus Hartwigius Hortensius, h. Lagonis præceptor [lærer] prædickede i Dalby først miss, medens jeg prædickede tilig i Wons. oc reissde derpaa til Tysterup at communicere h. Lagonis huuß.

D. Paa søndag først misse oc Gudz bord med forhidgaendis skriffte-maal. W. Sidst misse./

(Søndag) oculi [11. marts] I morgen er det Gregorij dag. Paa (lørdag) er det Giertruds dag, som pleijer at føre blæst med sig. D. Paa oensdag hora 8va, W. hora 6ta.

W. 1. At bede for Peder Paulsen, som er svag, 2 item for Jens Hansen som er siug, for K...zen [?] søn.

Oensdagen post Oculi [14. marts] W. At mand ville tilkommendis søndag komme til tilig misse, fornemmelig de der skulle betiene et barns daab oc mae skee en hustrus kirckegang, æfttersom jeg skal den dag igien i 3 meenigheder giøre tieniste. D. hora 8va tienisten.

W. At bede for de siuge: Peder Paulss oc Jens Hanßen.

D. At bede for Bold Hans Laurtzøns i Reebeck, som er saare svag oc dødelig farlig for øjene. Gud hielpe hende!/
 (Søndag) lætare [18. marts] Denne morgen klokken halff 4 finge vi nymaane. Paa oensdag er det Benedictus dag, da hafve vi først tieniste i Dalby, sidst udi Vonsyld. W. Intimatio ad ss. cænam oc til skriffte paa løfverdag. W. At bede for Jens Hansen.

Wons. Begieris i mindelighed aff vore Wonsziel mænd, at de ville godvilligen æftter de fleerstis gode erbiudelse oc løffte age 5 in 6 læs sand til den steenbro for Colding, der alles vej oc kørend falder, det skal icke som en rett Eder anmoodis, men som en godvillighed være, oc aldrig komme i nogen brug, at det icke tilforn er fordret, har været aarsag at det icke kunde skee for øxens drifft hidtil.

W. Liuses for band æftter de 2 beester, dem Jess Anderss bleffve frastalne/
 D. At bede for Mett Tortzens i Tveed oc for Bold Hans Laurtzens i Reebeck.

(Onsdag) post lætare [21. marts] D. Paa søndag, som er vor fru dag, er her sidst misse. W. først misse med Gudz bord.

D. (At bede) for Anders Scheems mindste barn.

Dnca. judica i.e. d. 25. martij Annunc. Mariæ. I dag ad afften klokken 6 fae vi det første quarteer i maanen.

D. [udstreget: paa tilkommendis søndag til skriffte oc første misse] Bleff sparet til skær (torsdag) for band (søndags) skyld.
 W. Paa oensdag i liusningen prædicken.

D. Paa oensdag prædicken klokken mod 8. D. Her findis en fattig quinde til huß i Allmind med beviß som søger almiss til en brusten mand Peder Hansen, hvis hustru er i vinteren død oc begravet i Gammel Haderslebe, at hun mae fae nogen hielp naar hun Eder i husene besøgendis vorder.

Item kommer ocsaa for en quinde, der for en brusten mand Peder Ib-

sen aff Kierbølling i Jelling sogn søger hielp i husene, gifver den stund I kand oc vorder icke trætte. Gud skal enhver det rigeligen betale! /: Hæc omittas in aliud tempus reservare :/ [Dette udelades og gemmes til en anden gang]/

Jenß Sørensen aff Roiij udi Weistrup sogn skal vær 102 aar gammel oc gandske afflegs, at hand icke kand være om sin føde oc ophold, lader en paa hans vegne hos meenighederne ydmyg angifve, der skal hus fra huus nogen velgierning aff Eders mildhed til hannem ombeede oc opbærge. Gifver hannem noget, hvad Eders haand finder i Jesu nauffn oc venter lønn igien.

W. Her findis en fattig quinde, som i vinteren gjorde barsel her i sognet oc er til fornæme folck betinget ad skal være amme, vil gierne sin synd aabenbar bekiende oc affbeede, derfor som I finder anger oc bood, da forlader hende den menneskelige bryst oc beder for hende til Gud om naade oc en alvorlig omvendelse!

W. Liuses 3. gang for band æffter de 2 beester, som ere Jess Andersen frastaalne.

W. At bede for Jens Hansens liden dreng Bärtel, som saare siunis at være forspendt oc hafve lagt maalet, Gud giff hamm det hans naade ham selffver tilsiger oc ramm barnets salighed. /: obiit post concionem :/ [Han døde efter gudstjenesten]/

D. At bede for Kiersten Laurtz Bärtelsens, som er svag oc bleff berettet for prædicken.

(Onsdag) post judica [28. marts] D. først missa, W. sidst misse. D. At bede for Kiersten Laurtz Bärtelsens.

Dnca. palmarum [1. april] Klocken mod 11 fae vi i dag fuld maane.

D. Paa skær(torsdag) skal her ocsaa skee skrifftemaal oc Gudz bord i liusningen.

W. Paa oensdag middag skal her skrifftemaal holdis oc paa torsdag være sidst prædicken. W. I banden at melde om den der stall Jess Andersens 2 beester.

In die viridium [5. april] D. I morgen er her klocken 8 tienisten. W. I morgen strax klocken 6 tienisten.

In passione dnca. [6. apr.] W. sidst, D. først. Formaning til den gamle surdeis udfejelse oc hellig at aabenbaris.

1. die paschatos [8. apr.] D. I morgen sidst misse, W. først misse./

2. pasch-dag [9. apr.] W. I morgen sidst misse.

W. Hans Pedersen beklager sig, at hannem ere 4 lam bortkomne her

i byen den stund folck var gangen i kircken i goer, den gode paschedag, beeder gottfolck om kundskab at hand motte fae at vijde, hvor de ere henkomne æfftersom ulfven icke den stund at mand gick til kircken kom i byen, medens faarene vaare tilstæde i byen.

D. I morgen først misse.

W. Jürgen Skolemester holder an, som billig, om hans fortiente lønn, at hand motte bekomme den.

Gratularum actio pro oblato munere præ descensum e cathedra [Tak for offerydelse inden nedstigning fra prædikestolen]

3. pasche-dag [10. apr.] D. Paa søndag først misse. W. sidst.

En mand aff Andst liuser æffter 2 hest, en blackblæset oc sort blæset, som ere hannem undgangne, der hand dem paa paaskedag slog ud paa græss. Beeder om kundskab i hvor de her i egnen kunde være seet./

Dnca. quasimodogeniti [15. apr.] mea natali [min fødselsdag]. I morgen fae vi nymaane klokken halff 8 om afftenen. Paa oensdag hafve vi voris bededag, Dalb. klokken 8, Wons. klokken 8.

D. Paa sønndag skal her være Gudz tieniste med altars bord oc skrifftemaal.

W. At bede for Nils Andersens største sønn, som er siug.

(Onsdag) post quasim. [18. apr.] W. hora 9 statim [straks] concio. D. cum ss. $\sigma\nu\nu\alpha\zeta\epsilon\iota$ concio hora 5 [gudstjeneste m. altergang kl. 5]

Dnca. misericord. domini [22. apr.] Paa tijsdag morgen aarle klokken halff 3 fae vi det første quarteer i maanen. I morgen er det s. Jørgens dag, oc paa oensdag Marcus evangelistens dag. Paa tilkommendis fredag skal effter kongl. maj. alvorligste befalning den store bod- oc bededag holdis ofver Danmarck rige oc schleswigische samt hollstenske førstedømme udi en allmindelig faste oc hellighed. Inngen skal mae nyde nogen mad eller drick førend begge Gudz tienister ere fuldende./ Saavel tienistfolck som husbond oc hustru med børnene skulle faste oc icke murre ad dennem, icke dugen bredis førend Gudz tienisten er fuldendet, at de icke skulle falde Gud oc øffrighed i vrede oc straff. Der mae ej bryllupper eller verskaber holdis mellom de 3 ugers paa hinanden følgende fredags bededage som er fra den 27. april til den 11. maj ved højeste straff.

W. Paa tilkommendis søndag skal her være Gudz bord reed oc skrifftemaal paa (lørdag). Det skal holdis med fredagens bededag som vi pleije, først i Wons. klock. 6 (i Dalby klokken mod 9 oc strax paafølgendis aftensangen) Wons. æfftermiddagen klokken 2.

D. Gregers Nielsens mindste barn, som er svag, begieris at bede for.

W. At bede for Jess Laurtzens daater, som er svag, 2. for gammel Ingeborg Pers d. 3. for Laurtz Michelss. daater.

D. 27. april (fredag) 1. bededag. D. At blifve, saa skal strax afften-sangen holdis oc angae.

W. Naar det ringer, da at komme samptlige./

(Søndag) jubilate [29. apr.] I morgen afften klokken 8 fae vi fuld-maane. Paa tijsdag er det Phil. Jacobi eller Walb. dag.

Paa fredag er voris anden bede oc fastdag: Formanis, at som aff Gud oc voris højeste øfrighed er alvorligen paabuden at faste den dag til Gudz tienisten er ud oc ingen bren dwins huuse mae søgis, eij heller hendtis derfra noget ved største straff, da underlader oc at dricke bren-dewin den eeniste dag, at icke de fastende Gudz børn skulle forargis oc bedrøfvis, naar en deel komme stinckende aff bren dwin i kircken. Tie-nisten skal den dag holdis lige som i fredags den første bleff holden.

W. At bede for Laurtz Michelss. barn, som er idel svag oc trifvisløß. D. At bede for oc æffter prædicken for Gregers Nielsens mindste barn i Tved, som har en elendige siugdøm. Gud enten giff det bedring eller sa-ligheden for Christi skyld./

D. 4. majj 2. bededag. D. Paa tilkommendis sønndag skal her holdis skrifftemaal oc være først misse hora 6. W. Sidst misse paa søndag. W. At bede for Laurtz Michelsens barn.

Dnca. cantate [6. maj] Paa (tirsdag) klokken mod 11 formiddagen fae vi det sidste quarkeer i maanen. Nu staer solen op hen mod 4 slett, gaer ned æffter 8 slett. Paa fredag er den 3die fast- oc bededag, som de 2 forrig ere holdne.

W. At bede for gammel Ingeborg Pers d., som er langvarig svag ved sengen.

Den 3. bededag, 11. majj (fredag) D. Paa søndag sidst Guds tieniste. W. [overstreget: sidst] er først begierdt.

W. Formanis at helbrøders foget har indseend, at der icke paa søn-dage pløjes med fuld drivvendis 6 beesters plouff, det veijfarende har paa voris marck mercket oc ført vidre end vi komme selff: mig rifvis i næsen mine sognebørns forhærdelse, oc fae alle for en mand skyld./

(Søndag) rogate [13. maj] Paa (onsdag) morgen mod klokken halff 9 fae vi ny-maane. Paa (torsdag) er det Christi himmelfærd, da udi W. sidst misse, D. først misse.

D. Paamindis vore heederlige sognehustruer, at de nu tæncke paa at

rede deris smørbyrd til, paa det same kand æffter gammel skick paa 3die pintzedag samptligen annammis, æfftersom Gud har været good med grøden.

W. Her skal husvisitats holdis, saasnart vorder roligt oc indseend skee, heldst i de smaa huse, hvordann der leffvis, om svenne ligge aff deris husbonders gaarde om natten, oc det kand bødis ved øfrighedz tilgiørelse.

D. At bede for Jeb Paulsen, som er saare svag oc nu bleff berettet./

Ferijs ascensionis Christi [17. maj] H. Cnut aff Seest prædicker i Wons. propter comm. suam p.g.a. sin altergang. Jeg i Dalby.

D. Paa tilkommendis (søndag) er her sidst prædicken. W. Først misse oc Gudz bord til skriffte paa lørdag middag.

D. Efftersom den forstandige oc fordom i sin velmact meget be-troode Hans Petersen har behaget at boo i Tveed, da (at hafve nogen christelig idrett heller end være ørckeløß) er biuder hand sig at holde skole oc lære ungdommen hos øß. Tilsigis derfor at foreldre i Tveed oc Reebeck ville sende deris gaunløse børn til hannem i lærdom, thi hand er capabel at lære dem en reen fijn skriffte at skrifve saa oc læsning oc regnelse, saa meget som de ville lade dem lære, som da de trofaste Dalbyer holde sammen oc holde deris smaa en egen skolemester.

(Søndag) exaudi d. 20. majj. Paa oensdag morgen klokken halff 6 fae vi det første quarteer i maanen. Solen gaer nu op halff 4, ned halff ni./ Paa tilkommendis fredag den 25. majj er det Urbanus dag, oc da er det sommerens anfang oc voris baaghved sæd.

Efftersom pintze tilkommendis søndag indfalder, da helliggiører Eder til same fest oc falder ind til Gud med mig alle, at hand ville næst freden gifve os en fructbaar sommer oc lade vor sæd oc vort queeg lyc-kis for øß! item hand ville faderlig bevare os alle for stor modgang, sorg oc ulycke, oc at de aff quindkiønet, der sidde for sig eller tiene, icke glemme sig tilbage med deris offer.

D. først, W. sidst. W. At bede for Nils Andersen, som er svag. D. At bede for Laurtz Jepsen i Dalby.

Festo pentecostes [27. maj] D. I morgen tilig skrifftemaal oc Gudz bord. D. Paa tisdag ofvermorgen at smørbyrd mae til rede aff sampt-lige være at undfange.

W. I morgen igien sidst misse. W. At bede for Gyde Jenß Jensens oc Nils Andersen./

Fer. 2. pent. [28. maj] D. I morgen her sidst misse. W. I morgen her først misse. At tacke for offer.

Fer. 3. pentecostes [29. maj] W. Paa løfverdag skal holdis skriffte-maal oc først misse. D. Paa søndag sidst misse.

D. Paa søndag skal queeg tiende opbæris æfftersom mig en lang reise forrestaer oc icke veed hvor snart jeg hiemkommer. Vil kierligen hafve ombeeden mine bevogne sognemænd ville samtlige hielpe mig æfter leilighed, naar jeg er borte oc de fae vidre bud at age min giødning en stacket vej ud, i 4 eller 5 vogn om dagen, vil findis alles plictigste tiener igien.

D. De landbohler oc indester i Dalby, dem Gud har gifven køer oc smør, de mae icke tage sig nogen frihed til icke at yde smørbyrd, naar de ere saa arme, at de intet har, da kreffver mand dem intet, men naar de aff Gudz velsignelse har, kand dem intet fri, at de jo tacknemmeligen for Gud gifve noget./

W. At bede for Gyde Jens Jensens oc Claus Pedersens mindste barn. D. At bede for Hans Paulsen i Reebeck, som skal være saar svag.

(Søndag) ss. trin. [3. juni] I dag er det Erasmus hans dag. Paa (torsdag) fae vi det sidste quarteer i maanen klokken 3 æfftermiddagen. Paa (fredag) er det Medardus dag, hvor de gamle acte om det regner, da vil det regne 40 dage deræfter.

Paa tilkommendis oensdag om middag, da kommer Peder Orloff til Wonsziel, hvo som da har hans tieniste behoff, kand finde hannem der.

W. Erindris bymændene at Wons. gade motte nu vedtagis at færdige, at jeg skal icke behøfve at fae ved domm oc deele eller anden ofrigheds haardhed de gienstridige dertil dreffven æfftersom de fleerste ere berid saa snart det skal begyndis: oc nu er det tijd./ Her skal være paa søndag først misse.

D. Sognemændene ville blifve tilstæde at angifve deris queegtiende. D. At bede for Hans Paulss. i Reebeck, der endnu er saare svag aff de hugg en ryter har slagen hannem i marcken.

Dnca. 1. post trin. [10. juni] Prædickede h. Cnut i Wonsziel oc bleff beden for Caren Toniussis, som var siug oc berettedis i oensdags til døden. I Dalby prædickede h. Fridrich Ries aff Biert oc bleff til først misse begge stæder intimeret.

Dnca. 2. post trin. [17. juni] I dag er det den 17. juni, s. Bodilds dag, der har været kong Erichs Eijegods gemaal, en from oc dydig dronning, hvilcken for sin sactmodighedz skyld i sin herris gemeenskab med andre kvinder end selff smyckede dem hand gad lijd, er bleffven i de hel-

legenis tall indskreffvet oc døde hun i det h. land æfter sin herris død, oc som i dag bleff begrafven i Josophats dall ved Jerusalem./

Paa oensdag fae vi det første quarteer i maanen. D. Paa søndag skal her skrifftemaal holdis oc være først misse.

W. Paa søndag, som er mittsommers dag, skal æfter prædicken queeg tienden klar giøris oc paa efftermiddagen smørbyrd ydiß. W. Paa søndag igien sidst misse.

D. Hans Pedersen i Dalby beklager sig oc lader liuse for band æfter nogle tifve, der hafve om natten bortstaalne aff hans gaard en jernharfve, en tøm oc 2 lundsticker, bedendis Gud ville aabenbare slige tifve, der stiæle det, hvis til den rettfærdige bonde aufling oc pløjredskab hører, at de mae fae deris fortiente straff oc Gud hannem ville fræmdeelis velsigne oc hans ofrige bevare.

D. Paa oensdag er her vor maanetz boodprædicken oc klokken 8 tienisten.

(Onsdag) post 2. trin. [20. juni] D. først misse til skrifftemaal. W. sidst./

In ferijs Joh. Baptistæ [24. juni] Paa (torsdag) afften klokken 6 fae vi fuldmaane. W. Paa løfverdag skal her være schrifftemaal oc paa (søndag) først missa. D. Paa (søndag) sidst misse.

W. Mændene ville blifve til stæde at angifve queegtienden, oc vore hustruer ville siden, naar det ringer, fremsende samptlige deris smørbyrd. Item advaris landbohlerne at angifve deris queegtiend aff en kalff dem fødis, omskiønt de icke selff drage den, mens selge den. Jeg kand icke forsvare det længer at efftersee den egenvillighed, men skal gifve det ofrigheden til kiende, at mand har svecket kircken sin part saa uforvarligen.

W. At bede for Jens Jensens hustru, som er indfalden i siugdum igien oc er verre nu med hende, end som det første var.

Dnca. 4. post trinit. [1. juli] I morgen er det vor fru dag, Mariæ besøgsens fest, oc i Wons. sidst misse, i Dalby først misse. Paa fredag afften klokken 8 fae vi det sidste quarteer i denne vaade maanet./ Continuatio [fortsættelse].

D. Paa søndag skal her være skrifftemaal oc Guds boord.

W. At bede for 1. Gyde Jørgens d., 2. Jess Laurtzens daater, 3. Bonnicks mindste sønn. W. Laurtz Pedersen lader liuse æfter en rijsøxe, som er blefven borte for hannem.

D. Begieris oc at bede for Jess Laurtzens daater i Wonsyld, som har usigelig vee oc smerte i sit hofvet, Gud vilde hielpe hende, forlindre hendis onde oc gjør en god ende derpaa for hende for Christi skyld.

In die visitationis Mariæ d. 2. julij (mandag) D. Med skrifftemaal er her paa søndag først misse. W. sidst misse.

Dnca. 5. post trin. [8. juli] W. Jeb Smed beklager sig at nogen har huggen med en øxe hannem hans koe i hofvedet paa oensdag middag. Byder til, at hvo har giord dett enten aff vanvar eller modvillighed skal bekiende sig oc betale hannem skaden, hvis icke det skeer, da vil hand lade kirckens band gae ofver den, der har giord hans koe skaden.

I morgen klokken /: 11 i W. :/ 12 D. kommer h. probsten fra Hadersl. her til visitats middagen klokken 12 i Dalby (oc klokken 2 æftermiddagen i Wonsziel). Formanis hußfædre, at de deris unge folck, børn oc tifvende sende til kircken, sampt skolemestere deris betroede børn med bønner oc catechismo lade frækomme.

Paa torsdag er det Henrichs oc paa (fredag) Margarete dag oc da gae hundredage ind. Paa løfverdag fae vi nymaane klokken 3 om morgenen. W. Paa løfverdag skal her være skrifftemaal oc paa søndagen først misse. D. sidst misse.

D. Publica deprecatrix adest quæ peccavit in 6. decalogi præceptum, petit contuto corde veniam a deo & ecclesia, condonate ipsi etc [Her er en synderinde til stede som forbrød sig mod det 6. bud, hun søger af fuldt hjerte nåde af gud og kirken, tilgiv hende selv etc.] Maren Laurtzd. tienendis da i Tved hos Peder Hansen, udlagde Thom. Nilsen Tved./

W. Niß Tingleff beklager sig at en sandet soe aff hans er hannem for 2 dage siden med en øxe huggen i bowen, som sinuis icke at kand lefve, noch i goer er hannem 1 andet svin med en knippel i hoffvedet slagen, som tvifles oc om icke at skal leffve: liuser æfter, at hvo det har giord sig skal røbe oc gjøre skel for skade, hvis icke, da vil hand lade banden gae derfor.

W. At bede for Gyde Jens Jensens, som er saa langvarig suag, Gud lindre hendis aamact oc hielp at hun mae komme paa food igien at besøge denne tempel oc skiønne Guds tieniste, at høre ordet oc glæde sig i sin salighed for Jesu Christi skyld.

Dnca. 6. post trin. [15. juli] Paa freedag fae vi det første quarteer i maanen. Paa søndag Dallby først, Wons. sidst misse.

D. At bede for Paul Smid, som er siug oc sijden (tirsdag) mott holde ved sengen.../

Dnca. 7. post trin. [22. juli] I dag er det Mar. Magdalene dag. Paa tijsdag Christinæ, oensdag s. Jacob eller Ibs dag, torsdag s. Annæ oc fredag Marthæ dag. Paa løfverdag fae vi fuldmaane klokken ofver halff 8 formiddagen.

D. Intimatio ad ss. cænam oc først misse. (W. sidst misse). Paa oensdag hafve vi bededag: Dalb. sidst, Wonß. først tieniste.

En ælendig mand aff Jels med sit sognevidne om skrøbelig vilkaar beder at besøge gode christne i huse om en føje hielp i sin armød.

W. Matz Jessen som staer sal. Elsebe Erichs gaard for, lader liuse cffter gaardsens eng kaldet Kneck ved Præstkier, som er henslagen oc hentagen, at den, det uden minde har tagen, det bekiender, at icke dem aff arfvinger skal verre vederfaris./

Die (onsdag) post 7. trin. [25. juli] in Dalby tantum [kun i D.]. Det blifver ved den paabudne søndags Gudz bord oc først misse.

Dnca. 8. post trin. [29. juli] I dag er det s. Oluffs dag. W. Paa oensdag skal her holdis voris forrig opsatte bededag oc skal prædicken være mod klokken 10. Paa torsdag staer solen op til halff 4, ned til klokken 8.

W. Intimatio ad ss. synaxin paa søndag oc til at skriffte løfverdag middag. D. Paa søndag sidst, W. først.

(Onsdag) den 1. augusti skeede prædicken i Wonsjld.

Dnca. 9. post trin. d. 5. aug. I morgen mod middagen fae vi det sidste quarteer i maanen. Paa (fredag) er det s. Laurtzis dag, hvor at hundredage ere til ende. Paa søndag først misse i Dalby, sidst i Wons.

D. At bede for Peder Rasmussens mindste barn i Tved./

Dnca. 10. post trin. [12. aug.] I Wonsyld lader liuse for sig 1. gang til det h. ecteskab: Peder Sørensen oc Mette Christens d. etc. I middag klokken æffter 11 fae vi nymaane, oc nu gaer solen i jomfruens tegn, gjør dagen 15 tijmer, natten 8 tijmer lang.

Paa oensdag hafve vi bededag, Dalby hora 8, Wons. hora 6ta.

W. Formanis at gjøre rett med den rug- oc anden tiende, der er saet aff de Seester oc Coldinger paa marcken.

D. Intimatio ad ss. cænam.

Die mercurij post 10. trin. [15. aug.] Paa søndag i Dalby først misse med skrifftemaal. W. sidst et intimamus ss. cænam.

Dnca. 11. post trin. [19. aug.] W. lader liuse for sig til ecteskabs stand Peder Sørensen oc Mette Christens d. 2. gang.

I denne natt klokken mellem 2 oc 3 finge vi dett første quarteer i maanen, holder icke til gott veir. Gud hielp os!/ Paa fredag er det Barthol. dag. Dalb. sidst. Wons. først.

D. At bede for Mett And. d. i Tved, som er siug.

Dnca. 12. post trin. [23. aug.] NB W. Der lader liuse for sig 3. gang til det h. ecteskab Peder Sørensen oc Mett Christens d. W. Intimatio ad ss. cænam paa søndag oc da gandske tilig misse. D. Paa (søndag) prædicken klokken mod 9.

I morgen ved solens opgang kommer Peder Orloff til Wonsyld at betiene demm med sit arbeid, som har det behoff, hvoræffter mand kand i dag rette sig at hafve sit onge gotz ved haanden.

Denne dag klokken halff 12 fae vi fuldmaane. Paa løffverdag den 1. sept. fae vi Ægidij dag, hvor hiortenis brølen oc brynde angæer.

W. Her findis en arm synderinde som har sig mod det 6. bud forsyndet oc som hun icke kand hafve effne at komme med sit barn ind i Øelstæd sogn, hvor forseelsen er skeet oc hun/ icke længer kand taalis at gae i ubodfærdighed hen, skal det i hendis meenighed æffter kongens ny low vorde til kiende gifvet, at hun her giør Gudz meenighed sin obenbar bod oc skrifftemaal. I ville da bede for hende til Gud om sin naade oc forlade hende sit menneskelige fald.

W. Erindris at Raunberg tiende icke saa blifver liggendis men hiemhentis oc svaris til ved eed oc samvittighedz. W. Jess Anderss. liuser effter 1 bietzel som bleff hannem i onsdag 8 dage borttagen aff hans beest i Ton. Laurtzens gaard.

Jens Nielss Baadmand i Kolding beklager sig oc liuser effter 8 ny hesteskoo, hvilcke mellom (torsdag) oc (fredag) om natten ere hans beester frabrut neden paa huseners tofft.

D. At bede for den gammel Maren Nisses i Reebeck. D. Niels Pederss. i Tved beklager sig at for 14 dage siden hafver nogen om natten været i hans gaard oc taget pærer oc ilde nedbrut træerne./

Dnca. 13. post trin. [2. sept.] Paa tijsdag morgen klokken 1 fae vi det sidste quarteer i maanen. D. Paa søndag først. W. Kand icke vijdes om jeg kand komme hiem eller en fremmet præst skal betiene meenigheden.

Dalb. Broen er i synderkørddt, at den straxen færdigis etc. Skal med 2 fiele færdigis.

D. At bede for Hans Laurtzen i Rebeck, som er siug.

Dnca. 14. p. trin. [9. sept.] Prædickede her for mig medens jeg var i

Ribe h. Fridrich: intimanda: I morgen afften klokken 7 faa vi nymaane, oc saafræmt Eders sognepræst kand komme hiem til den tijd, da skal I faa bededags prædicken, som kand actis naar det vorder ringet (i Wons. tilig) i Dalb. klokken 9.

D. Blifver græfvens beskeed afflæst for Peder Vadriider, at fiskerbaade skulle udi hver by visse stæder anvises, hvor de skulle legge at icke undersleff skeer med Kongens told oc med ulowlige varers transport./

Die mercurij post 14. trin. [12. sept.] W. Paa søndag sidst missa. D. først, hora septa [kl. 7]

Dnca. 15. p. trin. [16. sept.] Anthon Kling, ridefoget i Hadersleff herret liuser æffter 2 hester en brunblæset oc en røblæset, som ere hannem frakomne i hans gaard hand har i Hadersl. Bramdrup, ere 4de aars med hans nauns brænde paa, ere mellom (onsdag) oc (tirsdag) om natten bleffne borte.

I morgen efftermiddagen klokken 7 fae vi det første quarteer i maanen. D. intimatio ad ss. cænam oc først misse. W. sidst misse.

W. Jacob Æschylsen i Uhrstorp liuser æffter en graa høvling, som er blefven borte for hannem etc.

Dnca. 16. post trin. [23. sept.] Nu gaer solen op klokken 6, ned klokken 6. Paa tijsdag fae vi fuldmaane om afftenen hora halff fem. Paa løfverdag er det s. Michæls dag, misse i Dalb. hor. 8. Onsid hor. 11.

Niss Taarning i Binderup liuser effter 1 bærbrun 5 aars hest, brænd paa det vinster laar mellom (onsdag) oc (torsdag) bortkommen./

In fer. Michaelis [29. sept.] H. Frid. prædick. I morgen er her i Wons. først misse, D. sidst.

(Søndag) 17. post trin. [30. sept.] ibid. W. intimatio ad ss. cænam oc først misse, D. sidst misse.

(Søndag) 18. post trin. [7. okt.] Paa oensdag fae vi ny maane hora 6 matutina [om morgenen]. I dag er det Birgittæ dag. D. Paa søndag skal holdis schrifftemaal oc først misse.

In nomine domini [i Herrens navn]: Efftersom et christeligt ecteskab er begynt mellom den heederlige oc højlærde mand magister Gregers Fog, rector udi Ribe, oc den ær- oc dyderige, Gud elskelige møe Maria Antonij d. Raff, saa til ydermeere fremsettelse liusis dem i dag første gang, om nogen derudi haffde at sige/ de motte det betiden gjøre oc være taugende heræffter, ellers ville vi gjøre forbøn for dem til Gud, at det dennem mae gae vel oc lyckis til en bestandig velsignelse paa jor-

den, dennem selff til salighed, deris paarørende til trøst oc gode oc Gudz børn til et fromt exempel. Gud gifve dem naade her oc i himmelen ypperlighed. Amen!

D. At liuse til min sildbyrd i Tved oc Reebeck.

W. At bede for Peder Thomsen, som er haardeligen med vattersoten belad, Gud vær hans hielp etc.

W. post preces [efter bønnerne] ultimum [sidst] Liusis i dag 1. gang til ecteskab for Christen Christenss. oc Mett Sørenss d., der har begiert hinanden oc ville lade gae bøn for sig i meenigheden til Gud om et gott ecteskab. Har nogen herudi at sige, da komme de frem, hvis icke, da gifve Gud dem sin naade oc velsignelse, Amen.

W. Laurs Persen liuser æffter nogle ris eege, som ere hugne i hans Igskowhawe./

D. At bede for Hans Laurtz daater i Rebeck. NB D. At liuse til det h. ecteskab for Søren Jensen oc Ingeborg Lauritz d. 1. gang.

W. And. Snedker liuser effter 2 lundsticker, som ere staalne aff sin vogn. Niß Andersen i Tabsuhr liuser æffter 1 mørckbrun hoppe, som er bleffven bort for hannem.

Dnca. 19. post trin. 14. okt. Paa (onsdag) fae vi det første quarteer i maanen klocken mod 5 om morgenen.

W. Paa oensdag er her ocsaa voris bededag i bod oc leffnetz bedring oc er her tillige et lidet lijg at jorde, hvortil de alle der gerne elske Gudz ord ville komme til kircken.

W. Formanis, at de som icke har betalt vongmanden Jacob sin sommerløn skulle hannem den tilstille, ellers vorder øfrighedz mact oc execution udvircket.

D. Beedis I mine trofaste sognemænd, saa mange Gud har gifven hest oc vogn, at I ville træde sammen oc ligge Eders gode vilie mod mig ofver tilsammen, at hielpe mig med 10 vogne at hente oc hiemføre de folck fra Hadersl., som jeg effter kongl. befalning er tvungen til at skal hafve til min daaters førestaendis bryllup, gjører barmhiertighed mod hendis sal. faders been i mulden (der er en gnist af den gamle præsteæt beholden oc kommen til ære i verden) oc hielper mig aff stæd med en good oc redebon vilie. Jeg vil med min sveed gjerne tiene Eder igjen.

D. Paa søndag først misse betijden. W. Paa søndag misse klocken 10. NB At liuse 2. gang for meget heedl. oc højlærde m. Gregers Fog oc Maria Anton d. hedl, ær- oc dydrig, Gud elskelige møe.

In fine [til slut] (liusis oc for Christen Christenss. oc Mette Sørens d.)
 2. gang /: [omissum rogatu filiæ] udeladt efter min datters ønske :/
 Dalb. Liusis 2. gang for Søren Jensen oc Ingeborg Laurtz d./ At bede
 for grefvindens fructsommelighed.

W. Lass Lassen beklager sig at et udæd. menniske har tagen hannem
 4 ny scho fra hans beester paa Nørmarcken i de dage, der tienden bleff
 schifft.

W. Jørgen Skolemester siger atter skolen til, at de samtlige ville
 sende deris børn i skole, thi hand icke kand lefve aff lufften, eij holde
 sig deraff at læse for 2 eller 3 børn.

W. Anders Christensen aff Wester Vidsted sønden Ribe liuser effter
 en sortblæset hop med 3 hvide fødder oc 1 sort, som gick i en jern fid-
 der, er kommen bort for ham i Colding marcket, beeder hvem som
 same hopp kunde være forekommen at gifve kundskab hos Bærtel
 Hansen Skomager i Colding.

W. Morten Pedersen raadm. i Cold. liuser effter 2 brune blæset he-
 ster med hvide fødder, som ere bortkommen forleden tijsdag etc.

W. At bede for Peder Thomsen.

Morten Pedersen Colding raadmand lader liuse æffter 2 brunblæsset
 hester med hvide fødder, som ere bortkomne forleeden tijsdag etc./

Die mercurij post 19. trin. [17. okt.] W. liuses effter en stud aff græf-
 vens 2 stijget oc klippet med en K, som Klaus Key har ladet i afftis hid-
 drivve fra Ry marcket.

At bede for Peder Thomsen oc for Ann Ifvers mindste barn.

Dnca. 20. p. trin. [21. okt.] Paa (torsdag) morgen klokken 10 fae vi
 fuldmaane. D. Paa søndag først misse. W. sidst misse.

Wons. Bleff 3.ie gang liusst oc giord forbønn for m. Greg. Fog oc
 Marie Ant. d. Raff, item bad jeg gaardmændene 1. Om stalldrom til
 nogle fremmede hester. 2. At feije noget gaden hvor steenbro er oc
 boore broens fiæle fast med nauler. 3. At legge nogle ries, 2 eller 3 stæ-
 der for byens ære skyld.

Hans Jørgenss. i Heils liuser æffter 1 brunblæsset hopp oc 1 brunt
 føll, som for 8 dage bleff borte for hannem./

Dnca. 21. post trin. (prædickeede dn. Balthasar Brun) [28. okt.] Paa
 (torsdag) er det alle helgenis fest oc helligt oc fae vi det sidste quarteer i
 maanen den dag klokken 10 om afftenen.

D. Her er den dag igien først misse oc altars sacramentis brug med
 forhidaendis schrifftemaal betiden.

Wonsyld liuses 2. gang til ecteskabs statt for Christen Christenss. oc Mett Sørensen d., de begiære Guds meenigheds bønn for sig at deris forretagende mae være Gud tæckelig, dennem lyckelig, andre til et gott efftersiun. Har der nogen noget i at sige, da skee det betijden oc siden holde inde. H. giff dem brød oc salighed med hinanden for Jesu Christi skyld. Amen.

W. Paa torsdag er her igien sidst tieniste. Wonsyld: At bede for Matz Jessen udi sal. Elsebe Erichs gaard, Peder Thomsen, Claus Iffversen oc hans hustru./

In fer. omnium sanctorum [1. nov.] D. Paa søndag sidst prædicken.

W. Paa løfverdag skal skrifftemaal giøris oc hørnis oc paa søndag betiden være første Gudz tieniste.

NB. Wons. 3ie gang liusis til ecteskab for Christen Christenss. oc Mett Sørensen d. etc.

W. At bede for 1. Claus Iversen oc hans hustru, 2. Mette Clausis oc deris eldste barn, noch for 3. Peter Thomsen.

Laurtz Michelsen beklager sig at ham i mandags er slagen laret synder mit aff paa et griß, dersom de icke bekiende sig, da vil hand bede at kirckens band mae gae derfor.

Christen Willatzen i Fielstrup lader liuse æffter en abelgraa hoppe, som er paa det venstre laar brænd med hans eget naun, er hannem bortkommen mellom (torsdag) oc freedag om natten.

Dnca. 22. post trin. [4. nov.] W. Effterfølgende fromme personer Søren Knutzen oc Maren Jons d. lade liusse for/ sig til det h. ecteskab 1. gang, oc ere den christelige meenigheds bønn for sig til Gud begiærende om lycke oc salighed til deris forretagende. Hafver nogen herudi noget at sige, da skee det betiden oc siden lade være, Gud unde dem sin velsignelse oc naade til timelig oc evig salighed. Amen.

Paa torsdag natt klokken 2 fae vi juel nymaane. Paa løfverdag er det Mart. Luth. dag. W. Paa søndag sidst prædicken. D. Paa søndag først prædicken.

Jens Nielsen, dette forleden aar Brenkier marcks oldermand i Colding lader liuse æffter et udædisk mennisk, som har forgangen onsdag natt brøtt fra byens fold døren, hænger oc laasset med all sin behøring, om nogen herom kand giøre kundskab, da skal det erkiendis oc slig ugierning skal tilbørligen ansees. W./

W. At bede for Claus Iversen oc hans hustru, Mett Clausis, Peder Paulsens mindste pige oc Jess Laurtzens daater Inger.

Dnca. 23. [11. nov.] W. De fromme personer Søren Knutzen oc Ma-ren Jons d. lade liuse for sig 2. gang til det h. ecteskab etc.

Paa oensdag hafve vi bededag, tilig først misse i Dalby, sidst hora 9 udi Wonsiel. Dagen er nu 7 timer oc 18 minutter, natten er 16 timer oc 42 minutter lang.

D. At bede for And. Pederss. mindste sønn i Tved.

Bleff en kongl. forordning om jagten afflæst dateret Hauniaë d. 23. junij ao. 1683 udi 16 puncter bestaende.

1. Ingen mae holde jagt uden hand har 200 tønnder hartkorn, bøndergotz inden 2 mil nær sin sædegaard i den provintz som jagten præten-deris.

2. Ingen formynder mae jage paa sin/ myndlings gotz, eij mae giøris fræmlaan aff jagt til forvalter eller forpacter.

3. Ingen skytter mae boe paa fæletz gang, eij bonde som boer paa en bondegaard oc bruger aul, tiener for skytt.

4. Ingen mae holde nogen skytt for styckvijs at lade skyde oc betale, men skal holde ham for kost oc løn, oc hand skal søge dug oc disk eller betale ham med kostpenge.

5. Ingen mae tage en fremmed skytte med sig i vildbanen at skyde for sin hußbond, men hand skal ride alleene.

6. Ingen mae tage unge harer, diur, vildellinger, gieslinger eller agerhøns kyllinger paa en andens rettighed, giør hand det, da straffis som for anden tifveri.

7. En skytte skal i marcken føre sin hußbonds jagtskild, stæmpelt med kongens dertil forordnede stæmpel, effter forord. d. 19. febr. 1681 eller straffis som en anden krybskytter./

8. De som har faet jagtschild oc mae icke holdis for skytter, skal fly schiltet med sølff fra sig igien tilden, som oberjægermester dertil be-ordrer.

9. Ingen ryter mae med carbin eller bøsse komme i riget sit erinde uden den dag naar mynstring skeer.

10. Hestegieldere, svinsnidere, skorsteensfeiere oc nattmænd mae icke føre lange bøsser, carbinder eller andet skydendis gewehr, ellers straffis i jern paa Bremerholm deris liffs tijd.

11. At viltet icke skal aff løse hunde i marcken vorde beskadiget eller forjaget, saa mae ingen præster, fogder eller bønder hafve hunde løß gaendis, med mindre at de ere læmmede at en fod gandske er affhug-gen. Ofverkomme voris jagtbetiente oc skouridere eller andre nogle

hunde løse, som icke ere lemmede eller nogen som icke mae føre jagt-/ hunde oc mynder, da hafve de mact at ihielschyde saadanne hunde.

12. Paa fælet mae ingen skyde eller fange stort vild, som hiort, hinde, daadiur, raadiur eller harer fra den 1. martij til Barthol. dag [24. aug.], agerhøns fra den 1. febr. til den 1. julij. Ingen proprietarius mae herimod ved sin jagts fortabelse gjøre. Skytten om hand imod sin husbonds vilie sig her til fordrister skal uden naade 3 aar gae i jern i Bremerholm, skytten der udlaaner til en anden sin husbonds jagtschild skal lide same straff.

13. For undersleff at forrekomme skal udi de forbudne maaneder intet stoort vildt i Kiøbenhavn eller i andre kiøbstæder fra landet indføris, hvis end oc aff fræmmede stæder i riget indføris skal derfor betalises ligesom vildtet i voris egen vildtban kunde hafve været skudt, neml. for 1 hiort 1000 rdl., 1 hind-daadiur eller andet stoort vildt 800 rdl., for et raadiur 600 rdl. for en hare 400 rdl. for 1 par agerhøns 200 rdl. Den uformuendis, som icke disse penger kand betale/ skal 3 aar udi jern paa Bremerholm straffis. Fornemmer tienistfolcket udi forn. tijder i deris husbonds huse spisis noget vildt, da skal de det byfogden angifve, hvis en karl icke det gjør, da skal hand være lige straff undergifven, er det quindfolck, da skal hun straffis ligelang tijd udi børnehuset.

14. I de forbudne tijder som ellers alltijd mae intet vildt spisis til brylluper, barseler eller andre forsamlinger, uden hvor jagtfrihed er, pæn. 50 rdl. [i bøde].

15. Naar ulfvejagten af oberjægerm. anordnis, da skulle oberster for rytergodz som oc ambtmænd, ambtsskrif., regimentskr. oc ridefogderne tilsige alle ambt- og rytterbønder saa oc proprietærbønder oc tienere ingen undtagen at de møde uden undschylndning under 1 rigsart straff hver gang de udeblifve, oc skal de saa snart jagten har ende hiem forlofviss uden ringeste betalning.

16. Ingen fellbereder mae kiøbe sig nogen diurhud af skytter/ andre uden husbondens zeddul oc attest under 50 rdl. straff oc den selgendis at settis paa Bremerholm./

W. At bede for Peter Thomsen oc Inger Jess Laurtz d.

W. Nils Horskier i Seest liuser æffter 1 sort hoppe.

Die mercurij post 23. trin. [14. nov.] I morgen mod middagen fae vi det første quarter i (maanen) D. Paa (søndag) sidst misse, W. først. W. At bede for Peder Thomsen. D. At bede for And. Persens mindste sønn.

(Søndag) 24. post trin. [18. nov.] W. I dag liusis 3. ie gang for ec-teskabs statt mellem Søren Cnutzen oc Maren Ions d.

I dag er det Elisabeths dag. Paa (fredag) for dagen hora 2 fae vi fuld- maane, same dag er det s. Clemens dag, som fører vinteren i landet.

W. Paa løfverdag er her skrifftemaal oc paa (søndag) sidst Gudz bord for deris skyld, som i Dalby oc gae til schriffte. W. Erindris at de som hafve dette aar tiendegrise, dem til rede at holde eller at nedsende. W. At bede for Peder Thomsen, item for Inger Jess Laurtz d. W. Laurs Pedersens gaard advarer dem, som saa uskaansom borthugge for food i hans igskow hawe etc.

(Søndag) 25. post trin. [25. nov.] I dag er det s. Carens dag. Paa (fre- dag) s. Andersis dag. Paa (lørdag) morgen hora circiter 7 fae vi det sid- ste quarteer i maanen. Paa søndag er det den 1. advent oc da hafve vi i Dalb. sidst oc i Wons. først prædicken.

Jacob Stafensen i Seest liuser effter en sort stiernet hest, som er for nogen tijd blefven bort paa marcken./

Jens Møller i Kiær mølle lader liuse effter et rød-blæset marplagg i andet aar.

W. I Wons. bleff anfordring giord, om den forrige skolemesters Jør- gen Hansens fortiente lønn oc skolekorn effter contracten med hannem til ao. 83 om paske. Hand gaff an, at reste sig i skolkorn udi 3. aar Jürg. Rasmussen, Laurs Pedersen, Hans Pedersen, Jess Rasmussen, Jess Lauritzen. Noch de som effter contracten icke haffve sendt deris børn i skole: Jürg. Rasmussen 1 barn, Laurs Pederss. 1, Matz Pederss 1, Jens Sørenss. 1, Jens Hansen 1, Jess Rasmussen 1, Jess Laurtzen 1, Anders Ifversen 1.

Jeg formanede at de skulle gifve hannem det hand har fortient oc icke lade hans armod sucke ofver sig til Gud, de som nu see tuert til ham med skolefærd, men de skulle redeligen begae sig oc hafve lønn aff Gud for verden etc.

Dnca. 1. adventus [2. dec.] Paa (tirsdag) er det Barbaræ, paa (tors- dag) Nicolai/Nielsis dag. Paa (lørdag) morgen æffter 3 klockslætt fae vi nytars nymaane. Paa søndag D. først, W. sidst misse.

W. Jess Rasmussen liuser æffter 1 mørkrød marplag, som er i fre- dags blefven borte i Svanmoes paa den Seest oc Jarup-side.

Andres Nissen i Binderup liuser æffter 2 brunschimled hopper oc 1 sort brunblæset med 1 klock paa, som ere hannem undgangne./

(Søndag) 2. adventus [9. dec.] Paa oensdag hafve vi voris bededag.

D. sidst hora 9, W. hora 7. Paa torsdag den 13. decembr. hafve vi Lucie dag, som gifver den længste natt.

D. Paa tilkommendis søndag morgen tilig skal holdis schrifftemaal oc Gudz bord. W. Paa løfverdag skal her schrifftemaal holdiis oc paa søndag klokken 10 være prædicken, fordi paa begge stæder mod jul, vi gierne de nødtørfftige ville betiene.

W. Effter h. jægermester Brocktorffs begiering anbefalis sognefogden Jesp. Clausen, at hand tilsiger alle sine sognemænd, tofftmænd oc landbohler, ingen undtagen, at møde paa kongens ulfvejagt den 10. decemb. paa mandag morgen ved huer dags udblifvelse at pandes for 12 schl. Datum Hadersl. den 5. decembris ao. 83

Christian Syndermann.

(Onsdag) post 2. adventus [12. dec.] W. At bede for Inger Jess Laurtzens daater, som er elendig under Guds haand.

(Søndag) 3. adventus [16. dec.] I dag klokken 9 mod 10 fae vi det første quarter i maanen. Paa (fredag) er det s. Thomas dag. D. Paa søndag sidst misse, W. først.

Extract auß des hochlöbl. Generalcommissariats Ordre wegen der Einquartirung im Amte Hatersleben.

9. Ein Unterofficirer oder gemein Reüter sol seine Kost u. Tranck nach Hausmanns Manier von seinem Wirth haben, oder daferne sie sich/ hierum nicht wol vergleichen können, soll der Baur hierfür an den Unterofficirer oder gemeinen Reüter täglich 3 Schl., ist monatlich in 32 Tagen gerechnet 2 Rthl. geben. Eben soviel sol ein Baur an einen Karn Knecht, entweder in natura oder an Gelde für dessen Speise erlegen.

10. Auff eines Unterofficirers oder Reüters Pferd sol der Wirth geben monatlich 2 Tonnen Habern, auff Tag u. Nacht 8 Pfund Hew, thut 256 Pfund Heu monatlich. u. hierbey das Standquartir auff die Unterofficirer und Reüter Personen nach der gedruckten Standquartir Ordinance, was diese Unterofficirer oder Reüter mehr haben wollen oder bedürffen, schaffen dieselbe solches sich für ihr eigen Geld.

18. Wie dann der H. Obrister (Bährensdorff) für den Quartiren des gantzen Regiments u. ein jeder Rittmeister für den Quartiren seiner unterhabenden Compagnie gebührlich zu sehen u. respondiren soll, daß ordentlich gelebet, die Milice ihr verordnetes bekomme, die Unterthanen über die Gebühr nicht graviret, / daß keine Placquereien mit Wagenfuhren oder andern Pressuren, wie sie Namen haben mögen, exerciret werden, sondern daß Baur und Reüter, Wirth u. Officirer mit

cinander diesen Winter über leben, u. die Höfe gegen das Vorjahr in voller Sact bleiben u. conserviret werden mögen.

Dnca. 4. adventus [23. dec.] Denne afften mod klokken 6 fae vi fuldmaanc. Ofver-morgen, som er juledag, hafve vi i Dalby først misse, kommer samtlige til Herrens huß oc fører hannem eders tack oc offer fræm, for den naade oc roo vi hafve i disse farlige tijder i verden, oc beder om fred formiddelst dett nyfødde julebarn, den lille Jesum, vor fredzførste.

W. Jess Rasmussen anbefaler Gud i de bandsatte menniskers rolle, den der hemmeligen hafve bortstaalen hannem hans mørckrøde marplag gangendis hos hoppen sin moder i Svanmoos oc paa Svanmoos polde i schowen i nu silde aars æffter Mortens dag.

W. At bede for Michel Tøgerss. barn etc./

D. Hans Pedersen i Dalby lader indføre i band, den der i sommeren stall hans harfve oc tømme, noch for kortens borttog hannem 1 ny sadel aff hans kløfve.

Fer. 1. nativ. [25. dec.] D. I morgen skal her være først tieniste igien, oc i tytske maal for communicanter skyld. W. sidst.

Fer. 2. nativ. [26. dec.] NB at tacke i W. for offer. D. I morgen først igien misse. W. sidst. W. Jess Rasmussens ryter har tabt igoer en spore mellom kircken oc Matths degns kilde, at de denne fandt hannem for findeløn ville fly igien.

Fer. 3. nativ. [27. dec.] NB i Dalby at tacke for offer. D. Paa søndag sidst misse. W. først, oc skal paa løfverdag skrifftemaal holdis.

W. Bold Laurs Pedersens liuser æffter et styck dynevor, som paa juledags afften er effter en liden tumult i hendis gaard blefven bort for hende i deris ølcamer, at det matte hende tilvisis igien, som kunde i den caprise være forsmitt oc tilside slenget./

Dnca. inter nativ. & circumcisionem Christi d. 30. decembris. Denne dag mod klokken 3 i efftermiddag fae vi det sidste quarteer i maanen. Gud hielp, at vi vel mae dette gamle aar beslutte oc i en good stund det ny tilstundendis antræde med færre synder oc meere Gudz naade!

D. Paa tisdags nyttaars dag hafve vi her Guds tieniste til første misse oc paa søndag skal her være Gudz bord at nyde.

W. Paa (tirsdag) nyttaarsdag er her sidste misse. W. At bede for Jess Laurzens daater Inger, som er saa langvarig svag oc sengeliggendis etc.

Et claudimus annum 1683 in cuius nomine cæpimus Jesu [Og vi slutter året 1683 i Jesu navn, som vi begynder]

I Dalby sogn ere det forleedne aar fødte 5 sønner, 4 døttre, trolofvede 2 par, vejiede 2 par, døde 2 gamle kvinder, 1 ung karl oc 2 drengebørn.

I Wonsiel sogn ere fødte 6 sønner oc 10 døttre, trolofvede 1 par oc sammenvejiede 5 par. Døde med ung oc gamle: mandfolck 6, aff quindkiønet 14, blant 2 fornæme matroner aff de hofvetgaarde.

Nogle latinske ord,

der hyppigt forekommer i teksten, og ikke oversættes:

ante: før

ascensio: himmelfart

coenam: måltid d.v.s. altergang

communicant: altergæst

concio: prædiken

die: dag

dnca.=dominica: søndag

ex: fra

hora: klokken

ibidem: sammesteds

inter: mellem

intimatio: lysning

missa: messe, gudstjeneste

nativitas: jul

pascha: påske

passio: lidelse, dies p.: langfredag

pentecostes: pinse

pomeridiana: om eftermiddagen

post: efter

ss.=sanctissimus: helligst

synaxis: altergang

verte: blad

vide: se

viridium, dies v.= skærtorsdag

Noter og henvisninger

I teksten nævnes en del præster, men som regel kun ved fornavn. Af hensyn til identificeringen er de her samlet i en liste alfabetiseret efter fornavn. Det drejer sig om:

Andreas Bötcher fra Lemvig, imm. 1675, 1723 hører smsts.
 Andreas Fugel (Vogel). Student 1671, hører i Assens, præst i Vejlbj, Vends herred på Fyn 1694–99.
 Anker Mogensen, præst i Kolding 1659–86.
 Balthazar Bruun (Lagesen), student Haderslev 1679, søn af præsten i Tyrstrup Lago Iversen. Præst i Bornhøved 1690–1710.
 Christen Humblet, præst i Stenderup 1656–1707.
 Christopher Krahe: provst i Haderslev 1673–88.
 Claus Lorenzen, præst i Hejls 1680–83.
 Frederik Ries, præst i Bjert 1681–99.
 Hartvig Hortensius, ikke identificeret, omtalt 7. marts 1683.
 Ivar Ravn, præst i Gl. Haderslev 1660–90.
 Johannes Jørgen Monrad, præst i Åstrup 1675–1725.
 Johannes Schmidt, præst i Bjert 1665–81, derefter i Riseby –1725.
 Johannes Schrøder, præst i Ødis 1659–1677.
 Knud Lauritzen Maarslet, præst i Sest 1662–94.
 Lauritz Tüxenius, evt. Lauritz Tiessen, imm. Wittenberg og Jena 1670.
 Nicolai Krüger, præst i Hejls 1683–1719.
 Peder Nissen, præst i Taps 1664–82.

- s. 1 De store begyndelsesbogstaver fra titelbladet er bibeholdt, da de har ornamentær karakter.
- s. 2 20 febr. Teksten kan ikke læses fuldt ud p.g.a. sidernes beskæring. Det drejer sig formentlig om to efterlysninger.
- s. 3 Oplod = overdel til særk eller livstykke
 Sals = salshus, stuehus
- s. 4 Kirkesnedker Jørgen Bjørnsen Cantor, jvf. s. 8. Omtales i Danmarks Kirker, Sønderjylland, uden tilnavnet Cantor, som mester for kassetloftet i Åstrup kirke, opsat 1675 (s. 2699, Haderslev amt s. 524)
 Matz Jensen Degn, nekrolog nr. 7 i Vonsild kirkebog.
- s. 7 Laurtz Toniussen, se indbyggerfortegnelse, Vonsild kirkebog s. 26.
- s. 8 Laurts Berge M = Bergemand, d.v.s. manden på Bjerggården, se også 15. aug. 1678 (s. 15) og 1. febr. 1680 (s. 56).
- s. 10 Peder Orloff kommer to gange om året til byen for at kastrere dyr (det unge gods). Professionen synes at være gået i arv, idet der allerede i Koldinghus lensregnskab 1610–11 (udg. 1984) nævnes en Peder Orloff som svinesnider på de kongelige slotte.

- Simon Hansen i Ejsbøl var herredsfoged i Tyrstrup herred 1677–96 (Persh. T. 1960)
 »tyr« = tøjr.
- s. 11 Præstens datter Christina f. 4. apr. 1662 blev 4. marts 1686 gift med Johannes (Hans) Nissen, der blev Hans Rüdes efterfølger i embedet. Se nærmere i indledningen til kirkebogen s. VIII ff.
- s. 13 Amtmandinden i Haderslev (jvf. note s. 137) Greve Conrad Reventlows første hustru Anna Margrethe Gabel fødte 17. aug. datteren Armgard Margrethe, men døde selv 26. aug. 1678 (Danmarks Adels Årbog 1929, tillæg s. 52 ff).
- s. 14 28. juli. Pladsen før »post concionem« er aldrig blevet udfyldt. Præst i Bjert var Johannes Schmidt (von Eisenberg).
- s. 15 baget = boghvede.
- s. 16 Jürgen Rasmussen, snedker og billedhugger, omtales i Danmarks Kirker, Sønderjylland, flere steder, især p. 2886. Af hans arbejder kendes kun kirkeloftet i Brøns fra 1694. Samme år søgte p.g.a. alder sit privilegium overført til sine sønner.
- s. 18 Behnfeldia = regimentskvartermester Claus Beenfeldts hustru på Fovslet i Ødis sogn.
- s. 21 Præstens huslærer dn. Preen er formentlig identisk med Christian Preen f. 1656 i Aabenraa, immatrikuleret Kiel 1676 og død 1680.
 Caren Mortensdatter, jvf. nekrolog 54 og 254 i kirkebogen. Hendes og sønnen Niels Nielsens skæbne behandles i en artikel i Siden Saxo 1987/2.
- s. 23 Lønnskal i Skern sogn er skrivefejl for Løvskal i Skern sogn, Middelsom herred.
 Teksten om stedfortræderen er ikke udfyldt.
- s. 24 Lysning til ægteskab. Hans Hansen havde tilnavnet Jising, hustruens nekrolog findes i kirkebogen som nr. 190.
- s. 28 Dronningen. Christian Vs dronning Charlotte Amalie, Datteren døde som spæd.
- s. 29 Kommissarinden. Enken efter regimentskvartermester H. Elers (eller Eiler) død Fredericia 1678. Kirkebogen er ikke bevaret. Se videre på næste side i tillysningsbogen.
- s. 35 »for C.s« = for Christi skyld.
- s. 38 quatember = les quatre temps = tamperdag, 4 kvartårige fastedage hvor temperretten mødtes for at dømme i ægteskabssager.
- s. 39 Laurtz Michelsen (lysning til ægteskab) nyt ægteskab s. 126.
- s. 41 Gotthard Melis var stads (og amts-)musikant i Haderslev 1671–1716, koncession 12. marts 1681. Han døde 1717, se Ths. O. Achelis: Haderslev i gamle dage bd. 2 (1929) s. 444. Jvf. s. 76.
- s. 43 Kirkeordningen 1542, se indledningen s. VI (ill.)
 1.8: teksten ulæselig p.g.a. beskæring.
- s. 51 Den skånske krig afsluttedes med freden i Fontainebleau 23. aug. 1679.
- s. 52 »en stock hveed« = en træstok (ved).

- s. 53 »en dütcken« Hertug Christian Albrechts forordning af 19. april 1678 er gengivet som illustration efter landsarkivets forordningssamling (Aabenraa) s. 173. Omtales igen s. 65.
- s. 57 »Kirkestien« = kirkestigen.
- s. 62 Henrik Schrøling, tidligere mønsterskriver, senere skoleholder i Vonsild, gift med Hans Rüdes søster Elsabe, se kirkebogen nekr. 164 og 171a. Hans eventyrlige liv har givet stof til en kronik i Politiken 11. april 1984.
- s. 65 dütcken, se s. 53 med note og ill. s. 173
Overfaldet på gamle Michel. Se nekrolog over Michel Sørensen i kirkebogen, nekr. nr. 24.
- s. 66 Gottfried Schröder var herredsfoged i Haderslev hrd. 1668–84 (Persh. T. 1960).
- s. 67 »schanisk« = fra Skåne.
- s. 73 Den pågældende grandevedtægt sees ikke at være trykt.
Lysning til ægteskab: Knud Olufsen døde 18.5.1707.
- s. 74 Teksten ødelagt ved beskæring.
»trabel« = travlhed, hastværk
1.14 udfyldt plads i teksten.
- s. 76 Gotthard Melis, se s. 41 m. note.
- s. 79 Drukneulykken, der omtales videre på de følgende sider, har ikke kunnet belyses nærmere, da kirkebøgerne fra Bjert ikke er bevaret.
- s. 80 Johan Heinrich Billhart var født i Thüringen og kantor ved Haderslev latinskole fra 1674 til sin død 1701. Ths. O. Achelis: Haderslev i gamle dage bd. 2 (1929) s. 439.
- s. 81 Brøns og Havervad. Herredsfoged Matthias Lange på Havervadgård og Mette Hansdatter i Brøns blev viet 25. nov. 1680 i Brøns kirke. Det kan være deres bryllup, præsten skulle deltage i.
- s. 84 Kometen er ikke Halleys kendte komet men i henhold til meddelelse fra lektor K. P. Moesgård, Århus Universitet en navnløs og sandsynligvis ikke-periodisk komet, se Sønderjysk Månedsskrift 1986 s. 53 og 94 samt James H. Robinson: The great Comet og 1680 (1916).
- s. 85 Salme 91 vers 3: Thi han frier dig fra fuglefangerens snare, fra ødelæggende pest.
- s. 93 Litanæ: de såkaldte gangdage i ugen før Kristi Himmelfartsdag.
- s. 97 Teksten ikke udfyldt.
- s. 99 »algerd« = ålejern.
- s. 105 Pastor Monrads kreaturmærke hentyder til den almindelige fortolkning af navnets betydning »Mond-Rad«. Se dog Dansk biografisk Leksikon 3. udg. bd. 10 s. 43. Om slægtens virke i Åstrup, se Sønderjysk Månedsskrift 1979 s. 260–69.
- s. 106 Peter Nissen i Taps døde 9. jan. 1682. Han var far til Hans Rüdes svigersøn og efterfølger Hans Nissen, jvf. indledningen til kirkebogen s. VIII ff.
- s. 113 Amtsskriveren i Haderslev var Peder Hansen, Ejsbøl, der beklædte embedet fra 1669 til sin død 1687. Jvf. Jonathan Smith: Slesvigske amtsforvaltere (1954).

- s. 118 »hyldist« = tilflugt, husly.
- s. 120 sidste linje: klokkeslettet er glemt.
- s. 122 Lysning til ægteskab: Caren Anchersdatters nekrolog findes som nr. 122 i kirkebogen.
- s. 126 Lysning til ægteskab: Laurtz Michelsens første ægteskab, se s. 39.
- s. 128 Thomas Pottemager døde 1708, se nekrolog 228 og 258 for hans hustru. Peder Hacks hustru Maren Jensdatter, se nekrolog 180 i kirkebogen. Teksten til nederste linje på siden mangler.
- s. 137 Dalby Mølle blev ødelagt under Svenskekrigene, men møllen og sluseværket blev genopført af ridefoged i Haderslev herred Antoni Kling, som 23. apr. 1660 havde fået den overdraget ved kgl. reskript. Efter hans død blev møllen overtaget af sønnen Anton Günther Kling, der ligeledes var ridefoged. Efter dennes død blev den overtaget af enken Anna Elisebeth Müller. Jvf. Ths. O. Achelis: Dalby Mølle 1660–1698 i Vejle Amts Årbog 1930 s. 223–224. Se endvidere P. Eliassen: Fra Dalby Mølle, smst. 1924 s. 266–74.
- Grevindens forløsning (jvf. note til s. 13) Conrad Reventlow var blevet gift 2. 1. maj 1681 med Amalie Hahn, der 6. okt. 1682 fødte datteren Anna Margrethe, der 1698 blev gift med Hans Schack til Schackenborg.
- s. 140 Den omtalte episode med den bortgangne hustru nævnes ikke i hendes nekrolog (mr. 190) men de indforståede har vist besked, når præsten sagde: hun har hendes kors og møje båren med et frit mod, eftersom hun så, at ingen kan mod sin lykke sparke eller opsætte sig, men erkendte, at et godt tål fik ingen ond ende.
- s. 145 Præsten i Hejls Claus Lorenzen (Riisbrich) døde 6. jan. 1683 og efterfulgtes af Nicolai Krüger.
- s. 146 Lysning til ægteskab. Matths Jensen havde tilnavnet Sawmand, hans hustru døde 19. nov. 1707.
- s. 148 lj. 2 er teksten ulæselig.
- s. 153 Kendskabet til Erik Ejegods dronning kan måske forekomme overraskende, men professor Troels Dahlerup har påvist i kronikken: Den folkelige Danmarkshistories fødsel (Skalk 6/1986), at der allerede i 1645 udkom en folkelig Danmarkshistorie med Jens Sørensen Nørnissiums »En kort danske krøniche...«, som blev meget udbredt.
- s. 157 Her tænkes på Christian Vs Danske Lov, hvis forord er dateret april 1683, altså samme år.
- s. 158 Rejsen til Ribe gælder formentlig forberedelserne til steddatteren Marias bryllup, se nederst på siden og jvf. indledningen til kirkebogen s. VI–VII.

Mr von Soffts Gnaden Christian

Abrecht / Erbe zu Norwegen / Postulirter Coadjutor
des Stifts Lübeck / Erzog zu Schleswig / Holstein / Stormarn
und der Ostmarischen Graff zu Dänemerk und Delmenhorst: Geden denen Ehrwürdigen/
Holl Edlen / Eblen und Erbliden Prælaten denen von der Rittershaft und gesambten Stän-
den und Eingessenen unser beeden Herzogthümer Schleswig / Holstein / und denen incor-
porirten Länden / nicht Auerbüdung unserer Gnade / hiermit zuvernehmen / was massen
reit in Erfahrung gebracht / wie daß bey dieser unglückseligen Kriegs-Zeit und allgemeyner Zerrüttung verschiedne frembde
Düngen / so an Ehrrot und Kern ihren ghesten Verth nicht anstrengen / in unsere Herzogthümer und Ländhäufigg eingedrö-
ret / und dadurch das Communitium nicht wenig turbiret werde / Darnachero wir uns gemüßiget befinden / zu verhaltung
einer solchen Unordnung und darauß erwachsenden Schadens / (nachdem wir vorher dieselbe durch einen geschwornen
Wardiengeverg auffziehen und probiren lassen) solander Klümte Sorten nach ihrem Verth zu devalviren,

Die Künstl. Traump } Galtenbergische Düngens geschicket Joh Frid: D. G. D. B. & L. de ao. 1676. & 77.
schweig. Vmbung. } Wie auch Wollensbüttelische Rudolphs Augulti de ao. 1675. 76. & 77.

Dann ferret:

Künstl. Mecklenburgische Christ. Lud: D. G. Dux Mecklb. ao. 1677.
Item Künstl. Holfstein Pflandische Hans Adolph E. Z. N. H. Z. S. H. ao. 1677.

Grafsl. Zerklenburgische J. Adolph C. J. J. Tes. Ste. L. 1677. nicht höher als 5. Stück derselben zu 8. Schfl.
ling Lübeck /

Nachfolgende aber als:

Christliche Schwabenburgische Christ. Wihelm. und Anthon Gunther E. IV. Com. J. C. D. S. E. N. 1676.
Wie auch der Stadt Rostock de ad 1675. nicht höher als jedes Stück 2. Schilling 6. Pfennig einfübrgeten
sollen.

Destnach beschien Wir allen und jeden / wie obschiet / hiermit gnädigt wollend daß Sie sich nach diesem reglement ach-
ten / die vorbesagte Düngen für solchen devalviren Verth / und anderer Gestalt nicht / annehmen und außgeben / und im übrigen/
wegen anderer Mung- Sorten / unserer fernern zureichenden Verordnung gemüßiget sein sollen / Gestalt wir uns auch die willfür-
liche Verstraffung gegen die Verbrechere hiermit vorbehalten. Wirsündlich unter Jhr. Hoch Künstl. Durchl. untergeschickten Hand-
schreiben und vorgebüchten Künstl. Secret. Geden Hamburg den 19. Aprilis Anno 1678.

Christian Albrecht

Formindsket gengivelse af hertug Christian Albrechts forordning af 19. april 1678 om
værdien af fremmede mønter til regulering af datidens grænsehandel. Original på Lands-
arkivet i Aabenraa med hertugens underskrift.

Supplerende noter til Vonsild kirkebog 1659–1708

Takket være hjælp fra kolleger er det siden udgivelsen af Vonsild kirkebog i 1982 lykkedes at identificere to af de bøger, der nævnes i denne. Det drejer sig om:

Lysandri oc Callistæ historia, som præsten tabte, da han 21. okt. 1691 prædikede i Bjert. Lektor Thorkild Kjærgaard ved Københavns Universitets historiske Institut antager, sikkert med rette, at det drejer sig om den franske forfatter Vital d’Audigier (1569–1624) *Histoire des amours de Lysandre & de Caliste*, første gang udsendt i Paris 1616 under titlen *Histoire trage-comique de nostre temps sius noms de Lysandre & de Caliste*. Romanen blev en succes og kom i mange udgaver bl.a. også på hollandsk (1669) og tysk (1644): *Die traurige, jedoch fröhlich ausgehende Historia von Lysandern und Kalisten, hiebervorn frantzösich beschrieben von Herrn Davdigviern. Nun aber ins Hoch-Teutsche ahrtig übergesetzt...* (af Philipp von Zesen) Leyden 1644, (12°).

Romanen foreligger ikke på dansk, men Hakon Stangerup omtaler i »Romanen i Danmark i det attende Aarhundrede« (1936) s. 22f, at den har været kendt. Hans Råde har formentlig læst den på tysk.

Peders sølff nøgel, som Mette Jensdatter i 1688 gik til Kolding marked for at købe (nekrolog 37, hun frøs ihjel på vejen hjem). Professor dr. theol. Troels Dahlerup omtaler den i Skalk 6/1986 i forbindelse med omtale af læsekunstens udbredelse. Det drejer sig om en populær roman, hvis fulde titel var: *En meget kortvillig Historie om den skønne Magelona, en Kongis Datter aff Neaples, og en Ridder, som bleff kaldet Peder med Sølf Nøglen, en Grevis Søn udaf Provincia. Af det frantzøske Sprock først paa Tydsken udsæt og nu nylige fordansket*. I Skalk 6/1986 s. 22 er afbildet titelbladet til en dansk udgave fra 1698, og der kendes ingen så tidlig som omtalen i Vonsild kirkebog.

Sagregister

Der henvises til sidetal men det angives ikke, om der på samme side forekommer flere tilfælde af samme karakter.

Kalenderoplysninger

medtaget er ikke månens faser, dagens længde, almindelige helligdage m.v. (se indledning side Vff).

Helgendag angiver bestemt arbejde og naturforhold: 1, 9, 16, 27, 29, 37, 38, 59, 62, 65, 67, 71, 99, 100, 101, 144, 147, 152, 153, 157, 164

Usædvanlige vejrforhold: 11, 48, 82, 95, 126.

Sol- og måneformørkelser: 5, 6, 34, 46, 118, 131.

Kometer og planeter: 84, 137.

Officielle bekendtgørelser, kirkelige undtaget (se indledning s. XIff).

Fra Kongen: 26, 78, 90, 92, 124, 138, 150, 162.

Fra generalkommissariatet: 165.

Fra amtmanden: 81, 135, 158.

Fra regimentsskriverværket: 15.

Fra ridefogden: 63, 142.

Fra herredsfogden: 10, 63, 66, 70, 81, 83, 121, 126.

Til sognefogderne: 63, 165.

Kirkelige forhold

altergang og forbøn for syge ikke medtaget (se indledning s. VIIff):

Visitats: 11, 40, 82, 96, 127, 152 (i husene), 155.

Kirkestævne: 71.

Kirkeregnskab: 18, 27, 57 (gæld til kirken), 90, 92, 137, 138, 144.

Kirkeværgeskab: 45.

Indvielse af kalk og disk: 74.

Offer: 38, 53, 67, 75, 114, 150, 152.

Tiende: 11, 12, 16, 40, 47, 56, 69, 76, 100, 102, 104, 129, 130, 132, 133, 153, 154, 156, 157, 164.

Smør-, brød- og sildebyrd: 10, 11, 17, 38, 39, 40, 67, 68, 69, 76, 77, 95, 97, 101, 103, 104, 127, 128, 137, 138, 151, 152, 153, 154, 159.

Arbejde for præsten: 42, 99, 105, 153, 159.

Offentligt skrift: 19, 21, 22, 23, 27, 30, 89, 95, 106, 149, 155, 157.

Kirketugt: 110.

Formaninger (indeholder mange konkrete advarsler): 6, 31, 38, 53, 54, 61, 70, 82, 84, 86, 93, 94, 95 (tak for ilds afvendelse), 112, 114, 119, 134, 142, 143, 151.

Tysk gudstjeneste eller altergang: 1, 14, 21, 25, 34, 35, 68, 98, 166.

Indførsler på tyske i bogen: 14, 25, 68.

Salmesang: 14, 35, 98, 107–08.

Bods- og bededage: 6, 7, 12, 16, 18, 21, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 51, 52, 63, 70, 85, 92, 93, 105, 124, 128, 137, 144, 146, 151, 154, 164.

Faste: 32, 124, 150.

Bandsættelser: 2, 3, 4, 5, 14, 17, 20, 22, 23, 30, 33, 34, 40, 44, 50, 58, 60, 68, 69, 76, 78, 79, 82, 83, 91, 97, 102, 105, 111, 114, 121, 123, 125, 141, 142, 149, 154, 155, 161, 166.

Udsættelse af kirkelige handlinger: 5, 7, 16, 27, 35, 56, 68, 70, 81, 83, 94, 102, 135, 144, 158, 160.

Kirkegården: 21, 49, 125.

Kirkens stige: 49, 57, 71, 72.

Lysning til ægteskab. (Der henvises normalt kun til 1. lysning):

Dalby: 15, 18, 27, 29, 36, 46, 48, 52, 62, 64, 79, 81, 86, 115, 117, 139, 144, 159.

Vonsild: 8, 24, 39, 41, 72, 73, 77, 122, 126, 128, 131, 146, 156, 158, 160.

Skolevæsen: 11, 12, 15, 22, 24, 26, 40, 41, 45, 49, 77, 86, 94, 96, 97, 103, 104, 107, 109, 113, 124, 135, 136, 139, 150, 152, 155, 160, 164.

Hjælp til brandlidte: 3, 4, 6, 27, 28, 31, 33, 37, 39, 40, 41, 53, 62, 87, 93, 98, 99, 100, 117, 118, 120, 121, 123, 126, 139, 141, 144, 146.

Hjælp til andre fattige og syge: 13, 14, 20, 27, 30, 35, 41, 45, 52, 57, 59, 61, 66, 67, 74 (til kiste), 85, 90, 97, 98, 100, 107, 118, 120, 126, 131, 147, 148, 149, 156.

Hjælp til andre kirker: 72, 111, 113, 124.

Interne sogneforhold (se indledning s. XII ff.)

Landbruget:

Sager vedr. gærderne samt markskader: 2, 3, 15, 19, 20, 24, 26, 29, 34, 35, 36, 37, 43, 44, 45, 46, 50, 56, 58, 59, 63, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 76, 80, 88, 89, 93, 96, 99, 100, 103, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 131, 133, 139, 140.

Pløjning: 31, 92, 119, 151.

Afgrøderne:

Boghvede: 15, 29, 37, 44, 45, 65, 152.

Byg: 37, 63, 133, 134, 139.

Havre: 37, 62, 130, 133, 134.

Rug: 2, 3, 20, 37, 43, 45, 56, 59, 99, 120, 121, 123, 130.

Hø: 14, 41, 42.

Græs: 15, 43, 44, 67, 71, 123, 133, 156.

Humle: 17, 21, 22, 44.

Tagrør: 17, 61.

Hør: 42.

Hamp: 44, 102, 113, 114.

Kål: 145.

Æbler: 44.

Pærer: 157.

Nødder: 44.

*Efterlysninger:***Husdyr:**

Bæster, foler, heste, hopper, marplage, plage og øg: 2, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 36, 38, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 57, 60, 62, 63, 65, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 90, 93, 96, 97, 98, 101, 103, 105, 107, 109, 112, 114, 116, 118, 122, 129, 130, 135, 136, 138, 141, 142, 143, 149, 150, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 166.

Køer, kvier, okser, stude, ungnød og tyre (bull): 5, 10, 15, 35, 45, 46, 48, 49, 59, 71, 76, 77, 78, 80, 81, 89, 92, 93, 94, 102, 104, 106, 113, 130, 134, 135, 138, 140, 160.

Grise, galte, høvlinger, svin og søer samt orner: 1, 14, 18, 19, 23, 24, 27, 48, 50, 51, 52, 67, 79, 80, 81, 104, 112, 113, 114, 116, 117, 138, 139, 141, 142, 144, 158.

Får, lam, runlam, runvæddere, geder, væddere: 18, 35, 76, 78, 82, 88, 104, 105, 134, 149, 150.

Gæs: 117, 118, 121.

Beklædningsgenstande m.v.: 2, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 22, 23, 24, 41, 63, 87, 88, 89 (træsko, ikke efterlysning), 92, 140, 166.

Uld klippet af får: 48.

Redskaber: 3, 4, 10, 23, 27, 31, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 59, 60, 67, 70, 71, 78, 79, 81, 83, 86, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 128, 131, 138, 139, 154, 157, 159, 160, 166.

Båd: 132.

Våben: 62, 88, 92, 166.

Træ: 2, 4, 21, 28, 36, 37, 38, 40, 52, 53, 58, 60, 86, 87, 91, 97, 101, 107, 139, 140, 159, 164.

Hø (se under afgrøder ovenfor)

Andet: 88 (tobak og sukker), 113 (evangeliebog), 132 (ørreder), 140 (bortgået hustru), 145 (regnskabsbog)

Dagliglivet:

Bagtalelse: 59, 109, 110, 111.

Forberedelse af bryllup: 159, 160.

Drukneulykke ved Fønsskov: 79, 80, 81.

Dyremishandling: 19, 43, 44, 50, 67, 74, 76, 83, 88, 98, 101, 112, 140, 146, 155, 161.

Granden: 2, 10, 73, 125, 136, 159.

Handel med kreaturer: 123, 125.

Hærværk: 97, 103, 128, 161.

Jagt: 26, 145 (ulve), 162, 165.

Omtale af læge: 20, 27, 35, 59, 60, 129–30.

Sager med tilknytning til militæret:

Kroatiske tropper: 5.

- Rekrutpenge: 15.
Ryttere: 81, 165.
Overfald: 62, 64, 65, 153.
Tyveri: 102.
March: 10.
Mølletvang: 137.
Oldengæld: 81.
Pengeforhold (dütkenere): 53, 65, 173.
Privilegier: snedker: 4, 8, 16.
 musiker: 41, 76.
Skovforseelser: 19, 26, 80, 83, 84, 129.
Omtale af svinesnider Peder Orloff: 10, 15, 37, 44, 66, 73, 95, 100, 127, 133,
153, 157.
Tjenestefolk: 5, 32, 40, 53, 82, 96, 155.
Toldforhold: 87, 88, 93, 125, 158.
Trolddom: 34, 109, 110, 111, 114.
Vejarbejder: 2, 3, 134, 148, 153, 157, 160.
Øl og brændevin: 6, 32, 33, 71, 82, 93, 119, 142, 166.

I rækken Ældre danske Kirkebøger udgivet af Land-
bohistorisk Selskab med støtte af Statens humanistiske
forskningsråd er udkommet: Levnedsløb i Sørbymagle
og Kirkerup kirkebøger 1646-1731 ved Ole Højrup, 1-2.
Vonsild kirkebog 1659-1708 ved Hans H. Worsøe.

Søn- og Hellig Dags INTIMATIONES,

Åaa Wonnfiedel- or Dallby Pra.,
diets Stolar publicerede:

Åaa og
om Korb
af Åaa Indgiering er blif
som hinfra. fiam or af Åaa

til 6. daa,

fra
Åaa 1678. til Åaa 1683.
incluſiue.

Johannes Rüd.
m. m.